జాతక కథలు

చతుర్థ సంపుటి

పాలీభాషనుండి ఆంధ్రీకరించినది.

స్వామి శివశంకర శాస్త్రి

ACC No. 57253

ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాడమి
కళాభవనము, సైఫాబాదు, హైదరాబాదు-4

ప్రథమ ముద్రణము 1970

ప్రతులు 1000

వెల 3 50

Acc. No. 5753

ముద్రణ:

శివాజీ ప్రెస్

సికింద్రాబాదు.

శ్రీ దేవులపల్లి

రామానుజ రావు గారికి

ఆదరానురాగముతో

చిరకాలమైత్రి చిహ్నముగా

విజ్ఞాపన

మా తాతగారు ఏబది సంవత్సరములకు పూర్వము పాలి భాష అభ్యసించినప్పుడు బుద్ధజాతక కథలు ఆంధ్రీకరింపబడలేదు; అభిధమ్మ పిటకములోని కొన్ని ముఖ్యగ్రంథములు ఆంధ్రలోకమునకు అనువాదరూపమున ఎరుకపరచ నెంచిరి. త్రిపిటకాచార్యత్వము వారి ఆశయము. కాని, అవకాశములు లేక ఆ భావము విడనాడ వలసి వచ్చినది.

తరువాత బహుకాలమునకు మే మందరము కథలు చెప్పు డని తరచుగా నిర్బంధించుచుండుటచే జాతకకథలను వారు అనువదింప మొదలిడిరి. బ్రహ్మదేశ, సింహళదేశ లిపులలోని పాఠము సరి అయినది కాదని, శ్యామదేశ (థాయిలాండ్) ప్రభుత్వము ప్రకటించిన త్రిపిటక సందోహము లభ్యము కాక, తుదకు రోమక లిపిలో prof Vincent Fausboll అను డెన్మార్కు విద్వాంసుడు సంపాదించిన పాలి పాఠము ననుసరించినారు. "జాతకాట్ఠకవణ్ణనా" లోని వ్యాఖ్యానభాగములను మాత్రము విడిచి, మాతృకను యథాతథముగా సరళ గ్రాంథికశైలిలో అనువదించినారు.

ఇందలి మూడుసంపుటములు కేంద్రప్రభుత్వమువారి ద్రవ్యసాహాయ్యమున మేమే ప్రకటించినాము. ఇంత మహాకోశమును ప్రకటించుట కష్టసాధ్యము. మా తాతగారి కృషిని గమనించిన ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాడమీ వారు చతుర్థ పంచమ సంపుటముల ప్రకటన దయతో స్వీకరించినారు, మహాసంస్థ అయిన అకాడమీకి— విశేషించి, తదధ్యక్షులు మహామాన్య శ్రీ డా. బెజవాడ గోపాల రెడ్డి గారికిని, కార్యదర్శి శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజ రావు గారికిని మా కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కారములు.

ఈ మహాసంకలనము ప్రపంచకథానికా వాఙ్మయములో ప్రథమము. ఈ సందోహమును సమగ్రముగా పఠించుచో ప్రాచీన భరతవర్షమునకు సంబంధించిన నాగరకతాసభ్యతలు గ్రహింపవచ్చును. దీనినిగూర్చి తాతగారు విడిగా విపుల గ్రంథము రచింపదలచి యున్నారు.

సాహితీసమితి, ఒంగోలు.
సౌమ్య మహాశివరాత్రి
మార్చి 6, 1970.

తల్లావజ్ఝల పతంజలి శాస్త్రి
(M. A., Ph. D.)

417 కచ్చాని జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు మాతృ సేవాసక్తుడగు ఉపాసకుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తి నగరమున ఒకానొక యువకుడు, మిక్కిలి సదాచారసంపన్నుడు. పితృమరణానంతర మతడు తల్లిని దేవతగా నెంచి సేవించుచుండెను. అతడు తల్లికి పలు దోముకొను సామగ్రియు, స్నానమునకు జలాదికమును సిద్ధము చేయుచు ఒడలు తోముచు యవాగు పానీయ మొసగుచు పోషించుచుండెను. ఒకనాడు తల్లి అతనితో "నాయనా, నీవు ఇంట చేయవలసిన పని వేరొకటికూడ కలదు. నీవు యుక్తమైన వంశమునుండి కన్యను గ్రహింపదగును. ఆమె నాకుగూడ సేవ చేయగలదు. నీవుగూడ నిజకార్యములను నిర్వర్తింప వచ్చును" అని చెప్పెను.

"అమ్మా, నేను శ్రేయఃకాంక్షినై నీకు సేవ చేయుదును. మరి యెవరు చేయగలరు ?"

"వంశాభివృద్ధి చేయవలెను నాయనా !"

"నాకు గార్హస్థ్యముమీద ఇచ్ఛ లేదు. నీసేవ చేయుచు, నీయనంతరము ప్రవ్రజించెదను."

"నీకు సర్వవిధముల యోగ్యురాలగు కన్య లభించినచో వివాహమాడు" మని తల్లి మాటిమాటికి బోధించెను. అతని కిష్టము లేకున్నను ఆమె తగినకన్యను కొని తెచ్చెను. అతడు తల్లియెడల ఔదాసీన్యము వహింపక ఆమెతో కలిసియుండెను. ఆయువతి తనలో "నా భర్త మిగుల నుత్సాహముతో మాతృసేవ చేయుచున్నాడు. నేనుగూడ ఇట్లే చేయునెడల ఆమెకు ఇష్టురాలి నగుదును" అని తలపోసి అత్తగారికి బాగుగా సేవ చేయుచుండెను. భార్య తనతల్లికి సేవ చేయుచుండుట గమనించి అతడు కానవచ్చిన మధురఖాద్యములను తెచ్చి యిచ్చుచుండెను. కొంతకాలమున కామె తనలో "ఇతడు మధుర పదార్థములను నాకిచ్చుచున్నాడు. ఒకవేళ తల్లిని సాగనంప దలచియుండును. ఆమెను గెంటివేయు మార్గము చూచెదను" అనుకొని

ఒకనాడు అనుచితరీతితో "స్వామీ మీరు వెలుపలికి అరిగినపిమ్మట మీఅమ్మగారు నన్ను దూషింతురు" అని పలుకగా అతడు మిన్నకుండెను.

అనంతర మామె అత్తగారికి ఉద్రేజనము కలిగింపవలె ననియు, దానివలన తల్లి కుమారునితో జగడ మాగు ననియు తలపోసెను. నాటినుండి వ్యంజనము వడ్డించినపుడు వేడిగా నుండవలసినప్పుడు చల్లబడిన పదార్థమును, చల్లగా నుండవలసినప్పుడు వేడిపదార్థమును వడ్డించుచు, పదార్థములలో ఉప్పు ఎక్కువగా గాని, తక్కువగా గాని వేయుచుండెను. పదార్థము చల్లారిన దని గాని ఉడుక లే దనిగాని పక్వము లే దని గాని, ఆమె అన్నపుడు అరచుచు "ఇపుడు చాల వేడిగా నున్నది. ఉప్పు ఎక్కువగా నున్నది అందువు. నిన్ను ఎవరు సంతోష పెట్టగలరు?" అనెడిది. నీరు మరగబెట్టి వీపుమీద పోసెడిది. "అమ్మో, వీపు కాలినది." అని ఆమె అనుచో, చల్లని నీరు తెచ్చి కుమ్మరించెడిది. నీరు మిగుల చల్లగా నున్న దన్నప్పుడు చుట్టుపక్కలవారితో చెప్పెడిది. వేడిగా నున్న దన్నచో "నిముషమున కొకమాట! ఎవ్వ రీఅవమానము సహింప గలరు?" అనియెడిది.

వృద్ధురాలిని మాటలతో వేధించుటయే గాక కోడలు నేల దుడ్చి దుమ్ము రేపును. "ఇ ల్లంతయు ఎవ్వరు గలీజు చేయుచున్నారు?" అని భర్త అన్నపుడు మీ అమ్మగా రని భార్య బదులు చెప్పెడిది. "ఇట్టినీచురాలితో నిష్ప్రయోజన ముగ గృహమున నివసించుట దుస్సహము. రామెను కాని నన్ను గాని ఎవరో ఒకరిని ఉండనిచ్చుట మంచిది" అనుమాటలు విన్నపుడు అతడు "భద్రే! నీవు చిన్నదానవు. నీ వెచ్చటి కైనను పోయి పొట్ట పోసికొన గలవు. కాని నాతల్లి ముసలిది. నేనే రామెకు అండ. నీవు బయలుదేరి నీపుట్టింటికి పొమ్ము" అనెడువాడు. ఆ మాటలు విన్నపుడు ఆమె బెదరుచుండెడిది. 'ఇతడు తల్లితో పోరాడ లేడు. ఎటు చూచినను ఇతడు తల్లి మీద ప్రీతి కలవాడు. నేను పుట్టింటికి బోవుచో అనాధవలె బాధ పడుచుండ వలెను. నేను మొదటివలెనే అత్తగారిని ప్రసన్నురాలిని చేసికొని ఉపచారములు చేయుచుందును" అని తలపోసి ఆమె పూర్వము వలెనే సేవలు చేయుచుండెను.

ఆ యుపాసకుడు ఒకనాడు ధర్మోపదేశము వినుట కొరకు జేతవనమునకు జని, శాస్తకు ప్రణమిల్లి, ఒక ప్రక్కగా కూరుచుండెను. శాస్త అతనిని చూచి "ఉపాసకా, పుణ్యకర్మలు చేయుటవలన హాని కలుగదు. మాతృసేవ జరుగుచున్నదా?" అనెను.

“భర్తా! నా కిచ్చ లేకున్నను నా తల్లి ఒకానొక కుటుంబమునుండి కన్యను గొనివచ్చినది. ఆమె పొరపాటు చేసినది. ఆమెకు నా తల్లితోను నాతోను సరిపడ లేదు. ఇప్పుడు బాగుగా సేవలు చేయుచున్నది” అని విన్నవించెను. శాస్త విని “ఇప్పుడే కాదు నీ వామెతో చెప్పకుండుట. పూర్వము భార్యమాటలు విని తల్లిని వెడల గొట్టితివి. ఆవల నా వాక్కులు విని మరల ఆమెను ఇంటికి గొనివచ్చి సేవలు చేసితివి” అని, ఉపాసకుడు ప్రార్థింపగా పూర్వకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఒకానొక కులపుత్రుడు తండ్రి మరణానంతరము తల్లిని దేవతగా భావించి సేవ చేయుచుండెను. “నే నీ విధముగా కాలకణ్ణితో గలిసి నివసింపలేను. ఈమెను గాని నన్ను గాని ఇంట నుండ నిమ్ము” అని భార్య పలుకగా తల్లిదే దోష మని తలచి కుమారుడు “అమ్మా, నీవు సదా జగడ మాడుచున్నావు. ఇచ్చటినుండి బయలుదేరి నీ యిచ్చ వచ్చినచోటికి పొమ్ము” అని చెప్పెను. సరే అని ఆమె ఏడ్చుచు ఇలు వెడలి మిత్రగృహమున జేరి కూలిచేయుచు చాల కష్టము మీద కాలము గడుపుచుండెను. అత్త వెడలిపోయిన తర్వాత కోడలికి గర్భము నిలిచెను. ఆమె భర్తతోడను ప్రక్కయింటి వారితోడను “ఆ కాలకణ్ణి ఇంట నున్నపుడు నా గర్భము నిలువ లేదు. ఇప్పుడు నిలిచినది” అని చెప్పెను. క్రమముగా ఆమెకు కుమారుడు కలిగెను. “మీ తల్లి యింట నున్నపుడు నా గర్భము నిలవలేదు. ఇపుడు కుమారుడు పుట్టినాడు. దీనిని బట్టి చూడ మీ తల్లి కాలకణ్ణి” అని భార్య పలికెను.

ఈ సంగతి తెలిసి తల్లి కుమారుడు తనను వెడలగొట్టినను వానికి పుత్రుడు పుట్టుట విని “లోకములో నిజముగా ధర్మము నశించినది. ధర్మము నశింపనిచో తల్లిని వెడలగొట్టిన వారికి పుత్రులు పుట్టరు. వాడు సుఖముగా నుండడు. నేను ధర్మమున కంత్యక్రియలు చేయుదును” అనుకొని ఒకనాడు తిలపిష్టము, తండులములు, వంట చేయుటకు గిన్నె గరిటెయు తీసికొని శ్మశానమునకు పోయి మూడు శవముల తలలు పొయ్యివలె నేర్పరచి, నిప్పు చేసి, నీటికోసముపోయి తలనిండ స్నానము చేసి, పొయ్యివద్దకు వచ్చి జుట్టు విరియబోసికొని తిలలు కడుగ జొచ్చెను.

అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు శక్రపదవియం దుండెను. ఆయన లోకమువైపు దృష్టి సారింపగా నీమె కానవచ్చెను. శక్రుడు తన ప్రభావము చూప నెంచి బ్రాహ్మణ వేషము ధరించి మార్గమున బోవువానివలె నామెను జూచి ప్రక్కకు వచ్చి "అమ్మా, శ్మశానములో నీ వంట చేయుట, ఉడికిన ఈ పదార్థములతో నేమి చేయుదువు?" అని యడుగుచు ఈ తొలిగాథ పలికెను.

ధౌతవస్త్రమ్ముతో తడివెండ్రుకలతోడ
కాత్యాయనీ, ఏమి కారణం, బెక్కించి
కడవను ప్రొయ్యిపై కడిగదు నువ్వులన్
తండులంబుల తిలోదన మేరికోసమో ?

ప్రత్యుత్తరముగా ఆమె రెండవగాథ పలికెను.

భూసుర, ఈవంట భుజియింప గాదు
ధర్మమ్ము నశియించె దానికి శ్రాద్ధ
మీశ్మశానమ్మునం దే నొనరింతు
బాగుగా నుడికిన యోగిర మిచ్చి.

శక్రుడు మూడవగాథ పలికెను.

నీతోడ కాత్యాయనీ, ధర్మనాశ
వార్తను చెప్పినవార లెవ్వారు ?
నేటి గానని మహాశక్తితో గూడి
వేయికన్నులతోడ వెలయుచున్నాను.
సత్యధర్మమ్ము నాశము చెంద దెపుడు.

ఆమె రెండుగాథలు పలికెను.

ధర్మము నసించె ననుమాట తథ్య మార్య !
దాని కున్నది ప్రబలనిదర్శనమ్ము :
పాపు లగువారు సౌఖ్యముల్ వడసినారు.
నన్ను కొట్టెడికోడలు మున్ను వంధ్య,
పుట్టె నామె కిప్పుడు పుత్రుడు, దాపె

అఖిలవంశానికి ప్రథమురాలు నేడు !
అనద నేకాకినిం గూడ నైతి నేను.

శక్రుడు ఆరవగాథ పలికెను.

ఏను శాశ్వతముగ నుండు, నిపుడు నేను
అరుగుదెంచితి నీకయి త్వరితముగను
నిన్ను బాధుచు మును, పుత్రు గన్నదాని
పుత్రసహితంబుగా నేడు బూది సేతు.

విని యామె తనను నిందించుకాని కోడలు సుఖముగా నుండుటకై యేడవ గాథ పలికెను.

సాకోర క ఇచ్చటికి వచ్చినాడవేని,
అగునెడల దేవరాజ, నీకభిమతంబు,
కోడలును, పౌత్రుడును, నేను, కొడుకు గూడ
ఒక్కయింట సుఖనివాస ముండవలయు.

అంతట శక్రుడు ఎనిమిదవగాథ పల్కెను :

నీకు నగునేని కాత్యాయనీ, యభిమత
మొందియును బాధ ధర్మమ్ము నుజ్జగింప
కుందువేనియు సమ్మోద మొదవు గాక
కొడుకు కోడలు మనుమని గూడి యుంట.

ఇట్లు పలికి శక్రు ఆభరణభూషితుడై నిజప్రభావమున ఆకసమున నిలిచి "కాత్యాయనీ, భయము లేదు. నా ప్రభావముచే త్రోవలోనే నీకుమారుడు, నీకోడలు క్షమాపణ వేడి నిన్ను గృహమునకు గొనిపోవునట్లు చేయుదును. అప్రమత్తురాలవై యుండుము" అని చెప్పి నిజస్థానమునకు బోయెను. శక్ర ప్రభావమువలన వారామెను స్మరించి గ్రామము చేరి మాతల్లి యెచట నున్న దనిరి. శ్మశానమువైపు వెడలిన దని గ్రామీణులు చెప్పిరి. అంతట వారు 'అమ్మా, అమ్మా' యనుచు శ్మశానము వైపు పరుగెత్తి పోయి ఆమెకాళ్ళపై బడి "మాదోషములు క్షమింపు" మని యడిగిరి. అందరు సంతుష్టచిత్తులై యిలు చేరి, నాటినుండి కలసి మెలసి నివసింప జొచ్చిరి.

ఇది అభిసంబుద్ధ గాథ :

కోడలితో కాత్యాయని
కూర్మివిహార నివసించెను.
సేవ జేగజొచ్చినారు
దేవరాజు ప్రభావంబు
కతన కొడుకు కోడలును
కాత్యాయని కది మొదలుగ.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశము కావించి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున మాతృసేవాపాయణుడు, ఈ కాలమున మాతృసేవాపాయణుడే. అప్పటి అతనిభార్య ఇప్పటి యితనిభార్యయే. శక్రుడు నేనే.

X

418 అట్ఠసద్ద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా అర్ధరాత్రమున కోసల నరేశునికి వినబడు భయంకర ధ్వనులనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈ కథ పూర్వోక్తమగు లోహకుంభి (314) జాతకముతో సమానమైనది. ఈ కథలో రాజు శాస్తతో "భన్తే, నేను ఆ ధ్వనులు వినుటవలన ఏ కెట్టి ఫలము కలుగును?" అని విన్నవింపగా శాస్త, "మహారాజా భయము చెంద వలదు. ఈ ధ్వనులు వినుటవలన నీ కేమియు హాని కలుగదు. మహారాజా ఇట్టి అస్పష్టధ్వనులు నీవే కాదు, పూర్వము కూడ రాజులు విని బ్రాహ్మణుల ఉపదేశ ప్రకారము చతుష్పథములలో యజ్ఞములు చేయించుటకు సంసిద్ధులైరి. కాని యజ్ఞమున బలి యిచ్చుటకై కొనివచ్చిన జంతువులను విడిచిపుచ్చి ఎవరును ఎట్టి ప్రాణి వధమును చేయరాదని చాటించిరి" అని, ఆయన ప్రార్థింపగా పూర్వజన్మ కథ పలికెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు ఎనుబదికోట్ల ధనము గల బ్రాహ్మణగృహమున బుట్టి పెరిగి పెద్దవాడయిన పిమ్మట తక్షశిలకు పోయి విద్యలు నేర్చి మరల వచ్చెను. తలిదండ్రులు చనిపోయిన పిమ్మట సంపద దానము చేసి కామభోగములను విడిచి హిమాలయము నకు పోయి తాపసవృత్తి యవలంబించెను. అచ్చట ఆయనకు ధ్యానాభిజ్ఞలు లభించెను. కొంతకాల మయిన పిదప ఉప్పు, పులుసు, నేయికై బస్తీవైపు వచ్చి వారాణసి చేరి ఆయన ఉద్యానమున నివసింప జొచ్చెను.

ఆ సమయమున అర్ధరాత్రమున తన శయనాగారమున కూరుచుండి యుండగా వారాణసీ నరేశునకు ఎనిమిది శబ్దములు వినవచ్చెను. రాజభవనమున కెదురుగా ఉద్యానమునుండి కొంగకూత తొలుత వినబడెను. ఆ చప్పుడాగిన తరువాత

హ స్తిశాలా ద్వారమున నుండు కాకి కూసెను. పిమ్మట రాజభవన శిఖరముపై నున్న ఘుణకీటము కీచు మనెను. ఆవల రాజభవనమున పెరుగుచున్న కోకిల కూసెను. అచ్చటనే పెరుగుచున్న హరిణము ధ్వని చేసెను. ఆ తరువాత అచటి వానరము కిచకిచ లాడెను. అంతట అచటనే పెరుగు కిన్నరి శబ్దము చేసెను. ఆ చప్పు డాగెనో లేదో ఆకాశమార్గమున రాజభవనము మీదుగా ఉద్యానమునకు చనుచున్న ప్రత్యేక బుద్ధుడు ఉదానగీతము పాడెను.

రాజు ఈ యెనిమిది శబ్దములను విని భయపడి మరునాడు బ్రాహ్మణుల నడిగెను. "మహారాజా! మీ కేదో ఆపద రానున్నది. చతుష్పాజ్జంతువులను యజ్ఞమున హోమము చేయవలెను" అని వారు చెప్పిరి. "ఎట్లు శుభము కలుగునో అటులే చేయుడు" అని రాజు పలుకగా బ్రాహ్మణులు ప్రసన్నులై రాజ మందిరమునుండి బయలువెడలి యజ్ఞసన్నాహము చేయజొచ్చిరి.

జ్యేష్ఠయాజ్ఞకుని శిష్యుడు పండితుడు, మేధావి. అతడు 'ఆచార్యా, ఇట్టి కఠోరకర్మ – బహుజంతువులను బలి గొనునిర్దయకర్మ చేయరాదు" అని పలికెను.

"నాయనా, నీ కేమి తెలియును? మరి యేమియు కాకున్నను తినుటకు మత్స్యమాంసములు విశేషముగా లభించును".

"ఆచార్యా, పొట్టకోసమై ఇట్టికర్మ చేయవలదు. దీనివలన నరకము ప్రాప్తించును.

ఈ వాక్కులు విని మిగిలిన బ్రాహ్మణులు కుపితులై "మాకు వచ్చులాభము నకు ఇతడు అడ్డుపడుచున్నాడు" అనిరి.

ఆ శిష్యుడు భయపడి "మంచిది, మీకు మత్స్యమాంసములు లభించు నుపాయము చూచుకొనుడు" అని, నగరము వెలువడి రాజును నివారింపగల ధార్మికశ్రమణునికై వెదుకసాగెను. రాజోద్యానమున బోధిసత్త్వుడు కనబడగా నతనికి ప్రణామము చేసి "భన్తే, ప్రాణులయెడ నీహృదయమున దయ లేదా? అనేకజంతువులను వధించి ఆహుతి చేయుయజ్ఞమును రాజు జరుపబోవుచున్నాడు. జంతువులను బంధనమునుండి విడిపించుట ఉచితము కాదా?" అని పలికెను.

"బ్రహ్మచారీ. మేము రాజు నెరుగము. రాజు మ మ్మెరుగడు".

"భన్తే! రాజు విన్నశబ్దములకు ఫలము మీకు తెలియును గదా?"

"అవును, తెలియును."

"తెలిసినచో ఏల చెప్పరు ?"

"బ్రహ్మచారీ, నాకు తెలియును. కాని మెడలో బాలా కట్టుకొని తిరుగ గలనా ? ఆయన ఇక్కడికి వచ్చినచో తెలుపుదును."

శిష్యుడు రాజకులమునకు శీఘ్రముగా చేరెను. రాజు చూచి "నాయనా, ఏమి సంగతి ?" అని యడిగినపిదప "మహారాజా ! మీరు విన్నశబ్దములకు ఫలము తెలుపగల తపస్వి మాయుద్యానములో మంగళ శిలాఫలకముపై గూరుచుని యున్నారు. అడిగినచో తెలుపగల నన్నారు. పోయి ఆయన నడుగ దగును." అని చెప్పెను. రాజు శీఘ్రముగా ఆ ప్రదేశము చేరి తపస్వికి ప్రణామము చేసి కుశల మడిగి తెలిసికొని ఒక ప్రక్క కూరుచుండి "నేను విన్నశబ్దములకు ఫలము తమకు తెలియునా ?" అనెను. "తెలియును." "అయినచో నాకు తెలుపుడు."

"మహారాజా, ఆ శబ్దములు వినబడుటచే మీ కేమియు ఆపద లేదు. మీ పాతతోటలో కొంగ యున్నది. దాని కాహారము దొరకక ఆకలిచే శబ్దము చేసినది అది మొదటిధ్వని." బోధిసత్త్వుడు నిజజ్ఞానముచే దానిసంగతి గ్రహించి ఈ గాథ పలికెను.

నీరంబు మత్స్యముల్ నిండుగా నుండె మున్
ఈ సరోవరములో ఇచట బకరా జుండె
అస్మదీయము పైతృకావాసముంగూడ
మండూకములతోడ మాకు కాలము గడుచు
నే డీనివాసమ్ము వీడలే కున్నాను.

"మహారాజా, ఈ విధముగా కొంగ ఆకలిచే అరవ సాగినది. దానియాకలి తొలగింప దలచిన యెడల ఆ యుద్యానమును బాగుచేయించి పుష్కరిణి నిండ నీరు పెట్టవలెను." అట్లే చేయవలసిన దని రాజు అమాత్యున కొకనికి ఆన తిచ్చెను.

"హస్తిశాలా ద్వారమున నున్న కాకి పుత్రశోకము వలన రెండవధ్వని చేసినది. దానివలనగూడ మీకు నష్టము లేదు." అని తపస్వి యీగాథ పలికెను.

దుర్మార్గుడైన బంగురుని రెంతవకన్ను
ఎవడు పీకగనేర్చు ? నెవ్వారు బిడ్డలన్
నను నాకులాయమున్ మనుప గలిగినవారు ?

ఇట్లు పలికి "మహారాజా, మీగజశాలలో మావటీ డెవడు ?" అని ప్రశ్నించెను. "భన్తే, వానిపేరు బంగురుడు." "మహారాజా, వాని కొకకన్ను లేదా ?"

"లేదు."

"మహారాజా ! మీహస్తిశాలలో కాకి గూడుకట్టి గ్రుడ్లు పెట్టినది. అవి పక్వ మయినవి. వానిలోనుండి పిల్లకాకులు బయటికి వచ్చినవి. మావటీడు ఏనుగునెక్కి బయటికి పోవునపుడును లోనికి వచ్చునపుడును వానిఅంకుశము తాకి దానికిని దాని బిడ్డలకు చిన్నగాయములు తగులుటయే గాక గూటికి కూడ దెబ్బ తగులుచుండును. ఈ బాధలకు కాకి శోకించుచు, మావటీడు గ్రుడ్డివా డగుగాక అని కోరుచున్నది. కాకికి బాధ కలుగ కున్నచో బంగురుని పిలిపించి గూటికి దెబ్బ తగుల కుండునట్లు ఆజ్ఞాపింపుడు" రాజు తోడనే బంగురుని పిలువ నంపి మందలించి ఏనుగును వేరొకని కప్పగించెను.

"మహారాజా, మీప్రాసాదశిఖరమునందున్న ఘుణకీటము సారవంతమైన పదార్థమును తినజాలదు. తినుట కేమియు దొరకనప్పుడు వెలుపలికి పోలేక బాధతో కీచుమనుచున్నది. దానివలన మీకు హానిలేదు." అని దానివిధానము తెలిపి యీగాథ పలికెను.

తనకు బల మున్నయంతకు తినియె ఘుణము
దొరకినది మెల్లి; ఇప్పుడు దొరక దెద్ది
గట్టిచెక్కను తొలచుట కష్ట మగును.

ఇట్లు పలికి "ఆ కీటము నీవలకు తీయింపుడు" అనెను.

రాజు తోడనే పరిజనుల చేత తెచ్చి, ఉపాయమున కీటము నీవలకు తీయించెను.

"మహారాజా, మీప్రాసాదములో పెంపుడుకోయిల కలదా ?"

"భన్తే, ఉన్నది."

"మహారాజా, తాను మొదట నివసించెడి వనభాగము జ్ఞప్తికి వచ్చినప్పుడు ఉత్కంఠతో మరల తానుతటి ప్రదేశమునకు బోవలె నని కోకిల కూసినది. దీని వలనకూడ మీకు హానిలేదు" అని బోధిసత్త్వుడు ఈ గాథ పలికెను.

ఎపుడు రాజగృహమునుండి యెట్లు ముక్తి
పొంది నాదునివాస మేభూజశాఖ
నందు జేరిన నెంతొ ఆనంద మొదవు.

"మహారాజా, ఈ కోకిలను విడిచి పుచ్చుడు." రాజు ఆ ప్రకారమే చేసెను.

"మహారాజా, మీభవనములో పెంపుడు మృగము కలదా ?"

"భన్తే, ఉన్నది."

"అది ఒకజట్టునకు నాయకమృగము. అది నిజమృగిని స్మరించి కామాతురతతో ఉత్కంఠితమై ధ్వని చేసినది. దానివలనగూడ మీకు నష్టము లేదు" అని బోధిసత్త్వ డీ గాథ పలికెను.

ఇపుడు రాజగృహమునుండి యెట్లు ముక్తి
గాంచి మృగయూధమున కగ్రగామి నగుచు
త్రాగుదును గాక నిర్మలోదకము నేను.

బోధిసత్త్వ డామృగమును విడిపించి "మహారాజా, తమ భవనములో పెంపుడు కోతి కలదా ?" అనెను. "భన్తే, ఉన్నది" అని రాజు పలికిన పిమ్మట బోధిసత్త్వుడు "మహారాజా, ఆ కోతి వానర నాయకుడు. అక్కడ కామాసక్తిత్వముతో ఆడకోతులవెంట తిరుగు చుండెడిది. భరతు డనువేటకాడు దాని నిచటికి గొనివచ్చినాడు. మర్కటము మరల పోవలె ననుత్కంఠతో కిచకిచలాడినది. దీనివలనగూడ మీకు ఆపద లేదు" అని ఈ గాథ పలికెను.

కామభోగాలలో మూర్ఛ గాంచు నన్ను
ఇచ్చటికి లుబ్ధకుడు కొనివచ్చినాడు
బాహికా, భరతా, నీకు భద్ర మగుత !

బోధిసత్త్వుడు వానరమునుగూడ విడిపించి "మహారాజా, తమభవనములో పెంపుడు కిన్నర మున్నదా ?" అని యడిగెను. ఉన్నదని రాజు చెప్పగా అది తన కిన్నరికై

మనసు తిరిగి ఆ విధముగా కూసినది. ఒకనాడది తుంగపర్వత శిఖరమునెక్కినది. అచట నానావర్ణ నానాప్రకార పరిమళపుష్పములను కోసి ధరించుచు సూర్యాస్తమయ మగుచున్న దన్న ధ్యానము లేకుండెను. కొండ దిగబోవు నప్పటికి చీకటి పడ్డది. అప్పుడు కిన్నరి "స్వామీ, చీకటి పడినది. జారిపడకుండ భద్రముగా పట్టుకొని దిగుదము" అన్నమాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చి కిన్నరము అట్లు ధ్వని చేసెను. దానివలనగూడ మీకు నష్టము లేదు" అని ఈ గాథ పలికెను.

కటికచీకటి భూధరాగ్రమ్మునందు
స్నిగ్ధమృదు సుస్వరంబున చెప్పె నామె
పదము రాతికి తగులుగా పడవల దని.

ఈ ప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు కిన్నరధ్వనికి కారణము తెలిపి దానిని విడిపించి ఎనిమిదవధ్వనికి కారణ మిట్లు తెలిపెను. "మహారాజా, నందమూల పర్వతము మీద ప్రత్యేకబుద్ధుడు తనఆయుస్సంస్కారము చూచినాడు. బస్తీకి పోయి వారాణసీ నరేశుని ఉద్యానమున శరీరము విడుతును. అప్పుడు లోకులు కర్మ చేసి ఉత్సవము కావించి ధాతుపూజ చేసి స్వర్గగాము లగుదురు" అని తలచి తనబుద్ధి బలముచే చనుదెంచుచు మీ ప్రాసాదముమీదికి చేరినంతనే బుజముమీది బరువు దింపి నిర్వాణరూప మగు నగరమున ప్రవేశించువాడై ఉదానగానము చేసినా"డని, ప్రత్యేకబుద్ధుని గీతము నిట్లు పలికినాడు.

నేను జన్మాంతమును గాంచినాను, లేదు
సంశయం, బింకపై గర్భశయ్య లేదు.
ఇదియె యాఖరిజన్మ, క్షయించిపోయె
క్రమ్మర న్నేను జన్మించుకారణంబు.

ఉదానము పాడి ఉద్యానమునకు వచ్చి పుష్పించిన సాలవృక్షము క్రింద పరినిర్వాణము పొందెను (మరణించెను). ఈయన దేహక్రియలు చేయింపుడు" అని ఆయనను వృక్షముకడకు గొనిపోయి ప్రత్యేకబుద్ధుని శరీరమును చూపెను.

రాజు శరీరము చూచి, సేనాసహితు డయి, గంధమాల్యాదులతో పూజించి, బోధిసత్త్వునియానతి చొప్పున యజ్ఞము చేయించుట మాని, సమస్తప్రాణులకు అభయ మిచ్చెను. పిమ్మట నగరమున చాటింపించి సప్తాహముపాటు ఉత్సవము

చేయించెను. అన్నివిధముల సుగంధద్రవ్యములతో గూడిన ప్రత్యేకబుద్ధుని శరీర భాగములపై నాలుగుమహాపథములయందు స్తూపములు నిర్మించెను. బోధిసత్త్వుడు రాజుకు ధర్మోపదేశము చేసి అప్రమత్తుడవై యుండుమని చెప్పి హిమాలయమునకు బోయి బ్రహ్మవిహారముల, నభ్యసించి, ధ్యానలాభము పొంది, బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము చేసి "మహారాజా, ఈ శబ్దములవలన ఏమియు హాని లేదు" అని యజ్ఞము మాన్పించి జంతువులకు ప్రాణదానము చేయించి నగరమున చాటింపు చేయించి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున రాజు ఆనందుడు. బ్రహ్మచారి సారిపుత్రుడు. తపస్వి నేనే.

— — O —

41౯ సులసా జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా అనాథపిండికుని దాసిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆమె ఒకనాడు దాసీలవెంట ఉద్యానమునకు పోవునపుడు తన యజమానురాలగు పూర్ణలక్షణాదేవిని నగ లిమ్మని కోరెను. ఆమె ఆభరణములు తీసి యిచ్చెను. దాసి వానిని ధరించి దాసీజనముతో ఉద్యానమునకు జనెను.

ఒకానొక చోరుడు నగలను చూచి పేరాస చెంది దీనిని చంపి ఆభరణములు హరింతునని తలచి ఆమెతో పలు కాడుచు ఉద్యానము చేరెను. అచ్చట వా డామెకు మత్స్యమాంసములు పెట్టి, ఆమెచే సురాపానము చేయించెను. ఆమె అతని యాశను గ్రహించెను. ఉద్యానక్రీడ లయి సందె పడునప్పటికి దాసీజనము విశ్రాంతికొరకు తిరిగి పోవుచుండెను. వాడు లేచి ఆమెకడకు జని "భద్రే, ఈ స్థానము నిర్జన మైనది. మనము కొంచె మావలకు పోవుదము" అనెను.

ఆమె తనలో "వీ డేదో రహస్యముగా చేయదలచినాడు. నిస్సందేహముగా వీడు నన్ను సంహరించి ఆభరణములు కొనిపోవ నెంచి యుండును. మంచిది, వీనికి బుద్ధి చెప్పెదను." అనుకొని బహిరంగముగా "స్వామీ, సురాపాన మాంద్యమువలన నా శరీరము పీకుకొని పోవుచున్నది. నాకు కొంచెము నీరు తెచ్చి పెట్టుడు" అని వానిని నూతికడకు కొనిపోయి త్రాటిని కుండను చూపి నీరు తోడి పెట్టు మని కోరెను. చోరుడు నూతిలో చేద వేసి వంగి నీరు తోడుచున్నపుడు బలిష్ఠురా లైన దాసి రెండుచేతులతో గట్టిగా వానిని నూతిలోనికి త్రోసివేసెను. దీనితో చావ డని తలచి ఆమె పెద్దరాయి వాని తలపై వేసెను. అంతట ఆమె యింటికి పోయి నగలు యజమానురాలి కిచ్చి ఆభరణముల వలననే చోరుడు చనిపోయె నని భావించి ఆమెకు సమస్తము వివరించెను. ఆమె అనాథపిండికునకు ఈ సంఘటన తెలిపెను. ఆయన తథాగతుని సన్నిధికి జని విన్నవించెను. విని శాస్త "గృహపతీ, దాసి సమయస్ఫూర్తి కలిగి యుండుట ఇపుడే కాదు, పూర్వము

కూడ కలిగియుండెను. ఆమె ఇతని నిప్పుడె కాదు, పూర్వముకూడ సంపాదించెను" అని, అనాథపిండికుని కోరికపై పూర్వజన్మ వృత్తాంతము వివరించెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముచేయు సమయమున సులస యను గణికకు అయిదువందల దాసీజన ముండెను. ఒక్కరాత్రికి సులస వేయినాణెములు తీసికొనుచుండెను. ఆ నగరమున సత్తుకు డను చోరుడు నాగబలము గలవాడు. రాత్రులందు ధనికులయిండ్లు దోచుకొనుచుండెను. నాగరకులు సమావిష్టులై రాజున కీ విషయము విన్నవించిరి. రాజు నగరగుప్తికుని (కొత్వాలు) పిలిపించి "ప్రతిముఖ్య ప్రదేశమునను ఆ రక్షకభటులను నిలిపి, చోరుని పట్టించి శిరసు తీసివేయవలెను" అని ఆనతిచ్చెను. వానిని పట్టుకొని చేతులు వెనకకు కట్టి శృంగాటకములలో త్రిప్పి భటులు వధ్యస్థానమునకు గొని పోవుచుండిరి. చోరుడు పట్టుపడె నని నగరమున వార్త వ్యాపించెను. ఆ సమయమున సులస వాతాయనమున నిలిచి వీధివెంట జూచుచుండెను. చోరుడు కనబడెను. ఆమె ప్రతిబద్ధచిత్తయై "ఈ యోగ్యుని, ఈ మహాసత్త్వుని విడిపింప గలిగినచో ఈ వేశ్యావృత్తి విసర్జించి ఇతనితోనే కాలము గడుపుదును" అని తలచి, (318) కణవేర జాతకమున చెప్పిన చొప్పున కొత్వాలుకు ధనము పంపి, చోరుని తప్పించి వానితో కాలము గడుపుచుండెను. మూడునాలుగు మాసము లయిన పిదప చోర డొకనాడు తనలో "ఇక నే నిచ్చట నుండజాలను. ఇచటినుండి వట్టిచేతులతో పోవజాలను. సులస నగలు లక్షల మూల్యము కలవి. దీనిని చంపి నగలు హరింపవలెను" అనుకొని, "భద్రే, నన్ను రాజపురుషులు పట్టుకొని పోవుసమయమున పర్వతముమీది వృక్షదేవతకు బలి మ్రొక్కుకొంటిని. ఇంతవరకును మ్రొక్కు చెల్లింపకుండుటచే మనసు బాగుగా లేదు. మనము పోయి మ్రొక్కు చెల్లింతము" అని చెప్పెను. "స్వామీ, మంచిది. వస్తువులు సిద్ధము చేయించి పంపుదము." "భద్రే, పంపుట యుక్తము కాదు. మన మిరువురమును అలంకరించుకొని సపరివారముగా పోవుదము." "స్వామీ, మంచిది. అటులే చేయుదము." అత డామెచే ఆ ప్రకారము చేయించెను. పర్వతము దగ్గరకు చేరగానే వాడు "భద్రే, జనసమూహము కనబడుచుండగా దేవత బలి స్వీకరింపదు. మన మిరువురము మాత్రము అగ్రభాగమునకు పోయి బలి యిచ్చి వత్తము" అనెను. ఆమె సరే అన్నది. ఆమెచే బలి స్థాలి యెత్తించి వాడు పంచాయుధములు ధరించెను. ఉభయులును పర్వత మెక్కిరి.

మనుజునకు నూరింతలు ఎత్తు గల పర్వతాగ్రమున నెలిచిన చెట్టు క్రింద స్థాపించి చోరుడు "భద్రే, నేను బలి యిచ్చుట కిక్కడకు రాలేదు. నిన్ను సంహరించి నీ యాభరణములు హరించుటకు వచ్చినాను. నీ నగ లొలిచి ఉత్తరీయమున మూట కట్టు" మనెను.

"స్వామీ, న న్నేల చం పెదరు ?"

"ధనము కొరకు"

"స్వామీ, నేను చేసినమేలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుము. నిన్ను రాజపురుషులు బంధించి కొనిపోవునపుడు శ్రేష్ఠి పుత్రుని నీస్థానమునకు మార్చుచేయించి బహు ధనము పంపి నిన్ను విడిపించితిని. ప్రతిరాత్రి వేయిసువర్ణములు సంపాదింప గలిగియు నీకై మరియొకనిని దగ్గరకు రాకుండ చేసితిని. ఇట్లు నీకు మేలు చేసిన దానను. నన్ను చంపవలదు. నీకు బహుధన మిచ్చెదను. నీకు దాసి నయ్యెదను" అని వేడుచు ఆమె తొలిగాథ పలికెను.

ఇద్ది బంగరు కంఠి, ఇవి ముత్యముల్ పచ్చ
లివి స్వీకరించి నన హింసింపకుము స్వామి !
ప్రకటమ్ముగా నన్ను దాసిగ గొనుడు.

అంతట చోరు డి ట్లనెను.

కై కొమ్ము నగ లెల్ల కల్యాణి, హెచ్చుగా
ఏడ్చి మొత్తుకొనంగ నేమిటికి, మూనుకో !
నిను వధింపక యుందునేని నీ సర్వస్వ
మేలాగు లభియించు నెరుకపడుటయెలేదు.

విని ఆమె స్వోపార్జిత జ్ఞానము పొంది "ఈ చోరుడు నన్ను బ్రదుకనీయడు ప్రపాతమునుండి వీడే ముందుగా క్రింద బడునట్లు ఉపాయము చేయుదును" అని యోచించి రెండుగాథలు పలికెను.

స్మరణ మున్నది మొదలు జ్ఞాన మున్నది మొదలు
స్మృతికి రాలే దెవడు మీకంటె ప్రియతముడు
అరుదెంచు మదిపారి ఆలింగనార్థమై

చేయుచున్నను ప్రదక్షిణము, సమ్మేళనము
సంఘటిల్లుట కల్ల, జన్మంబులో నెల్ల.

చోరు డామె యభిప్రాయమును గ్రహింపనేరక "భద్రే, రమ్ము మూడుమారులు నన్ను కౌగలించుకొమ్ము" అనెను. ఆమె మూడుమారులు ప్రదక్షిణముచేసి కంఠము కౌగిలించుకొని "స్వామీ, నాలుగు దిక్కులకు ప్రణామము చేసెదను" అని వాని పాదములమీద శిర ముంచి, రెండు దిక్కులకు ప్రణామము చేసి వెనుకకు పోయి మూడవదిక్కునకు ప్రణామము చేయుచున్నట్లు నటించి నాగబలము కలిగిన యోగణిక చోరుని వెనుకవైపున పట్టుకొని తల క్రిందుగా, మనుష్యునకు నూరింతలు ప్రమాణము గల ప్రపాతమునకు నెట్టెను. వాడు పడిపోవుచూ ఖండఖండముల్లై మరణించెను. పర్వతము మీది వృక్షదేవత ఇది చూచి ఈ గాథలు పలికెను.

ఎల్ల తావుల సుగపారికే వివేక
ముండ, నంగనలకుగూడ నుండు కొన్ని
యెడలను, వివేక మధిక సూక్ష్మతీక్ష్మక లగు
పడతులకు నెల్లతావుల ప్రజ్ఞ కలుగు.
శీఘ్రముగ నేర్పుతోడ యోజించి సులస
చాపమున నెక్కు వెట్టిన శరముతోడ
హరిణమును వ్యాఘ్రువలెను తస్కరుని జంపె
స్థితిగతులవల్ల కల్గు విశేషములను
శీఘ్రముగ నెవ్వ డెరుగడో చెడును వాడు
గిరితటమునుండి పడిన తస్కరుని బోలె
స్థితిగతులవల్ల కల్గు విశేషములను
తోడనే గ్రహియించినవాడు కాంచు
సులువుగా సంకట విముక్తి సులసవోలె.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. అప్పటి ఇరువురు ఇప్పటి ఇద్దరే-వృక్షదేవతను నేనే.

X

120 సుమంగళ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు రాజోవాదసూత్రమునుగూర్చి చెప్పినది. అపుడు రాజు ప్రార్థించినపిమ్మట శాస్త పూర్వజన్మగాథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వ డాయనపట్టమహిషి కడుపున బుట్టి, తండ్రి తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చి మహా దానములు చేసెను. ఆయనకు సుమంగళు డను తోటమాలి యుండెను.

ప్రత్యేకబుద్ధు డొకడు నందమూల పర్వతమునుండి బయలుదేరి పర్యటనము చేయుచు వారాణసి చేరెను. మొదటినాడు ఉద్యానమున నుండి, మరునాడు భిక్షార్థము నగరములోనికి బోయెను. ఆయనను చూడగానే రాజు ప్రాసాదముమీదికి గొని పోయి రాజపీఠమున గూర్చుండ బెట్టి ఉత్తమభోజనము పెట్టించి, భోజనానంతరము దానానుమోదనము విని ప్రసన్నచిత్తుడై నిజోద్యానమున నిలుచునట్లు మాట పుచ్చుకొనెను. రా జాయన కనుకూల స్థితిగతు లేర్పరిచి తనతోటమాలి సుమంగళుని ఆయనసేవకు నియోగించెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు నాటినుండి అనుదినము రాజకులము నకు పోయి భుజించి, ఉద్యానమునకు మరల వచ్చుచుండెను. మాలి సుమంగళు డాయనకు బాగుగా సేవలు చేయుచుండెను.

ఒకనాడు ప్రత్యేకబుద్ధుడు సుమంగళుని బిలిచి "నే నొక గ్రామమునకు బోయి కొన్నిదినము లుండి వత్తు నని రాజుతో చెప్పుము" అనెను. తోటమాలి అటులే చేసెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు కొన్నిదినములు గ్రామాంతరమున నుండి ఒకనాడు ప్రొద్దు గ్రుంకిన పిమ్మట ఉద్యానమునకు మరలి వచ్చెను. ఆయన మరలి వచ్చినట్లు సుమంగళునకు తెలియదు. వా డింటికి బోయియుండెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు పాత్రము వల్కలములు సర్దుకొని కొంచె మటు నిటు పచారు చేసి పాషాణఫలకము మీద కూర్చుండెను. నాడు తోటమాలియింటి కతిథులు వచ్చియుండిరి. వారికొరకు సూపము వ్యంజనములు చేయించుటకై మాలి విల్లు చేబూని తోటలోని వన్యమృగ

మును కొట్టి కొనిపోవుటకై వచ్చెను. చీకటిలో వాడు మృగమును వెదకుచు ప్రత్యేకబుద్ధుడు మహామృగ మనుకొని బాణముతో కొట్టెను. ఆయన తల వాల్చి "సుమంగళా" యనెను. మాలి ఆయనను చూచి మర్మహతు డైనట్లు గ్రహించి "భన్తే, తమరు వచ్చినట్లు తెలియదు. మృగ మనుకొని బాణము విడిచినాను. క్షమింపుడు" అని వేడెను. "మంచిది. అయిన దేమో అయినది. ఇప్పు డేమి చేయుదువు? వచ్చి బాణము లాగివేయుము" అని పలికెను. వాడు ప్రణామము చేసి బాణము లాగివేసెను. వేదన హెచ్చి ఆయన మహాపరినిర్వాణము చెందెను. "ఈ విషయము తెలిసినచో రాజు నన్ను విడిచిపెట్టడు" అని భయపడి తోటమాలి భార్యాపుత్రసహితముగా పారిపోయెను. ఆ సమయమున దేవతా ప్రభావముచే ప్రత్యేక బుద్ధుడు పరినిర్వాణము చెందె నని కోలాహలము పుట్టెను. మరునాడు జను లుద్యానమునకు పోయి చూచి "మాలి ప్రత్యేకబుద్ధుని చంపి పారిపోయె"నని రాజుకు విన్నవించిరి. బహుపరివారముతో రాజచటికి జని ప్రత్యేకబుద్ధుని దహన క్రియలు చేయించి ఏడుదినములపాటు విశేషాదరమున పూజలు చేయించి ధాతువులు తీయించి స్థూపము కట్టించెను. రాజు చైత్యమునకు పూజలు చేయుచు ధర్మాను సారముగా పాలనము చేయుచుండెను.

సంవత్సరా నంతరము సుమంగళుడు తిరిగి వచ్చి ఒకానొక అమాత్యుని సమీపించి రాజహృదయ మెట్లున్నదో తెలుపు డని వేడెను. ఆయన రాజుకడ సుమంగళుని ప్రశంస చేసెను. రాజు వినిపించుకొన లేదు. అమాత్యుడు వచ్చి రాజు అసంతుష్టుడై యున్నా డని మాత్రమే చెప్పెను. సుమంగళుడు పోయి మరుసటి సంవత్సరము వచ్చెను. మూడవ సంవత్సరము భార్యాపుత్రులతో వచ్చెను. రాజు కొంత మెత్తపడినట్లు గ్రహించి అమాత్యుడు వానిని రాజద్వారముకడ నిలిపి రాజునకు తెలియపరచెను. రాజు వానిని పిలిపించి ఆదరించి "సుమాంగళా, నీకు పుణ్యక్షేత్ర మైన ప్రత్యేకబుద్ధుని ఏల చంపితివి?" అని అడిగెను. "దేవా, తెలిసి చంపలేదు. ఈ కారణముచేత" అని వాడు యావద్వృత్తాంతమూ వివరించెను. "నీకు భయము లేదు" అని రాజు వాని కభయ మిచ్చి వానిని తోటమాలిగా నియమించెను.

అమాత్యుడు రాజుతో "దేవా, రెండుమారులు తమరు సుమంగళుని ప్రసంస వినియు మౌనము వహించితిరి. మూడవమారు వానిని పిలిపించి అనుగ్రహించితిరి. ఏలనో" అనెను.

“క్రోధవివశుడై రాజు త్వరపడి యేమియు చేయరాదు. కావున నేను ప్రథమపర్యాయము ఊరకుంటిని. మనసు మెత్తపడుటచే మూడవమారు వానిని పిలువ నంపితిని” అని చెప్పి రాజు రాజధర్మములు వినిపించువాడై యీ గాథలు పలికెను.

కోపమ్ము గల్గినన్ భూపతి అవిచారి
తముగ చేయరాదు దండనమ్ము;
అట్లు చేసినయెడ నన్యుల కతిదుఃఖ
మొదవించు, తనకును ముదము లేదు.

తనచిత్తము ప్రసన్నతం గన్న నన్యదో
ష విచారణంబును సలుపవలయు
తగువిచారణ చేసి దండనమ్ము విధింప
జాలు, న ట్లగునేని జనవిభుండు.

స్థిరచిత్తమున మంచిచెడ్డలన్ గమనించి
చెప్పుచో తీరుపు చెఱుపు కాదు.
నిజగుణంబులచేత ప్రజలకు తనకును
అధిపుడు సమకూర్చు నభ్యుదయము.

అభిమానపూరితు లౌ క్షత్రియులు శిక్ష
విధియించుపక్షాన వేగిరముగ
అపకీర్తిపాలౌదు రవనితో, నావల
నిధనమ్ము నొందిన నిరయమె గతి.

ఆర్యోపదిష్టంబు లౌ ధర్మములయందు
త్రికరణశుద్ధిగా దీక్ష కలిగి
శాంతిశీలసమాధి సంభృతులై యుంట
ను త్తమజన్మంబు లొందుచుంద్రు.

అస్మత్ప్రజలు వీర లని యెంచి కృపతోడ
దండనమ్ము విధించు తఱుణమందు
అపరాధముల నాపు నాశయంబే గాని
కాదు క్రోధం బని క్ష్మావిభుండు

క్షాంతితో అపరాధిజన సమూహములకు
దండనమ్ము విధించుచుండవలయు.

రాజువాక్యములు విని సమస్త రాజ్య పరిషత్సభ్యులును సంతుష్టులై యీ సదాచారములు యీ గుణములు తమకే తగియున్న వనిరి. సభ్యులవాక్యము లైన తరువాత సుమంగళుడు లేచి రాజుకు నమస్కరించి అంజలి ఘటించి రాజును స్తుతించుచు మూడు గాథలు పలికెను.

విడువ కెన్నడు నిన్ను విభవంబు లక్ష్మియున్
శతవర్షముల్ ప్రజాహితము చేయు
అక్రోధనుండవై అవిరతంబు ప్రసన్న
చిత్తాన పాలన చేయు మయ్య!

ఏతన్మహాగుణోపేతుండవై రాజ,
దశహితమౌ రాజధర్మ యుక్తి
ఓహో! అక్రోధనా, ఓసుభాషీ, అన్యు
లెవ్వరి పీడింపకే సుఖముగ
పరిపాలనము చేసి పరలోకగతుడవై
సుఖపూర్వకమ్ముగా సుగతి గనుము.

నీతితో ప్రేమతో నేర్పుతో తెలివితో
ధర్మపాలన చేయు ధరణి విభుడు
క్షేమస్థలిన్ మేలిపోదకమ్ము రీతిని క్షుద్ర
జనముల చిత్తముల్ శాంతపరచు.

శాస్త కోసలనరేశున కుపదేశము చేయుచుండె యీ ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ సమయమున ప్రత్యేకబుద్ధుడు పరినిర్వాణము పొందెను. సుమంగళుడు ఆనందుడు, రాజు నేనే.

X

౬. గంగమాల జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా ఉపోసథ కర్మనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు శాస్త ఉపోసథ కర్మానుష్ఠానరతు లైన ఉపాసకులనుగూర్చి "ఉపాసకులారా, మంచిది. ఉపోసథ కర్మనిరతులకు దాన మీయవలసి యుండును. సదాచారమును రక్షింపవలెను. ఉపోసథ వ్రతము ఆచరింప వలయును, పూర్వ కాలమున సజ్జనులు ఉపోసథ వ్రతమున ఒక్క ఖండము ననుసరించుటచేతనే విశేష కీర్తి లభించెను" అని, వారి ప్రార్థనపై పూర్వజన్మగాథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఆ నగరము లోనే శుచిపరివారు డను శ్రేష్ఠి యుండెను. అతడు ఎనుబదికోట్ల ధనమున కధిపతియై దానధర్మాది పుణ్యకార్యములు చేయుచుండెను. ఆయనభార్యాపుత్రులు, సంబం గులు ఇంటిలో గోరక్షణ చేయువారు. మాసమున కారురోజులు ఉపవాస (ఉపోసథ) వ్రత మనుష్ఠించుచుండిరి.

ఆ కాలమున బోధిసత్త్వుడు దరిద్రకుటుంబమునపుట్టి కూలి చేయుచు, బహు కష్టముమీద జీవయాత్ర చేయుచుండెను. ఒకనాడు అతడు శ్రేష్ఠికడకు పోయి ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్క నిలిచియుండగా శ్రేష్ఠి "యేల వచ్చితివి?" అని యడిగెను. "మీయింట కొలువు చేయుటకు."

క్రొత్తపరిచారకులు వచ్చినరోజున శ్రేష్ఠి వారలతో "ఈ యింట పనిచేయువారలు శీలములు రక్షించుకొనుచు పనులు చేయుచుండవలెను," అని చెప్పెడివాడు. బోధిసత్త్వునితో ఈ మాటలు చెప్పక "మంచిది, బాబూ, కూలి తెలిసికొని పని చేయుము" అనెను. అప్పటినుండి బోధిసత్త్వుడు పర్యవేక్షకుడై శ్రమ లక్ష్యము చేయక, అన్నిపనులు చేయసాగెను. ఉదయవేళ పొలమునకు పోయి సాయం సమయమునకు మరలి వచ్చుచుండెను.

ఒకనాడు నగరమున ఉత్సవము చాటించిరి. పెద్దశ్రేష్ఠి దాసిని పిలచి "నేడు ఉపవాస వ్రతదినము. ఉదయమే వంట చేసి పనివారల కందరికిని భోజనము పెట్టుము. వేళకు భుజించి వ్రతము ననుష్ఠింతురు" అని చెప్పెను. బోధిసత్త్వుడు వేకువజాముననే లేచి పొలము పోయెను. ఆనాడు ఉపవాసవ్రత మని ఆయన కెవ్వరు చెప్పలేదు. తక్కిన పనివా రందరు ప్రాతఃకాలముననే భుజించి ఉపవాస వ్రతము సలిపిరి. శ్రేష్ఠి తనభార్యాపుత్రులతో, బంధువులతో సహా ఉపవాసము చేసెను. ఉపవాసవ్రతము నెరపువారు దానిని గూర్చి యోచించుచు తమతమ నివాసములు చేరిరి. బోధిసత్త్వుడు పగ లంతయు పని చేసి సూర్యాస్తమయమునకు మరలి వచ్చెను.

వంట చేయువనిత చేతులు కడిగికొని పళ్ళెములో భోజనము పెట్టి తెచ్చెను. అనుదినము ఆ సమయమునకు బాల కోలాహల మయ్యెడిది. అప్పుడు శాంతముగా నుండుట జూచి బోధిసత్త్వుడు "అందరు నెచటికి పోయిరి?" అని ప్రశ్న చేసెను. "ఎల్లరును ఉపవాసవ్రతము నెరపి తమతమ నివాసములకు పోయి" రని ప్రత్యుత్తరము, ఇందరు శీలవంతులనడుమ నేను శీలవంతుడను కాకుండ నుండను అని యాతడు తలపోసి శ్రేష్ఠిసన్నిధి కరిగి "ఇపుడు ఉపవాసవ్రతము సంకల్పము చేయుచో వ్రతము సఫల మగునా కాదా?" అని యడిగెను. "ప్రాతఃకాలమే సంకల్పము చేయకుండుటచే వ్రతము పూర్ణము గాక అర్ధవ్రతమే యగును" అని శ్రేష్ఠి చెప్పెను.

కానిమ్మని యాతడు శ్రేష్ఠికడ శీలగ్రహణము చేసి ఉపవాసవ్రతము సంకల్పించి నిజనివాసమునకు జని పండుకొని శీలమునుగూర్చి చింతన చేయుచుండెను. దిన మంతయు ఏమియు భుజింపకుండుటచే తలనొప్పి యారంభ మయ్యెను. రకరకముల ఔషధములు తెప్పించి శ్రేష్ఠి యాతనిచే తినిపించుచుండెను. "ప్రాణము లుండగా వ్రతభంగము చేయ సంకల్పింపను. కావున ఔషధము పుచ్చుకొనను" అని యాతడు పలికెను. బాధ తీవ్ర మయ్యెను. తెలతెలవారు చుండగా అతనికి స్మృతి తప్పిపోయెను. ఇక మరణించు నని అతనిని లేవనెత్తి వసారాలో పరుండ బెట్టిరి.

ఆ సమయమున వారాణసీ నరేశుడు సైన్యసన్నాహముతో రథ మెక్కి నగర ప్రదక్షిణము చేయుచుండగా ఆ ప్రదేశమునకు వచ్చెను. బోధిసత్త్వు డాయన వైభవమును గాంచి కోరిక కలవాడై నేను రాజు నైన బాగుండు నని తలచెను.

అతడు మరణించగానే అర్ధవ్రత ప్రభావముచే రాజమహిషికడుపున బడి జన్మ మెత్తెను. పదిమాసములు గడచిన పిమ్మట రాణికి పుత్రుడు కలిగెను. అతనికి ఉదయకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవాడై సమస్తవిద్యలలో ఆరితేరి పూర్వజన్మజ్ఞాన ముండుటచే స్వల్పకర్మమునకు ఇంతటిఫలము కలిగిన దని సంతోషమున కేకలు వేయుచుండెను. తండ్రిమరణానంతరము రాజ్యము లభింపగా అతడు తనవైభవము చూచుకొని సంతోషవాక్యమే పలుకుచుండెను.

ఒకనాడు పట్టణమున ఉత్సవము సంసిద్ధ మయ్యెను. లోకులు ఆనందమున గంతులు వేయసాగిరి. ఆ సమయమున వారాణసీ నగరికి ఉత్తరద్వారమున నుండి తోలుతిత్తితో నీరు పోయువాడు కూలి చేయుచుండెను. అతనికి అర్ధమాషము (నాణెము) లభింపగా దానిని కోటగోడలో ఇటుకలనడుమ దాచిపెట్టెను. అచటనే తిత్తులతో నీరు తెచ్చుస్త్రీ యొకతె నివసించుచుండెను. ఉభయులకును సహవాస మేర్పడినది. "స్వామీ, నగరములో ఉత్సవము జరుగుచున్నది. నీదగ్గర ఏమైన ఉన్నచో మన మిద్దరము ఉత్సవములో సులభముగా గడుపగలము" అని యామె పలికెను.

"ఆ, ఉన్నది." "స్వామీ, ఎంత ఉన్నది?" "అర్ధమాష మున్నది." "ఎచ్చట నున్నది?" "ఉత్తరద్వారమున ఇటుకలనడుమ పెట్టినాను." "నాఖజానా ఇక్కడికి పన్నెండుయోజనముల దూరములో నున్నది. నీచేతులలో ఏమైన ఉన్నదా?" "ఆ, ఉన్నది." "ఎంత?" "అర్ధమాష మున్నది."

"నీఅర్ధమాషము నాఅర్ధమాషము కలిసి మాష మగును. అందొకభాగముతో సుగంధద్రవ్యములను ఇంకొకభాగముతో సురను కొనివచ్చి ఆనందింతము. పోయి మీరు దాచియుంచిన అర్ధమాషము కొని రండు."

అతడు ప్రసన్నచిత్తుడై భార్యతో తనమనసులోని మాట చెప్పి "భద్రే, చింతింపకుము, దానిని కొనివత్తును" అని వెడలి పోయెను. వానికి ఏనుగుబల ముండెను. ఆరుయోజనములు పోవునప్పటికి మధ్యాహ్న మయ్యెను. మండుటిసుక నిప్పువలె నున్నను అతడు దానిని త్రొక్కి కొనుచు పోవుచుండెను. ధనవాంఛచే ప్రసన్నుడై కాషాయవస్త్రఖండము దాల్చి, చెవులలో తాళపత్రములు ధరించి, వివశుడై గీతము నాలాపించుచు, వాడు రాజాంగణము చేరెను.

ఉదయరాజుగారి కిటికీ తెరచి యున్నది. ఈ విధముగా ఎండగాలులు లెక్కింపక ప్రసన్నవదనముతో పాట పాడుచు వీడు వచ్చుచుండుటకు కారణ మే మై యుండు నని యోజించి ప్రశ్నింప దలచి రాజు పరిజనుని పంపెను. వాడు రాజుగారు నిన్ను ర మ్మనినారు. అని చెప్పగా "రాజుగారికి నాతో నేమి పని? రాజును నే నెరుగను" అని వాడు పలికెను. పరిజనుడు బలవంతముగా వానిని గొనిపోయి ఒక ప్రక్క నిలువబెట్టెను. రాజు వానిని ప్రశ్నించువాడై రెండుగాథలు పలికెను.

అగ్గిపోలిక నున్న దవనీతలంబు
మండు బొగ్గులు పేర్చు మాడ్కి నుండంగ
ఆలపింతువు గీత మాతపం బేమి
బాధింపదా నిన్ను ? పైన సూర్యుండు,
ధరణిపై వాలుక దహియించుచుండ,
పాడెదు నీ కెండ బాధయేలేద !

వాడు రాజువచనమును విని ఈ గాథ పలికెను;

పీడింప లే దెండ వేడిమి నన్ను;
నను గాల్చుకోర్కులే జననాథ, నాకు
ఎన్నియో కోరిక లున్నవి సుమ్ము.—
కాల్చు నయ్యవి కాని, కా దాతపంబు.

"నీ వేమి పని చేయుదువు?" అని రాజు ప్రశ్నింపగా వా డిట్లు చెప్పెను. "దేవా, దక్షిణద్వారమున నుండు దరిద్రస్త్రీతో సహవాసము చేసినాను. ఆమె నాతో స్వామీ, నావద్ద కొద్దిగా పైకం ఉన్నది. పండుగ చేసికొందము అన్నది. నా పైకము ఉత్తరద్వారమున ఖజానాలో దాచిపెట్టినాను అంటిని. పోయి అది కొని ర మ్మని ఆమె నన్ను పంపినది. ఉభయులము పండుగ చేసికొందుము, ఆమె చెప్పిన పలుకు నా హృదయమును వీడకున్నది. అది స్మరించుచున్నాను. మదనాగ్ని తపించుచున్నది. ఇది నాపని".

"ఎండ గాలి లక్ష్యము చేయక ఈ విధముగా పాడుచు పోవుచున్నావు. దేనివలన ?"

"దేవా, ఆ ఖజానా తెచ్చి ఆమెతో క్రీడింతును. ఇందుచే ప్రసన్నచిత్తుడనై పాడుచున్నాను".

"ఓయీ, ఉత్తరద్వారమున నీ వుంచిన ఖజానా లక్ష ఉండునా?"

"దేవా, లేదు,"

"అయినచో ఏబదివేలు, నలుబదివేలు, ముప్పదివేలు, ఇరువదివేలు, అయిదు వేలు. వేయి, అయిదువందలు, నాలుగు వందలు, మూడు వందలు, రెండు వందలు, వంద, ఏబది, నలుబది, ముప్పది, ఇరువది, పది, అయిదు, నాలుగు, మూడు, రెండు. ఒక కార్షాపణము, అర్థకార్షాపణము, పాదకార్షాపణము, నాలుగు మాషములు, మూడుమాషములు, రెండుమాషములు. ఒకమాషము"

"దేవా, కాదు"

"అర్ధమాషమా?"

"దేవా, ఇంతే నా ధనము. దానిని తెచ్చి ఆమెతో క్రీడింతును. ఇందులకే పోవుచున్నాను. ఈ ప్రసన్నత వలన, ఈ సౌమనస్యమువలన ఎండగాలులు బాధగా లేవు."

"ఓయీ, ఈ యెండ గాలులలో పోవద్దు. నీకు అర్ధమాషము నే నిత్తును".

"దేవా, తమమాట శిరసావహించి అర్ధమాషము తీసికొందును. కాని ఆ అర్ధమాషమును విడిచిపెట్టను" "ఓయీ, ఆగుము. నీకు మాష మిత్తును" అని వాని నాపుటకై రాజు రెండుమాషములు మొదలుకొని క్రమముగా హెచ్చించుచు, కోటి, నూరుకోట్ల వరకును ఇత్తు నని చెప్పినను వాడు "దేవా, ఇది స్వీకరింతును. కాని ఆ అర్ధమాషమును కూడ తీసికొందును" అని చెప్పుచుండెను. నీకు శ్రేష్ఠి పదవి ఇత్తు నని రాజు ప్రలోభ పెట్టెను. యువరాజును చేయుదు ననెను. అర్ధరాజ్య మిత్తు ననగా నప్పటికి వాడు సమ్మతించెను.

రాజు మంత్రులను పిలిపించి, 'నా మిత్రునకు క్షురకర్మ, స్నానముచేయించి, అలంకరింపుడు' అని చెప్పగా, వా రటులే చేసిరి. రాజు రాజ్యమును రెండుభాగములు చేసి అతని కర్ధరాజ్య మిచ్చెను. అర్ధమాషము మీది ప్రీతిచే అర్ధరాజ్యము పొంది ఉత్తరదిక్కునకు పోయెను. అతనికి అర్ధమాషరాజు అని పేరువచ్చెను.

వా రిరువురు కలిసి మెలిసి ప్రసన్నతతో రాజ్యము చేయుచు, నొకనాడు ఉద్యానమునకు బోయిరి. అచట క్రీడానంతరము, ఉదయరాజు అర్థమాషరాజు నొడిలో తల పెట్టుకొని పండుకొనెను. అతడు నిద్ర పోయినపిమ్మట పరిజనులు క్రీడార్థ మిటు నటు పోయిరి. అర్ధమాషరాజు తనలో "నే నెల్లవుడును అర్ధరాజ్యాధి పతిగా ఏల యుండవలెను? ఇతనిని సంహరించి నే నేల రాజును కాగూడదు?" అనుకొని మరల యోచించి "దరిద్రుడనైన నన్ను రాజు తనతో సమానుని చేసినాడు. మహైశ్వర్య మిచ్చినాడు. ఇట్టివానిని సంహరించు కోరిక గలిగినది. ఇది అనుచితము" అని ఎత్తినకత్తి మరల ఒరలో పెట్టెను.

కాని రెండవమారు అతని కదేసంకల్పము కలిగెను. అప్పు డతడు యోచన చేసి 'చిత్తము మాటిమాటికిని పాపకర్మ చేయింప నెంచుచున్న' దనుకొని ఖడ్గమును క్రింద బెట్టి రాజును లేపి అతనిపాదములపై బడి 'క్షమియింపు' మనెను.

"మిత్రమా, నీ నా నడుమ ద్వేషము లేదు కదా?"

"మహారాజా, ఉన్నది. నే నిట్లు చేసితిని."

"అటు లగుచో మిత్రమా, క్షమించుచున్నాను. కోర్కె కలదేని రాజ్యము చేయుము. నేను యువరాజుగా నుండి నీసేవ చేయుదును."

"దేవా, నాకు రాజ్యము వలదు. ఈ తృష్ణ నన్ను నరకములో త్రోయ గలదు. మీరాజ్యము మీరే తీసికొనుడు. నేను ప్రవ్రజింతును. కోర్కికి మూలము చూచితిని. సంకల్పములచే వాంఛ వృద్ధి చెందును. ఇక నేను సంకల్పవికల్పములను కలుగ నీయను" అని యతడు ఉదానవాక్యము పలుకుచూ నీ గాథ అనెను.

గ్రహియించితిని కోరికా, మూల మేను-
సంకల్పమున నీవు జన్మ మొందుదువు.
కనుక సంకల్పవికల్పంబు లెత్త
నటు చేయకోర్కి జన్మింప లే దింక.

అని కామభోగములలో మగ్నులై యున్నలోకమునకు ధర్మోపదేశము చేయుచూ నీ గాథ పలికెను.

చాలవు భోగముల్ సంతృప్తి లేదు,
ఆశ పెద్దది యైన, అజ్ఞత మాని
అప్రమత్తత తృష్ణ త్యజియింపవలయు.

ఈ ప్రకారముగా నతడు జనులకు ధర్మోపదేశ మిచ్చి ఉదయరాజుకు రాజ్యము సమర్పించి కన్నీరు కార్చుచున్న జనులను విడిచి హిమాలయమునకు పోయి ప్రవ్రజించి ధ్యానాభిజ్ఞలను పొందెను. ఉదయరాజు ప్రీతితో వాక్యమును పూర్తిచేయుచు ఈ గాథ పలికెను.

స్వల్పకర్మకు మహైశ్వర్యంబు కలిగె
ఉచితఫలంబుగా ఉదయరాజునకు
కామభోగాది మార్గములను మాని
పడసెను మిత్రంబు ప్రవ్రజ్యఫలము.

ఈ గాథలోని యర్థ మెవ్వరికిని తెలియ లేదు.

ఒకనా డాయనపట్టపుదేవి ఈ గాథార్థ మే మని యడిగెను. రాజు తెలుపలేదు. రాజుమంగలి గంగమాలు డను వాడు కలడు. వాడు రాజుకు క్షురకర్మ చేయునపుడు ముందు కత్తితో చెక్కి పిమ్మట చిమ్మటతో వెంట్రుకలు లాగెడు వాడు. కత్తితో క్షురకర్మ చేయునపుడు రాజునకు సుఖముగా నుండెడిది. చిమ్మటతో లాగునపుడు కష్టముగా నుండెడిది. తొలుత రాజు వానికి వర మీయ నెంచెను. ఆవల శిరస్సు ఖండింప నెంచెను. ఒకనా డారాజు భార్యతో 'భద్రే, మంగలి మూర్ఖుడు సుమా' అని పలికెను. 'ఏమి చేయవలెను దేవా?' 'ముందు వెంట్రుకలు లాగి ఆవల కత్తితో క్షౌరము చేయవలెను.' రాణి మంగలిని పిలిపించి 'బాబా, ఈసారి రాజుగారికి క్షురకర్మ చేయునపుడు ముందు వెంట్రుకలు లాగి, ఆవల కత్తితో క్షౌరము చేయుము. రాజుగారు నీ కేమి కావలె నని యడిగినచో, దేవా, వేరొకవరము వలదు. తమ ఉదానగాథకు భావార్థము తెలుపుడు అని వేడుము. నీకు చాలధన మిత్తును' అన్నది.

వాడు సమ్మతించి క్షౌరమునాడు ముందు చిమ్మట చేతితో పట్టుకొనెను. రాజు చూచి 'గంగమాలా, ఏ మిది? క్రొత్తపని చేయుచున్నావు?' అనెను.

'దేవా, మంగలులు క్రొత్తపనులు చేయగలరు' అని వాడు ముందు వెంట్రుకలు లాగి ఆవల క్షురకర్మ చేసెను. రాజు 'నీ కేమి కావలెను?' అనెను. 'దేవా,

నాకు వే రేమియు నక్కర లేదు. ఉదానగాథకు భావార్థ మును గ్రహింపుడు' "బాబా, ఈ వరమువలన నీ కేమి లాభము ? వేరొకటి కోరుకొనుము." "దేవా, నాకు ఈ వరమే కావలెను."

అసత్యభయముచే రాజు సమ్మతించెను. (425) జాతకములోవలెనే సిద్ధము చేయించి రాజు రత్నసింహాసనముపై గూరుచుండి ఉదానగాథకు భావార్థ మిట్లు చెప్పెను. "గంగమాలా, నేను పూర్వజన్మములో........" ఇత్యాది వృత్తాంత మంతయు వివరించి, "ఇందుచే గాథకు పూర్వభాగము పలుకుచుంటిని, నామిత్రము ప్రవ్రజించెను. ప్రమాదమునకు నేను వశంవదుడనై రాజ్యము చేయుచున్నాను. ఈ కారణమున ఉత్తరభాగార్థము చెప్పినాను" అని పలికెను.

గంగమాలుడు తనలో "అర్థోపవాసవ్రతము చేయుటచే ఇంతసంపద లభించినది. కావున కుశల కర్మ చేయవలెను. నేను ప్రవ్రజించి స్థైర్యము సంపాదింతును" అనుకొని బంధువులను విడిచి రాజునను జ్ఞ పొంది హిమాలయమునకు పోయి వాన ప్రస్థుడై అనిత్యదుఃఖ అనాత్మ పదార్థములనుగూర్చి యోచన చేసి విపశ్యనాభావన నభ్యసించెను. ఈ విధముగా నతడు ప్రత్యేకబుద్ధత్వము నంది పాత్రచీవరాదులు ధరించి గంధమాదన పర్వతముమీద అయిదు సంవత్సరములు గడిపి వారాణసీ నరేశుని కలిసికొనుటకై ఆకాశమార్గమున వచ్చి ఉద్యానమున మంగళశిలాపట్టము మీద కూరుచుండెను. తోటమాలి గుర్తించి రాజుకడకు పోయి "దేవా, గంగమాలుడు ప్రత్యేకబుద్ధుడై ఆకాశమార్గమున వచ్చి ఉద్యానమున కూరుచున్నాడు" అని నివేదించెను.

విన్నంతనే రాజు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ప్రణామము చేయుకోరికతో శీఘ్రముగా నచటికి జనెను. రాజమాతయు పుత్రునివెంట నరిగెను. రాజు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన నిలిచెను. రాజ్యపరిషదులును, అటులే చేసిరి. ఆయన రాజును సంబోధించి కుశలప్రశ్న లడిగి 'బ్రహ్మదత్తా, ప్రమాదరహితుడవై ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేయుచున్నావా? దానాది పుణ్యకార్యములు నెరపుచున్నావా?' అని అడిగెను. విన్నంతనే రాజమాత కుపితురాలై హీనకులమున జన్మించి మురికిని శుభ్రముచేయు మంగలిబిడ్డడు తనయంతరము గ్రహింపక పృథివీపతి యగు నాకుమారుని, క్షత్రియుని పేరున పిలిచినాడు అని ఈ గాథ పలికెను.

దుష్టకార్యఫలమ్ము మాలు తొలగి చనును
తపముచే పోవునే సాపితత్వ మైన
కుంభకారత్వ మైన? ఏకాదశ మరు నేను
గంగమాల, తపంబుచే, గండుమీరి
పిలిచితివి బ్రహ్మదత్త యన్ పేరుతోడ.

రాజు తల్లిని నివారించి ప్రత్యేకబుద్ధుని గుణములను ప్రకటించుచు నీ గాథ పలికెను.

క్షమకు శాంతికి ఫలము లీజన్మమందె
తోచుచున్నవి సర్వవంద్యునకు మేము
సలుపుచున్నార ముద్యోగి జనముతోడ
సర్వపరిషత్తుతో నమస్కార మిపుడు.

రాజు తల్లిని నివారించిన పిమ్మట జను లందరును లేచి 'దేవా, ఇది అనుచితము. ఈ ప్రకారముగా తక్కువజాతివాడు నిన్ను పేరు బెట్టి పిలచినాడు' అనిరి. రాజు జనమును నివారించి ఆయనగుణానువాదము చేయుచు నీ గాథ పలికెను.

మేలి పధసాధకుని గంగమాల మునిని
ఏమి యనబోవ, మితడు తరించినాడు
శోకసింధువు విచరించు సుఖముతోడ.

ఇట్లు పలికి రాజు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ప్రణామము చేసి "భన్తే, మాఅమ్మగారిని క్షమింపు" డనెను.

"మహారాజా, క్షమించుచున్నాను." రాజ్య పారిషదులుకూడ క్షమాపణ వేడిరి. అక్కడనే నిలువు మని రాజువేడినను ప్రత్యేకబుద్ధుడు వినక అందరును చూచు చుండగా ఆకాశగమనమున గంధమాదన పర్వతమునకు పోయెను.

శాస్త ఉపాసకునకు ఈ విధముగా ధర్మోపదేశము చేసి, ఉపోసథ వ్రతము నిర్వర్తింపవలెను అని చెప్పి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ సమయములో ప్రత్యేకబుద్ధుడు పరినిర్వాణము పొందెను. శ్రద్ధావంతు డగురాజు ఆనందుడు. తల్లి మహామాయ. పట్టపురాణి రాహులునితల్లి. ఉదయరాజు నేనే.

౪౨౨. చేతియ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, దేవదత్తుడు భూగర్భమున లీనమగుటనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో ఇష్టాగోష్ఠి చేయుచుండిరి. "ఆయుష్మంతులారా, దేవదత్తుడు అసత్యమాడి భూమిలోనికి క్రుంగిపోయి నరకము చేరెను" అనుచుండిరి. శాస్త అరుగుదెంచి సంగతి గ్రహించి, "కేవల మిప్పుడే గాదు. పూర్వముకూడ దేవదత్తుడు అనృత మాడి, భూగర్భమున లీన మయ్యెను" అని పూర్వవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున ప్రథమకల్పమునందు అసంఖ్యేయ ఆయువు, మహాసమ్మత నాము డగు రా జుండెను. అతనికి రోజు అను పుత్రు డుండెను. రోజు కుమారుడు వరరోజు. ఆయనకుమారుడు కల్యాణుడు. ఆయన కుమారుడు వరకల్యాణుడు. ఆయనపుత్రుడు ఉపోసధుడు. ఆయనపుత్రుడు వరఉపోసధుడు. ఆయనసూనుడు మాంధాత. ఆయనతనూజుడు వరమాంధాత. ఆయనకుమారుడు చరుడు. ఆయన కుమారుడు ఉపచరుడు. అతనికి అపచరు డనుపేరుగూడ ఉండెను.

అతడు చేతియరాష్ట్రమున సోత్థియకీ నగరమున రాజ్యము చేయుచుండెను. అతడు నాలుగు బుద్ధులతో కూడినవాడు, ఆకాశసంచారము చేయగలవాడు. నాలుగుదిక్కులను నలుగురుదేవతలు (దైత్యులు) ఖడ్గహస్తులై అతనిని రక్షించుచుందురు. అతని శరీరమునుండి చందనపరిమళము, నోటినుండి ఉత్పలసుగంధము వెలువడుచుండును. కపిలు డను బ్రాహ్మణుడు కలడు. ఆయన పురోహితుడు. ఆయనతమ్ముడు కోరకలంబుడు రాజుతోగూడ ఒకే ఉపాధ్యాయునికడ చదువుచు, సహపాఠిగా కాలము గడపెను.

రాజకుమారస్థితిలోనే మిత్రునితో, "రాజు నయినప్పుడు నేను, నిన్ను పురోహితుని చేయుదు" నని యతడు మాట యిచ్చినాడు.

అతడు రాజయినంతనే కపిలుని పురోహిత పదవినుండి తొలగింపలేక ఆయన తనకొలువునకు వచ్చినపుడు ప్రతిగౌరవము చేయుచుండెను. కపిలుడు గ్రహించి సమవయస్కులవలననే రాజ్యపాలనము బాగుగా నడచు నని అనుజ్ఞ పొంది ప్రవ్రజింతు నని యోచించి రాజుతో 'దేవా, నేను వృద్ధుడ నైనాను. ఇంటిలో కుమారు డున్నాడు. అతనిని పురోహితుని చేయుడు. నేను ప్రవ్రజింతును' అని విన్నవించెను. అతడు రాజానుమతి పొంది పుత్రునకు పురోహిత పదవి ఇప్పించి రాజోద్యానమున ప్రవేశించి వానప్రస్థుడై ధ్యానాభిజ్ఞలను పొంది పుత్రునియాశ్రయమున అచటనే యుండెను.

"ఆయన ప్రవ్రజించునపుడు నాకు పురోహిత పదవి ఇప్పింపలేదు" అని తలపోయగా, కోరకలంబుని మనసులో ఈర్ష్య యుద్భవించెను. ఒకనా డతడును రాజును ఇష్టాగోష్ఠి చేయుచుండ రాజు "కోరకలంబా, నీవు పురోహిత పదవిలో లేవా"? అనెను.

"దేవా, లేను. నాసోదరు డున్నాడు."

"నీసోదరుడు ప్రవ్రజించెనా?"

"అవును. ఆ పదవి తనకుమారుని కిప్పించినాడు."

"అటులైన నతని నీ వీపదవిని తీసికొమ్ము."

"దేవా, పరంపరాప్రాప్త మగుపదవినుండి సోదరుని తప్పింపజాలను."

"అగుచో నిన్ను జ్యేష్ఠుని చేసి, నీసోదరుని రెండవవానిని చేయుదును."

"ఎట్లు దేవా?".

"అనృతము పలికి."

"దేవా, నాసోదరుడు మంత్రవేత్త యని యెరుగరా? అనృతమువలన అతడు మిమ్ము మోసగించును. ఇట్లు చేయు ననుకొందును. నలుగురు దైత్యులను అంతర్ధానము చేయును. శరీరమునుండి సుగంధమునకు మారుగా దుర్వాసన తెప్పించును. మిమ్ము ఆకాశమునుండి భూమిమీదికి దింపివేయును. భూగర్భమున ప్రవిష్టులను చేయును. అపుడు మీరు మాటమీద నిలువబడలేరు".

"ఇట్లు తలప వలదు. నేను ఏర్పాటు చేయగలను"

"అగుచో దేవా, ఎప్పు డేర్పాటు చేయగలరు ?"

"నేటినుండి ఏడవనాడు".

ఈ విషయము నగరమంతట చాటిరి. రాజు అనృతము పలికి పెద్దవానిని చిన్నవా డనియు చిన్నవానిని పెద్దవా డనియు చెప్పి, పురోహితపదవి ఇచ్చు నని ఆయన అనృత మెట్లు చెప్పును ?

జనులలో ఈ చర్చ వ్యాపించెను.

అతడు యుగసత్యము పలుకువాడు. అసత్యము పలుకుట యెటు లుండు నని యెవ్వడు నెరుగడు. ఈ విషయము వినగానే పురోహిత పుత్రుడు, తండ్రితో "నాయనా, రాజు అనృతము పలికి మిమ్ము చిన్నవానిగా పేర్కొని పురోహిత పదవి పినతండ్రి కిచ్చునట" అని చెప్పెను.

"బాబా, మృషావాదముచే మనపదవి ఆతని కీయలేడు. రాజు ఏరోజున మృషావాదము చేయును ?"

"నేటి కేడవనాడు"

"అగుచో ఆసమయము నాకు తెలుపుము."

మృషావాదము వినుటకై జనులు రాజాంగణమున గుమిగూడిరి. వారు మంచెలు కట్టి వానిపై నెక్కి కూరుచుండిరి. కుమారుడు వెళ్ళి తండ్రికి సూచన చేసెను.

అలంకరించుకొని రాజు బయలుదేరి వచ్చి జనసమూహముపైగా ఆకాశమున నిలిచెను. తాపసి ఆకాశమార్గమున వచ్చి రాజున కెదురుగా కృష్ణాజినము పరచు కొని పద్మాసనము వేసి కూరుచుండి 'మహారాజా, మీరు మృషావాదము చేసి చిన్న వానిని పెద్దగా పేర్కొని అతనికి పదవి ఈయగోరుచున్నారా?" అనెను.

"అవును, ఆచార్యా, అట్లే చెప్పితిని".

ఆయన రాజున కుపదేశ మిచ్చువాడై "మహారాజా, మృషావాదము గుణము లకు హానికరము. నాలుగు నరకములకు లాగికొని పోవును. మృషావాది యాగు

రాజు ధర్మమును నాశనము చేయును దానివలన స్వయముగా నష్టము పొందును''
అని చెప్పి ఈగాథ పలికెను.

నాశ మొందించు ధర్మము నష్టమైన,
చెరుపు చేయదు ధర్మమ్ము చెడకయున్న,
నాశమైనధర్మము నిన్ను నష్టపరప
కుండ ధర్మమ్ము నెరపుచు నుండవలయు.

"మహారాజా, మృషావాదము చేయుచో నాలుగు బుద్ధు లంతర్ధాన మగు''నని తాపసి ఈగాథ పలికెను.

పలుకు నెవ్వ డసత్యంబు, ప్రశ్నమునకు
బదు లెరింగియు నన్యథా పలుకు నెవడు
వాని పాలక దేవతల్ వదలిపోదు
రతని నోటను దుర్గంధ మవతరించు,
నేలబడు నాత డున్నది కోలుపోయి.

విని రాజు భయపడి కోరకలంబునివైపు చూచెను. అతడు "భయపడ వద్దు. నేను తాలుతనే మీకు చెప్పలేదా?'' అనెను. రాజు కపిలునిమాట వినగానే తనమాటలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని "భన్తే, మీరు చిన్నవారు. కోరకలంబుడు పెద్ద వాడు'' అని పలికెను. అత డసత్యము పలికినంతనే (రక్షక) దైత్యులు నలుగురు ఖడ్గములను పాదములమీద పడవేసి ఇట్టి మృషావాదిని రక్షింప మని అంతర్ధాన మయిరి. కుళ్ళిన కోడిగ్రుడ్డునుండి వచ్చినట్లు నోటినుండియు, మరుగు దొడ్డిలో నుండి వచ్చినట్లు అతని శరీరము నుండియు కంపు కొట్టసాగెను. రాజు ఆకసము నుండి నేలకు జారెను, నాలుగు బుద్ధులును పోవుచుండెను. అప్పుడు మహాపురోహితుడు "మహారాజా, భయము వలదు. సత్యము పలుకుచో అంతయు పూర్వము వలె నుండునట్లు చేయుదును'' అని ఈగాథ పలికెను.

సత్యము వచించుచో రాజ, చనెద వీవు
పూర్వవిధమున; ఉండువు భూమిమీద.
చెప్పెదవయేని యనృతంబు చేతియ నృప!

ఇట్లు పలికి పురోహితుడు "మహారాజా, మొదటిసారి అసత్యముచే మీ బుద్ధులు అంతరించినవి. ఇప్పటి కయినను పూర్వమువలె నుండునట్లు చేయగలను''

అనెను. "నీవు మోసము చేయ నెంచుచున్నావు" అని రాజు మరల నన్నృతము పలికినంతనే చీలమండల వరకును భూమిలో దిగబడి పోయెను. మరల బ్రాహ్మణుడు "మహారాజా, యోచింపుము" అని ఈ గాథ పలికెను :

ప్రశ్న మెరిగియు నన్యథా పలుకు నెవడు
వాని రాష్ట్రము లోపల వాన కురియు
నసమయమునందు, కురవదు సుసమయాన.

మరల "మహారాజా, అసత్యము పలుకుటచేత భూమిలో పిక్కలవరకు మునిగి పోవుదువు" అని ఈ గాథ పలికెను :

సత్యము వచించుచో రాజ, చనెద వీవు
పూర్వవిధమున; ఉందువు భూమిలోన
చెప్పెదవయేని యనృతంబు చేతియనృప !

అతడు మూడవ పర్యాయముగూడ "భన్తే, మీరు చిన్నవారు. కోరకలంబుడు పెద్దవాడు" అని అసత్యమునే పలికెను. తోడనే రాజు పిక్కలవరకు నేలలో దిగబడిపోయెను. పురోహితుడు "మహారాజా, మరల యోజింపుడు. ఇప్పటికైనను మీరు పూర్వమువలె నుండునట్లు చేయగలను" అనుచు ఈగాథ పలికెను.

ప్రశ్న మెరిగియు నన్యథా పలుకువాని
జిహ్వ పామునాలికవలె చీలిపోవు.

రాజు ఆయనమాటలు విశ్వసించక నాల్గవ పర్యాయముగూడ "భన్తే, మీరు చిన్నవారు. కోరకలంబుడు పెద్దవాడు" అని అసత్యమే పలికెను. తోడనే, అతడు నడుమువరకు భూమిలో దిగబడిపోయెను. బ్రాహ్మణుడు "మహారాజా, ఇప్పుడైన యోజింపుడు" అని మరల ఈగాథ పలికెను.

చేతియనృపాల, రెండుగా చెప్పుదేని
సత్యమే పూర్వవిధమున జనెదవీవు.
మృష నటించినచో భూమిమీద నునికి.

రాజు ఐదవ పర్యాయము "భన్తే, మీరు చిన్నవారు. కోరకలంబుడు పెద్దవాడు" అని అసత్యమే పలికెను. తోడనే రాజు నాభివరకును భూమిలో దిగబడి

పోయెను. బ్రాహ్మణుడు "మహారాజా, ఇప్పుడైన యోజింపుడు" అని ఈ గాథ పలికెను.

ప్రశ్న నెరిగియు నన్యథా పలుకువాని
జిహ్వ యుండును మత్స్య పుచ్ఛికయు వోలె.

రాజు విశ్వసింపక ఆరవపర్యాయముగూడ వెనుకటివలెనే అసత్యము పలికెను. తోడనే రాజు రొమ్మువరకు భూమిలో దిగబడెను. బ్రాహ్మణుడు "మహారాజా, ఇప్పుడైనను యోచింపు" డని ఈ గాథలు పలికెను.

ప్రశ్న నెరిగియు నన్యథా పలుకువాని
కులమునం దుద్భవింపరు కొడుకు లెపుడు,
పుత్రికాతతి మాత్రమే పుట్టుచుండు.

దుస్సాంగత్యమువలన రాజు బ్రాహ్మణునిమాటలు విశ్వసింపక ఏడవపర్యాయముగూడ అట్లే అసత్యము పలికెను. తోడనే భూమి బ్రద్దలయ్యెను. అవీచీ నరకమునుండి జ్వాలలు చెలరేగి అతనిని హరించి వేసినవి.

ఈ రెండును అభిసంబుద్ధగాథలు.

ఆదిలో చేతియ నరేశు డంతరిక్ష
గమనమును చేయుచుండెను; కాని ఒక్క
తపసిశాపాన ఆయువు తగ్గిపోయి
బాలపీనస్థితిం గాంచి నేల జొచ్చె

ఇంద్రియాలకు లోనయి స్వేచ్ఛతోడ
జరుగునడవడి జనులు ప్రశంస చేయ,
రంగుచేత నక్రోధను లయి మనుజులు
స్వచ్ఛవాక్కున పలుకంగ వలెను నిజము.

చేతియ రాజు ఋషితో అసత్యము పలికినందున భూమిలో లీనమైపోయె నని జనులు భయపడిరి. రాజు కొడుకు లైదుగురు వచ్చి బ్రాహ్మణుని శరణు జొచ్చిరి. ఆయన "బాలులారా, మీనాయన ధర్మమును నాశనము చేసి అసత్యము పలికినాడు. ఋషితో అసత్యము పలుకుటచే అవీచీ నరకముపాలైనాడు. ధర్మమును నాశనము చేయువారు తామే నాశము చెందుదురు. మీరు ఇచ్చట నుండలేరు"

అని పెద్దవానిని పిలిచి "నాయనా, నీవు తూర్పుద్వారమువెంట సూటిగా పోయిన సప్త ప్రతిష్ఠలు కల సర్వశ్వేత గజరత్నమును చూడగలవు. ఆ గురుతునుబట్టి అచట నగరము నిర్మించి నివసింపుము. ఆ నగరమునకు హస్తిపుర మనుపేరు వచ్చును" అనెను. రెండవవానిని పిలిచి "బాబా, దక్షిణద్వారమువెంట బయలు వెడలి సూటిగా పోయినచో సర్వశ్వేతాశ్వము కానబడును. ఆ చిహ్నమును బట్టి అచ్చట నగరము నిర్మించి నివసింపుము. దానికి అశ్వపుర మని పేరు వచ్చును" అనెను. మూడవవానిని పిలచి "నాయనా, నీవు పశ్చిమద్వారమువెంట బయలు వెడలి సూటిగా పొమ్ము. సింహము కానబడును. అక్కడ నగరము నిర్మించి నివసింపుము. దానికి సింహపురము అని పేరు వచ్చును" అనెను. నాల్గవవానిని పిలిచి "నాయనా, నీవు ఉత్తర ద్వారమున బయలు వెడలి సూటిగా పొమ్ము. సర్వరత్నమయ మగు చక్రపంజరము కానబడును. ఆ గురుతునుబట్టి అచ్చట నగరము నిర్మించి నివసింపుము. దానికి ఉత్తరపాంచాల మని పేరు వచ్చును" అనెను. ఐదవవానిని పిలిచి "బాబా, నీ విచ్చట నుండలేవు. ఈ నగరమున మహాస్తూప నిర్మాణము చేయించి ఇచ్చటనుండి పశ్చిమోత్తరముగా సూటిగా పోయినచో రెండు పర్వతములు పరస్పరము శబ్దము చేయుచుండును. ఆ గుర్తు కనిపెట్టి అచట నగరమును నిర్మించి నివసింపుము. దానికి దద్దరపుర మని పేరు వచ్చును" అనెను.

ఈ యైదుగురును ఆయా చిహ్నములనుబట్టి ఆయాస్థానములందు నగరములు నిర్మాణము చేసి నివసింప జొచ్చిరి.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు. పూర్వము కూడ దేవదత్తుడు అనృత మాడి భూగర్భమున లీన మయ్యెను" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. "ఆ కాలమున చేతియరాజు దేవదత్తుడు. కపిల బ్రాహ్మణుడు నేనే".

౬౩. ఇంద్రియ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచుండగా పూర్వభార్యాకర్షణనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకానొక కులపుత్రుడు శాస్త ధర్మోపదేశమును విని "గృహమున నుండగా సంపూర్ణముగా పరిశుద్ధముగా బ్రహ్మచర్యము జరుపుట సులభము కాదు. నేను కల్యాణప్రద మగు ధర్మప్రకారము ప్రవ్రజించి దుఃఖమును తుద ముట్టింతును," అని తలపోసి ఇల్లు వాకిలి సంపత్తి భార్యాపుత్రుల కప్పగించి, తనకు ప్రవ్రజ్య అనుగ్రహింపు మని శాస్తను కోరెను. శాస్త అతనికి ప్రవ్రజ్య ఇప్పించెను. ఆచార్యునితో అతడు భిక్షకు జనునపుడు, నూతనముగా సాఘు వగుటచేతను, భిక్షువులసంఖ్య అధిక మగుటచేతను, అతనికి ఇండ్లలో, భోజనశాలలో స్థానము లభింపకుండెను. సంఘములో నవీను డగుటచే అతనికి పీట కాని చెక్క కాని దొరకుచుండెను. దొన్నెలో యవాగు పానీయము, మాగినపోళీ, కూరముక్కలు ఎండినవో మాడినవో వానికి భిక్షతో దొరకుచుండెడివి. ఏదియు బాగునది కాదు. దొరికిన ఆహారము నతడు పూర్వభార్యకడకు కొనిపోయెడివాడు. ఆమె అతనిపాత్ర గ్గైకొని ప్రణమిల్లి పాత్రనుండి అన్నమును పైకి తీసి, బాగుగా వండిన ఆహారపదార్థములు పెట్టుచుండెడిది. అతనికి జిహ్వాచాపల్యము వదలకుండుటచే ఆమెను విడువజాలకుండెను. అతనికి తనయందు ఆసక్తి యున్నదో లేదో పరీక్షింతు నని తలచి ఆమె ఒకనాడు ఆ జనపదమునందలి ఒకానొకనికి తెల్లని మన్నుపూసి ఇంట గూర్చుండబెట్టెను. మరికొందరను పిలిచి అన్నపానము లిప్పించెను. వాకిలియెదుట బండి నిలిపి తాను ఇంటిలోపల కూర్చుండి పిండివంట చేయుచుండెను. స్థవిరుడు వచ్చి వాకిట నిలిచెను. అది చూచి ఒకడు "అమ్మా, స్థవిరుడు వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచి యున్నాడు" అని తెలిపెను. "ప్రణామము చేసి క్షమింపు మని తెలుపుము." మాటిమాటికిని దయ చేయ మని చెప్పినను వెడలకుండుట గమనించి "అమ్మా, స్థవిరుడు వెళ్ళకున్నాడు." అని అతడు చెప్పెను. ఆమె తెర తొలగించి చూచి 'ఈయన నాకుమారుని తండ్రియే' అని వెలుపలికి జని ప్రణామము చేసి చేతిలోని పాత్ర గ్గైకొని ఆయనను

లోనికి గొనిపోయెను. భోజనానంతరము నమస్కరించి "భన్తే, ఈ యింట మీకు శాంతి కల్గునుగాక! మే మింతవరకును వేరొకయింటికి వెళ్ళలేదు. స్వామి లేని యింట గృహనిర్వహణము సాగదు. ఇక మేము ఈ యిల్లు విడిచి దూరగ్రామమునకు పోవుచున్నాము. తమరు భద్రముగా నుండుడు. నావలన అపరాధ మున్నచో క్షమింపుడు" అనెను. వృద్ధునకు గుండె బ్రద్దలగున ట్లయ్యెను. "నిన్ను నేను విడువజాలను. పోవలదు. నేను గృహస్థు నయ్యెదను. ఫలాని ప్రదేశమునకు వస్త్రములు పంపుము. నేను పాత్రను చీవరములను సంఘమునకు సమర్పించి మరలి వచ్చెదను ఆమె 'మంచి' దని అంగీకరించెను. స్థవిరుడు విహారము చేరి ఆచార్యునకు పాత్ర చీవరము సమర్పించగా ఆయన "నీవేమి చేసితివి?" అనెను. పూర్వభార్యమీది ఆసక్తిచే మరల గృహస్థుడ నయ్యెదను" అనెను. అత డంగీకరింపకున్నను శాస్తకడకు గొని పోయిరి. "ఇచ్ఛలేని ఈ భిక్షుకు నేల కొనివచ్చితిరి?" అని శాస్త అడుగగా, వారు "భన్తే, ఇతడు ఉద్విగ్నచిత్తుడై మరల గృహస్థుడాగోరుచున్నాడు" అని విన్నవించిరి. "నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడవా?" అని శాస్త అడుగగా "భన్తే, నిజమే" అనెను. "ఎందుచేత"? "పూర్వభార్యమీది ఆసక్తిచేత" "ఆమె నీ కనర్థదాయకురాలు. పూర్వజన్మమునందు కూడ ఆమె వలననే ధ్యానభ్రష్టుడవై చాల కష్టముల పాలైతివి. నాసాయమువలన మరల ఆ దుఃఖమునుండి విముక్తిగాంచి క్రమ్మర జ్ఞానము పొందితివి." అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు పురోహితునివలన ఆయనభార్య గర్భమున పుట్టెను. ఆయన పుట్టిన నాడు నగర మంతటను శస్త్రకాంతి బయలువెడలుటచే జ్యోతిపాలకుమారు డని వానికి పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి తక్షశిల కేగి అన్నివిద్య లభ్యసించి వచ్చి రాజుకడ విద్యలు ప్రదర్శించి సంపద విడిచి ఎవరికిని తెలుపకుండ అగ్రహారము వెలువడి అరణ్యమునకు పోయి శక్రుడిచ్చిన కవిష్ఠ ఆశ్రమమున వానప్రస్థవృత్తి నవలంబించి ధ్యానాభిజ్ఞలు పొందెను. ఆయన అచట నుండునపుడు ఆయనచుట్టును వందలకొలది ఋషులు సమావిష్టులైరి. సంఘము పెరిగెను. పెద్దశిష్యు లేడుగురుండిరి. సాలప్సరనాము డనుఋషి కవిష్ఠ ఆశ్రమమునుండి వెడలి సురట్ఠ (సౌరాష్ట్ర) జనపదమున సాతోదకీ నదీతీరమున వేలకొలది ఋషులతో నివసింప

జొచ్చెను. మేండిస్సర నామక ఋషి సజకరాజు దేశమున లంబమాళకదేశ మాధారముగా జేసికొని వేలకొలది ఋషులతో నివసింపజొచ్చెను. కాళదేవల నామక ఋషి అవంతి దక్షిణాపథమున ధనశైలాశ్రమమున వేలకొలది ఋషులతో నుండసాగెను. కిసవచ్ఛ నామక ఋషి ఒంటిగా దండిక రాజునగర మగు కుంభవత్ ఆశ్రయముగ ఉద్యానమున నివాసము చేయసాగెను. అనుసస్సనాముడు బోధిసత్త్వుని సేవకుడు ఆయనకడ నుండెను. కాళదేవుని తమ్ము డగు నారద నామఋషి మధ్యమ ప్రదేశమున అరంజర పర్వత శ్రేణిలో నొకగుహలో ఒంటిగా నివసించు చుండెను. పెద్ద గ్రామము నగుమగా పెద్దమేడ కలదు. చాలమంది ఆమేడ దాటి పోగలరు. ఆ నదీతీరమున గూరుచుండి సురూపవతులగు వేశ్యలు జనుల నాకర్షింతురు. నారదు డొకవేశ్యయెడ ననురక్తుడై ధ్యానము మాని నిరాహారుడై శుష్కించుచు రాగవశంవదుడై వారము రోజులపాటు పడియుండెను. ఆయన సోదరుడు కాళదేవలుడు ధ్యానింపగా రతస్థితితెలిసెను. తోడనే ఆయన ఆకాశ మార్గమున వచ్చి గుహలో ప్రవేశించెను. నారదుడు చూచి "ఏల వచ్చితి" రని అడిగెను. "నీవు చిక్కులో పడినావు. ఉపకారము చేయవచ్చినాను." "అవాస్తవిక మాటలు పలుకుచున్నారు" అని ఆయనపై అనృతదోష మాపాదించెను. "నీవు విగువలేకున్నావు" అని ఆయన సావిస్సరుని, మేందిస్సరుని వచ్ఛితిస్సరుని పిలిపించెను. వారిముగ్గురిపై గూడ నారదుడు మృషావాద మారోపించెను. కాలదేవళఋషి ఆకాశమార్గమున జని సరభంగశాస్తను గొనివచ్చెను. ఆయన వచ్చి చూచి నారదుడు ఇంద్రియములకు వశీభూతు డయ్యె నని తెలిసికొని "నారదా, ఇంద్రియములకు లోబడిపోవలేదా?" అనెను. నారదుడు లేచి ప్రణామము చేసి "అవును, ఆచార్యా!" యనెను. "ఇంద్రియములకు వశీభూతు డగువాడు ఈజన్మలో శుష్కించి దుఃఖము ననుభవించి పరజన్మలో నరకమున బడును" అని శాస్త ఈ గాథ పలికెను:

ఇంద్రియములకు లోబడి యెవడు కోర్కె
తోడ తిరుగును నారద, వాడు పొందు
రెండులోకాల కోల్పోయి మెండుబాధ.

విని నారదుడు "ఆచార్యా, కామభోగమే సుఖము. అట్టి సుఖమును దుఃఖ మందు రేమి?" అనెను.

"అగుచో వినుము" అని సరభంగు ఈ గాథ పలికెను ;

సుఖమునకు నావలం దోచుచుండు దుఃఖ,
మవల దుఃఖమ్మునకు సౌఖ్య మవతరించు.
నారదుడ వీడి సుఖ మొందినాడు బాధ :
సౌఖ్యకాంక్షయె యుక్త మీ సమయమందు.

నారదుడు "ఇది దుస్సహ మైనదుఃఖము. దీనిని సహింపజాలను" అనెను. బోధిసత్త్వుడు "నారదా, దుఃఖము కలిగినపిమ్మట సహింపక తప్పదు" అని ఈ గాథ పలికెను :

వ్యథలు పొందుచు నుండి యెవ్వండు కోలు
పోవడో ధీరతను వాడు పొందు సుఖము.

అతడు "ఆచార్యా, కామభోగనే ఉత్తమసుఖము. దానిని విడువజాలను" అనెను. బోధిసత్త్వుడు "ఎన్నడును ధర్మహాని చేయరాదు" అని ఈ గాథపలికెను :

కామభోగార్థ మైనను కాక అర్థ
వాంఛచే నైన నష్టనివారణార్థ
మైన ధర్మమార్గచ్యుతి అనుచితంబు.

ఈ ప్రకారముగా సరభంగుడు నాలుగుగాథలద్వారా ఉపదేశ మిచ్చెను. కాళదేవలుడు తన తమ్మునికి ఉపదేశ మిచ్చువాడై ఈ గాథ పలికెను :

తాలుత సంసారమున మేలు దుఃఖపడుట,
భోజనవిభాగమున బాధ పొంద మేలు,
అర్థలాభమ్ము గని వినయమ్ముతోడ
నడచుకొనుచుంట మంచిది నష్ట మయ్యు ;
ఉన్న సంపద, శాంతితో నుంట మేలు.

దేవలుడు నారదుని కుపదేశించినమాటలు తెలిసికొని అభిసంబుద్ధు డైనపిమ్మట శాస్త ఈ గాథ పలికెను :

అనిత దేవల విజ్ఞాని అనియె నిట్లు :
ఇంద్రియములకు వశవ ర్తి యెవడు, వాని
కంటె నధమతరం బేది గానరాదు.

అప్పుడు సరభంగుడు "రాజా, ఈ సంగతి వినుము. తనక ర్తవ్యమును తాలుత నిర్ణయింపనివాడు అడవిలో జొచ్చిన మాణవకునివలె విచారించి యేడ్చిమొత్తు కొనును" అని పూర్వజన్మకథ యిట్లు చెప్పెను :

పూర్వమొకానొక కాశీనిగమములో బ్రాహ్మణయువకుడు, చక్కనివాడు, ఏనుగు బలమువాడు నివసించుచుండెను. వా డిట్లు తలపోసెను : "కృషికర్మాదులు చేసి తలిదండ్రులను పోషించుటవలన లాభ మేమి? నే నెవ్వరిని పోషింపక ఏపుణ్యకర్మను చేయక అరణ్యమునకు పోయి మృగములను చంపి తిని నన్ను నేనే పోషించుకొందును." పిమ్మట వాడు పంచాయుధములను చేకొని హిమాలయమున అనేకమృగములను వధించి తినుచు, హిమాలయములలో విధవా నదీతీరమున కొండలు చుట్టుకొని యున్న పెద్దపర్వతజాలమున ప్రవేశించి అక్కడి జంతువులను చంపి నిప్పుమీద కాల్చుకొని తినుచుండెను. "నే నెల్లకాలము శక్తి గల్గి యుండను. దుర్బలుడ నయిపోయినపుడు వనములో తిరుగజాలను. ఇప్పుడే నానావర్ణమృగములను పర్వతజాలమున చేర్చి, ద్వార మేర్పాటు చేసి అరణ్యమున ప్రవేశింపకుండనే అభిమతమునుబట్టి మృగమును సంహరించి తినుచుందును" అని వాడాలోకనాడు యోజించి ఆ ప్రకారమే చేసెను. కాలక్రమమున వాని కర్మ పరిపక్వమై ఫలము కురిపి కట్టెను. వాని కాలుసేతులు పడిపోయినవి. ఇటునటు తిరుగుశక్తి నశించినది. ఆహార పానీయములు దొరకుట లేదు. శరీరము వడలి పోయినది. వాడు మనుష్య ప్రేతమువలె నయినాడు. వేసవికాలమున నేల నెర్రెలు విచ్చునట్లు వాని శరీరమున పగుళ్ళు (రేఖలు) ఏర్పడినవి. వాడు కురూపియై అచటనే చాల కష్టమనుభవింపుచుండెను.

అరణ్యమున లో జంతువుల మాంసము నిప్పులమీద కాల్చి తినవలెనని శిబిరాజుకు బుద్ధి పుట్టెను. రాజ్యము నమాత్యుల కప్పగించి పంచాయుధములను గొని యత డరణ్యము ప్రవేశించి జంతువులను చంపి మాంసము తినుచు ఒకచోటికి జేరి మానవుని గాంచి శిబిరాజు భయపడి యెట్లో సంబాళించుకొని "ఓయీ, నీ వెవడు ?" అనెను.

"ఏలినవారా, నేను మానవప్రేతమును. చేసిన కర్మలకు ప్రతిఫల మనుభవించుచున్నాను. కాని నీ వెవడు ?"

"నేను శిబిరాజును" "ఇచటి కేల వచ్చితివి ?"

"మృగమాంసము తినుటకు".

"మహారాజా, నేను ఈ కోరికతోనే ఇచటికి వచ్చితిని. ఇపుడు మానవ ప్రేతము నయితిని." వాడు తన కష్టస్థితిని సవివరముగా వర్ణించుచున్నాడై ఈ గాథలు పలికినాడు.

శస్త్రపాణి స్థనములం బడుసరణి నొంది
కృషిని దక్షత విద్యలు గృహము లేజ
శీలమును మృదువాక్కుల కోలుపోయి
కాంచినా నీయవస్థ దుష్కర్మ కలన.

వేయి మడుగుల గోల్పోవు విధిని నేను
ఆర్య ధర్మ చ్యుతిం బొంది అగతికుండ
బంధుగులు లేక ప్రేతమ్ము భాతి నైతి.

సుఖము కోరెడి జనులను క్షోభ పెట్టు
కతన పట్టెను నాకు నీగతి కృశాను
మధ్యమున నున్న మనుజునిమాడ్కి నిపుడు
లవము నైతము సౌఖ్యానుభవము లేదు!

ఇట్లు పలికి "మహారాజా, నేను సుఖవాంఛతో అన్యులకు కష్టము కలిగించితిని. కావున ఈ జన్మములోనే మనుష్య ప్రేతము నయితిని. నీవు ఏపకార్యము చేయకుము. నీ నగరమునకు మరలిపోయి దానాదిపుణ్య కార్యములు చేయుము" అని బోధించెను. రాజు ఆ ప్రకారమే చేయుచు తుదకు స్వర్గగామి యయ్యెను.

సరభంగఋషి ఈ విషయము వివరించి తపస్వికి చైతన్యము కలుగునట్లు చేసెను. నారదు డాయన వాక్కులకు ప్రభావితు డయి, ఆయనకు ప్రణామము చేసి క్షమాపణ వేడి కతినాభ్యాసముచేసి కోల్పోయిన ధ్యానమును సంపాదించెను. సరభంగఋషి నారదు నచ్చట నుండనీయక తనయాశ్రమమునకే కొనిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశము గావించి జాతకములను సరిపోల్చెను. ఉద్విగ్నచిత్తు డగుభిక్షువు శ్రోతాపత్తిఫలము పొందెను. "ఆ కాలమున ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువు నారదుడు; సాలిస్సరుడు, సారిపుత్రుడు; మేండిస్సరుడు కశ్యపుడు; పబ్బతుడు, అనురుద్ధుడు; కాళదేవళుడు, కాత్యాయనుడు; అనుసిస్సు ఆనందుడు; కిసవచ్ఛుడు మొగ్గలాయనుడు; సరభంగుడు నేనే.

౪౨౪. ఆదిత్త జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు అసమాన దానమునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

మహాగోవింద సూత్రములలోని వర్ణనమునుబట్టి విస్తారముగా గ్రహించునది. దానమిచ్చినమరునాడు ధర్మసభలో దానినిగూర్చి చర్చ జరిగెను. "ఆయుష్మంతులారా, కోసల నరేశుడు విచారించి క్షేత్రము చూచియే బుద్ధప్రముఖ మైనసంఘమునకు భూరిదానము నిచ్చెను." ఇంతలో శాస్త అచటికి వచ్చి "భిక్షువులారా, ఏమి చేయుచున్నారు ? అని అడుగగా ఫలానివిషయ మని వారు చెప్పినపిమ్మట "భిక్షువులారా, ఇం దాశ్చర్య మేమియు లేదు. రాజు యోచించి ఉత్తమపుణ్యక్షేత్రమున దానము చేసినాడు. పూర్వము సజ్జనులు విచారించియే దానము చేసిరి" అని పూర్వజన్మగాథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము సౌవీరరాష్ట్రములో రోరుక నగరమున భరతమహారాజు దశరాజ ధర్మముల కవిరుద్ధముగ నడచుచు చతుస్సంగ్రహవస్తువులను జనమునకు నింపుచు లోకులకు తలిదండ్రులతో సమానుడై దరిద్రులకు దుఃఖితులకు యాచకులకు భూరి దానములు చేయుచుండెను. పట్టపుదేవి, పేరు సముద్రవిజయ. ఆమె విద్యావతి, వివేకవతి. ఒకనాడు రాజు ధర్మశాలవైపు చూచి "దుశ్శీలురు లోభులు దానము పొందుచున్నారు. నాకు మనశ్శాంతిలేదు. దక్షిణ గ్రహించుటకు యోగ్యు లయిన ప్రత్యేకబుద్ధులకే ప్రథమతః దానము చేయవలెను. వారు హిమాలయమునం దుందురు. వారి నెవ్వరాహ్వానింతురు ? ఎవరిని పంపుదును?" అని తలపోసి ఆ విషయము దేవితో చెప్పెను. ఆమె "మహారాజా, చింతింపకుము. మనదానబలముచే శీలబలముచే సత్యబలముచే పుష్పములు పంపి (చల్లి) ప్రత్యేకబుద్ధులను నిమంత్రింతము. వారు వచ్చినపిమ్మట సర్వపరిష్కారదానములు చేయుదము" అనెను. రాజు మంచి దని నగరవాసు లెల్లరును శీలగ్రహణము చేయవలె నని చాటింపించెను.

పరిజనసహితముగా ఉపాదానాంగములను గ్రహించి మహాదానములు ప్రారంభించి ఆయన పుష్పములతో కూడిన బంగరు సముద్గకము పట్టుకొని ప్రాసాదము దిగి అంగణము చేరి భూమిపై అయిదంగముల నుంచి తూర్పుగా తిరిగి ప్రణామము చేసి "తూర్పుదిక్కున నున్న అర్హతులకు ప్రణామము చేయుచున్నాను. మాయందేదైన గుణమున్నచో అనుగ్రహించి మాభిక్ష స్వీకరింపుడు" అని ఏడుగుప్పిళ్ళ పూవులు చల్లెను. తూర్పున ప్రత్యేకబుద్ధు లెవ్వరును లేకుండుటచే తొలినా డెవ్వరును రాలేదు. రెండవనాడు రాజు దక్షిణదిక్కునకు ప్రణామము చేసెను. అటునుండి యెవరును రాలేదు. మూడవనాడు రాజు ఉత్తరదిక్కునకు నమస్కారము చేసి "ఉత్తరహిమాలయ ప్రదేశమున నుండు ప్రత్యేకబుద్ధులు మాభిక్ష గ్రహింతురుగాక" అని ఏడుమారులు పుష్పములు చల్లెను. ఆ పుష్పములు నందమూల పర్వతముమీది 500 ప్రత్యేకబుద్ధులపై బడెను. తమ్ము రాజు నిమంత్రించె నని వారు ధ్యానబలమున గ్రహించిరి. మరునాడు వారు తమలో ఏడుగురను పిలిపించి "మిత్రులారా, రాజు మనలను నిమంత్రించినాడు. అందరను సమకూర్చుడు" అని చెప్పిరి. ప్రత్యేకబుద్ధు లాకాశమార్గమున వచ్చి రాజద్వారముకడ నిలిచిరి.

రాజు వారిని చూచి ప్రసన్నచిత్తుడై వారికి ప్రణామము చేసి ప్రాసాదము మీదికి గొనిపోయి విశేషసత్కారములు చేసి దానము లిచ్చెను. భోజనానంతరము వారిని అయిదురోజులవరకును నిమంత్రించెను. ఆరవనాడు భోజనానంతరము ఏడవనాటికై సను స్వపరిష్కారములతో గూడినదానములు సిద్ధము చేసి స్వర్ణఖచితములైన పీఠములు చేయించి త్రిచీవరాది సంపూర్ణ శ్రమణ పరిష్కారములను ఏడుగురు ప్రత్యేకబుద్ధుల సన్నిధియందుంచెను. భోజనము లైనపిమ్మట రాజు రాణియు వారికి నమస్కారములు చేసి నిలిచి "ఈ పరిష్కారములను తమకు సమర్పించుచున్నాము" అనిరి. అంతట సంఘస్థవిరుడు దాని ననుమోదించుచు రెండుగాథలు పలికెను :

మండుచుండెడి గృహములోనుండి తీయు
భాజనాదిక ముపయోగపడును, కాని
కాలినట్టి సామగ్రి అక్కరకు రాదు.

జరయు మరణంబు గాల్చు సంసారమందు
దాన మొనరించినాడవో దేని మున్ను
అద్ది మాత్రము రక్షిత మగును సుమ్ము.

ఈ ప్రకారముగా సంఘస్థవిరుడు దానానుమోదనము చేసి "మహారాజా, అప్రమత్తుడవై యుండుము" మని ఉపదేశించి ఉప్పరమున కెగసి ప్రాసాదకర్ణికను ఛేదించుకొనిపోయి నందమూల పర్వతము చేరెను. రాజును రాణియు సంపూర్ణానందభరితు లైరి. స్థవిరుడు వెడలిపోయినపిమ్మట ప్రత్యేకబుద్ధు లొక్కరొక్కరుగా ఒక్కొక్కగాధ పలికి పరిష్కారముల గైకొని నందమూల పర్వతమున కేగిరి.

దాన మెవ డిచ్చునో లబ్ధధనునకును
దాటి యాతడు యమునివైతరణి పొంద
జాలు దివ్యంబు లైనను నములను.

దాన రణములు రెండు సమాన మండ్రు
కొలదిమంది జయింతురు గొప్పగుంపు.
శ్రద్ధతో నిచ్చుదానము స్వల్ప మైన
అమరు నతనికి పరలోకమందు సుఖము.

యోచించి యిచ్చెడు యోగ్యదానమ్ము
సుప్రకాశిత మయ్యె సుగతునిచేత
ఈ జీవలోకమం దీయగా దగిన
జనులకు దానంబు సత్ఫల మొసగు
సత్క్షేత్రపతిత బీజమ్ము పోలికను.

ప్రాణుల నెవ్వారు బాధింపకుండ
చరియింపుచుందురో జనభీతివలన
పాపమ్ము చేయరో, ప్రస్తుతి కర్హు.
పాపమానసుల కెట్టి ప్రస్తుతిలేదు
భయమునచే యోగ్యుండు పాపి కాబోడు.

హీనమౌ బ్రహ్మచర్యముచేత వచ్చు
మనుజునకు క్షత్రియత్వము మధ్యమమున
పొందు దేవత్వ ముత్తమమ్మునను శుద్ధి.

సందియము లేక ప్రస్తుతి నొందె దాన
మట్టిదయ్యును, ధర్మమే అంతకన్న

శ్రేష్ఠ మైనది : ముని శాంతచిత్తు లైన
వారలును ప్రాజ్ఞులును నైనవారు ధర్మ
మాచరించుచు నిర్వాణ మందినారు.

ఈ ప్రకారముగా ఏడుగురు ప్రత్యేకబుద్ధులు దానానుమోదనముచే రాజున కమృత నిర్వాణమహిమను తెలిపి అప్రమత్తుడవై యుండు మని యుపదేశించి, ఉక్త ప్రకారము తమతమ నివాసస్థానములకు పోయిరి.

రాజు, రాణియు, యావజ్జీవము దానధర్మములు చేయుచుండిరి. తుదకు రాజు స్వర్గలోక పరాయణు డయ్యెను.

ఈ విధముగా పండితులు పూర్వముయోజించి, దానము చేసిరి, అని శాస్త జాతకములు సరిపోల్చెను. "ఆ సమయమున ప్రత్యేకబుద్ధులు పరినిర్వాణమొందిరి. సముద్రవిజయ రాహులునితల్లి. భరతరాజు నేనే."

O

౪౨౫. అట్ఠాన జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు ఉద్విగ్నచిత్తు డగు ఒకానొక భిక్షువునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శాస్త అతనితో "భిక్షూ, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడ వైతివా" అనెను.

"చిత్తము, భన్తే!"

"ఎందుచేత?"

"కామవశమున."

"భిక్షూ, స్త్రీలకు కృతజ్ఞత లేదు. వారు మిత్రద్రోహము చేయుదురు; విశ్వాసయోగ్యలు కారు. పూర్వము చదువుకొన్నవారు దినమునకు వేయినాణెము లిచ్చియు స్త్రీని సంతుష్టచిత్తగా ఉంచజాలరైరి. ఒకనాడు వేయినాణెములు లభింపక పోగా వారిని ఆమె మెడ పట్టి నెట్టించినది. స్త్రీలు ఇట్లు అకృతజ్ఞ లగుదురు. కావున నీవు కామవశంవదుడవు కాబోకుము" అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండునపుడు ఆయనపుత్రుడగు బ్రహ్మదత్తకుమారుడును, వారాణసీ శ్రేష్ఠిపుత్రుడు మహాధన కుమారుడును మిత్రులు. వారు ఒకేగురుకులమున విద్య నభ్యసించిరి. కుమారుడు తండ్రితరువాత రాజయ్యెను. శ్రేష్ఠికుమారుడు ఆయనయొద్దనే యుండెను. వారాణసిలో సుందరాంగి యను వర్ణదాసి (వేశ్య) యుండెను. శ్రేష్ఠికుమారు డామెకు ప్రతిదినము వేయినాణెము లిచ్చి ఆమెతో క్రీడించుచుండెను. తండ్రి పోయిన తరువాత అతనికి శ్రేష్ఠిపదవి లభించెను. కాని అతడు దానిని విడిచిపెట్టక ప్రతి దినము వేయిముద్ర లిచ్చుచునే యుండెను. అతడు ప్రతిదినము మూడుమారులు రాజసేవార్థము పోవుచుండెను. ఒకనాడు సంధ్యాసమయమున నతడు రాజుకొలువు

నకు పోయి సంభాషించుచుండ సూర్యాస్తమయ మయి సందెచీకటులు వ్యాపింప జొచ్చెను. అతడు రాజకులమును విడిచి "ఇపు డింటికి పోయి మరలివచ్చు నవకాశము లేదు. వేశ్యయింటికి పోవుదు"నని తలపోసి సేవకులకు సెల విచ్చి ఆ నొకడే ఆమెయింటికి పోయెను. అతనిని చూడగానే ఆమె "ఆర్యపుత్రా, సహస్రము తెచ్చితివా?" అనెను.

"భద్రే, నేడు చీకటిపడినది. ఇంటికి బోవక ఇచటికి వచ్చినాను. సేవకులను పంపివేసినాను. రేపు రెండువే లిచ్చెదను" అని శ్రేష్ఠిపుత్రుడు చెప్పెను. ఆమె తనలో "నేడు నే నితని కవకాశ మిచ్చునేని మరునాడు గూడ వట్టిచేతులతో వచ్చును. ఈ విధముగా నాకు ధనహాని కల్గును. ఇప్పు డీతని కవకాశ మీయను" అనుకొని "స్వామీ, మేము వేశ్యలము. వేయునాణెము లన్న మాకు లీలా ప్రాయము కాదు. పోయి తీసికొని రండు" అని పలికెను. "భద్రే, రేపు రెండింతలు తెచ్చెదను" అని అతడు మాటిమాటికిని చెప్పినను వేశ్య తనదాసీజనముతో "వీ డిచ్చట నిలిచి నన్ను చూడకుండ జేయుడు. మెడ పట్టి బయటకు నెట్టి ద్వారము మూసివేయుడు" అని చెప్పెను. వా రట్లే చేసిరి. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు తనలో "ఇది ఎనుబదికోట్ల ధనము మ్రింగినది. ఒక్కసారి వట్టిచేతులతో వచ్చినా నని నన్ను మెడ పట్టి నెట్టించినది. ఆహా, స్త్రీ లెంత పాపాత్ములు! వీరికి సిగ్గు కాని కృతజ్ఞత కాని లేదు. వీరు మిత్రద్రోహము చేయుదురు" అని స్త్రీలదుర్గుణములను గూర్చి తలపోయుచుండగా నతనికి వైరాగ్యము కలిగెను. ప్రతికూలసంజ్ఞ ఉత్పన్న మయ్యెను. గృహస్థా శ్రమమునెడ ఉదాసీనత కలిగెను. "ఇక గృహస్థుగా నుండి ప్రయోజన మేమి? నేడే పోయి ప్రవ్రజింతును" అని భావించి ఇంటికి బోవక రాజుతో జెప్పక నగరము వెలువడి అరణ్యము చేరి అచటి గంగాతీరమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ప్రవ్రజించి ధ్యానాభిజ్ఞలు పొంది కందమూలఫలములు తినుచు అచటనే యుండెను.

శ్రేష్ఠిపుత్రుడు కనబడకుండుటచే రాజు నామిత్ర మెచట నున్నా డని ప్రశ్న చేయగా, వేశ్యావిషయము నగరమున వ్యాపించుటచే పరివారజనులు ప్రభువుతో "దేవా, సిగ్గున నింటికి పోవక అరణ్యమునకు పోయి ప్రవ్రజించినాడు" అని చెప్పినారు. రాజు వేశ్యను పిలువనంపి "వేయిముద్ర లీయకుండుటచే నామిత్రుని నీవు మెడ పట్టి నెట్టించినమాట సత్యమేనా?" అని యడిగెను. "సత్యమే దేవా!" "పాపినీ, దుష్టాత్మురాలా! నామిత్రు డెచ్చట నున్నాడో వెంటనే పోయి వెదకి కనుగొని ఆయనను వెంట బెట్టుకొని రావేని నీ ప్రాణములు దక్కవు" అని రాజు

పలికెను. వేశ్య భయపడి పరివారమును వెంటగొని బండి యెక్కి వెదకుచు పోయి జనుల నడుగుచు తుద కాయనసన్నిధి చేరి ప్రణామము చేసి "ఆర్యా, మూర్ఖతచే నేను చేసినతప్పు క్షమింపుడు" అని ప్రార్థించెను. "మంచిది, క్షమించినాను. నామనసులో నీయెడ వైరభావము లేదు." "క్షమించినయెడల నాతో నగరమునకు బండిలో రండు. ఇంటికి పోవగనే నాకడ నున్నధన మంతయు నిచ్చెదను." "భద్రే, నేను నీవెంట రాజాలను. ఈ లోకములో ఏది అసంభావ్యమో అది సంభవించినపుడు వత్తును" అని యతడు తాలిగాథ పలికెను :

తెల్లనిగంగ యెపుడు కుముద
దీర్ఘికవలె శాంత మగునో,
స్వచ్ఛముగా కోకిలమ్మ
శంఖవర్ణ మొందు నెపుడు,
తాళఫలంబులు జంబూ
తరువుమీద పండు నెపుడొ
తప్పక నాగమన మపుడు.

కచ్ఛప రోమములతోడ
కంబళంబు ముప్పేటల
వానిని హేమంతమందు
ధరియించిన సమయమందు-
తప్పక నాగమన మొదవు.

గట్టిగ నట్టాలకంబు
కదలకుండ గట్టినపుడు
మశక దంత పంక్తితోడ
మామక గమనంబు జరుగు.

శశవిషాణ పంక్తితోన
స్వర్గారోహణము కొరకు
నిశ్శ్రేణిక ధృఢతమముగ
నిర్మించిన సమయమందు
నిశ్చయముగ నాగమనము.

మరల నామె పోవుద మనెను. "పోవుదము." "ఎప్పుడు?". అప్పుడు–అని యతడు శేషించినగాథలు పలికెను :

మెట్లెక్కుచు మూషికములు
మింటి చందమామ మ్రింగి
రాహువు గ్రిందికి త్రోసిన
రావచ్చును నే నప్పుడు.

కుండల నిండుగ మద్యము
క్రోలుచు మగు కుళీరకములు
కణకణ లాడెడి బొగ్గుల
గమిమీదను గుమిగూడిన
కలుగజాలు నాగమనము.

గర్దభంబు బింబోష్ఠము
కలిగి సుముఖ మగుచు మిగుల
నృత్య గీత వాద్యంబుల
నేర్పు గలుగుసమయంబున
నిశ్చయముగ నాగమనము.

ఉలూకములు వాయసంబు
లొక్కచోట నాలోచన
కావించుచు పరస్పరము
కామించుచు నుండునపుడు
కావచ్చును నాగమనము.

జడివానకు రక్షకముగ
గొడుగుగాను పలాశముల
పత్రంబులు దక్షము లగు
పక్షమందు నాగమనము.

గంధమాదనాద్రి నెపుడు
కలవింకము చంచువులం
గరచికొనుచు నెగిరిపోవ
గలిగినపుడు నాగమనము.

నా నగరమున పయనమ్ముకై
సజ్జీకృత నౌకను
గ్రామజాలకుండు లాగ
గలుగు నెపుడు చేతితోడ-
గమన మగును మదీయంబు.

ఈ విధముగా బోధిసత్త్వుడు అసంభావ్య విషయములను నిరూపించుచు పదునాకండు గాథలు పలికెను. విని వేశ్య క్షమింపు మని బోధిసత్త్వుని వేడి నగరమునకు జని రాజుతో ఈ విషయము చెప్పి క్షమింపు మని ప్రార్థించెను.

శాస్త ఉపదేశము చేసి "భిక్షూ, ఈ విధముగా స్త్రీ కృతఘ్నురాలు, మిత్ర ద్రోహిని అగును," అని సత్యప్రకాశనము చేసి జాతకమును పరిపోల్చెను. ఉద్విగ్న చిత్త భిక్షువు స్రోతాపత్తిఫలము నొందెను. "ఆ సమయమున రాజానందుడు. తపస్వి నేనే."

X

426. దీపి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒక పొట్టేలును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకానొకప్పుడు మొగ్గలాయన స్థవిరుడు గిరివ్రజ శయనాసనమున విహరించు చుండెను. దాని కొకే ద్వారము కలదు. చుట్టును పర్వతములు గలవు.

పచారు చేయుచోటు ద్వారసమీపమున నుండెను. అప్పుడు గొర్రెల కాపరులు గొర్రెలను గిరివ్రజమున విడిచి ఆడుచు తిరుగుచుండిరి. ఒక రోకనాటి సాయంకాలమున గొర్రెలను తోలుకొని పోవుచుండిరి. దూరముగా పోయిన పొట్టేలు మంద సాగిపోవుచుండుట గమనింప లేదు. కావున అది వెనుక బడి పోయెను. చిరుతపులి దానిని చూచి పట్టుకొనదలచి గిరివ్రజద్వారము కడకు వచ్చి నిలిచెను. గొర్రె ఇటు నటు చూచి చిరుతపులిని గాంచి "ఇది నన్ను చంపు కోరికతో నిలిచి యున్నది. నేను ఆగి పరుగెత్తు పక్షమున నా ప్రాణములు దక్కవు. నేడు నేను పౌరుషము చూపవలసి యున్నది" అని తలపోసి కొమ్ము లెత్తి చిరుతసమీపమునకు దుమికెను. ఇక్కడనుండి పట్టుకొందు నని యోజించి చిరుతపులి పొంచి యుండెను. అది పట్టుపడక వేగముగా పరుగెత్తి మందలో దూరెను. స్థవిరుడు ఈ సంఘటన చూచి మరునాడు తథాగతునితో "భన్తే, ఈ ప్రకారముగా పొట్టేలు పౌరుషము చూపి ఉపాయకుశలతచే చిరుతపులి ఘాతనుండి తప్పించుకొనెను." అని నివేదించెను. శాస్త "మొగ్గల్యాయనా, ఈ పర్యాయము చిరుతపులి పట్టుకొన లేకపోయెను. కాని పూర్వము అరుచుచున్న పొట్టేలును పట్టుకొని చంపి తినెను" అని, స్థవిరుని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మ వృత్తాంత మిట్లు చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము మగధ రాష్ట్రమున ఒకానొక గ్రామములో బోధిసత్త్వుడు మహా ధనికుల యింట బుట్టి పెద్దవాడయి భోగములు విసర్జించి ప్రవ్రజించి ధ్యానాభిజ్ఞలు పొంది చిరకాలము హిమాలయమున నుండి ఉప్పు-పులుసు కొఱకు రాజగృహమును

చేరి గిరివ్రజమున పర్ణశాల నిర్మించుకొని నివసించుచుండెను. అచ్చట మేయుచున్న గొర్రెల మందలో వెనుకబడిన గొర్రె పిల్లను చిరుతపులి చూచి దానిని భక్షింపదలచి ద్వారముకడ నిలుచుచుండెను. గొర్రె పిల్ల దానిని చూచి "నేడు నా ప్రాణములు దక్కవు. ఉపాయముచే దీనితో మధురవాగ్లాపము చేసి దీని హృదయమున కోమలభావసంచార మగునట్లు చేసి తప్పించుకొందును" అని యోచించి దానితో సంభాషణమునకు దిగి తొలిగాథ పలికెను :

ఉన్నావె సుఖముగ ఓయి మామయ్య!
అమ్మ నీక్షేమమ్ము నడుగుచు నున్న,
దండరు నీక్షేమ మాసించువారె.

విని చిరుతపులి "ఈ ధూర్త నన్ను మోసగింపుటకై మామా అనుచున్నది. నా హృదయములోని కాఠిన్యము దీనికి తెలియదు" అనుకొని రెండవగాథ పలికెను.

నాతోక త్రొక్కుచు వీకతో నీవు
కప్పించి పోతివి గొర్రె, యేలాగ!
మామగా నిపుడు నన్ మన్నన చేసి
తప్పించుకొనిపోవ దలచుచున్నావె?

సాహా, ఇ క్షినగూడ దని గొర్రెపిల్ల మూడవగాథ పలికెను :

నాపుష్టిసుఖముగ నుండుచున్నావు
ఏతెంచినాను నీకెదురుగ నేను
నీ వెన్క నున్నది నీదు వాలంబు–
తోక నేలాగున త్రొక్కగల్గితిని?

"ఓసి గొర్రెపిల్లా, ఏమనుచున్నావు? నాతోక ఆకని ప్రదేశము లేదు" అని చిరుతపులి నాల్గవగాథ పలికెను :

అపరంబులం గూడి అబ్ధుల గూడి
పర్వతశ్రేణులు నాతోక వెలయు
ఎట్లు దానిని త్రొక్క కెట్లు పోగలవు?

"ఈ పాపి సామదానములవలన శాంతింపడు" అని గ్రహించి గొర్రెపిల్ల శత్రువువలె సాహసించి అయిదవగాథ పలికెను :

నా తల్లి దండ్రులు నా సహోదరులు
తాలుతనే చెప్పిరి దుష్టకాలంబు
అధిక దీర్ఘం బని అందుచే నేను
ఆకాశ మార్గాన అరుదెంచినాను.

అంతట చిరుతపులి “నీవు ఆకాశమున వచ్చితి వని నాకు తెలియును. ఇట్లు వచ్చిన నీవలన నాభోజనము నాశన మయినది” అని అరవగాధ పలికెను :

ఆకాశ మార్గాన అరుగుచుండంగ
పరుగిడె నిను గాంచి హరిణసంఘంబు
నాతిండి నీవల్ల నష్ట మై పోయె.

ఇది విని ఎవరును రెండవమాట పలుక నందున ఆ గొర్రెపిల్ల మృత్యుభయమున విలపించుచు “మామా, ఇట్టి దారుణకార్యము చేయవలదు. నాకు ప్రాణదానము చేయుము” అని ప్రార్థించెను. శోకించుచున్న గొర్రెపిల్ల మెడ పట్టుకొని చంపి చిరుత తినివేసెను.

ఈ రెండును అభిసంబుద్ధ గాథలు :

విలపించుచుండ నీవిధముగా గొర్రె
అద్దానికంఠంబు ఆర క్షపాయి
కోరికి చంపెను; మహాక్రూరుల యెడల
సరసవచస్సులు నిరుపయోగములు.

న్యాయ మైనను ధర్మ మైనను లేదు
దొడ్డమాటలు లేవు దుష్టకర్ములకు
సద్వ్యవహార ప్రసన్నుగా కాడు
అట్టి దుష్టునకు శౌర్యమె చూపవలయు.

తపస్వి ఈ వ్యవహార మంతయు చూచెను.

శాస్త ఈ యుపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. “అప్పటి పొట్టేలు ఇప్పటి పొట్టేలు, అప్పటి చిరుతపులి ఇప్పటిదే. ఆ తపసిని నేనే.”

427 గిజ్ఝ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు చెప్పినమాట వినని భిక్షువునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆ కులపుత్రుడు కల్యాణప్రద మయిన శాసనమున ప్రవ్రజించియు ఇతరులు తన కేమియు చెప్పకుండునట్లు సంసిద్ధు డయ్యెను. హితచింతకులైన ఆచార్య ఉపాధ్యాయులు సబ్రహ్మచారులును "ఇట్లు పోవలెను, ఇట్లు రావలెను, ఇట్లు చూడవలెను, ఇట్లు పరికింపవలెను, ఈ విధముగా ముడుచుకొనవలెను, ఈ విధముగా చాపుకొనవలెను, ఇట్లు ధరింపవలెను, ఇట్లు పాత్ర కైకొనవలెను, ఏమాత్రము సమకూర్చుకొని పరిశీలించి భుజింపవలెను, ఇంద్రియ సంయమనము, భోజనపరిమితి గ్రహించి జాగరూకతతో నుండవలెను, అతిథి వ్యవహారము గ్రహింపవలెను. ఇయ్యది ఎరిగి యున్నవారికి కర్తవ్యము గ్రహింపవలెను, పదునాలుగు అనుకర్తవ్యములు, ఎనుబది మహాకర్తవ్యములు బాగుగా గ్రహింపవలెను, పదుమూడు ధుతంగ గుణములను పూజ చేయవలెను," అని చెప్పినపుడు అతడు వినెడివాడు కాడు. నాపైగా అనుశిష్టి పెట్టు, అను శాసనమును పాటింపక "నేను మీకు ఉపదేశ మిచ్చుట లేదు. మీరు నా కేల యిత్తురు? నా మంచిచెడ్డలు నేనే చూచుకొందును" అనుచుండు వాడు. ఏమి చెప్పినను అతడు పాటింపడని స్పష్ట మయినపుడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావిష్టులై నింద జేయసాగిరి. శాస్త అచ్చటి కరుదెంచి విషయము తెలిసికొని ఆ భిక్షువును పిలువనంపి, "భిక్షూ, నీవు నిజముగా మాట పాటింపని వాడవేనా?" అని యడుగగా "భదన్తే, నిజమే" అని యతడు చెప్పిన పిదప, "భిక్షూ, కల్యాణదాయక మైన యీ శాసనప్రకారము ప్రవ్రజించియు నీవు హితైషుల మాటలు వినవేమి. పూర్వముకూడ నీవు పండితులమాట పాటింపక జంఝామారుతమున చిక్కుకొని ప్రాణములు కోల్పోయితివి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము గృధ్రకూటపర్వతమున గ్రద్దకడుపున బోధిసత్త్వుడు పుట్టి సుపత్రనామమున గృధ్రరాజయి, అనేక సహస్ర గృధ్ర పరివృతుడై, మహా బలవంతుడుగా నుండి, తలిదండ్రులను పోషించుచుండెను. ఆతడు సత్త్వ కలవాడగుటచే నాకసమున చాలయెత్తు ఎగురుచుండెను. ఒకనాడు తండ్రి కుమారునితో "నాయనా, ఒకహద్దు దాటి పైకెగురవలదు" అని యుపదేశ మిచ్చెను. సరే అని, యతడొకనాడు తనవెంట నున్న గ్రద్దల నతిక్రమించి మిక్కిలియె త్తెగిరెను. అది వర్షాకాలము కావున తుఫానులో చిక్కువడి గృధ్రరాజు ముక్కలు ముక్కలై నాశ మొందెను.

శాస్త ఈ విషయము నుపదేశించువాడై అభిసంబుద్ధుడయినపిదప ఈ గాధలు పలికెను :

క్లిష్టమార్గము ప్రాచీనగృధ్ర పథము :
అచట తలిదండ్రులన్ వృద్ధులై నవారి
సేవ చేసెడిగ్రద్ద వసించుచుండు.

వారికై తెచ్చు వివిధసర్పముల క్రొవ్వు
పుత్రుడు సుపత్రనాముడు భూరిబలుడు,
పక్షములశక్తి నెత్తుగా బారువాడు.
జనకు డొకనాడు వానితో ననియె నిట్లు :

అబ్ధిపరీవృత మైన యీపృథ్వి-
చక్ర ముత్పలపత్ర సమముగా దోచు
నెపు డింక నెత్తున కెగురకు తండ్రి!

బలవంతు డైన యాపక్షిరాజవల
పరికించుచున్ నదుల్ పర్వతంబులును
వినువీధి కెగసెను వేగముతోడ.

తండ్రివాక్కులయట్లు ధారుణి తోచె
సాగరపరివృత చక్రంబువోలె.

ఖగము సీమను దాటి యెగిరెను దూర
మంత ఝంఝూవాత మలమి, బలిష్ఠ
నీడ్చుచు నెచటికో యెత్తుకపోయె.

మాట యాలింపమి మరలి రాలేదు
ప్రాణాలతో పక్షి: ప్రబల మారుతము
నందు జిక్కుకపోయి యాపద నొందె.

తనయుండు భార్యయు తక్కినబంధు
తతియును దుఃఖాభితప్తు లైనారు.

వృద్ధులవాక్కులు విననట్టివాడు,
చెవి జేర్చియును పనుల్ చేయనివాడు
దల్పిన సీమను దాటినయట్టి
పులుగట్లు దుఃఖంబు పొందుచు నుండు.

"కావున భిక్షూ, నీవు గృధ్రమువలె కావలదు. హితైషులు చెప్పినట్లు చేయుము" అని శాస్త యుపదేశ మిచ్చిన పిదప ఆ భిక్షువు చెప్పినమాట వినువాడయ్యెను.

శాస్త యిట్లుపదేశించి, జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున భిక్షువు ఇప్పటిభిక్షువే; గృధ్రపిత నేనే.

X

428 కోసంబీ జాతకము

శాస్త కోసంబి నాశ్రయించిన ఘోషితారామమున విహారము చేయుచు కోసంబిలో జగడ మాడువారిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

కథ కోసంబీ స్కంధమున వచ్చినది. ఇచ్చట ఇది సంక్షిప్తరూపము. ఆ కాలమున ఇరువురు భిక్షుకులు ఒకే నివాసమున నుండిరి. అం దొకడు వినయధరుడు, రెండవవాడు సూత్రాంతికుడు. అందు సూత్రాంతికు డొకనాడు శౌచార్థము చని చెంబులో నీరు విడిచి వెలుపలికి వచ్చినాడు. ఆవల వినయధరుడు పోయి చూచి ఈవలకు వచ్చి, "నీరు నీవే ఉంచినావా?" అనెను. "ఆయుష్మన్, నేనే." "ఇది నిషిద్ధ మని నీకు తెలియదా?" "తెలియదు." "ఆయుష్మన్, ఇందు ఆపత్తి కలదు." "అగుచో ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొందును." "కాని ఆయుష్మన్, తెలియక కాని, విస్మృతి వలన గాని జరిగినచో ఆపత్తి లేదు." ఆతని దృష్టి ఆపత్తినుండి అనాపత్తి మీదకు పోయినది. వినయధరుడు తన్నాశ్రయించిన వారితో "ఈ సూత్రాంతికుడు ఆపత్తి తెలిపినను గ్రహింప లేకున్నాడు" అని పలికెను. వారు సూత్రాంతికుని అనుయాయులను చూచినపుడు "మీ యుపాధ్యాయుడు ఆపత్తి (చెప్పినను) గ్రహింపలే కున్నాడు." అనిరి. వారు పోయి ఈ విషయము తమ యుపాధ్యాయునకు విన్నవించిరి. "వినయధరుడు తొలుత ఆపత్తి లే దని పలికి ఆవల ఉన్న దన్నాడు. ఈతడు మృషావాది" యని సూత్రాంతికు డనగా, అనుయాయులు పోయి తమ యుపాధ్యాయున కిది తెలిపిరి. ఈ ప్రకారముగా కలహము వృద్ధియయినది. అంతట వినయధరుడు అనతి పొంది తద్విరుద్ధముగా ఆపత్తి కానబడుకుండుటచే ఉచ్ఛేపనీయ కర్మ చేసెను. నాటినుండి ఆయనను నమ్ము ఉపాసకులలో రెండు పక్షము లేర్పడినవి. ఉపదేశము గ్రహించు భిక్షునీ భిక్షులలోను రక్షకదేవతలలోను విభాగ మేర్పడెను. అప్పు డప్పుడు కలిసి కొన్న వారిలోను, పరిచితులలోను, ఆకాశమున నుండు దేవతల లోను బ్రహ్మ లోకము వరకును రెండు పక్షము లేర్పడినవి. ఈ కోలాహలము అకనిష్ట భవనము వరకు వ్యాపించినది.

అంతట ఒకానొక భిక్షువు తథాగతుని సన్నిధికిచేరి "ఉచ్ఛేపకర్మ చేయువారు ధర్మానుసారముగా చేసిరి యన్నారు. తద్విరోధులు ఉచ్ఛేపకర్మ అధర్మానుసారముగా జరిగినది అన్నారు. నిషేధము తెలిసియు రెండుపక్షముల వారు కలిసిమెలిసి తిరుగుచున్నా"రని విన్నవించెను. అప్పుడు భగవాన్ "భిక్షుసంఘమున భేద మేర్పడినది. దీనివలన దుష్పరిణామము కలుగును" అని వెడలిపోయెను.

మరల వారు ఒకానొక సీమలో ఉపోసథ కర్మాదులు కావించి భోజనశాలలో పీట విడిచి పీటమీద కూర్చుండు నియమము చేసిరి. కాని ఇంకను జగడము జరుగుచున్న దని విని శాస్త అచటికి బోయి "జగడము వలదు, కలహము తగదు" అనెను. భగవానునకు కష్టము తోచరాదను ధర్మవాది భిక్షువు "భన్తే, భగవన్, ధర్మస్వామీ, తాము విలోకింపుడు. భన్తే, భగవన్, తాము విచారము విడిచి విశ్రాంతితో నుండుడు. రః జగడమును, రః కలహమును, రః వివాదమును మేము పరిష్కారము చేయుదుము." అని విన్నవించెను.

అప్పుడు శాస్త "భిక్షువులారా. పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజు.... బ్రహ్మదత్తుడు దీఘతిస్సకోసల ప్రభుని రాజ్యము హరించి ఆరాజు గూఢముగా తిరుగుచున్న కాలమున అతనిని సంహరించెను....దీఘాయు కుమారుడు ప్రాణదానము చేసెను....అప్పటి నుండి ఇరువురకు మేళనము కలిగినది.... .... భిక్షువులారా, దండధారులు, శస్త్రధారులు అగు ఆ రాజుల నడుమ క్షమ, మైత్రి ఏర్పడినవి....భిక్షువులారా, మీరు ఇట్టి స్పష్టధర్మ వినయమున ప్రవ్రజితుల్ల క్షమాశీలురు మైత్రీయుక్తులు కానుండుట శోభాకరము........భిక్షువులారా, కలహము వలదు," అని మూడవమారు నిషేధించినను, వారు వినకుండుట చూచి వీరు మూర్ఖులనియు వారికి తెలియ జెప్పుట సుకరము కాదనియుతలచి మరలిపోయెను. మరునాడు శాస్త పిండపాతానంతరము గంధ కుటిలో కొంచెము విశ్రాంతి తీసికొని, శయనాసనాదులు ఏర్పాటుచేసి, చీవరములు పాత్రయు స్వయముగా పట్టుకొని, సంఘమధ్యమునకు సూటిగా ఆకసమున నిలిచి యీగాథలు పలికెను :

సమముగా నెల్లరు సందడి చేయ
లోకగు మూర్ఖుం డని యొప్పుకో డెవడు
సంఘాన భేదము జనియించి నంత
ఘనుని నన్యుని గణియింప డెవడు.

పండితం మన్యులు బహు గర్వితులును
వదరుబోతులు నై నవారు మూర్ఖముగ
కలహాన ముఖ్యుల గ్రహియింప లేరు.

తిట్టినా డీతండు కొట్టె నీతండు
అణచినా డీతండు, హరియించె నితడు
అనియెడు తలపులు మనసులో నున్న
వానికి సమయదు వైర మెన్నండు.

తిట్టె డీతడు నన్ను, కొట్టె డీతండు,
అణచివేయ డితండు, హరియింప డితడు
అనియెడి తలుపులు మనసులో నున్న
వానికి శమియించు వైరభావంబు.

పగ శమియింపదు పగచేత నెపుడు,
పగ యడంగు నవైరభావమ్ముతోడ :
తథ్య మియ్యది సనాతన నియమంబు.

నాశమ్ము తమ కొక్కనాడు ఘటిల్లు
నని యెంచ రెందరో; అట్లు తలంప
నగుదురు మేధావు లతిశాంతయుతులు.

ఎముకలం బొడి చేసి బాధించువాడు,
ప్రాణహారులు, తురగ గో ద్రవ్యహరులు.
రాష్ట్రములు కొల్లగొట్టెడి రాక్షసులును
కూడుదు రొకప్డు, మీ రేల కూడరాదు ?

ధీయుతుండును సాధువు ధీరుడు నగు
చెలిమికాడు లభించుచో తెలివి కలుగు
నతడు నిజబాధ లన్నియు నణచుకొనుచు
మిక్కిలి ప్రసన్నతాయుక్తి మెలగవలయు.

అట్టి సఖుడును లభింపని యపుడు జనుడు
రణమునం దోడిపోయిన రాజువోలె
రాష్ట్రమును వీడిపోయి అరణ్యసీమ
సింధురమురీతి నొంటి వసింప వలయు.

ఒంటిగా నుండుట యుక్తంబు మూర్ఖ
మతితోడ సఖ్యంబు మంచిది కాదు.
ఏకాకిగా నివసింపుచు, పాప
కార్యములను సలుపక గంధగజంబు
సరణి నల్పేచ్ఛతో చరియింప వలయు.

శాస్త ఇవి యన్నియు చెప్పినను భిక్షుసమ్మేళనము కాలేదు. అంతట శాస్త బాలకలోణకారుని గ్రామమున కేగి, అచట భగ్గు స్థవిరునకు ఏకత్వమహిమను ప్రదర్శించెను. అచటినుండి ముగ్గురు కులపుత్రుల నివాసస్థానముల కేగి సరస సల్లాపములతో కాలక్షేపము చేసెను. అక్కడనుండి పారిలేయ్యక వనఖండమునకు పోయి, వర్షావాసము ఉండి, కౌశాంబికి రాక, శ్రావస్తికి బోయెను. కౌశాంబివాసు లగు ఉపాసకులు కూడ "ఆర్య కౌశాంబీ భిక్షువులు మనకు మిగుల ననర్థదాయకులు; వీరి మూలమున ఆయాసము చెంది భగవానుడు వెడలి పోయినాడు" అని తలచి, పరస్పర సమాలోచనము చేసి, "మన మిక వీరిని సత్కరింపరాదు. వచ్చినను భిక్షపెట్టరాదు. ఇట్లు చేయుచో కొంద రిచటినుండి వెడలి పోవచ్చును, కొందరు గృహస్థులు కావచ్చును, భగవానుని ఆదరింపవచ్చును" అని నిర్ణయించిరి. ఈ దండనవలన భిక్షువులు బాధ చెంది, శ్రావస్తి చేరి భగవానుని క్షమాపణ వేడిరి.

శాస్త జాతకములు సరిపోల్చెను: "పిత శుద్ధోదన మహారాజు; మాత మహామాయ; దీర్ఘాయు కుమారుడు నేనే."

౪౨౯. శుష్క శుక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శాస్త సన్నిధిలో అతడు కర్మస్థానము గ్రహించి కోసల జనపదమున సీమాంత గ్రామ సమీప మందలి యరణ్యములో నివసింప జొచ్చెను. ఆయనకై రేయింబవళ్ళకు తగిన తావులు సంసిద్ధము చేసి వచ్చిపోవుటకు వీలగుచోట శయనాసనాదులు నిర్మించి యువకులు చక్కగా సేవలు చేయుచుండిరి.

వర్షాకాల ప్రథమమాసమున ఆయన నివసించు గ్రామమున నిప్పంటుకొనెను. జనులు తినుటకు గింజలు కూడ లేకుండ పోయినవి. ఆయనకు వారు తగిన భోజనము పెట్టలేకుండిరి. భోజన సదుపాయము లేకున్నను శయనాసనములకు అనుకూల్య మున్నను మార్గముగాని ఫలితము గాని కానబడలేదు.

మూడు నెలలు గడచిన పిదప అతడు శాస్త సన్నిధి కరిగి ప్రణామము చేసి నపుడు శాస్త యోగక్షేమము ప్రశ్నించి "భోజనసదుపాయము లేకున్నను శయనాసన సౌకర్యముండెనా?" అని యడిగెను. అతడు స్థితిగతులు వివరించిన పిదప శాస్త "భిక్షూ, శయనాసన-అనుకూల్య మున్నను శ్రమణుడు పేరాస విడువవలెను; దొరకి నది తినుచు సంతుష్ట చిత్తముతో నుండుట శ్రమణధర్మము. పూర్వము పండితులు పక్షిజాతిలో జన్మించియు తమనివాసస్థానమున వృక్షములు చూర్ణము లైనను లోభము విడిచి సంతుష్ట చిత్తములతో మైత్రీ ధర్మములు పాలనచేయుచు అన్య ప్రదేశము లకు బోవలేరు. భోజన సదుపాయము క్షీణించినను శయనాసన సౌకర్యము ఏల నీవు విడువలేదు ?" అని అతని ప్రార్థనపై పూర్వకాల కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున హిమాలయమున గంగాతీరమున మేడివనములో వేలకొలది చిలుకలు నివసించుచుండెను. శుకరాజు నివసించు వృక్షమున ఫలములు లేకున్నను,

అంకురములు గాని బెరడు గాని తినుచు గంగాజలము త్రాగుచు అల్పేచ్ఛుడై అన్య ప్రదేశమునకుపోవకుండెను. శుకరాజు గుణములవలన శక్రుని భవనముకంపించెను. శక్రుడు ధ్యానబలమున ఈ విషయము గ్రహించి పరీక్ష చేయదలచి వృక్షమెండునట్లు చేసెను. తుదకు చెట్టు మోడై చిల్లులతో నిండి గాలిదెబ్బ తినుచూ పిట్టపోటులు సహించుచుండెను. ఆ మోడునుండి స్రవించు పొడి తినుచూ శుకరాజు గంగాజలము త్రావుచు ఎండగాలులు లక్ష్యము చేయక మేడిమోడుపై నుండెను. శుకరాజు సత్యముగా అల్పేచ్ఛు డను భావము దృఢ మైనప్పుడు శక్రు డాయనతో మిత్రధర్మము నెరపి మేడిచెట్టున ఉత్తమ ఫలములు కలుగునట్లు చేయనెంచి తాను హంసరాజ రూపము ధరించి సుజా అను అసుర కన్యను ముందు పెట్టుకొని ఆ మేడి యడవిలో ప్రవేశించి మోడుకు సమీపమున నున్న చెట్టుకొమ్మపై వ్రాలి సంభాషించువాడై ఈ గాథ పలికెను :

ఫలవృక్షములమీద పక్షులు వ్రాలి
పండ్లను తినుచుండు, ఫలములు లేని
నా డేగుచుండును నలుకెలంకులకు.

ఇట్లని దానికి మరింతయుత్సాహ మిచ్చుటకై యీ గాథ పలికెను :

ఈ శుష్కతరువుపై హే రక్త తుండ,
ఏమి ధ్యానింతువో సామా, వ్రాలియుండి ?
శుక, వసంతోపమా, శుష్కవృక్షంబు
విడువకున్నా వేలో వివరింప గలవె ?

అంతట శుకరాజు "హంసమా, కృతజ్ఞతవలన ఈ వృక్షమును వీడజాలకున్నాను" అని రెండు గాథలు పలికెను :

కష్టసుఖములందు, వృద్ధి
క్షయములందు, ప్రాణనాశ-
వేళయందు సన్మిత్రులు
విడువరు సఖులను. హంసమ !
సత్పురుషాదిష్ట మైన
సద్ధర్మము ననుసరింతు.

హంసమా, అందు నే నన్యతముండ :
ఈతరువే నాకు జ్ఞాతి, చుట్టంబు.
క్షీణించినది యని జీవిక కొరకు
త్యజియింప దీనిని, ధర్మంబు కాదు.

శక్రు డిదివిని సంతుష్టచిత్తుడై ప్రశంసించి వరమిచ్చువాడై యీ గాథలు పలికెను:

సఖ్యమును మైత్రియును పరిషత్తు నెడల
నిలిపియుండుట మంచిది : నీకు మైత్రి
న్యాయ మని తోచుపక్షాన, జ్ఞానులైన
జనముల ప్రశంసలకును భాజనమ వీవు.

వక్రతుండా, నీకు వర మొసంగుదును
అభిలషితం బేదో యడుగుము దాని.
అంబరచారి విహంగమరాజ!

విని శుకరాజు వర మడుగువాడై యీ గాథ పలికెను :

నీ వొసంగెదవేని నే కోరువరము,
ఈ నిమేషమునందె హేశక్రరాజ,
ఈ పాదపమ్ము నే వీక్షింపవలయు
పత్రపూర్ణమ్ముగా ఫలయుక్తముగను.

ఆతడు తరువుపై నమృతంబు చల్లె :
శీఘ్రమే సుందర శీతలచ్ఛాయ
వెదజల్లు శాఖిక లుదయ మందినవి.

అంతట శుకరాజ మీగాథ పలికెను :

వీక్షించి ఫలదాయి వృక్షంబు నేను
సంతోష మొందెడి సరణిని శక్ర!
బంధువర్గంబుతో బడయుము సుఖము!

వర మిచ్చి శక్రుండు, ధరణీపుపామ్మ
ఫలవంత మొనరించి భార్యతో కూడి
అరిగె దైవత నందనారామమునకు.

శాస్త యిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి "ఈ ప్రకారముగా భిక్షూ, పురాణపండితులు పక్షికడుపున బుట్టియు నిర్లోభులై యుండిరి. ఉత్తమశాసనమున ప్రవ్రజించియు నీ వేల లోభిగా నున్నావు? పోయి అచటనే యుండుము" అని, అతనికి కర్మస్థాన మిచ్చి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ భిక్షు వచటికి జని, విపశ్యనాభ్యాసము చేసి, అర్హత్తు డయ్యెను. ఆ సమయమున శక్రుడు అనురుద్ధుడు; శుకరాజు నేనే.

—x—

430. క్షుద్ర శుక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు వేరంజకాండ విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

వేరంజమున శాస్త వర్షాకాలము గడపి క్రమముగా శ్రావస్తి చేరినపుడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సంభాషణ చేయుచు, "ఆయుష్మంతులారా, తథాగతుడు సుకుమార క్షత్రియుడు, బుద్ధుడు సుకుమారుడు, మహాబుద్ధి మంతుడు. అయినను వేరంజ బ్రాహ్మణుడు నిమంత్రణ చేయుటచే మూడుమాసములు ఆయన గృహమున నుండి, పథ్యవస్తువులు, పిండి, నీరు- వీనితో కాలము గడపుచు అన్య ప్రదేశమునకు బోవలేదు. ఆహా! తథాగతుని అల్పేచ్ఛయు, సంతోష విశేషమును ఎంత గొప్పవి! మారుని ప్రభావమువలన భిక్ష లభింపకున్నను, నిర్లోభిగా నుండెను," అనుచుండిరి. శాస్త అచ్చటికి వచ్చి "భిక్షువులారా, కూరుచుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు?" అని అడుగగా, ఫలాని విషయము అని వారు చెప్పిరి. అంతట శాస్త "భిక్షువులారా, ఈ సమయమున తథాగతుడు లోభరహితుడుగా ఉండుట ఆశ్చర్య జనకము కాదు. తథాగతుడు పూర్వజన్మలో పక్షికడుపున పుట్టియు, లోభరహితుడుగా నుండెను," అని పూర్వ జన్మకథ చెప్పెను. పూర్వోక్త విధానమున ఇది విస్తారరూపమున గ్రహింపవలెను.

"పచ్చని ఫలవృక్ష పాళి యుండంగ
శుకరాజ, యేల యీశుష్క-వర్ణముల-
ధరణీరుహాముమీద దగిలె నీమనసు?"

"ఇద్దాని ఫలముల నెన్నివర్షములో
భుజియించినాడ; ఈభూమీరుహంబు
ఇప్పుడు శుష్కమ్ము చెరిగియు, మనసు
తొలినాటి మైత్రితో నలరారుచుండు."

"అవనీజ మెండిన, ఆకులు రాలె
ఫలవిహీనం బాట తెలిసిన యన్ని

విహంగముల్ చన్నవి వేరొకచోటి,
కిందులో శుకరాజ, యేమి దోషంబు?"

"ఫలములకోసమే నిలిచినవారు,
ఫలములు లేనిచో నిలువని వారు,
అగుదురు దుర్బుద్ధు లాత్మార్థపరులు."

"పరిశుష్కునెడ సఖ్యభావము, మైత్రి
నిలిపెడివారలు నిజముగా యోగ్యు;
లిట్టిధర్మము నీకు నిష్టమే యైన
నీవు పొందుదువు జ్ఞాని ప్రశంసలను.

"ఆకాశసంచారి, నీ కిత్తు వరము—
అభిమతం బైనది యడుగుము శుకమ!"

"ఈపాదపమ్ము నే నీక్షింపవలయు
పత్రపూర్ణమ్ముగా ఫలయుక్తముగను;
పెన్నిధి గనుగొన్న పేదవిధాన
పారెపారెకు నే ప్రసన్నత గందు."

[ఆతడు తరువుపై నమృతంబు చల్లె:
శీఘ్రమే సుందర శీతల చ్ఛాయ
లొదవంగ శాఖిక లుద్భూత మయ్యె.]

"వీక్షించి ఫలదాయివృక్షంబు నేను
సంతోష మొందెడి సరణిని శక్ర,
బంధువర్గంబుతో బడయుము సుఖము."

వర మిచ్చి శక్రుండు, ధరణీ రుహమ్ము
ఫలవంత మొనరించి, భార్యతో గూడి
అరిగె దైవత నందనారామమునకు.

శాస్త యిట్లుపదేశ మిచ్చి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున శక్రుడు అనురుద్ధుడు; శుకరాజు నేనే.

-o-

[illegible] పరిగణ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అలంకరించుకొన్న స్త్రీ నొకతెను చూచినంతనే యతడుద్విగ్న చిత్తుడై గృహస్థు కాదలచెను. ఆచార్యుడు బలవంతముగా భిక్షువును శాస్త సన్నిధికి గొని పోయెను. "నీవు నిజముగా ఉద్విగ్న చిత్తుడవైతివా ?" అని శాస్త అడుగగా భిక్షువు "భన్తే, నిజమే" అనెను. "కారణ మేమి ?" "భన్తే, అలంకరించుకొన్న స్త్రీని చూచి కామవివశుడనైతిని." "భిక్షూ, కాముకత్వము సద్గుణములను నశింపచేయును. కాముకత్వమున స్వారస్యము స్వల్పము. అయ్యది కాముకుని నరకమున బడద్రోయును. అయ్యది నిన్ను ఏల పీడింపదు? సుమేరుపర్వతముపై బోధిజ్ఞానానుసారము ప్రవర్తించువారు పంచాభిజ్ఞులు. అష్టసమాపత్తులు పొందిన విశుద్ధ సప్తఋషులు గూడ తనుపూర్వ స్మృతులను సంబాళించుకొనజాలకుండిరి, వారు ధ్యానబలము కోల్పోవుచుండిరి" అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడొకానొక గ్రామములో ఎనుబదికోట్ల ధనవంతులైన బ్రాహ్మణుల యింట బుట్టి కాంచన వర్ణము గలవాడగుటచే పారితత్వచ కుమారుడని పేరు పొందెను. ఆయన పెరిగి పెద్దవాడయిన పిమ్మట తక్షశిల కేగి సమస్త విద్యలు నేర్చి మరలి వచ్చి కుటుంబపాలన చేయుచుండెను. తలిదండ్రులు మరణించిన పిమ్మట అతడు ధనము వంక జూచి "ధనము మాత్రమే కనబడుచున్నది. ద్రవ్యోత్పత్తి చేయువారు మాత్రము కనబడరు. ఎప్పుడో నేను గూడ మరణముఖమున బడి పొడి పొడినై పోవుదును" అని తలచి మరణభీతుడై విశేషముగా దానములు చేసి హిమవత్ప్రదేశమునకు బోయి ప్రవ్రజించి ఏడు రోజులలో అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొందెను. బహుకాల మతడు కందమూల ఫలములతో కాలక్షేపము చేసి

ఉప్పు, చింతపండు కొరకు పర్వతము దిగి క్రమముగా వారాణసి చేరి రాజోద్యానవమున విడిసి మరునాడు భిక్షాటనము చేయుచు రాజద్వారము చేరెను. రాజాయనను చూచి ప్రసన్నచిత్తుడై పిలిపించి శ్వేతచ్ఛత్రము క్రింద రాజపర్యంకముపై గూరుచుండ బెట్టి రససంభృతమైన భోజనము పెట్టించి దానానుమోదమున అధిక ప్రసన్నుడై "భదన్తే, ఎక్కడికి పోవుచున్నారు?" అని యడిగెను. "మహారాజా, వర్షాకాలమున నివాసమునకై వెదుకుచున్నాను." రాజు ఆయన నుద్యానము లోనికి గొనిపోయి పగటివేళ నుండుట కొకటియు, రాత్రివేళ ఉండుటకు వేరొకటియూ నివాసము లేర్పాటు చేయించి బోధిసత్త్వునకు సేవ జేయుమని ఉద్యానపాలకుని కాన తిచ్చి ఆయనకు ప్రణామము చేసి వెడలిపోయెను. నాడు మొదలు పండ్రెండు సంవత్సరములు బోధిసత్త్వుడచటనే యుండి రాజభోజనము చేయుచుండెను.

ఒకనాడు రాజు ఎదురు తిరిగిన సీమాంత ప్రదేశమును శాంతిపరుచుటకై బయలుదేరుచు దేవికి బోధిసత్త్వుని సమర్పించుచు "మన పుణ్యక్షేత్రము నగా అప్రమత్తురాలవై యుండుము" అని ఆదేశించెను. నాటి నుండి యామె స్వహస్తములతో మహాసత్త్వునకు వడ్డన చేయుచుండెను. ఒకనాడామె భోజనము సిద్ధముగా చేసి, బోధిసత్త్వుడాలసించుట వలన సుగంధజలమున స్నానము చేసి నిగనిగలాడు పట్టుబట్ట కట్టుకొని, తలుపు తెరచి ఒడలికి గాలి తగులుటకై చిన్న నిష్కుటకముపై గూర్చుండెను. మహాసత్త్వుడు బహుదినములకు మంచి వస్త్రములను తాల్చి భిక్షాపాత్రము చేత గొని ఆకాశమార్గమున గుమ్మముకడ దిగెను. ఆయన వల్కలాంబరముల సవ్వడి విని రాణి త్వరగా లేచెను. త్వరితగతి వలన ఆమె పట్టుచీర జారిపోయెను.

ప్రతికూలాలంబనము బోధిసత్త్వుని నేత్రములపై కొట్టినట్లయ్యెను. లక్షలాకోలది వర్షములనుండి ఆయనలో అణగియున్న రాగము బుట్టలోనుండి పాము వలె లేచి ఆయన ధ్యానబలము నంతర్ధానము చేసెను. స్మృతివిహీనుడగుటచే మహాసత్త్వుడు సంబాళించుకొననేరక, పోయి దేవి చేయి పట్టుకొనెను. ఆ సమయమున వస్త్రము కప్పి ఆమెతో లోకధర్మము నెరపి భోజనము చేసి ఉద్యానమునకు బోయెను. అనంతరము ప్రతిదిన మిట్లే జరుగుచుండెను. ఈ సందర్భవార్త నగర మంతటను వ్యాపించెను. పతిత తపస్వి ఇట్లు చేయుచున్నాడని అమాత్యులు రాజునకు వార్త నంపిరి. తనమనస్సు విరుగుటకై ఎవరెట్టివార్త నంపినారని రాజు వారిమాటలు విశ్వసింపలేదు. ఉద్ధత దేశమును శాంతపరచి రాజు వారాణసికి వచ్చి నగర ప్రదక్షి

ణము చేసి దేవికడకు జని "హారితతపస్వితో లోకధర్మమును నెరపినమాట నిజమేనా?" అని ప్రశ్నించెను. "దేవా, నిజమే". అత డామెమాటకు నమ్మక బోధిసత్వునే అడుగుద మని ఉద్యానమునకు బోయి, ఆయనకు ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన కూరుచుండి, ప్రశ్నించువాడై యీ తొలిగాథ పలికెను :

హారితుండు కామోపభోగాధికమున
ఓమహాబ్రహ్మ, మగ్నుడై యుండునట్లు
లోకు లను టది సత్యమా ? కాక నీదు
వర్తనము నిక్కమున శుద్ధవర్తనంబ ?

విని మహాసత్త్వుడు తనలో "నేను భోగముల నొందలే దని చెప్పినచో రాజు నామాట నమ్మును. లోకములో సత్యమున కున్న ప్రతిష్ఠ దేనికిని లేదు. ఎవడు సత్యదూరు డగునో వాడు బోధివృక్షము క్రింద కూరుచుండి సంబుద్ధి నందలేడు. కావున నేను సత్యమునే చెప్పెదను" అని తలపోసెను. బోధిసత్త్వులు గూడ అప్పుడప్పుడు హింస, చౌర్యము, వ్యభిచారము, సురాపానము చేయుచుందురు. కాని అనర్థదాయక మగు ననృత మను మంత్ర మెన్నడు నుచ్చరింపరు. అందుచే బోధిసత్త్వుడు సత్యభాషణము చేయువాడై రెండవగాథ పలికెను :

శ్రవణగోచర మగుభాష సత్యమె యగు :
ఓ మహారాజ, నేను కామోపభోగ
మూర్ఛితుడ నౌచు దుర్మార్గమున బడితిని !

విని రాజు మూడవగాథ పలికెను :

అట్లగున నిష్ప్రయోజన మగును గాదె
నీదు చింతన చేయు ప్రజ్ఞానిపుణత
కలుగు రాగము దమియింప వలనుపడదె ?

విని హారితుడు రాగబలమును నిర్దేశించువాడై నాలుగవగాథ పలికెను :

ఓ మహారాజ, లోకాన ఉండునాల్గు
ప్రబల మైనవి ద్వేషమ్ము, రాగ తరుణ
మదము విధి దుస్తరమ్ములు కద ఎరుకకు

విని రాజు అయిదవగాథ పలికెను :

పారిశుడు శీలసంపన్ను డరహాసుండు
నిరుపమాన వర్ణనుడు మనీషి మిగుల
పండితుం డని నాయభిప్రాయ మార్య !

విని పారిశుడు ఆరవగాథ పలికెను :

రాజఋషి కైన ధర్మానురక్తు కైన
మిగులమేధావి కైనను మేటిహాని
ఏడు రాగవితర్కంబు వలన గలుగు

రాగక్షయమును ప్రోత్సహించుటకై యతడు ఏడవగాథ పలికెను :

వర్ణనాశకరాగ ముత్పన్న మయ్యె
ఒడలినుండి దీనిని నీవు విడువవలయు
నీకు కల్యాణ మగుత ! మనీషి వనుచు
నిన్ను నేగులు భావించుచున్నవారు.

అంతట బోధిసత్త్వుడు స్మృతిలాభము వలన భోగముల దుష్పరిణామమును గ్రహించి ఎనిమిదవ గాథ పలికెను :

కామభోగము లంధునిగా నొనర్చి
జనుని విషమఫలంబు లొసంగుచుండు
వాని మూలమ్ము కనుకొని నేను బంధ
నమ్ముతో కూడురాగమ్ము నరకివేతు.

ఇట్లు పలికి మహాసత్త్వుడు "మహారాజా, నా కనుజ్ఞ యిండు" అని అనతి పొంది పర్ణశాలలో ప్రవేశించి కసినమండల భావన చేసి మరల ధ్యానబలము పొంది ఆవల పర్ణశాల వెలువడి ఆకాశమున పర్యంక బంధమున గూర్చుండి "మహారాజా, నే నిచ్చట చెప్పిన కారణముల వలన లోకములో నిందకు పాత్రుడ నైతిని. నీ వప్రమత్తుడవు కమ్ము. ఇక స్త్రీవాసనగూడ తగులని వనభాగమునకు బోయి నివసింతును" అని చెప్పెను. రాజు దుఃఖాక్రాంతు డయ్యెను. ఋషి హిమవత్ప్రదేశమునకు బోయి అపరిహీణధ్యాన నిరతు డయి బ్రహ్మలోక పరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ఇది గ్రహించి ఇట్లు పలికెను :
అనుచు సత్యపరాక్రమ మాచరించి
కామరాగంబు మొదలంట కర్తరించి
హారితుడు బ్రహ్మలోకంబు చేరుకొనియె.

అభిసంబుద్ధుడయినపిదప శాస్త ఈగాథ పలికి సత్యప్రకాశనము కావించి, జాతకము సరిపోల్చెను. ఉద్విగ్నచిత్తుడగు భిక్షువు అనంతరము అర్హత్త్వము పొందెను. ఆ కాలమున రాజు ఆనందుడు. హారితుడు నేనే.

X

౪౩౨. పదకుసల మాణవ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచున్న సమయమున ఒకానొక బాలకుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తీ నగరమున ఒకానొక గృహస్థుని యింట బుట్టిన బాలుడు ఐదేండ్ల వయస్సుననే ఆకార ప్రకారములలో కుశలుడు. తండ్రి వాని తెలివి కనుగొనుటకై ముందు చెప్పకుండనే మిత్రుని యింటికి జనెను. నాయనగారు ఎక్కడికి పోయినా రని అడుగకుండగనే పాదచిహ్నములను బట్టి మిత్రుని యింటికి జని తండ్రికడ నిల్చెను. ఒకనాడు తండ్రి "నాయనా, నేను నీకు సూచింపకుండగనే అచ్చటి కెట్లు పోగలిగితివి?" అనెను. "నాయనా! నేను నీ పాదచిహ్నముల గుర్తించుటలో నేర్పరిని" అని వా డనెను.

తండ్రి మరియొక పరీక్ష చేయదలచి పూర్వాహ్ణమున భోజనము చేసి యింట వెడలి పొరుగిల్లు చేరి పేరొకయింటిలోనికి పోయి పిమ్మట మూడవ యింటిలోని జొచ్చి అచటినుండి మరల తనయిల్లు చేరి, అక్కడినుండి ఉత్తరద్వారము బయలు వెడలి నగరమునకు వామపార్శ్వమున నడిచి, జేతవనమున చేరి శాస్తకు ప్రణమిల్లి ఒకప్రక్కన గూర్చుండి ధర్మోపదేశము వినజొచ్చెను. "నాయన ఎక్కడ?" అని బాలకు డడుగగా 'తెలియ'దని ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి. "తెలియదా?" అని మాణవకుడు తండ్రి పదచిహ్నముల ననుసరించి ప్రక్క యింటికి జని, తండ్రి యేయే ఇండ్లకు ఏయే మార్గముల జనెనో కనుగొని తుదకు జేతవనమున చేరి శాస్తకు ప్రణమిల్లి తండ్రికడ నిల్చెను. "నే నిక్కడ నున్నట్లు నీ కెట్లు తెలిసెను?" అని తండ్రి కుమారుని అడిగెను.

"పాదచిహ్నములను బట్టి నడిచి వచ్చితిని". అపుడు శాస్త "ఉపాసకా! ఏ మనుచున్నావు?" అని యడుగగా గృహస్థు "భన్తే, ఈ బాలుడు పదచిహ్నముల పసిగట్టుటయందు నేర్పరి. వీనిని పరీక్షించుటకై వివిధమార్గముల నిచ్చటికి వచ్చితిని. నే నింట కనబడకపోవుటచే బాలుడు నాకాలి యడుగు జాడలను బట్టి యిచ్చ

టికి వచ్చినాడు" అని విన్నవించెను. "ఉపాసకా, నేలక్రింది కాలిజాడలు గుర్తించుట యాశ్చర్యము కాదు. పూర్వకాలమున ఆకాశమార్గమునందలి కాలిజాడలను గుర్తించిరి" అని, గృహస్థు ప్రార్థించిన పిమ్మట తాను పూర్వజన్మ వృత్తాంతము తెల్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఆయన పట్టపురాణి తప్పుత్రోవన పడెను. రాజు ప్రశ్నింపగా ఆమె శపథము చేసి "నేను మీ విషయమై అనుచితము చేసియుంటినేని అశ్వముఖసదృశయాయక్షిణి నయి పుట్టుదును" అనెను. ఆమె చనిపోయిన తర్వాత పర్వత ప్రదేశమున అశ్వముఖ సదృశయక్షిణి యయి గుహలో నివసించుచు, మహారణ్యమున తూర్పునుండి పశ్చిమమునకు రాకపోకలు చేయు జనులను పట్టుకొని తినుచుండెను. ఆమె మూడు సంవత్సరములపాటు కుబేరుని సేవ చేసి మూడు యోజనముల వెడలుపు, అయిదు యోజనముల పొడవు గల ప్రదేశమున తిరుగు మనుజులను భక్షించు నధికారము పొందెను.

సంపత్తిశాలి, మహాధనికుడు, సుందరాకారుడగు బ్రాహ్మణుడు విశేష పరివారముతో ఒకనాడు ఆమార్గమున ప్రయాణము చేయుచుండెను. యక్షిణి వారిని చూచి అట్టహాసము చేసి ఆక్రమించెను. ఆయన వెంట నున్నవారు పరుగెత్తిరి. ఆమె వాయువేగమున బ్రాహ్మణుని పట్టుకొని తన వీపుపై పెట్టుకొని గుహలోనికి తీసికొనిపోయినది. పురుషశరీర స్పర్శవలన ఆమె హృదయమున ననురాగ ముద్భవింపగా స్నేహవశమున నతనిని భక్షింపక భర్తను చేసికొనెను. ఉభయులు కలిసి నివసింప జొచ్చిరి.

యక్షిణి త్రోవన బోవుమానవులను పట్టుకొన్నప్పుడు వారికడ నున్న వస్త్రములు, బియ్యము, నూనె మొదలైనవి సంగ్రహించి, భర్తకు పుష్టి నిచ్చు భోజనము సిద్ధము చేసి తాను మాత్రము మనుష్యమాంసము తినుచుండెను. తాను వెలుపలికి పోయినపుడు, భర్త పారిపోవునేమో, యన్న భయముచే బరువుగల పద్ద శిలను మహాద్వారమున కడ్డము వేయుచుండెను.

ఈ విధముగా నామె ప్రసన్నచిత్తముతో నుండగా బోధిసత్త్వుడు ఉత్పన్న స్థానమున మరణించి ఆమెకడుపున పడి, పదినెలలకు జన్మించెను. బాలుని

శ ర్తను అతిస్నేహముతో ఆమె పోషించుచుండెను. క్రమముగా బాలుడు పెరిగి పెద్దవాడయినాడు. ఆమె వా రిరువురను గుహలో బంధించి వెలుపలికి పోవుచుండెడిది.

ఒకనాడామె వెడలిపోయిన దని తెలిసికొని కుమారుడు పాషాణము తొలగించి తండ్రిని వెలుపలికి తీసికొనిపోయెను. ఆమె మరల వచ్చిన తరువాత శిలా ఖండ మెవరు తొలగించి రని అడిగినది.

"అమ్మా, నేను తొలగించినాను. చీకటిలో కూరుచుండుట పడదు." పుత్ర స్నేహముచే ఆమె యేమియు పలుక జాలకపోయెను.

ఒకనాడు బోధిసత్త్వుడు తండ్రితో "నాయనా, అమ్మచేష్ట లొకవిధముగాను, మీ చేష్ట లింకొక విధముగాను కనబడుటకు కారణ మేమి? అని అడిగెను.

"నాయనా, మీతల్లి మనుష్యమాంసము తిను యక్షిణి. మన మిరువురమును మనుష్యులము."

"అట్లైన నిట నుండ నేల? మానవ లుండు నివాసములకు పోవుదము."

"మనము పరుగె త్తి తి మేని నీతల్లి మనల నిరువురను పట్టుకొనును!"

బోధిసత్త్వుడు తండ్రి నోదార్చి "నాయనా భయపడవద్దు. నిన్ను మానవ నివాసములకు చేర్చు బాధ్యత నాది" అని చెప్పి మరునాడు తల్లి యెచటికో వడలి పోయిన తర్వాత తండ్రిని వెంట గొని పలాయనము చేసెను. యక్షిణి ఇంటికి వచ్చి వారిని కానక వాయువేగమున పోయి వారిని కనిపెట్టి పట్టుకొని "బ్రాహ్మణా, ఏల పరుగె త్తితివి? ఇచ్చట నీ కేమియును లభించుటలేదా?" అని అడిగను.

"భద్రే, నాపై కోపము వలదు. నీ పుత్రుడు నన్ను వెంటగొని పరుగెత్తు చున్నాడు."

ఆమె పుత్రవాత్సల్యముచే నేమియు ననక వారి నూరడించి, నిజనివాసము నకు గొనిపోయెను.

"నా తల్లికి ఏదో సరిహద్దు ఉండవలెను. ఆమె ప్రభావము ఎంతదూరము వ్యాపించునో అడిగి తెలిసికొందును. ఆ సీమ దాటిపోవుదము" అని బోధిసత్త్వుడు భావించి ఒకనాడు "అమ్మా, తల్లి సంపద పుత్రునకు రావలెను. నీ యధికారమున

నున్న భూమికి హద్దు తెలుపుము'' అని యడిగెను. అన్ని దిక్కుల పర్వతాది చిహ్నములు చూపి మూఁడు యోజనముల వెడలుపు, అయిదు యోజనముల పొడవు గల భూమి నిర్ణయించి ఆమె ''నాయనా, ఈ ప్రదేశమును గ్రహింపుము'' అని చెప్పెను. రెండు మూఁడురోజులు పోనిచ్చి తల్లి అడవిలోనికి పోయినపుడు కుమారుడు తండ్రిని భుజముపై నెక్కించుకొని తల్లి మున్ను చూపినచోటు వాయువేగమున దాటి సరిహద్దు కావల నున్న యేటియొడ్డు చేరెను. ఆమె యింటికి వచ్చి వారిని గానక పరుగెత్తిపోయెను. బోధిసత్త్వుఁడు తండ్రిని ఏటినడుమకు చేర్చెను. ఇంతలో నామె యేటిదరికి జేరి చూడగా వారు సీమ దాటి ఆవలికి జేరియుండిరి. ఆమె అచటనే నిలిచి ''తండ్రిని తీసికొని మరలి రమ్ము, నావలన అపరాధమేమి? నావల్ల మీకు లభ్యము కానివస్తు వేదైన నున్నదా ?'' అనెను. బ్రాహ్మణుడు ఏరు దాటి పోయినాడు. ఆమె కొడుకును ''నాయనా, ఇట్లు చేయకుము. మరలి రమ్ము'' అని బతిమాలెను.

''అమ్మా, మేము మానవులము. నీవు యక్షిణివి. నీకడ సదా ఉండజాలము.'' ''నాయనా, మరల రానే రావా ? రానిచో మానవలోకమున జీవితము కష్టముగా నుండును. చదువు లేనివాడు జీవయాపనము చేయలేడు. చింతామణి యను విద్య యొకటి నాకు తెలియును. దాని ప్రభావము వలన పండ్రెండేండ్లనాటి మనుష్య పదచిహ్నము ననుసరింప వచ్చును. ఇది నీకు జీవిక కాగలదు. నాయనా, యీ యమూల్య మంత్రమును గ్రహింపుము !''

ఆమె దుఃఖాభిభూత యయ్యును పుత్రవాత్సల్యముచే మంత్ర ముపదేశించెను. బోధిసత్త్వుఁడు నదీతీరముననే యుండి తల్లికి ప్రణామము చేసి, కూర్మపృష్ఠముద్రతో మంత్రమును గ్రహించెను; మరల మాతకు నమస్కరించి ''అమ్మా, పోనమ్మా'' అనెను.

''నాయనా, నీవు మరలి రానిచో నా ప్రాణములు నిలువవు'' అని యక్షిణి గుండెలమీద కొట్టుకొనెను. పుత్రశోకముచే ఆమె గుండెలు బ్రద్దలయ్యెను. ఆమె మృతి చెంది అచటనే పడెను. ఆమె మరణించినదని గ్రహించినపుడు బోధిసత్త్వుడు తండ్రిని పిలిచి తల్లిని సమీపించి చితి పేర్చి అంటించెను. ఆవల నానావిధ పుష్పములతో నామెను పూజించి దుఃఖించి తండ్రిని వెంటగొని వారణాసి కరిగెను. అరిగి, పదకుశలమాణవకుడు వచ్చి ద్వారమున నున్నాడని రాజునకు తెలియ పరచెను. తీసికొని రమ్మని రాజు చెప్పెను. పోయి యతడు రాజుకు ప్రణామము చేసి ''నీ

కేవిద్యలు తెలియును ?" అని రాజు ప్రశ్నింపగా "దేవా, పండ్రెండు వత్సరముల నాడు పోయిన వస్తువులను పదచిహ్నములబట్టి తీసికొని రాగలను" అని విన్నవించెను.

"అయినచో నా కొలువున నుండుము"

"ప్రతిదినము వేయినాణెములు లభించుచో కొలువున నుందును."

"మంచిది, నాయనా, ఉండుము" అని రాజు ప్రతిదిన మాతనికి వేయినాణెము లిప్పించుచుండెను. రాజుతో పురోహితు డొకనాడు "మహారాజా, ఆ మాణవకుడు తనవిద్యా ప్రభావమును ఏ మాత్రము చూపలేదు. అందుచేత అతనికి విద్య ఉన్నదో లేదో మాకు తెలియుటలేదు" అని పలికెను.

మంచి దని రాజు వివిధరత్నములను కాపాడు నిరువురు పరిజనులకు సంజ్ఞ చేసెను. వారు ప్రాసాదమునుదిగి మహారాజ సౌధమునకు ముమ్మారు ప్రదక్షిణము చేసి నిచ్చెన వేసి ప్రాకారము మీదుగా వెలుపలికి దిగి అక్కడి వినిశ్చయశాలలో చేరి కూరుచుండి, మరల నిచ్చెన వేసి ప్రాకారము మీదుగా దిగి నగరములోని పుష్కరిణియొద్దకు చేరి ముమ్మారు ప్రదక్షిణము చేసి, లోనికి దిగి, వస్తువులను నీటిలో ఉంచి ప్రాసాద మెక్కిరి. రాజభవనములో రత్నముల చౌర్యము జరిగె నని మహానగరము కలకలము పుట్టెను. ఏమీ ఎరుగని వానివలె రాజు బోధిసత్త్వుని పిలిచి "నాయనా, రాజభవనమునుండి చాల రత్నములు పోయినవి. అవి వెదకి తీయవలెను" అని చెప్పెను.

"మహారాజా, పన్నెండేళ్ళనాడు పోయిన వస్తువులను చోరుల పదచిహ్నముల బట్టి తేగలిగినవానికి నిన్నరాత్రి పోయిన వస్తువుల జాడ తీయుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. మీరు చింతింప వలదు. నేను వానిని తెత్తును."

"అయినచో, బాబూ, తెమ్ము."

బోధిసత్త్వుడు మంచి దని మనసులో మాతకు ప్రణామము చేసి మంత్రము జపించి పైయంతస్తు మీద నిలిచి "మహారాజా, ఇరువురు చోరుల అడుగుజాడలు కానవచ్చుచున్నవి" అని, రాజ,రాజపురోహితుల పదచిహ్నముల ననుసరించి శ్రీభవనమునకు పోయెను. అచటినుండి వెలువడి రాజభవనముచుట్టు మూడుమారులు తిరిగి అడుగు జాడలవెంట ప్రాకారము చేరి అచట నాగి, "మహారాజా, ఇక్కడ అడుగు

జాడలు ఆగిపోయి ఆకాశమున కానబడుచున్నవి. నిచ్చెన వేయింపుడు" అని, నిచ్చెన వేయించి దానిమీదుగా ప్రాకారముపై నుండి దిగి వినిశ్చయశాలకు పోయి మరల రాజమహలుకు వచ్చి నిచ్చెన వేయించి ప్రాకారముమీదుగా దిగి పుష్కరిణిచేరి ముమ్మారు చుట్టు తిరిగి "మహారాజా, చోరు లీపుష్కరిణిలోనికి దిగినారు" అని దిగి, అక్కడ పెట్టిన సామానుతెచ్చి రాజున కిచ్చి "మహారాజా, ఉభయులు మహా ప్రసిద్ధ చోరులు. ఈ మార్గమున రాజసౌధ మెక్కినారు" అని వివరించెను. జనులు సంతుష్టులై కరతాళ ధ్వనులు చేసి వస్త్రముల నెగుర వైచిరి.

"ఈ మాణవకుడు చోరుల పదచిహ్నముల ననుసరించి వస్తువులు దాచిన ప్రదేశముగూడ కనుగొన గల్గు చున్నాడు. కాని చోరులను పట్టుకొన లేడని తోచు చున్నది" అని తలపోసి రాజు "చోరులు వస్తువులు కొనిపోయిన తావునకు గొని పోయినావు. వారిని పట్టుకొన గలవా ?" అని అడిగెను.

"మహారాజా, చోరు లిచటనే యున్నారు. దూరమున లేరు." "ఎవరెవరు?" "మీ వస్తువులు దొరకినపుడు చోరుల ప్రసక్తి ఏల ? అడుగవలదు." "బాబూ, నీకు ప్రతిదినము వేయి ముట్టుచున్నవి కదా! నాకు చోరులను పట్టిఇమ్ము". "ధనము లభించినపుడు చోరులతో పని ఏమి ?" "బాబా, ధనముకంటెను మాకు చోరులు కావలెను". "అయినచో మహారాజా, చోరులను చోరులని చెప్పను. పూర్వకాలపు ఘటనను వివరింతును. దానిని బట్టి మీరు గ్రహింపవలెను." అని పూర్వకాలపు ఘటన యిట్లు బోధిసత్త్వుడు వివరించెను.

"మహారాజా, పూర్వకాలమున వారాణసికి కొలది దూరములో నున్న నదీతీర గ్రామమున పాటలు డను నటు డుండెను. అత డొకనాడు భార్యను వెంట బెట్టుకొని పోయి వారాణసి చేరి నృత్యము చేసి పాడి ధనము ప్రోగుచేసి ఉత్సవా నంతరము చాల మద్యమును ఖాద్యములను తీసికొని నిజగ్రామమునకు పోవుచుం డెను. నదీతీరమునకు బోవునప్పటికి క్రొత్తనీరు వచ్చుచుండుట గమనించి మద్యము త్రాగుచు కూరుచుండెను. కైపెక్కిన పిమ్మట నిజబలము గ్రహింపక పెద్దవీణ మెడకు కట్టుకొని ఏరుదాటి పోవుటకు సిద్ధ మాయెను. భార్య చేయి బట్టుకొని అతడు నదిలో దిగెను. రంధ్రముల నుండి నీరు వీణలోనికి బోయినది. ఆ వీణ అతనిని నీట ముంపసాగెను. భార్య ఏరుదిపోయి ఒడ్డున నిలిచెను. పాటలు డొకసారి మును గుచు నొకసారి తేలుచు పోవుచుండ, నీరు పోసికొని వాని పొట్ట నిండిపోయెను.

“నా భర్త మునిగిపోవు చున్నాడు. ఈయన వలన గీతము విని దానివలన పొట్ట పోసి కొందును” అని యోజించి “స్వామీ, మీరు నీటిలో మునిగిపోవుచున్నారు. నాకు గీతము నేర్పుడు. దానివలన పొట్ట పోసికొందును” అని ఈ గాథ పలికెను :

పటలు బహుశ్రుతు నటు చిత్రకథకు
తేల్చును భాగీరథీ ప్రవాహంబు
నీకు కల్యాణమౌ గాక నాకోరకు
పాడలేవా చిన్నిపాట ఓ పటల !

నీట పాటలుడు “భద్రే, నీకు గీత మెట్లు నేర్పుదును ? లోకకల్యాణము చేయు జలమే ఇపుడు నన్ను చంపి వేయుచున్నది” అని ఇది పాడెను :

సర్వ తాపంబులం బాపు జలమునందె
చచ్చిపోవగ నున్నాను ! శరణ పదము
నుండియే నాకు భయ మిప్పు డుప్పతిల్లె.

బోధిసత్త్వ డీగాథ వినిపించి “మహారాజా, జలము జనుల నెట్లు రక్షించునో అట్లే రాజుగూడ రక్షించును. కాని భయకారణ మగుచో నెవడు రక్షించును?” అని, “మహారాజా, ఈ విషయము గుప్తము, కాని పండితుడు గ్రహించునట్లు చేసితిని. మహారాజా, గ్రహింతురుగాక” అనెను.

“బాబా, ఇట్టి గూఢ విషయము నాకు తెలియుటలేదు. దొంగను పట్టి తేవలెను” అని రాజనెను.

“ఇది విన్నచో గ్రహింతురు” అని వేరొక సంఘటనము బోధిసత్త్వుడు తెలిపెను. “దేవా, పూర్వము ఈ వారణాసీ ద్వార గ్రామమున కుమ్మరి గిన్నెలు (పిడతలు) చేయుటకై మట్టి తీసికొని పోవుచుండెను. ప్రతిదిన మాతడు పర్వతములో నొకచోట గొయ్యి త్రవ్వుచుండెను. ఒకనా డతడు మన్ను తెచ్చుచుండగా ఆకసమున మేఘములు వ్యాపించి పెద్దవర్షము కురిసెను. జలప్రవాహము వలన గొయ్యి అంచు విరిగిపడెను. దానిచే నతని శిరస్సు బ్రద్ద లయ్యెను. అతడు రోదించుచు ఈ గాథ పలికెను :

మొలచు నెద్దానిపై బీజములు విశేష
జీవు లెద్దానిపై ప్రతిష్ఠితులు, అట్టి

ధరణియే బాధకం బయ్యె, శరణపదము
నుండియే నాకు భయ మిప్పు డుప్పతిల్లె.

"దేవా, మహావసుంధర జనుల కాధారము. కాని కుంభకారుని తల దాని వలన బ్రద్ద లయ్యెను. అట్లే అందరకును శరణమైన మగు రాజే చౌర్యము మొదలిడుచో ఆయన నెవ్వ రాపగలరు? ఇట్లు నేను గుప్తపరచి చెప్పిన చోరుని రాజు గ్రహింప గలడు."

"బాబూ, గుప్తవాక్యముల వలన ప్రయోజనము లేదు. ఇతడు చోరు డని పట్టుకొని నాకు సమర్పింపవలెను."

రాజగౌరవమును రక్షించుట కతడు నీవే చోరుడ వని చెప్పక ఉదాహరణ మిచ్చెను.

"మహారాజా, పూర్వకాలమున ఈ నగరములోనే ఒకానొక యింటికి నిప్పంటుకొనెను. వాడు వేరొకనితో లోనికి పోయి సామానులు తరలించుకొని, రమ్మని ఆనతిగా పలికెను. వాడు లోనికి పోయి మరల వెలువడునప్పటికి ద్వారము మూతవడెను. పొగలో వాడు దృష్టి కోల్పోయి యీవలకు వచ్చు తెన్ను గానక అగ్నిబాధ కోర్వలేక దుఃఖించుచు ఈ గాథ పలికెను:

దేనిచే పక్వ మన్నము, దేనివలన
అపహృతం బగు శీతము– అదియె నేడు
బాల న న్నేర్చుచున్నది, శరణపదము
నుండియే నాకు భీతి సముద్భవించె!

"మహారాజా, అగ్నివలె అభయదాత ఐనవాడు రత్నములను గొనిపోయెను. చోరుని గూర్చి న న్నడుగవలదు."

"బాబూ, నాకు చోరుని పట్టి యిమ్ము."

నీవే చోరుడవని చెప్పక బోధిసత్త్వుడు వేరొక యుదాహరణ మిచ్చెను. "దేవా పూర్వకాలమున ఈ నగరములోనే ఒకానొకడు అత్యధికముగా భుజించి జీర్ణము చేసికొనజాలక బాధపడుచుండెను.

బ్రాహ్మణుల్ క్షత్రియుల్ భక్షింప నెద్ది
జీవింతు రద్దానిచేత నా కిపుడు

జనియించినది బాధ, శరణపదమ్ము
నుండియే భీతి సముద్భవించినది.

అన్నమువలె మనుష్యులకు ఆశ్రయ మైనవాడు రత్నభాండము గొనిపోయెను. అది దొరకిన తరువాత చోరునితో పని ఏమి ?"

"బాబా, చేతనైనది చోరుని పట్టి యిమ్ము"

బోధిసత్త్వు డావిషయమును తెలియపరచుటకై మరియొక యుదాహరణ మిచ్చెను. "దేవా పూర్వకాలమున ఈ మహానగరములోనే వాయువువలన నొకడు కొట్టుకొని పోయినాడు. వాని శరీరము చిదికి పోయినది. ఏడ్చుచు వా డిట్లు పలికినాడు :

నాతినుంతు లెల్ల గ్రీష్మర్తువు నందను
వాంఛింతు రెద్ది ఆవాతంబె నన్ను
బాల వేధించును, శరణ పదమ్ము
నుండియే భయ మిప్పు డుద్భూత మయ్యె.

"మహారాజా, శరణస్థానము నుండియే భయ ముత్పన్న మయినది. ఈ విషయము గ్రహింపుడు."

"బాబా, చోరుని పట్టి ఇమ్ము."

ఆ విషయము బోధించుటకై బోధిసత్త్వుడు వేరొక యుదాహరణము తెలిపెను. "దేవా, పూర్వము హిమాలయ ప్రదేశమున ఆకులతో గూడిన మహావృక్ష మొండెను. దానిమీద కొన్ని పక్షులు నివసించుచుండెను. దాని శాఖలు రెండును రాచుకొనసాగినవి. అగ్గి బయలు వెడలి బూడిద రాలుచుండ, జ్యేష్ఠ పక్షి జూచి యిట్లు పలికినది.

విహగాశ్రయం బైన వృక్షంబునుండి
అగ్ని లేచుచునున్న దన్ని దిక్కులకు
చనుగు విహంగముల్, శరణ పదమ్ము
నుండియే భయ మిప్పు డుప్పతిల్లినది.

"దేవా, వృక్షము పక్షులకు శరణస్థానము అయినట్లే రాజుగూడ జనులకు శరణము. అతడే చౌర్యము చేయుచో ఎవ్వ రాపగలరు ? గ్రహించితిరా ?"

“బాబా, నాకు చోరుని పట్టియిమ్ము”

బోధిసత్త్వుడు మరియొక యుదాహరణము చెప్పెను : “మహారాజా, కాశీ గ్రామమున ఒకానొక గృహస్థుని యింటికి పడమర మొసళ్ళతో నిండిన మడుగు గలదు. అతని కుమారుడు పితృ మరణానంతరము తల్లికి సేవ చేయుచుండెను. అతని కిష్టము లేకున్నను కన్యను తెచ్చి పెండ్లి చేసిరి. ఆమె తొలుత అత్తగారిని ప్రీతితో చూచుచుండెడిది. బిడ్డలు పుట్టి పెరిగిన తరువాత ఆమె అత్తను వెడల గొట్ట దలచెను. ఆమె తల్లియు తన యింటనే యుండెను. భర్తతో భార్య అత్తపై వివిధ దోషముల నారోపించి అతని మనస్సు చెడగొట్టి ‘మీ తల్లికి ఉపచారములు చేయలేను! ఆమెను మీరు జంపివేయుడు’ అని చెప్పెను.

“మానవహత్య తేలిక కాదు. ఎట్లు చంపగలము?”

“ఆమె నిద్రించునపుడు మంచముతో సహా ఆమెను తీసికొనిపోయి మొసళ్ళ మడుగులో పడవేయుదము. మొసళ్ళు ఆమెను సంహరించును”.

“మీ అమ్మగారెచట నున్నది?”

“ఆమె ప్రక్కనే పండుకొన్నది.”

“అయిన యెడల ఆమె పండుకొన్న మంచమునకు గురుతుగా త్రాడు కట్టెదను.”

అత డాప్రకారమే చేసి “కొంచెముసేపు ఆగుము. జనులు కొంచెము నిద్ర పోవుదురు.” అని నిద్రపోవు వానివలె పండుకొని ఆ త్రాడు తన అత్తగారి మంచమునకు కట్టి కొంతసేపటికి భార్యను లేపెను. ఇరువురును త్రాడుగట్టిన మంచమును ఎత్తుకొని మడుగులో విసరివైచిరి. అచ్చటి మొసళ్ళు ఆమెను పూర్తిగా మ్రింగివేసెను. మరునాడు ఆమె తనతల్లి మారుట గ్రహించి భర్తతో “స్వామీ, నా తల్లి చనిపోయినది. ఇక మీతల్లిని చంపుదము” అన్నది.

“అగుచో మంచిది. ఆమెను చితిమీద పడవైచి చంపుదము.” అని మంచమును శ్మశానమునకు గొనిపోయిరి. అచ్చట భర్త భార్యతో “నిప్పు తెచ్చితివా?” అనెను.

“స్వామీ, మరచినాను.”

“అగుచో పోయి తెమ్ము.”

"స్వామీ, పోవలేను. మీరు వెడలిన తరువాత ఒంటిగా ఉండలేను. ఇరువురము కలిసిపోవుదము."

వారు వెడలిపోయిన తరువాత చల్లనిగాలి తగులుటచే మెలకువ వచ్చి వృద్ధురాలు లేచి శ్మశానమును చూచి "నన్ను వీరు చంపదలచి నిప్పు తెచ్చుటకై వెడలియుందురు. నా శక్తి సామర్థ్యములు వీరికి తెలియవు" అనుకొని అచటి శవమును మంచముపై పరుండబెట్టి వస్త్రము కప్పి తాను పలాయనము చేసి గుహలో చేరి దాగెను. ఇంతలో భార్యాభర్తలు అగ్ని తెచ్చి శవము వృద్ధురాలిదని, తలచి చితిపై బెట్టి నిప్పు ముట్టించి పోయిరి.

చోరుడొకడు ఆ గుహలో తన సామాను ఉంచి వానిని గొనిపోవుటకై మరలివచ్చి "ఈమె యక్షిణీ కానోపును. నా వస్తువులు మానవులు కానివారి చేతిలోనికి పోయినవి" అని తలపోసి మంత్రవేత్తను గొని వచ్చెను. అతడు మంత్రము పఠించి గుహలోనికి ప్రవేశింపగా ముదుసలి "నేను యక్షిణిని కాను. రమ్ము, మన మిరువురము ధనము ననుభవింతము" అనెను.

"నే నెట్లు విశ్వసింతును?"

"నీ నాలుక నా నాలుకపై నుంచుము," అని ఆమె పలుకగా ఆయన అట్లే చేసెను. వృద్ధురాలాతని నాలుకను కొరికి వేసెను. మంత్రవేత్త దానివలన ఆమె యక్షిణియే అని భావించెను. అతడు నాలుకనుండి రక్తము స్రవించుచుండగా పలాయనము చేసెను. ముసలిది మరునాడు పట్టుబట్ట కట్టుకొని వివిధరత్నములు పట్టుకొని ఇంటికి మరలి వచ్చెను. కోడలు చూచి "ఇవి యెక్కడ లభించినవి?" అనెను.

"బిడ్డా, శ్మశానములో కాష్ఠములలో కాలినవారికి ఇవి లభించును."

"నాకు గూడ ఇవి లభింపగలవా?"

"నేను చేసినట్లే చేసినచో నీకును లభింపగలవు."

కోడలు ఆభరణములపై లోభముచే భర్తకు చెప్పకుండ చితిపై తన్ను దహించుకొనెను. మరునాడు భర్త ఆమెను గానక తల్లితో "అమ్మా, ఈవేళ నీకోడలు కనబడుట లేదేమి?" అని అడుగగా ఆమె "ఓరి పాపీ, చచ్చినది మరల వచ్చునా?" అని బెదరించి ఈ గాథ పలికెను.

శిరమున మాసికల్ ధరియించి మేన
చందనం బలదిన సుందరి నేను
కొనివచ్చితి ప్రసన్నమనమున నిపుడు
ఇంటిలోనుండి నన్ గెంటివేసినది.

"మహారాజా, అత్తకు కోడలు శరణస్థాన మైనట్లు రాజు జనులకు శరణము. దేవా, అచటి నుండియే భయముత్పన్న మగుచో ఏమిచేయుటకు వీలగును? గ్రహింపుడు."

"నీమాటలు నాకు తెలియుట లేదు. చోరుని పట్టి నా కిమ్ము"

బోధిసత్త్వుడు రాజును బ్రటపెట్ట ననుకొని ఇంకొక సంఘటనము తెలిపెను. "దేవా, ఈ నగరములోనే ఒకానొకడు ప్రార్థన చేసి పుత్రుని బడసెను. వాడు పుట్టిన నాటి నుండియు నాకు పుత్రుడు లభించె నని అతడు ప్రసన్న చిత్తుడై వానిని పెంచి పెద్దవానినిచేసి వివాహముగూడ చేసెను. తాను వృద్ధుడై పొలములో పనిచేయ నశక్తుడైన నపుడు కొడుకు "నీవు పొలము పనిచేయలేవు. ఇంటి నుండి వెడలిపొమ్ము" అని తండ్రిని వెడలగొట్టెను. వృద్ధుడు మిగుల శ్రమపడుచు ముష్టి యెత్తుకొని జీవింప జొచ్చెను. ఒకనా డాతడు విచారముతో ఈ గాథ పలికెను.

ఎవ్వని పుట్టుక కెదురు చూచితినో
ఎవ్వాని యభివృద్ధి నిచ్ఛగించితినో
ఆ సుపుత్రుండె యీ వానరమ్మనను
ఇంటిలోపల నుండి గెంటిన వాడు

"మహారాజా, సమర్థుడైన పుత్రుడు తండ్రి నెట్లు రక్షింపవలెనో అట్లే రాజు సమస్త జానపదులను రక్షింపవలయును. సమస్త ప్రాణులను రక్షింపవలసిన రాజుకడనుండి భయముత్పన్న మైనది. కావున దేవా, ఇతడు చోరు డని గ్రహింపుడు".

రాజు మాటిమాటికి బోధిసత్త్వుని బలవంతపెట్టి "బాబా, నాకు కారణములు, అకారణములు, రహస్యములు తెలియవు నీవు చోరుని చూపింతువా ? నీవే చోరుడ వని అంగీకరింతువా ?" అనెను.

అపుడు బోధిసత్త్వుడు "రాజా స్పష్టముగా చోరుని తెలిసికొన గోరు చున్నావా ?" అనెను.

“బాబా, అవును.”

“అగుచో పరిషన్మధ్యమున ఇతడు చోరు డని చోరుని నిర్దేశింతును.”

“బాబా. అట్లే చేయుము.”

బోధిసత్త్వుడు తనలో “ఈ రాజు తన గౌరవము దక్కింప నీయకున్నాడు. చోరుని నిర్దేశింతును” అనుకొని సమావిష్టులైన జనులను సంబోధించి ఇట్లు పలికెను :

వివిధ ప్రాంతముల నుండి
విచ్చేసిన జనులారా !
ఆలకింపు డీవాక్కులు
అగ్ని పుట్టె జలములోన
కల్యాణమునందు పాప
కాండ సముద్భూత మయ్యె.
రాజు తత్పురోహితుండు
రాజ్యము దోచుచున్నా
రధిక జాగరూకతతో
ఆలోచన చేయవలయు
శరణ మైన పదము నుండి
సముద్భూతమయ్యె భీతి.

లోకులు బోధిసత్త్వుని కథనము విని “ఈ రాజు రక్షకుడయ్యును వేరొకని దోషిగా ముందరికి నెట్టి తన ధనము తానే పుష్కరిణిలో నుంచి, చోరునికై వెదకింపు చున్నాడు. పాపాత్ము డగు ఈ రాజును సంహరింతము. మరల వీడు దొంగ తనము చేయడు” అని దండములు, ముద్గరములు మొదలగునవి ఎత్తి రాజును, పురోహితుని కొట్టి చంపిరి. వారే బోధిసత్త్వుని అభిషేకించి రాజును చేసిరి.

శాస్త యిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము గావించి జాతకమును సరిపోల్చెను. అనంతరము ఉపాసకుడును బాలకుడును స్రోతాపత్తి ఫలము నొందిరి. ఆ కాలమున తండ్రి కాశ్యపుడు; కుమారుడు నేనే.”

రాజా, సమస్త జంబూద్వీపమునకు ఏకచ్ఛత్రాధిపతివై ఏలింప దలచితివా? లేదా?" "ఏల తలపను?" "అట్లయైన లోమకాశ్యపుని పట్టి తెప్పించి యజ్ఞములో పశువుగా బంధింపుము. శక్రునివలె అజరామరత్వము కలిగి జంబూద్వీపమును ఏలింపగల" వని శక్రుడు తాలిగాథ పలికెను:

లోమకశ్యపఋషిచే మహారాజ
జన్నంబు చేయింప జాలిన యెడల
అజరామరుడ వాదు వమరేంద్రు నట్లు.

విని రాజు మంచి దని యంగీకరించెను. శక్రుడు పోవుచు "అటులైన ఆలసింపకుము" అనెను. మరునాడు రాజు సయ్య డను అమాత్యుని పిలిపించి "సౌమ్యా, నా ప్రియమిత్రమగు లోమకాశ్యపుని కడ కేగి నామాటలుగా రాజు నీచే యజ్ఞము చేయించి తాను సమస్త జంబూద్వీపమునకు నేకచ్ఛత్రాధిపతి యగును. నీవు కోరినంత ప్రదేశ మిచ్చును. యజ్ఞము చేయుటకై నావెంట రమ్ము అని చెప్పు" మని ఆన తిచ్చెను.

"చిత్తము దేవా" అని యతడు బయలుదేరెను. లోమకశ్యప తపస్వి నివాస మెవ్వరికి తెలియు నని రాజు నగరమున చాటింపించెను. నాకు తెలియు నని యొకానొక వనచరుడు చెప్పెను. వానిని వెంట బెట్టుకొని బహుపరివారముతో సయ్యడు లోమకశ్యపునికడ కేగి ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్క కూర్చుండి సందేశము తెలిపెను. "సయ్యా! ఏమిది? ఇట్లనుచున్నా రేమి?" అని తాపసి విచారించుచు నాలుగు గాథలు పలికెను.

అబ్ధి పరీవృతం బైన యట్టి పృథ్వి
కూడ గర్హ్యము, నాకు కోరిక లేదు
జ్ఞప్తియం దుంచుకో సయ్యా, ఈమాట.

నరకమ్మునకు నీడ్చు దురిత కర్మమ్ము
తో మిశ్రితం బైన ఈ మహైశ్వర్య
మైనను ధనలాభ మైన తుచ్ఛంబు.

వగుపుకంటెను జీవన మధర్మైన
సదనంబు విడచి భిక్షాపాత్ర పట్టి,
వరము కాదే పరివ్రాజక వృత్తి?

౪౩౩. లోమకస్సప జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శాస్త ఆ భిక్షువును చూచి "నీవు నిజముగా ఉద్విగ్న చిత్తుడ వైతివా?" అనెను. "నిజమే" అని అతడు పలికిన పిదప శాస్త "నీవు మంచిపేరు కలవాడ వయ్యును చెడ్డపేరు పొందుచున్నావు. ఈ సంకటము పరిశుద్ధ ప్రాణులను గూడ మతిహీనులను చేయును. నీవంటివారి విషయమై చెప్ప నేల ?" అని పూర్వజన్మ గాథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసీ రాజకుమారుడు బ్రహ్మదత్త కుమారుడు, రాజపురోహితుని కుమారుడు కశ్యపుడును మిత్రులు. వా రిరువురును నొకే ఆచార్యునికడ సమస్త విద్యలను నేర్చిరి. తండ్రి తరువాత బ్రహ్మదత్త కుమారుడు రాజయ్యెను. కాశ్యపుడు తనలో "నా మిత్రుడు రా జయినాడు. ఇప్పుడు మహైశ్వర్యము సమకూర్పగలడు. సంపదతో నా కేమిపని ? తలిదండ్రులను రాజును అడిగి ప్రవ్రజించెదను" అనుకొని వారి యనుజ్ఞ పొంది హిమాలయమునకు పోయి ప్రవ్రజించి, ఏడుదినములలో అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది ఉంఛవృత్తి నవలంబించి కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ప్రవ్రజించిన పిమ్మట నతనికి లోమకశ్యపుడను పేరు వచ్చెను. అత డింద్రియములను జయించి ఘోరతపస్సు చేసెను. అతని తపస్తేజము వలన శక్రభవనము కంపించెను. ధ్యానమున శక్రుడు సమస్తము గ్రహించి "ఈ తపస్వి మహాతేజస్వి. శక్రభవనము నుండి నన్ను బడద్రోయ గలడు. వారాణసీ ప్రభువుతో గలిసి ఇతని తపస్సు భంగము చేయుదును" అని తలపోసి నిజప్రభావమున రాజశయనాగారము ప్రవేశించి నిజశరీర ప్రభలతో ఆగారము ప్రకాశించుచుండ రాజుకడ నిలిచి అతనిని లేపి "మహారాజా, లెమ్ము" అనెను. "ఎవరు నీవు ?" "నేను శక్రుడను" "ఎందులకు వచ్చితివి?" "మహా

ఎవ్వరలను గూడ హింసింపకుండి
సదనంబు వీడి భిక్షాపాత్ర బట్టి
గ్రహియించుచో పరివ్రాజక వృత్తి
రాజ్యపాలనకన్న పూజ్యంబు సుమ్మి.

అమాత్యుడు వెడలిపోయి రాజున కీవిషయము తెలిపెను. అతడు రాని పక్షమున మన మేమి చేయుద మని రాజు మౌనము వహించెను. అర్ధరాత్రమున శక్రుడు వచ్చి "మహారాజా, లోమకాశ్యపుని పిలపించి యజ్ఞ మేల మీరు ప్రారంభింప లేదు?" అని యడిగెను. "పిలువ నంపినను అతడు రాలేదు." అని రాజు చెప్పెను. "మహారాజా, మీ పుత్రిక చంద్రావతి నలంకరించి సహ్యుని వెంట నచటికి బంపి, 'నీవు వచ్చి యజ్ఞము చేసిన యెడల రాజీమెను నీ కిచ్చును' అని చెప్పి పంపుము. ఆమెను చూచి అతడు ఒకవేళ రావచ్చును" అని శక్రుడు పలికెను.

మంచి దని రాజు సమ్మతించి మరునాడు తన కొమార్తెను సహ్యునివెంట బంపెను. సహ్యు డామెను తోడుకొని యాశ్రమము చేరి ఋషికి ప్రణామము చేసి కుశల ప్రశ్నలడిగి దేవకన్యక వంటి యా రాజకుమారిని జూపి యొక ప్రక్క నిలుచుండెను. ఋషి ఇంద్రియ సంయమనము విడిచి ఆమెను జూచిన వెంటనే అశక్తు డయ్యెను. అతని ధ్యానబలము పోవజొచ్చెను. అమాత్యు డతని ప్రతిబద్ధ చిత్తము గ్రహించి "భన్తే, తాము యజ్ఞము చేయుపక్షములో మీకు పాద పరిచారికగా రాజీమెను మీ కొసంగును," అని విన్నవించెను. "మంచిది రాజీమెను నా కిచ్చునా?" "ఆ, యజ్ఞము చేయునెడల ఇచ్చును" "మంచిది, ఆమె లభించు పక్షమున యజ్ఞము చేయుదును" అని ఆ జడధారి అలంకృత రథము నెక్కి వారాణసి చేరెను. ఆతడు వచ్చుచున్నా డని విని రాజు యజ్ఞవాటిక నిర్మాణము చేయ నాజ్ఞ యిచ్చెను. ఋషి వచ్చిన పిమ్మట రాజు "యజ్ఞము చేసిన పక్షమున నేను శక్రసమానుడ నగుదును. యజ్ఞానంతరము బిడ్డను నీ కిత్తును" అని చెప్పెను. కాశ్యపు డంగీకరించెను. మరునాడు రాజు చంద్రావతిని తోడ్కొని అగ్నికుండము సమీపించెను. అచ్చట ఏనుగులు గుర్రములు వృషభములు మొదలగు జంతువులు వరుసగా నిలచియుండెను. అక్కడ సమావిష్టులైనవారు "లోమకాశ్యపా, ఇది నీకు తగదు; అనుచితకార్య మేల చేయుచున్నావు?" అని పరిదేవనము చేయుచు రెండు గాథలు పలికిరి.

బలవంతు లిందు ప్రభాకరు లెంతొ
బ్రాహ్మణ శ్రమణుండు బలవంతు డెంతొ
సాగరోర్మిలు బలిష్ఠంబులు సుమ్మ,
అంతకంటెను స్త్రీల కధిక బలమ్ము.

అధిక తపస్వి మహాశాంతమూర్తి
అయినట్టి లోమ కాశ్యప ఋషిచేత
పితృర్థమైన వాజపేయ యాగంబు
కావించె కాదె చంద్రావతీ దేవి !

ఆ సమయమున కాశ్యపుడు యజ్ఞార్థము మంగళహస్తి కంఠము ఖండింతు నని ఖడ్గ మెత్తెను. ఏనుగు చూచి, మరణభయమున ఘీంకారము చేసెను. ఆ ధ్వని విని మిగిలిన ఏనుగులు గుర్రములు వృషభములు మరణభయమున పెద్దపెట్టున అరచినవి. జనసమూహముకూడ ఆక్రందనము చేసెను. ఆ కోలాహలము విని కాశ్యపు డుద్విగ్నచిత్తు డయి తన జడలవైపు చూచుకొనెను. అతని యొడలిమీది రోమములు నిక్కబొడుచుకొన్నవి. అతడు పశ్చాత్తాపము చెంది ''అనుచిత మైన పాపకర్మము చేసితిని'' అని ఎనిమిదవ గాథ పలికెను :

కామమూలకమును లోభ కారణమ్ము
నైన నకర్మ మొనర్చితి దీని ఫలము
బాల కటు వగు, నిద్దానిమూల మరసి
బంధ సహితానుమాగంబు పట్టి త్రెంతు.

అంతట రాజతనితో ''మిత్రమా, భయపడవలదు. నేను నీకు చంద్రావతీ కుమారిని రథమును సప్తరత్నరాశిని ఇప్పుడే ఇచ్చెదను. యజ్ఞము చేయుము''అని కోరెను. ''మహారాజా, నాకు భోగములమీద కోరిక లేదు'' అని కశ్యపుడు తుదిగాథ పలికెను :

గర్హ్యములు లోకమందలి కామభోగ
తతులు నృప, వాని కన్నను తపమె మేలు
వాని విడనాడ ఒనరించువాడ తపము
నీవె రాష్ట్రము చంద్రను, నిలుపుకొమ్ము.

ఇట్లు పలికి నష్టధ్యానబలము నతడు యోగయాంభచే మరల పొంది ఆకాశమున పర్యంక బంధమున గూర్చుండి అప్రమత్తుడవై యుండు మని రాజున కుపదేశించి, యజ్ఞవాటికను ధ్వంసము చేయు డని జంతువుల కభయ మిచ్చెను. రాజు ప్రార్థించుచున్నను వినక బోధిసత్త్వుడు గగనమార్గమున నిజనివాస స్థానమునకు బోయి, యావజ్జీవము బ్రహ్మవిహారమును భావించుచు, తుదకు బ్రహ్మలోక పరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి సత్య ప్రకాశనము కావించి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆవల ఉద్విగ్న చిత్తు డర్హత్త్వము పొందెను. అపుడు ఆ మహామాత్యుడు సారిపుత్రుడు; లోమకశ్యపుడు నేనే.

౪౩౪. చక్రవాక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచూ ఒకానొక లోభిభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు లోభి. ఆచార్యునకు తగిన సపర్యలు చేయక ప్రాతఃకాలముననే లేచి శ్రావస్తిలో విశాఖ యింటికి జని అనేక ఖాద్యములుతిని మంచి యవాగు త్రాగి మధ్యాహ్నమున మాంసముతో కూడిన శాల్యోదనము కడుపార తినుచుండును. అంతటితో తనివి తీరక చిన్న-అనాథ పిండకుని యింటికిని, కోసలనరేశుడు మొదలగు వారి సౌధములకు జనెడువాడు. ఒకనాడు ధర్మసభలో ఆ లోభి భిక్షువును గూర్చి చర్చ జరుగుచుండెను. శాస్త అచటి కరుదెంచి విషయము గ్రహించి ఆ భిక్షువును పిలువనంపి "భిక్షూ, నీవు నిజముగా లోభివేనా?" అనెను. "భన్తే, నిజమే" "భిక్షూ, పూర్వము కూడ నీవు లోభి వగుటచే వారాణసిలో ఏనుగు శవము మొదలగువానితో సంతుష్టి నొందక అచ్చటనుండి బయలువెడలి గంగాతీరమున తిరుగుచు హిమాలయ ప్రాంతమున ప్రవేశించితివి" అని, శాస్త పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా లోభి యైన కాకము గజశవములు మొదలగునవి తినుచు తృప్తి లేక గంగానదీతటమున మత్స్యముల క్రొవ్వును తిందు నని అచ్చట చచ్చిన చేపలు తినుచు, కొన్ని దినములు గడిపెను. అనంతరము కాకి హిమాలయమున కేగి, ఫలాదులు తిని విశేష మత్స్య కచ్ఛపములు గల మహాపద్మసరస్సు చేరి, అచ్చట సువర్ణ వర్ణము కల రెండు చక్రవాకములు శైవాలము తినుచుండగా చూచి "ఇవి వర్ణ సంపన్నములై మనోహరముగా నున్నవి. ఇవి ఏమి తినుచున్నవో తెలిసికొని నేనుగూడ అదియే భుజించి స్వర్ణవర్ణము సంపాదింతును" అని తలచి, వానికడకు బోయి కుశలప్రశ్నలడిగి వృక్షశాఖమీద వ్రాలి వానిని ప్రశంసించుచు తొలిగాథ పలికెను :

సంతుష్ట స్వాంతంబుల
జంటగ విహరించుచుండ
స్వర్ణవర్ణ విహంగములు,
వచియింపుడు లోకమందు
పక్షిజాతియందు లేని
ప్రశంస సంభూత మగును.

విని చక్రవాకము రెండవగాథ పలికెను :

కాకమ్మా, మమ్మగూర్చి
లోకంబున నిట్టు లంద్రు-
చక్కని అన్యోన్యత గల
చక్రవాక విహగములే
శ్రేష్ఠము లని పక్షులందు.
శ్రేయస్సూచకములు మే
మగుట సర్వసమ్మతంబు.
విగతభీతితోడ మేము
విచరింతుము సరసులలో.

విని కాకము మూడవగాథ పలికెను :

మీకీ సలిలమున చక్ర
వాకమ్మలు, ఫలమాంసము
లేవిధమున లభియించుట ?
ఇట్టివర్ణ మిట్టిబలము
ఏమి తినుట చేత కలిగె ?

అంతట చక్రవాకము నాలుగవగాథ పలికెను.

ఫలము లెట్లు దొరకు సరో
జలములందు, మాంసమ్మో
మా కెచ్చటినుండి దొరకు
కాకమ్మా, శైవాలము

భుజయింతుము నీరు త్రాగి
పొట్ట నింపుకొనుటకున్నె
చెట్ట చేయ మెప్పుడు మేము.

అంతట కాకి రెండుగాథలు పలికెను :

నచ్చ లేదు పక్షులార,
నా కిది, రాజభవము నందు
ఆహారము నెడ వెనుకటి
అభిప్రాయ మిపుడు మారె.

ఫలములు మాంసములు నేను
భక్షింతును తైలలవణ
సమ్మిశ్రిత పక్వాన్నము.
సంగరంబు నుండి వచ్చుశూర
సైనికులట్లు లోకమ్మున.
అయినను మీ కున్న వర్ణ
మబ్బ లేదు మాయొడలికి.

కాకికి రంగు లేకుండుటకును తనకు వర్ణముండుటకును కారణము తెలుపునద్ద చక్రవాకము శేషించినగాథలు పలికెను :

కావు కావు శుద్ధాహార
ఖాదివి వాయసమ, నీవు
ప్రమాదాన క్షణములోన
పతన ముండవచ్చు నీకు
అధిక శ్రమమీద దొరకు
నాహారము చెట్లపండ్లు
శ్మశాన మాంసంబు తోడ
సంతృప్తిం గనకుండువు.

సాహసించి యెవ్వడేని
క్షణభంగుర సౌఖ్య మొంది

అంతరంగ పీడ గాంచు
సంతాపముచేత వర్ణ
బలములు జనియించి నిలుచు
అధికస్నేహమ్ము లేక
అన్యపీడ చేయకుండ
శాంతితోడ నుండువాని
శరీర వర్ణ బలము లబ్బె
పుణ్యాధీనమ్ము కాదు
వర్ణం బాహారమునకు.

ఈ విధముగా చక్రవాకము బహురీతుల కాకిని గర్హించెను. కాకి నింద పొంది "నీవర్ణమునకు నిదాన మేమో నాకుతెలియలేదు" అని పలికి కా కా యని అరచుచు నెగిరిపోయెను.

శాస్త యిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశము గావించి జాతకములు సరిపోల్చెను. అనంతరము లోభికి అనాగామిఫలము లభించెను. ఆ సమయమున కాకి ఈ భిక్షువు; చక్రవాకి రాహులమాత. చక్రవాకము నేనే.

— X —

౪౭౭. చూళనారద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు స్థూలకుమారీ లోభనమును గూర్చి చెప్పినది.

అతీత కథ

పూర్వోక్తకథలో ఆ కన్య తాపసకుమారుని శీలభ్రంశము చేసి అతడు తనవశవర్తి యగుట వానిని నగరమునకు గొనిపోవు కోర్కెతో "సౌందర్యము భోగము లేని యడవిలో సురక్షితమగు సదాచారమునకు అధికఫల ముండదు. నావెంట రమ్ము. మేము పంచశీల రక్షణను చేసికొన వచ్చును. అడవిలో నీ కేమి పని ?" అని యీ తొలిగాథ పలికెను :

వనమునందు తితిక్ష వహించు టెంతో
సరళనే ఏకాంత శయనాసనమును
గ్రామమందున తితిక్ష కలిగినవాడు.
నీకన్న నధికుండగు నిశ్చయంబుగను.

తాపసకుమారుడు విని "మా నాయన అడవిలోనికి పోయినాడు. ఆయన మరలివచ్చిన పిమ్మట నీవెంటవచ్చెదను" అనెను. ఆమె తనలో "ఇతనికి తండ్రి కూడ ఉన్నాడు. నన్ను చూచిన పక్షమున కావడిబద్ద తీసి నెత్తిపై గొట్టి అంతము చేయును. కావున నేను ముందుగా పోవలెను" అనుకొని, "నేను తొలుత మార్గము వెంట గురుతు లుంచుచు పోవుదును. నీ వావల రమ్ము" అని చెప్పెను.

ఆమె వెడలిపోయిన పిమ్మట తాపసకుమారుడు వంట చెరకు గొని, జలము కొని తేక కూరుచుండి యేమో చింతించుచు తండ్రి వచ్చినను ప్రత్యుత్థానము చేయలేదు. ఇది గ్రహించియు తండ్రి "నాయనా, నీవు వంట చెరకు గొని, ఉదకము గొని, భోజనసామగ్రి గొని తేవైతివి. కూరుచుండి ఏమో ఆలోచించుచు న్నావు." అనెను. "నాయనా, అరణ్యములో రక్షించెడు సదాచారమునకు విశేషఫలము లేదు. నగరములో నుందును. నా సహచారిణి ముందు పోయెను, నన్ను వెనుక రమ్మన్నది.

నే నామెవెంటనే పోయెదను. నే నచట నున్నపుడు ఎట్టివారితో సాంగత్యము చేయ వలెను ?'' అని అడుగుచు రెండవగాథ పలికెను :

కాననంబును వీడి గ్రామమ్ము నేను
చేరుపిమ్మట నెట్టి శీలంబువారి
ఎట్టి శ్రుతంబుల దిట్టలతోడ
కలియుట యుక్తమో తెలుపుము తండ్రి !

తండ్రి ప్రత్యుత్తర మొసగుచు శేషించిన గాథలు పలికెను :

ఎవ్వారలు ధర్మసరణి
నెట్టి ప్రమాదంబు లేక
అనుసరించుచుండు వారో,

ఎవరు విశుద్ధాచరణులు
ఎవ్వారు ప్రజ్ఞావంతులో,
అట్టివారి సాంగత్యం
బాచరణీయంబు తండ్రి !

స్థిరచిత్తము లేనివారి
ద్వేషముతో రాగముతో
కూడినట్టి వారితోడ
కూటమి వర్జ్యంబు తండ్రి !

సారథి కర్దమ సరణికి
జనులు కుపిత సర్పమునకు
పోవునట్లు దూరముగా
బుద్ధిహీను లగువారికి
పోవలయును దూరముగా.

కీడు దెచ్చు మూర్ఖ జనుల
తోడిమైత్రి కానతండ్రి,
వినవలయును నాపలుకులు
విడువు మూర్ఖు శత్రునట్లు.

ఈ విధముగా తండ్రి ఉపదేశ మిచ్చిన పిదప కుమారుడు "నాయనా, నేను మానవపథమునకు పోయిన పక్షమున అచ్చట నీవంటి విద్వాంసులు లభింపరు. అచటికి పోవుటకు నాకు భయ మగుచున్నది. ఇచ్చట నీకడనే యుందును" అని చెప్పెను. అంతట తండ్రి వానికి విశేషోపదేశము చేసి యోగవిధికూడ నేర్పెను. కుమారుడు త్వరలోనే అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది తండ్రితోడనే బ్రహ్మలోక పరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము గావించి జాతకములు సరి పోల్చెను. ఉద్విగ్నచిత్తుడు స్రోతాపత్తి ఫలమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. కుమారి కుమారినే, తండ్రిని నేనే.

X

436 సముగ్గ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్న చిత్తుడగు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శాస్త అతనితో "భిక్షూ, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడవైతివా?" అనెను. "భన్తే, నిజముగానే" అని అతడు పలుక శాస్త "భిక్షూ, నీకు స్త్రీపై నిచ్ఛయేల? స్త్రీ సత్యశీలలు కాదు, కృతజ్ఞులు కాదు. పూర్వకాలమున దానవులు స్త్రీని కడుపున దాచుకున్నను, స్త్రీసంరక్షణము జరగలేదు. ఒక్క పురుషునితో ఆమె సంతుష్టయై యుండలేదు. నీ వెట్లు నిలుపగలవు?" అని పూర్వజన్మ వృత్తాంతమును చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కామముల విసర్జించి హిమవంతము ప్రవేశించి ప్రవ్రజించి అభిజ్ఞలు సమాపత్తులు పొంది కందమూలఫలములు తినుచు కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ఆయన పర్ణశాలకు సమీపముగా దానవరాక్షసుడు నివసించుచు అప్పు డప్పుడు మహాసత్త్వుని కడకు వచ్చి ధర్మము వినుచుండును. కాని జనులు వచ్చిపోవుమార్గమున నిలిచి వారిని పట్టుకొని భక్షించుచుండెను.

ఒకనాడు కాశీరాష్ట్రములోని ఉత్తమకుల వధువు తలిదండ్రులను జూచి మరలి వచ్చుచుండగా ఆమె వెంట నున్న వారిపై రాక్షసుడు భయంకరాకారముతో కవిసెను. చేత నున్న ఆయుధములను విడిచి వారు పరుగెత్తిరి. బండిలో గూరుచున్న సుందరాంగిని చూచి వాడు ముగ్ధుడై ఆమెను తన మహలులోనికి గొని పోయి భార్యను చేసికొనెను. నాటినుండి నెయ్యి, బియ్యము, మత్స్య మాంసములు మధురఫలాదులు తెచ్చి యామె కిచ్చుచుండెను. ఆమెను వస్త్రములతో ఆభరణములతో నలంకరించి దానిని మరల కరండములో భద్రముగా నుంచి దానిని భుజమున తగిలించుకొనుచుండును.

ఆమె యొకనాడు స్నానము చేయుకోరికతో సరస్సు కడకు బోయి కరండికను తెరచి అందులోని వస్త్రాదులు తీసికొని స్నానము చేసి విలేపనము చేసికొని ఆభరణములు ధరించెను. "ఒడలికి కొంచెము గాలి తగులనిమ్ము" అని పలికి పెట్టెకు సమీపమున నామెను గూరుచుండు మని వాడు స్నానార్థము కొంచెము దూరము పోయి నీటిలో దిగెను.

ఆ సమయమున వాయుపుత్రు డను విద్యాధరుడు ఖడ్గధారియై యాకాశమున బోవుచుండ ఆమె యతనిని జూచి సంజ్ఞ చేసెను. విద్యాధరుడు వెంటనే క్రిందికి దిగి రాగా ఆమె వానిని పెట్టెలో నుంచి దానవునిరాక కెదురు చూచుచు పెట్టెపై గూరుచుండెను. వాడు వచ్చుచుండుట చూచి ఆను వానికి గానబడి, మూత తెరచి ఆమె విద్యాధరునిమీద పండుకొని తనచీర కప్పుకొనెను, దానవుడు వచ్చి పెట్టెను పరీక్షింపక తన భార్యయే అం దున్న దని తలచి గుహకు మోసికొని పోవుచు మార్గములో ఆపసుని దర్శింప కోరిక పుట్టగా ఆయన సన్నిధికి బోయెను. ఆపసి దూరమునుండి చూచి పెట్టెలో బగు వుండుట గ్రహించి సంభాషించుచు తొలిగాధ పలికెను,

విచ్చేయుచున్నవా రెచ్చోటనుండి
మువ్వురు ? రాపీఠములమీద సరిగ
కూరుచుండుడు మీకు కుశలమే కాద ?
చిరకాలమున కిట కరుదెంచినారు.

దానవుడు విని "నే నీతాపసునికడ కొక్కడనే వచ్చినాను. ఆయన మువ్వురనుచున్నాడు. ఏ మిది ? వా స్తవము గ్రహించి పలికినాడా ? కాక ఉన్మత్త ప్రలాపమా ?" అనుకొని సమీపించి ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన గూరుచుండి మాటాడుచు రెండవగాధ పలికెను.

నే డరుగుదెంచితి నే నొక్కరుండ
లేడు రెండవవాడు నేడు నాచెంత
వచ్చితి రిచ్చటి కెచ్చోటినుండి
మువ్వు, రనుప్రశ్నకు, ముని, హేతువేమి ?

"ఆయుష్మన్, స్పష్టముగా వినగోరుచున్నావా ?"

"చిత్తము."

"అట్లయిన విను" మని తాపసి మూడవగాథ పలికెను.

నీ వొక్కడవు రెండు నీదుగర్భమున
నిక్షిప్త మైనట్టి నీ ప్రియభార్య
అయమ రమియించు వాయుపుత్రుండు.

అప్పుడు దానవుడు తనలో "విద్యాధరులు మాయావులు. వీడు ఖడ్గముతో వచ్చియున్నచో నాపొట్ట చీల్చివేయగలడు" అనుకొని భయపడి తాపసియెదుట పెట్టె తెరచెను.

శాస్త అభిసంబుద్ధుడైనపిదప ఈవృత్తాంతము ప్రకటించుచు ఈగాథ పలికెను.

తపసి స్పష్టముచేయ దానవు డంత
నడికట్టు పట్టంబు విడదీసినాడు
పెనుదండలం దాల్చు వనితయు నామె
కాముకుం డందులో గనబడినారు.

పెట్టె తెరవగానే విద్యాధరుడు మంత్రము పఠించి ఖడ్గముతో ఆకాశమున కెగసెను. చూచి దానవుడు తాపసియెడ ప్రసన్నచిత్తుడై మిగిలినగాథలు పలికెను.

అతివకు వశవర్తి యగువాడు తపసి
మానవాధము డనుమాట నీవలన
స్పష్టమయ్యె; తపస్వి ప్రాణపదముగ
నిరతంబు రక్షణ నే చేయుచున్న
ఒకనితో రమియించుచున్నది యామె.

అడవిలో నివసించునట్టి తపస్వి
అగ్నిని సేవించునట్లు సపర్య
సలిపినాడ నహర్నిశల్ దాని కేను,
అయిన నామె యధర్మ మాచరించినది
స్త్రీలతో సఖ్యంబు చేయుట తగదు.

కనుపున బడిన కారణమ్మునను
నాయది యది అని నమ్మికతోడ
భ్రాంతిపై నుంటిని పాపాత్మురాలు
ధర్మమ్ము విడనాడి తప్పు చేసినది
స్త్రీలతో సఖ్యంబు చేయుట తగదు.

ఇది సురక్షిత గాన మదీయ యనుచు
తగదు విశ్వాస ముంచు టేపగిది నైన.
తనుజ పాతాళలోకమ్మునాక జనని
ద్రోహయునట్టి ప్రపాతమ్ముతో సమాన!
వనితమోదల ప్రమత్తుండు వ్యథలు చెందు.

కావున స్త్రీలను కామింపకుండ
చరియించువానికి శ్రమ ముండబోదు
కాంచును సుఖ మిట్టి కల్యాణగుణము
వాంఛింప దగినది వనితలతోడ
సఖ్యంబు లేకుండ చరియించు టొప్పు.

ఈ ప్రకారముగా దానవుడు బోధిసత్త్వుని చరణములమీద పడి ఆయనను స్తుతించి "భగవన్, తమవలన నా ప్రాణములు దక్కినవి. దానిచే దురాత్మురాలి వలన విద్యాధరునివేటులలో నాకు మరణము సంభవించెడిది" అని పలికెను. బోధిసత్త్వుడు వానికి ధర్మము బోధించి "దాని కేమియును అహితము చేయవలదు, శీలములు గ్రహింపుము" అని పంచశీలదీక్ష యిచ్చెను.

"దీనిని పొట్టమీద మోసియు రక్షణ చేయలేకపోతిని. ఇం కెవరు రక్షింపగలరు!" అని దానిని విడిచిపుచ్చి దానవు డరణ్యమునకు పోయెను.

శాస్త ఇట్లు బోధించి సత్యప్రకాశనము గావించి జాతకములను సరిపోల్చెను. సత్యప్రకాశనానంతరము ఉద్విగ్నచిత్తభిక్షువు స్రోతాపత్తి ఫలమును నొందెను. ఆ కాలమున దివ్యచక్షు డగుతపస్విని నేనే.

437 పూతిమంస జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఇంద్రియ సంయమమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకానొకప్పుడు భిక్షువులు ఇంద్రియసంయమము లేకుండిరి. ఆభిక్షువులకు ఉపదేశ మీయ దలచినవాడై శాస్త ఆనందస్థవిరునితో చెప్పి భిక్షువులను ఒకచోట చేర్పించెను. ఆవల అలంకృత మైన ఉత్తమపీఠముపై కూరుచుండి శాస్త వారలతో "భిక్షువులారా, నామరూపాత్మక మైన జగత్తును సౌందర్యదృష్టితో చూడ దగదు. ఆసమయమున భ్రష్ట స్మృతి నొందునేని నరకమున నుద్భవించును. కావున రూపాదికము సుందర మనుదృష్టితో చూడరాదు. నామరూపాదిక మగుచక్రమున భిక్షువులు పడరాదు. అట్లు పడువారు ఆజన్మమున వినాశము పొందుదురు. ఇంత కన్న భిక్షువులు వేడిలోహశలాకలతో నేత్రములను దహించుకొనుట మంచిది. విశేషించి రూపమును విలోకింప దగినసమయ మున్నది. విలోకింప దగనిసమయ మున్నది. చూచునప్పుడు మంచిదని తలపోసి, చూడక దుష్టమనియే తలపోసి చూడవలెను. ఈవిధముగా నిజక్షేత్రమును మీరిపోవ కుండవలెను. నిజక్షేత్రమేది? నాలుగుస్మృత్యుపస్థానములు, ఆర్యాష్టాంగమార్గము, తొమ్మిది ఏకోత్తరధర్మములు. ఆక్షేత్రమున ఉన్నపుడు మారునకు అవకాశము లేదు. కోరికకు లోబడి సుందర దృష్టితో చూచునెడల క్రుళ్ళినమాంసమును తినునక్కవలె నిజస్థానరేఖనుండి భ్రష్టు లగుదురు" అని పలికి పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా హిమాలయ పార్శ్వమున నొకానొకయడవిలోని పర్వతగుహలో వేలకొలది గొఱ్ఱె లుండెను, అచ్చటికి కొలదిదూరములో పూతిమంసు డనునక్క వేణి యనుభార్యతో నివసించు చుండెను. ఒకనాడు నక్క భార్యతో గూడి విచరించుచు, ఉపాయమున గొఱ్ఱె మాంసము తిన నిచ్చగించెను. నక్క ప్రతిదిన మొకగొఱ్ఱెను జంపుచుండెను. ఆ

నక్కలు గొఱ్ఱెమాంసము మెక్కి మిక్కిలి బలిసి స్థూలములు కాజొచ్చెను. క్రమముగా గొఱ్ఱెలసంఖ్య తగ్గుచుండెను. ఏకమాత యను తెలివి గలగొఱ్ఱెను చంపజాలక నక్క యొకనాడు భార్యతో "భద్రే, గొఱ్ఱెలు తగ్గుచున్నవి. ఏళకమాతను తినవలెను. ఇందుకు ఉపాయము నాలోచింపవలెను. నీ వొకతెవు పోయి ఉపాయముతో దానిస్నేహము చేయుము. దానికి నీమీద నమ్మకము బాగుగా కుదిరిన తరువాత, నేను మృతుడనైనట్లు పండుకొందును. దానికడకు నీవు పోయి నా పెనిమిటి మృతి చెందినాడు. నే ననాథను. నీవు తప్ప నాకు బంధువులు లేరు. నీవు రావలెను. అని రోదనము చేసి అంత్యకర్మలు చేయుట కని ఏళకమాతను వెంట బెట్టుకొని రమ్ము. గొఱ్ఱె వచ్చినంతనే ఎగిరి నేను దానిగొంతు పట్టుకొని కొరికి చంపెదను." అని ఆలోచన చెప్పెను. మంచి దని వేణి గొఱ్ఱెతో మైత్రి చేసి, దానికి నమ్మకము కుదిరినపిమ్మట భర్త చెప్పినట్లు చేసెను, "సఖీ, నీభర్త నా జ్ఞాతుల నందరిని సంహరించినాడు. నాకు భయమగుచున్నది. నేను రాజాలను." "సఖీ, భయము వలదు. చచ్చిపోయినవాడు ఇతరుల నెట్లు చంపును?" "నీభర్త నిజముగా మరణించినవాడు కాడు, నాకు భయముగానే ఉన్నది." వేణి మాటిమాటికిని పట్టు పట్టుటచే, నక్క మరణించి యుండవచ్చు నని యెంచి ఏళకమాత దానివెంట జనుచు, ఏ సంగతిని ఎవరు చెప్ప గల రని వేణిని ముందు పెట్టుకొని తాను వెనుక నడచుచు జాగరూకతతో నుండెను. కాలిసవ్వడినిబట్టి గొఱ్ఱె వచ్చినదని తెలిసి శృగాలము తల యెత్తి కన్నులు తెరచి చూచెను. ఏళకమాత గమనించి "పాపాత్ముడు మోసగాడు. నన్ను వంచించుటకు వచ్చినట్లు పడియున్నాడు" అని తల త్రిప్పి పరుగెత్త సాగెను. అది పరుగెత్తుట చూచి సృగాలి "ఏల పరు గిడుచున్నావు?" అనెను. ప్రత్యుత్తరముగా ఏళకమాత యీగాథ పలికెను.

నా కేమియుంగాంక నప్పనేదేమ
ఘాతిమంచని జూడ; పోవుచున్నాను
అహో, దానికి దూరమం దుంటమేలు.

గొఱ్ఱె ఇట్లు పలికి ఆగక నిజవాసస్థానమునకు పోయెను. వేణి దాని నాపలేక, కోపించి భర్తవద్దకు వచ్చి మొగము వాల్చి కూరుచుండెను. దానిని నిందించుచు నక్క యీరెండవగాథ పలికెను.

మైత్రిని నమ్మి యీవేణి, ప్రశంస
చేయుము పతితోడ చెలికత్తెగూర్చి

మరలివిపోయిన యేళమాతనుగూర్చి
చాల విచారించు చంచలచిత్త.

సృగాలి మూడవగాథ పలికెను :

ఓయి సామ్యా, నీవు నున్మత్తబుద్ధి
వవిచక్షణుండవు నవిమలమతివి
మరణమ్ము చెందినమాడ్కి నుండియును
అక్షులు తెరచితి వసమయంబునను.

ఇది అభిసంబుద్ధగాథ :

సమయాన ముడుచుట సముచిత మగును
తరుణమ్ము చూచుట తగు పండితునకు
అసమయమ్మున జూచు నాతడు మిగుల
పూతిమంసునివలె పొందు వంచనము.

"స్వామీ, చింతింపకుము. ఏదో ఉపాయమున నురల దాని నిటకు గాని వత్తును. నీవు జాగరూకతతో పట్టుకొనవలెను," అని సృగాలి భర్త నూరడించెను. ఆవల వేణి ఏళికమాతకడకు బోయి "ఏళీ, నీవు వచ్చుటచే మాకు మేలయ్యెను. నీవు వచ్చునప్పటికి నాభర్తకు ఊపిరి వచ్చెను. ఇప్పుడాయన జీవించి యున్నాడు. రా, ఆయనతో సంభాషింతువు గాని" అని అయిదవగాథ పలికెను.

నా కీయవలయును నాపయి ప్రీతి
పూర్ణపాత్రను; ప్రియపృచ్ఛకారమ్ము
ప్రాణాలతోడ నాభర్త యున్నాడు.

ఏళిమాత తనలో "ఈపాపాత్ములు నన్ను వంచింప నెంచుచున్నది. దీనితో విరోధించుట మంచిది కాదు. యుక్తి చేసి మోసగింపవలెను" అనుకొని ఆరవగాథ పలికెను :

అగుగాక ప్రియము నీ! కాళి యిచ్చెదను
పరిపూర్ణపాత్రంబు: బహుపరివార
సహితంబుగా వత్తు- చక్కనివిందు
నమకూర్ప వలయును సంతసమ్మునను.

అనుయాయులను గూర్చి ప్రశ్నించునదై వేణి యేడవగాథ పలికెను :

ఎట్టిది పరివార మే విందుచేయ
వలసినయది? నీవు వారి నామములు
విడివిడిగా దెల్పు, వేడెద నిన్ను !

పేళకమాత ఎనిమిదవగాథ పలికెను :

చతురక్ష, పింగియ. జంబుక, మాలి,
అనువారు పరివారమందు శ్వానములు
వారికి చేయగావలయును విందు.

ఒక్కొక్క కుక్కవెంట అయిదువందల కుక్కలుండును. ఈవిధముగా మొత్తము రెండువేల శునకములతో వచ్చును. వారికి మీరు భోజనము పెట్టజాలరేని అవి మిమ్మే భక్షించును.”

విని వేణి భయపడి “ఇది లేకుండుటే మేలు. ఇది లేకుండు నుపాయము చూడవలెను.” అని తలచి తొమ్మిదవగాథ పలికెను.

విడువకు మీయిల్లు విడుచుపక్షమున
అంతరింపగవచ్చు నఖిలభాండార
మిచటనే యుండుమీ, ఎటకు బోవలదు
తెలుపుడు నీదుసందేశంబు పతికి.

సృగాలి ఇట్లు పలికి మరణభయముచే పరుగెత్తి, స్వామికడ కేగి, వానితో గూడి యెచటికో పారిపోయెను. మరల నెన్నడును నక్క అచటికి రాలేదు.

శాస్త యి ట్లుపదేశించి, జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆకాలమున నచటి వనములో జ్యేష్ఠ (అగ్ర) వృక్షమున నుత్పన్న మైనదేవత నేనే.

—·—— o

438. తిత్తిర జాతకము

శాస్త గృధ్రకూటమున విహారము చేయుచు వధప్రయత్నమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆసమయమున ధర్మసభలలో ఇష్టాగోష్టి జరుగుచుండెను. "ఆయుష్మంతులారా, దేవదత్తుడు సిగ్గుమాలినవాడు. అనార్యుడు, అజాతశత్రువుతో గూడి, ఉత్తమ గుణవంతుడైన సమ్యక్సంబుద్ధుని ధనుర్బాణములతో కొట్టించుట, రాయి పడవైచుట, మత్తగజము నడగిరిని మీదికి త్రోలించుట మొదలగు మారణయత్నములు చేయించెను." అనుచుండిరి. ఇంతలో శాస్త అచటికి చనుదేరి "భిక్షువులారా, ఏమి చేయుచున్నారు?" అని అడుగ వారు విషయము వివరించిరి. అంతట శాస్త, "భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ నన్ను వధింప ప్రయత్నము చేసినాడు. రాపల్యాయును బెదరింపనైన బెదరింప లేకపోయినాడు." అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ ఒక ప్రసిద్ధాచార్యునికడ 500 మంది విద్యార్థులు విద్యలు నేర్చుచుండిరి. ఒకనాడాయన "ఇచట నుండుటవలన సౌకర్యము లేదు. విద్యార్థుల యధ్యయనము కూడ సమాప్తినొందలేదు. హిమాలయ ప్రదేశమున వనములో నివసించుచు వీరికి విద్యలు నేర్పుదును," అని తలచి. వారితో జెప్పి తిలతండులాదులు తీసికొని అరణ్యమున ప్రవేశించి, మార్గముప్రక్కన పర్ణశాల నిర్మించి అందునివసింప జొచ్చెను. విద్యార్థులు కూడ పర్ణశాలలు నిర్మించుకొనిరి. వారియభిమానులు తండులాదులు పంపుచుండిరి. "అరణ్యములో ఆ ప్రదేశమున ప్రసిద్ధాచార్యుడు విద్యార్థులకు చదువు చెప్పుచున్నాడు," అని దేశవాసులు బియ్యము మొద లగునవి పంపుచుండిరి. వారికి పాలకై యొకరు దూడతోగూడ ఆవును పంపిరి. ఆచార్యుని పర్ణశాల ప్రక్కన తన యిరువురుబిడ్డలతో ఉడుము నివసించుచుండెను. సింహవ్యాఘ్రములు కూడ ఆయనను సేవించుటకై వచ్చుచుండెను. ఒకానొక తిత్తిరిపిట్ట నికటశాఖపై నివసించుచు ఆచార్యుడు విద్యార్థుల కధ్యాపనము చేయునప్పుడు

వినుచు మూడువేదములను గ్రహించెను. విద్యార్థులకును తిత్తిరికిని గాఢమైత్రి యేర్పడెను. విద్యలు పూర్తిచేయకుండనే ఆచార్యుడు మృతి నొందెను. ఆయన కళేబరమున కగ్నిసంస్కారము చేసి వాలుకాస్తూపము నిర్మించి పుష్పములతో పూజించి విద్యార్థులు దుఃఖించిరి. ఏల దుఃఖించుచున్నారని వారిని తిత్తిరి యడిగెను. ఆచార్యుడధ్యాపనము మధ్యమముననే మమ్ము విడిచి పోయినాడు. కావున విచారించుచున్నాము." "అట్లయినచో దుఃఖింపకుడు. నేను విద్యలు నేర్పెదను." "నీ కెట్లు విద్య లలవడినవి?" "ఆచార్యుడు మీకు చెప్పునప్పుడు నేను విని మూడువేదములను అభ్యసించితిని." "అయినచో నీశక్తిని ప్రకటింపుము." "వినుడు" అని తిత్తిరి కఠినభాగములను పర్వతమునుండి వాగుప్రవహించురీతిని వినిపించెను. వారు సంతుష్టచిత్తులై తిత్తిరిపండితునికడ వేదాభ్యాసము చేయసాగిరి. తిత్తిరి ప్రధానాచార్యుని స్థానము నాక్రమించి వారికి సమస్తవిద్యలు నేర్పుచుండెను. తిత్తిరిపండితునకై వారు సువర్ణస్థాళిలో మధువు మొదలగునవి తెచ్చి నానావిధపుష్పములతో పూజించి సత్కరించుచుండిరి. అరణ్యములో తిత్తిరి 500 విద్యార్థులకు చదువులు చెప్పుచుండెనను వార్త జంబూద్వీపమున వ్యాపించెను.

ఆ కాలమున జంబూద్వీపమున గిరాగ్రఉత్సవముతో సమాన మైనమహోత్సవము ప్రకటిత మయ్యెను. చూడరండని మాణవకులకు వారితలిదండ్రులు వార్త పంపిరి. వారు తిత్తిరిపండితునితోను, ఉడుముతోను చెప్పి తమతమప్రదేశములకు పోయిరి. నిర్గ్రంథుడైన దుష్టతాపసు డొకడు దేశమున తిరుగుచు ఆ ప్రదేశము చేరెను. ఉడుము (గోధ) వానిని చూచి ప్రత్యుత్థానము చేసి "అచట బియ్యమున్నవి. ఇచట తిలలున్నవి. అన్నము వండుకొని తినుము" అని చెప్పి ఆహారార్థము వెడలిపోయెను. వాడు ప్రాతఃకాలముననే ఉడుముబిడ్డలను చంపి, మాంసము వండెను. మధ్యాహ్నము తిత్తిరపండితుని వత్సకమును వధించి భక్షించెను. సాయంకాలము ధేనువు వచ్చుట చూచి దానిని చంపి, మాంసము తిని గుఱ్ఱుపెట్టుచు చెట్టుక్రింద నిద్రించెను. ఉడుము సాయంకాల మింటికి వచ్చి బిడ్డలను కానక విచారముతో తిరుగజొచ్చెను. దానిని చూచి వృక్షదేవత స్కంధవరమున నిజప్రభావముతో నిలిచి దానితో సంభాషించుచు "విచారింపకుము. ఈ పాపాత్ముడు నీబిడ్డలను, తిత్తిరపండితుని, దూడను, గోవును వధించినాడు. వీనికంఠమును కొరుకుము. వీనిని తుద ముట్టింపుము." అని తొలిగాథ పలికెను.

ఎవనికి తండులాలిచ్చితో వాడె
నీబిడ్డలను పొట్ట నింపుకొన్నాడు

వానిని కాచేయ వలయును, నిన్ను
బ్రదుకనీయడు తాను బ్రదికియుండంగ !

అంతట గోధ రెండు గాథలు పలికెను :

మంత్రసానుల చీరెమాడ్కిని మలిను
డెంతయు లోభాత్ము డీకృతఘ్నుండు
కాటు వేయగ వీనిగాత్రాన శుభ్ర
భాగ మేమియు కానబడ దింపుకైన.
ఈలాటి దోషైకదృక్కున కెల్ల
భూమి యొసంగినబొందదు తృప్తి.

గోధ యిట్లు పలికి "వీడు లేచి నన్ను గూడ ఎప్పుడో చంపి తినగల" డని తలపోసి, ప్రాణములు రక్షించుకొనుటకై పారిపోయెను.

మిత్రము లగుటచే సింహ వ్యాఘ్రములు తిత్తిరపండితుని చూచుటకై అప్పు డప్పుడు వచ్చుచుండెడివి. తిత్తిరపండితు డప్పుడప్పుడు పోయి వానికి ధర్మోప దేశము చేయుచుండును. ఆనాడు సింహము వ్యాఘ్రముతో "మిత్రమా, మనము తిత్తిరపండితుని చూచి సప్తాహ మయినది. నీవు పోయి వార్త కనుగొని రమ్ము" అనెను. మంచి దని వ్యాఘ్రము బయలుదేరి, ఉడుము పరుగెత్తు సమయమున కచట చేరి నిద్రించుచున్న దుర్మార్గుని చూచెను. వానిజడలలో తిత్తిరపండితుని రోమములు, తక్కినవాని యెముకలు కనబడెను. వ్యాఘ్రరాజ మది చూచి అనుదినము నివసించుచుండు బంగరుపంజరమున తిత్తిరపండితుని కానక, ఆ పాపాత్ముడే వానిని భక్షించియుండు నని తలచి పాదముతో తన్ని లేపెను. భయభ్రాంతుడైన వానితో పులి "నీవు వీని నన్నిటిని చంపితివి" అనెను, "నేను చంపలేదు, తినలేదు," అని వా డనెను. "పాపచారీ, నీవు చంపనిచో నెవరు చంపిరి ? చెప్పవేని నీ ప్రాణములు దక్కవు !" అని వ్యాఘ్రము బెదిరింపగా వాడు మరణభీతుడై "స్వామీ, అవును. గోధకపోతములను, వత్సక ధేనువులను వధించి భక్షించితిని. తిత్తిరినిమాత్రము చంపలేదు," అని యెంత చెప్పినను నమ్మక "నీ వెచటనుండి వచ్చితివి ?" అని పులి ప్రశ్నించెను. "స్వామీ, కళింగరాష్ట్రమున వర్తకుల సరకులు మోయుచు జీవనార్థ మీయా పనులు చేయుచు ఇచ్చటికి వచ్చితిని." అని సమస్తము వాడు వివరించెను. పులి బెదరించి వానిని సింహముకడకు గొనిపోయి.

“ఇట్టి తిత్తిరిని చంపకున్నావో మరి నీవని వగింతురు?” అనెను. వారిని చూచి సింహము ప్రశ్నించుచున్నదై నాలుగవగాథ పలికెను.

ఏమాకోపకుత'పసేల సుబాహూ
ఏమిచెందినావె ఇప్పటికి వేగముగ ?
చెప్పుము పని యేమొ శీఘ్రమ్ముగాను.

విని వ్యాఘ్రము అయిదవగాథ పలికెను.

సఖుడైన తిత్తిరి యా వీడినను
శంకించుచున్నా నసత్యుడమ్మ డైన
వీనియున్నాని గూర్చి విని తిత్తిరికిని
పథము లే దని మనఃక్షోభ కల్గినది.

అంతట సింహ మారవగాథ పలికెను.

జీవికకై వీడు చేసినపనులు
ఇతనియాస్థాన మెచటనొ చెప్పుము.
తిత్తిరిమృత్యుసందేహంబు నీకు
కలుగ నీ దేనైన పలికిన వాక్కొ ?

ప్రశ్నకు సమాధానముగా వ్యాఘ్రరాజము శేషించిన గాథలు పలికెను ;

తిరిగెను చిల్లరపనుకు లమ్మనను
కాకింగమున వీడు కర్ర చే పట్టి
తిరిగెను గహనప్రదేశంబులందు,

సంచరించెను నటజనులను గూడి;
సంబరంబుల కర్రసాములు చేసి:
పులుగులం బట్టెను కాలిచె ధ్యానంబు
ద్రోణంబు చే పట్టె; ద్యూతంబు లాడె,

మీరెను నియమాల మేరను గూడ;
తనువున గాయంబు తగులగా నాపె
రక్తబిందువు లర్ధరాత్రంబు నంగు;
కరచయుగళంబును కాల్చుకొన్నాడు

వీ డారగించుచు వేడియన్నంబు,
జీవికకై ఇన్ని చేసినాడితడు :
ఈతనిజటలలో ఈకలు కలవు.
చచ్చియున్నది గోవు సందేహమేల ?

సింహ మాపుషునితో "నీవు తిత్తిరపండితుని సంహరించితివా ?" అనెను. "చిత్తము స్వామీ !" అని వాడు పలికెను. వాడు సత్యము పలుకుటచే సింహము వానిని విడిచిపెట్ట గోరెను. కాని వ్యాఘ్రరాజము "ఈపాపి వధార్హుడు" అని తోడనే వానిని కోరలతో చీల్చి, గుంటలోనికి విసరివేసెను.

మాణవకులు మరలివచ్చి తిత్తిరపండితుని కానక దుఃఖించి వెడలిపోయిరి.

శాస్త ఇట్లు బోధచేసి "భిక్షువులారా, ఈ ప్రకారము దేవదత్తుడు పూర్వము కూడ నన్ను వధించుటకై ప్రయత్నము చేసినాడు" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున జడటారి దేవదత్తుడు, ఉడుము కృష్ణాగౌతమి, వ్యాఘ్రము మౌద్గల్యాయనుడు; సింహము సారిపుత్రుడు, ప్రసిద్ధాచార్యుడు కాశ్యపుడు; తిత్తిరపండితుడు నేనే."

---o---

౪౩౯. చతుర్ద్వార జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచుండగా మాట వినని ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినకథ.

వర్తమాన కథ

ఈకథ నవనిపాతములోని ప్రథమకథలో విస్తృతిపూర్వకముగా వచ్చినది. ఈకథలో శాస్త ఆభిక్షువుతో "భిక్షువూ. నీవు నిజముగా మాట విననివాడవేనా?" అనెను. "భన్తే, నిజమే" అని అత దన్నపిదప శాస్త "భిక్షువూ, పూర్వమునకూడ నీవు చెప్పినమాట విననివాడ వగుటచే ఘురచక్రమువలన బాధ పొందితివి" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున కాశ్యపబుద్ధుని సమయమున వారాణసిలో ఎనుబదికోట్ల ధనమునకు అధిపతి యగు శ్రేష్ఠికి మిత్తవిందు డను పుత్రు డుండెను. అతని తలిదండ్రులు శ్రోతాపన్నులు. కాని అతడు దుశ్శీలుడు, శ్రద్ధారహితుడు. కొంతకాలమునకు అతనితండ్రి మృతి చెందగా తల్లి కుటుంబమును నిర్వహించునదై "నాయనా, మనుష్య మను మానవత్వము నీకు లభించినది. దానము చేయుము; సదాచారమును పాలింపుము. ఉపోసథకర్మ మాచరింపుము. ధర్మము నాకర్ణింపుము," అని చెప్పెను.

"అమ్మా! ధర్మముతో నాకు ప్రయోజనము లేదు. నా కేమియును చెప్పవలదు. నేను కర్మమునుబట్టి పరలోకమునకు పోవుదును," అని అతడు పలికినను తల్లి ఒకానొక పూర్ణిమనాడు అతనితో "నాయనా, నేడు గొప్ప ఉపోసథ వాసరము. ఈనాడు నీవు ఉపోసథవ్రత మాచరించి, విహారమునకు జని, రేయి అంతయు ధర్మప్రసంగము విని రమ్ము. నీకు వేయినాణెము లిచ్చెదను," అని చెప్పెను.

అతడు ధనలోభముచే ఉపోసథవ్రతము ఆచరించి, ప్రాతఃకాల భోజనము చేసి విహారమును చేరి, పగ లంతయు అచట నుండి ఒక్క ధర్మవాక్యముకుడ

చెవిలో పడకుండునావున విశ్రమించెను. అచట నాతడు నిద్రపోయి మరునా డుదయమున లేచి దంతధావనాదులు చేసి కూర్చుండెను. ఇంటికడ తల్లి "నేడు నా పుత్రుడు ధర్మములు విని, ధర్మోపదేశకు లగు స్థవిరులను వెంటగొని వచ్చును" అని తలపోసి యవాగు పానీయము ఖాద్యభోజ్యములను సిద్ధముచేసి, చిత్రాసనము పరచి ఎదురు చూచుచుండెను. కుమారుడు ఒంటరిగా వచ్చుట చూచి "నాయనా! ధర్మకథకుని ఏల వెంటగొని రాలేదు?" అని తల్లి అనెను,

"ఆతనితో నాకేమియు పనిలేదు."

"అట్లయిన యవాగు త్రాగుము."

"నీవు నాకు వేయినాణము లిత్తు నంటివి. వానినిమ్ము. పిదప యవాగు త్రాగెదను."

"నాయనా, పానీయము పుచ్చుకొమ్ము. ఆవల నాణములు లభింపగలవు."

"ముందు నాణెములు లభించినచో పిదప పానీయము పుచ్చుకొందును."

తల్లి వేయినాణెముల సంచిని ఆతని యెదుట పెట్టెను, ఆతడు పానీయము త్రాగి, సంచి పుచ్చుకొని వ్యాపారము చేసి, త్వరలోనే లక్షలు గడించి, ఓడ వ్యాపారము చేయుద ననుకొని, నౌక సిద్ధము చేసి, తల్లితో నావిషయము చెప్పగా "నాయనా, నీవు నా కొక్కడవే కుమారుడవు. మనయింట ధనము విశేషముగా ఉన్నది, సముద్రయానమున ఎన్నో కష్టములు వాపురించును. పోవలదు" అని నివారించెను.

"నేను పోవక తప్పదు. న న్నడ్డగింప లేవు." అతని చేయి పట్టుకొని "నిన్ను పోవనీయ" ననుచుండు తల్లి చేయి నెట్టి ఆమెను పడద్రోసెను. ఆవల మిత్రవిందకుడు నౌకాయానమున సముద్రమున ప్రవేశించెను. ఏడవనాడు ఆతని కర్మఫలమునుబట్టి నావ సముద్రమున కదలలేదు. నష్టదాయకు నన్వేషించు శలాక ముమ్మారు త్రిప్పినను అది మిత్రవిందకునే సూచించెను.

ఒక్కనివలన ననేకులకు నష్టము రాగూడ దని తలచి నావికులు వానిని పలకపై కట్టి సముద్రమున విడిచిరి.

తోడనే నౌకలు సముద్రమున వేగముగా పోవసాగినవి.

వాడు నీట మునుగుచు, తేలుచు క్రమముగా ఒకానొక దీవి చేరెను. అచట స్ఫటికవిమానమున నలుగురు ప్రేతలు కానబడిరి. వారు ఒకవారము దుఃఖ మనుభవించుచు వేరొకవారము సుఖము ననుభవించుచుండిరి. అతడు వారితో దివ్యానందము చూరగొనెను. వారు దుఃఖ మనుభవింపబోవు సమయమున "స్వామీ! మేము ఏడుదినములలో తిరిగి వత్తుము. మేము వచ్చువరకును ఉద్విగ్నచిత్తుడవు కాక ఇచటనే యుండవలయును" అని చెప్పిరి. వాడు ఆశచే పలకపై నెక్కి సముద్రమున పయనము చేయుచు ఒకానొక ద్వీపము చేరెను. అచట రజతవిమానమున అష్టప్రేతలను గాంచెను. ఈవిధముగనే ఆవలిద్వీపమున మణివిమానమున పదునాలుగురును, వేరొక స్వర్ణవిమానమున ముప్పదిఇరువురు ప్రేతలను గాంచి వారితో దివ్యానందము పొంది, వారు దుఃఖ మనుభవింప బోయినపిదప, అతడు సముద్రమున పయనించి నాలుగుప్రక్కల నాలుగు ద్వారములు కల నగరమును కనుగొనెను. అది ఉస్సదనరకము. అందు యాతనాశరీరులు తమతమ కర్మను చిరముగా ఫల మనుభవింపవలయును. మిత్రవిందకునకు అలంకృత మైన నగరమును చూచెను. అందు ప్రవేశించినతోడనే ప్రభువు నగుదు నని యోచించి అత డందు ప్రవేశించెను. అచట వక్షఃచక్రమును దాల్చి మంటలలో ఉరుకుచున్న నరకవాసులను వీక్షించెను. వారి రొమ్ములపై ఐదుదళముల బంధనములు అలంకారరూపమున గానవచ్చెను. శరీరములనుండి కారుచున్న రక్తచందన విలేపనములతో ఏడ్చి మొత్తుకొనుచున్న ధ్వనులు మధురగీతములవలె నుండెను. అతడు వారి కడకుబోయి "ఓయి పురుషులారా! ఈపద్మమును మీరు చాలతడవులనుండి ధరించి యున్నారు. ఇక నాకిండు," అని పలికెను.

"మిత్రమా! ఇది పద్మముకాదు, క్షురచక్రము."

"నీవు ఈయదలపక ఇట్లనుచున్నావు." నరకవాసి తనలో "నాకర్మము క్షీణించి ఉండవచ్చును. ఇతడు నావలెనే తల్లిని కొట్టి వచ్చియుండవచ్చును. వీనికి క్షురచక్ర మిచ్చెదను," అనుకొని "ఓయీ! రమ్ము, పద్మమును కొనుము" అని వాని శిరముపై క్షురచక్రము తగిల్చెను.

అప్పుడు మిత్రవిందకునకు అయ్యది క్షురచక్ర మని తెలిసెను. అతడు బాధతో కేకలు వేయ నారంభించెను. క్షురచక్రమును ధరించినంతనే ఆవలివా డంతర్ధాన మయ్యెను. బోధిసత్త్వుడు చాలామంది అనుయాయులతో ప్రచారము చేయుచువాడై ఆసమయమున నచ్చటకు వచ్చెను. వారిని చూచి మిత్రవిందకుడు

"దేవరాజా! ఈ చక్రము నువ్వుగింజలను గానుగ ఆడినట్లు బాధ పెట్టుచున్నది. నేనేమి పాపకర్మము చేసితినో? అని ఈ గాథలు పలికెను.

నాలుగినుపకవాటముల్ నాలుగినుప
గట్టికుడ్యాలతో గొట్టినట్టి నగర!
మిందు తిరుగాడుచున్నాడ; నేల పాప
కార్యము లొనర్చినాడనో: కాని అన్ని
వాకిళులు బద్ధములు; పక్షివలెను చిక్కు
కొన్నవాడను దీనిలో; నన్ను చక్ర
మేమి యపరాధమున బెదరించు యక్ష!

దానికి కారణము తెలుపువాడై దేవరాజు ఈ గాథలు పలికెను;

హేసౌమ్య. పొందియు నిరువదిలక్ష,
లాప్తబంధువులు దయాళువు లెంత
చెప్పినన్ విన కల్పసిద్ధికై యబ్ధి
యందు దూకినవాడ; వచ్చట నాల్గు
నుండి యెన్మిది, దానినుండి పదారు,
ప్రాప్తించె నవల ముప్పదిరెండు నీకు.

ఈవిధంబుగ కోర్కి పెంచినకొలది
చక్రంబు క్రమముగా సంప్రాప్త మయ్యె

ఆశాప్రకాశితుడై నమానవుని
శిరముపై చక్రంబు తిరుగుచుండు.

ఉత్తరోత్తర వృద్ధి నొంది పూర్ణంబు
కానితృష్ణకు వశగాము లౌవారు
చక్రంబు ధరియింత్రు; నరకు లెన్నెన్నొ
విడనాడి మార్గవివేకంబు లేక
ఆత్మీయగేహంబు త్యజియించినావు.

చరియింత్రు రెవరు విచారమ్ము లేక
ఇట్లు చక్రంబు ధరియింతురు తలను.

తనచేయుకార్యముల్ తత్ఫలితంబు
లాలోచనము చేయ నగును మెండుగను.

కోర్కిని సేవింపగూడ దనర్థ
మిచ్చు; కృపాళుల హితవచనాల
ననుసరింపం దగు; నటు చేయునట్టి
జనునకు గలుగదు చక్రభయంబు.

విని మిత్రవిందకుడు తనలో "నేను చేసినపను లీదేవపుత్రుడు యథార్థముగా గ్రహించినాడు. నేను నరకబాధలో నుండునవధి కూడ గ్రహించియుండును" అనుకొని యీగాథ పలికెను :

"హే యక్ష! యీచక్ర మెంతకాలంబు
శిరముపై నుండునో చెప్పుమీ యింక
విడువక యుండునా వేయేండ్లుకూడ ?"

"ఇట మిత్రవింద! నీ వెంతకాలంబు
వసియింతువో చెప్ప వశము కాదోయి !
ఉత్తమాంగముమీద నున్నచక్రంబు
విడువదు నీవు జీవించియుండంగ."

ఇట్లు పలికి దేవపుత్రుడు నిజనివాసమునకు చనెను. రెండవవాడు కూడ మహాయాతన అనుభవించెను.

శాస్తయిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున మిత్రవిందకుడు తల్లిమాట విననివాడు. దేవరాజు నేనే !

440 కణ్హ జాతకము

శాస్త కపిలవస్తు సమీపమున న్యగ్రోధారామమున విహరించుచుండగా నవ్వును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శాస్త న్యగ్రోధారామమున సాయంకాలము భిక్షువులతో గూడి పచారుచేయుచు ఒకచో నవ్వెను. "భగవాన్ హాసము చేయుటకు కారణ మేమై యుండును? తథాగతుడు అకారణముగా మందహాసము చేయడు. అడుగుదును గాక," అని ఆనంద స్థవిరుడు యోచించి చేతులు జోడించి హాసమునకు కారణ మడిగెను. "ఆనందా! ఇచ్చట పూర్వకాలమున కృష్ణ డను ఋషి యుండెను. ఆయన శీలతేజముచే శక్ర భవనము కంపించెను. "అని శాస్త ఆకథను స్థవిరుని ప్రార్థనపై ప్రకటీకరించెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదత్తుడు వారాణసిలో రాజ్యము చేయుచుండ ఎనుబదికోట్ల ధనమున కధిపతియై అపుత్రకు డైన బ్రాహ్మణు డుండెను. అతడు శీల గ్రహణము చేసి పుత్రార్థియై ప్రార్థన చేయగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణి కడుపున పుట్టెను. నామకరణమునాడు బిడ్డనికి "కృష్ణకుమారు" డని పేరు పెట్టిరి. పదునా రేండ్లు వచ్చినప్పటి కాతడు మణిప్రతిమవలె మనోహరముగా నుండెను. విద్యా గ్రహణార్థము కుమారుని తండ్రి తక్షశిలకు పంపగా, పుత్రుడు అన్నివిద్యలు నేర్చు కొని మరలివచ్చెను. తండ్రి అతనికి తగిన కన్య నిప్పించి వివాహము చేసెను. కాలక్రమమున అతడు తలిదండ్రులసంపద నంతను పొందెను.

ఒకనా డతడు రత్నభండారము కనుగొని మంచముపై కూరుచుండి బంగరు వస్తువుల పట్టిక తెప్పించెను. అందు ఆతని పూర్వపురుషులు లిఖించిన అక్షరములు ఫలానివారు ఇంతధనము సంపాదించిరి అని యుండెను. చూచి బోధిసత్త్వుడు తనలో "ఇంతధనము సంపాదించినవారు ఎవరును కానరారు. ధనముమాత్రము కానవచ్చుచున్నది. ఒకరుకూడ ఈధనమును పరలోకమునకు కొనిపోవరు. పంచ

విభాగములకై అపారమైన ధనమును దానముచేయుటయే సారము. బహుభోగములు అను నిలయమగు నిస్సారశరీరము శీలవంతు లగువారికి ప్రణామము చేయుటకు వినియోగించుటయే సారము. అనిత్యాధిభూత మగు నిస్సారజీవితమునకు అనిత్యాదికమును గూర్చి విపశ్యనాభావన చేయుటయే సారము. కావున అపారభోగములనుండి సారము గ్రహించుటకై దానము లిత్తును'' అనుకొని పీఠమునుండి లేచి రాజ సన్నిధికేగి అనుజ్ఞనుబడసి ఏడు దినములు మహాదానములు చేసెను. ఏడురోజులకుగూడ ధనము నిశ్శేషము కాకుండుట చూచి అతడు ''నాకు ధనముతో నేమి పని ? వార్ధక్యము రాకపూర్వమే ప్రవ్రజించి అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది బ్రహ్మ లోకపరాయణుడ నయ్యెదను.'' అనుకొని ద్వారము తెరచి, కావలసినవి పుచ్చుకొని పొండు అని ప్రకటింపించెను. ఆవల సమస్తము త్యజించి లోకులు నెత్తి మొత్తుకొని యేడ్చుచుండగా అతడు నగరము వెలువడి హిమాలయము ప్రవేశించెను. ఋషులవలె ప్రవ్రజించి తాను నివసించుటకై రమణీయ భూభాగమును వెదకుచు ఇచ్చట నుండుట నని ఒకచో నిర్ణయించుకొనెను. ఇంద్రవారుణీవృక్షము గల గ్రామమును ఆశ్రయింతు నని అయిన ఒకానొక చెట్టుమొదట నివసింపజొచ్చెను. ప్రవేశించి గ్రామమును విడిచి అరణ్యవాసియై, పర్ణశాల నిర్మింపక, వృక్షమూలమున నివసించుచుండెను. ఇచ్చ వచ్చినప్పుడు ఆకాశవీథిలో విహరించుచు, కూర్చుండుచు. లేచియున్నప్పుడు నేలమీద పండుకొనుచుండువాడు.

నిప్పులో కాల్చిన వస్తువునే తినెడివాడు. దినమున కొకమారే భోజనము చేయుచుండెడివాడు. ఆసనముపై ఒంటిగా నుండెడివాడు. ఓర్పుతో సమస్తవ్రతములు అవలంబించుచు, రాజలోకమున బోధిసత్త్వుడై అల్పేచ్ఛుడై కొలదికాలములోనే అభిజ్ఞాసమాపత్తులను పొంది, ధ్యానక్రీడాసక్తుడై అచటనే నివసింపజొచ్చెను. కందమూలఫలములకై అన్యప్రదేశమునకు పోయెడివాడు కాడు. వృక్షమునుండి పండ్లు రాలినచో తినును, ఆకులు రాలినచో వానినే తినును, ఆకులు లేనప్పుడు నీరు త్రాగుచుండెడివాడు. ఈ ప్రకారముగా బహుకాలము అచట సంతుష్టితో వసించుచు ఒకనాడు ఇదే కాలమున ఆచెట్టుపండ్లు తినుచుండగా లోభప్రేరితుడై వేరొక చోటికి పోయి, అచ్చటిపండ్లు తినెడివాడు కాడు. కూర్చుండియే చేయి చాపినంతనే లభించుపండ్లనే గ్రహించునట్టి అందు పండ్లను గాలింపక చేతికి వచ్చినవి తినెడివాడు. అతడీ ప్రకారముగా, శీలముతో, తేజముతో, నుండగా శక్రునిసింహాసనము వేడి యెక్కెను, పాండుశిలా పీఠమును వాంఛించినప్పుడు వేడెక్కెను. ఇంద్రుడు

ధ్యానబలముతో తన్ను పడద్రోయదలచినవా డెవడా యని యోచించి, అరణ్యమున ఘోరతపస్సు చేయు కృష్ణఋషిని పండ్లు తినుచున్నవానిని గమనించెను. నేను ధర్మకథ గంభీరముగా పలికి, ఈవృక్షమును నిత్యము ఫలప్రదానము చేయువానిని కావింతుననుకొని మహావైభవముతో త్వరితముగా, భూమిపై నవతరించి, ఆచెట్టు వెనుక నిల్చి, ఈఋషి నిజనింద ఆలించినచో కుపితు డగునోకాదో పరీక్షింపదలచి ఈగాథ పలికెను.

వీడు నల్లనివాడు, వీనిభోజనము
నల్లగా నుండును, నల్లని నేల
నే వసియించు, నా కిది నచ్చలేదు.

కృష్ణముని దివ్యనేత్రముతో చూచి నాతో సంభాషించువా డెవ డని పరికించి శక్రు డని గ్రహించి లేవక ఆయనవైపు చూడక ఈగాథ పలికెను.

తలపకు నలు పని త్వఙ్మాత్రముననె;
అంతరంగము నిర్మలమైన బ్రాహ్మణుడు;
హే సురపతీ! చేయు నెవ్వాడు పాప
కృత్యంబు లవ్వాడె కృష్ణవర్ణుండు.

ఇట్లు పలికి ఈ ప్రాణులకు మృత్యువు సమకూర్చు పాపకర్మవిశేషమును విస్తరించుచు స్వపాపకర్మములను నిందించి శీలములను ప్రశంసించి, ఆకసమున చంద్రునివలె వెలుగుచు, శక్రునకు ధర్మోపదేశము చేసెను. శక్రుడు ధర్మకథ నాలకించి, సంతుష్టచిత్తుడై బోధిసత్త్వునకు వరమిచ్చువాడై ఈగాథ పలికెను:

నీసుభాషితముల నీమనోహారి
వాక్కుల కలరి నే వర మిచ్చువాడ
అడుగుము బ్రాహ్మణా అభిలషితంబు.

విని బోధిసత్త్వుడు తనలో "నిజనింద విని నేను కుపితుడ నగుదునో కానో అని ఈయన పరీక్ష చేయుచున్నట్లున్నది. తొలుత నాకృష్ణాజినమును, భోజనమును, నివాసస్థానమును నిందించి నేను క్రుద్ధుడను కాకుండుట గమనించి శక్రుడు ప్రసన్నుడై వర మిచ్చిన ట్లున్నాడు. నేను శక్రునిసంపదగాని, బ్రహ్మైశ్వర్యముగాని కోరుచున్నా నేమో యని భావించియుండనోపును. కావున ఈసంశయము తొలగించుటకై నేను నాలుగువరములు వేడవలసియున్నది. నాకు నెవరి

నాయెడలను ద్వేషము గాని, క్రోధము గాని ఉండరాదు. అన్యుల సంపదయెడల లోభము గాని ప్రీతిగాని ఉండరాదు" అనుకొని సంశయములు తొలగించుటకై ఈ నాలుగువరములు వేడుచునై ఈగాథ పలికెను ;

సర్వభూతేశ్వరా, శక్ర, వరమ్ము
దయ చేయునెడ సర్వథా లోభహీను
నద్వేష్టి నక్రోధి నయి నేను చిత్త
వృత్తిలో స్నేహంబు విడుతును గాక !
నాల్గువరములే నేను వాంఛింతు.

శక్రుడు తనలో కృష్ణపండితుడు వేడినవరములు నిర్దుష్టము లని భావించి ఆ వరముల గుణదోషములనుగూర్చి ఇతనిని ప్రశ్నింతును అనుకొని ఈగాథ పలికెను :

విప్రోత్తమా చెప్పు వీనిలో నీకు
తోచుచున్నట్టి యా దోషంబు లెవ్వి ?

బోధిసత్త్వుడు విని ఈగాథలు పలికెను :

అల్పంబునుండియే అధిక మైపోవు
అకమునుండియే యావిర్భవించు
ఆసక్తునకు గల్గు నధికదుఃఖంబు
నచ్చదే యందుచే నాకు క్రోధంబు.

పరుషవాక్యాలు రేగు ప్రథమమ్మునందు
పిదికిలిపోటులు పిమ్మట దండ
మావల శస్త్రప్రహారంబు నడచు
ఇట్టిదనినుండి జనించు క్రోధంబు
నచ్చదే యందుచే నాకు ద్వేషంబు.

లోకుల ద్రవ్యంబును దోపిడి యవల
సాహసమ్ము కీ వంచన దీన బుట్టు
నచ్చదే యందుచే నాకు లోభంబు.

స్నేహముతో గూడి చిత్తమ్మునందు
బద్ధమ్ములై యుండు బహువిధగ్రంథు

ఉద్భూతమగు యోనినుండి ఆపంబు
వచ్చదు స్నేహంబు నా కందువలన.

ప్రశ్నోత్తరములు విని శక్రుడు "కృష్ణపండితోత్తమా! నీవు ఈ ప్రశ్నముల కిచ్చినసమాధానములు బుద్ధభగవానుడే ఇచ్చినంత మేలుగా నున్నవి. నీయెడ నేను మిగుల ప్రసన్నుడ నైతిని. ఇంకను వరము వేడుము." అనుచు ఈగాథ పలికెను:

నీసుభాషితముల నీమనోహారి
వాక్కుల కలరి నే వర మిచ్చువాడ
అడుగుము బ్రాహ్మణా, అభిలషితంబు.

అంతట బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ పలికెను :

సర్వభూతేశ్వరా, శక్ర. వరమ్ము
దయచేయుదేని యిద్దాని నొసంగు;
మీయరణ్యమునందు నేకాకిగాను
నిత్యవిహారంబు నెరపుచు రోగ
బాధ లేకుండంగ బ్రదుకుదు గాక!

విని శక్రుడు తనలో "కృష్ణపండితుడు సంసారసంబంధ మగు విషయము లను కోరుట లేదు. తపస్సంబంధ మగువిషయములనే కోరుచున్నాడు" అనుకొని మరింత ప్రసన్నచిత్తుడై మరియొకవర మీయదలచి ఈగాథ పలికెను :

నీసుభాషితముల నీమనోహారి
వాక్కుల కలరి నే వరమిచ్చువాడ
అడుగుము బ్రాహ్మణా, అభిలషితంబు.

బోధిసత్త్వుడు వరగ్రహణానంతరము ధర్మోపదేశము చేయుచు ఈగాథ పలికెను :

సర్వభూతేశ్వరా, శక్ర, వరమ్ము
ఒసగుచో నావల్ల ఒకరికిగూడ
మనసునందైనను తనువున నైన
కలుగరాదేలాటి కష్ట మెన్నండు
ఏను వేడెడి వర మిదె దేవరాజ!

బోధిసత్త్వుడు అరుసార్లు వరము వేడినను త్యాగసంబంధ మగువరములే కోరెను. రోగము శరీరసంబంధి యనియు ఇంద్రుడు రోగవిముక్తుని చేయలేడనియు ప్రాణుల శరీరము యొక్క మనఃశుద్ధి శక్రునిచేతిలో లే వనియు కృష్ణ ఋషి గ్రహించినను ధర్మోపదేశము ఇచ్చుటకై వరమును గ్రహించినాడు. శక్రుడు ఆవృక్షమును నిత్యఫలదాయి కావించి, బోధిసత్త్వునకు ప్రణామము చేసి, అంజలి మస్తకమున ఘటించి, ఇచ్చటనే ఆరోగ్యముతో నుండు మని నిజస్థానమునకు జనెను.

బోధిసత్త్వుడును ధ్యానావస్థితుడై బ్రహ్మలోకమునకు జనెను.

శాస్త రీధర్మోపదేశము చేసి, "ఆనందా, ఇచ్చటనే నే పూర్వము అంటిని" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రీఅనురుద్ధుడు శక్రుడు. కృష్ణపండితుడు నేనే!

— o —

42. సంఖ జాతకము

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొక ఉపాసకుడు తథాగతుని ధర్మోపదేశము విని మరునాటికి నిమంత్రణము చేసెను. అతడు ఇంటిలో మండపము నిర్మించి, అలంకరించి తరుణమున తథాగతునకు అహ్వానము పంపెను. 500 మంది భిక్షువులతో గూడి శాస్త అచటికి జని, తనకై పరచిన ఆసనముపై గూర్చుచుండెను. ఉపాసకుడు బుద్ధప్రముఖ భిక్షుసంఘమును వరుసగా ఏడుదినములు ఆహ్వానించి మహాదానములు చేసెను. ఏడవనాడు సమస్తపరిష్కారములతో దాన మిచ్చెను. అప్పుడు పాదరక్షలు ఇచ్చుట విశేషము. తథాగతుని కర్పించిన పాదరక్షలజత విలువ వేయినాణెములు. అగ్రశ్రావకుల కిరువురకు 500 నాణెముల విలువగల జతలు సమర్పించెను. మిగిలిన భిక్షువు లందరకును జత 100 నాణెముల విలువ కలవి ఒసంగినాడు. ఈ ప్రకారముగా సమస్తపరిష్కారములతో కూడిన దానము నిచ్చి భగవానునిపార్శ్వమున అతడు కూర్చుండెను. శాస్త దానానుమోదనము చేయుచు మధురస్వరమున "ఉపాసకా, నీవు సమస్తపరిష్కారములతో చేసినదానము శ్రేష్ఠమైనది. పూర్వకాలమున బుద్ధుడు జన్మింపక పూర్వము నీవు ప్రత్యేకబుద్ధునకు పాదరక్షలు దానమిచ్చినావు. అవల నౌకాప్రయాణము చేయుచు పడవ పగిలినపిదప సముద్రమున దిక్కు లేక పోయినను పాదరక్షాప్రదాన ఫలితముగా తీరము చేరగలిగినావు, ఇప్పుడు బుద్ధప్రముఖభిక్షుసంఘమునకు మహాదానములిచ్చినావు. నీవుచేసిన పాదరక్షాదానము నీకు సహాయకారి ఏలకాదు?" అని ఉపాసకుని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను,

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసికి మోలిని అని పేరు. మోలినీనగరమును బ్రహ్మదత్తుడు పరిపాలన చేయుకాలమున సంఖ నామకు డగు ధనిక బ్రాహ్మణు డుండెను. అతడు నగరద్వారములు నాల్గింటికడను, నగరమధ్యమునను, రాజద్వారముకడను ఆరు దానశాలలు స్థాపించెను. అనుదినము ఆరులక్షల నాణెములు వెచ్చించుచు దుఃఖితులకు దరిద్రపీడితులకు భూరిదానములు చేయుచుండెను. ఒకనాడాతడు తనలో "ఇకధనము లేకున్నచో నేను దానధర్మములు చేయజాలను. ధన

మున్నానే దానము చేయగలను. ఇందులకై నౌకాప్రయాణము చేసి సువర్ణభూమికి పోయి, ధనము తెచ్చెదను." అనుకొని నౌక ఏర్పాటు చేసి దానిని వస్తుసముదాయముతో నింపి, భార్యను, పుత్రులను పిలువనంపి, "నేను వచ్చునంతవరకు అనుదినము దానధర్మములు నడుపుచుండవలెను." అని చెప్పి, ఛత్రము కైకొని పాదరక్షలు తొడుగుకొని మధ్యాహ్న సమయమునకు సమీప గ్రామము వెళ్ళెను.

ఆసమయమున గంధమాదన పర్వతముపై ఒకానొక ప్రత్యేకబుద్ధుడు ధ్యానబలముచే విషయము గ్రహించి తనలో "ఈమహాపురుషుడు ధనము కొని తెచ్చుటకై పోవుచున్నాడు. సముద్రమున యేమైన ఆపద కలుగవచ్చునో కలుగదో పరిశీలించెదను" అనుకొని ఈతడు నన్ను గాంచి ఛత్రము, పాదరక్షలు, మొదలగునవి దానము చేయును. దానివలన సముద్రమున ఒకవేళ పడవ పగిలినచో ఈ వస్తువుల సాహాయ్యము ఈతనికి లభింపవచ్చును. కావున ఈతనిని కనికరించెదను. అనుకొని ఆకాశమార్గమున వచ్చి బ్రాహ్మణునకు కొలదిదూరమున నిలిచి వాయువుచే అగ్నివలె మండుచున్న తప్తవాలుకపయి ఆతనియెదుటకు వచ్చెను. బ్రాహ్మణు డాతని చూచినంతనే తన పుణ్యక్షేత్ర మెదుటికి వచ్చినట్లు భావించి, నేడు దాన బీజములు చల్లవలెను. అనుకొని సంతుష్టచిత్తుడై వేగముగా ప్రణామము చేసి, "నన్ను కరుణించి ఈమార్గమునుండి కొంచెము ప్రక్కకు తొలగి ఈవృక్షచ్ఛాయలో నిలిచియుండుడు." అని వేడెను. ఆయన అచటికి చేరినంతనే బ్రాహ్మణుడు ఇసుకతో అరుగు ఏర్పరచి. దానిపై తన యుత్తరీయము పరచి ప్రత్యేకబుద్ధుని దానిపై కూర్చుండబెట్టి సుగంధిల సుగుపానీయముతో పాదప్రక్షాళనము చేసి సుగంధద్రవ్యము పాదములకు పూసి ఆయనపాదరక్షలెత్తి సుగంధద్రవ్యము రాచి ప్రత్యేకబుద్ధుని పాదములకు తొడిగెను. ఆవల తనఛత్రమును, పాదరక్షలను ఆయనకు కర్పించి "ఈజోడు కాళ్ళ తొడుగుకొని ఈఛత్రమును ధరింపుడు" అని విన్నవించెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు ఆయన ననుగ్రహించుటకై దానిని స్వీకరించి. తన ప్రసన్నభావము వెలిబుచ్చుటకై చూచుచుండగనే ఉత్తరమున కెగసి గంధమాదన పర్వతమునకు చనెను. బోధిసత్త్వుడు సంతుష్టస్వాంతుడై రేవుపట్టణమునకు చని నౌక నెక్కెను. సముద్రయానము చేయుచుండగా ఏడవనాడు నౌక భగ్నమాయెను. నీరు తోడివేయుటకు వీలుకాలేదు. భయభ్రాంతమై జనసమూహము అరచుచు తమతమ ఇష్టదేవతలను స్మరించుచు, ఆక్రోశము చేయజొచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు ఒకానొకసేవకునిచే తైలమర్దనము చేయించుకొనెను. ఘృతము చక్కెర తినగలిగినంత తిని సేవకునకుకూడ పెట్టెను. కూపయష్టి పడినట్లు ఇటు మానగర

మున్న దని నిశ్చయించుకొని సముద్రజంతువులనుండి అన్యోన్యము రక్షింగు కొనుచు నీట పోవుచుండిరి. నౌకలోని జను లందరు నశించిరి. బోధిసత్త్వుడు ఆతని సేవకుడు ప్రక్క ప్రక్కలనే ఈదుచుండిరి. వారు అట్లు ఈదుచుండగా ఏడు రోజులు గడచినవి. ఉప్పునీటిలో నున్ననూ ఆతడు ఉపోసథ వ్రతము నవలంబించెను.

ఆసమయమున లోకపాలకులు మణిమేఖల అను దేవిని సముద్రరక్షణార్థము నియోగించిరి. నౌకలు భగ్నమైనచో త్రికరణములు గ్రహించినవారిని సదాచార సంపన్నులను తుదకు తల్లిదండ్రులమాట వినువారిని, సంకటమునుండి కాపాడుట సంభవించును. అతనికి ఏడుదినములవరకు సంపన్నత సంభృతముగా నుండెను. దేవి ఏడవరోజు సముద్రమువైపు చూడగా శంఖబ్రాహ్మణుడు కానబడగా "ఇతడు సముద్రమున బడి ఏడ మగుచున్నది. మరణించినయెడల నాకు మాట వచ్చును." అనుకొని ఆమె వివిధవిధములైన భోజ్యపదార్థములను, బంగరుపళ్ళెరమున పెట్టు కొని వాయువేగముతో అతనిసమీపమునకు జని ఎదురుగా ఆకాశమున నిలిచి "బ్రాహ్మణోత్తమా, నీవు ఏడమురోజులనుండి ఆహారము లేకున్నావు, ఈదివ్య భోజన మారగింపుము." అని పలుకగా, బ్రాహ్మణుడు ఆమెను చూచి. 'నీభోజనము దూరముగా నుంచుము. నేను ఉపోసథ వ్రతధారిని." అనెను. వెనుక నున్న ఆతని సేవకుడు దేవిని చూడక, ధ్వనిమాత్రము విని బ్రాహ్మణునకు మనసు మెత్తగిల్లి పోయిన దనుకొనెను. ఏడను దినములపాటు భోజనము లభింపకుండుటచే, దుఃఖితుడై మృత్యుభయముచే ప్రలాపము చేయుచున్నా డని కూడా తలచెను. బ్రాహ్మణు నోదార్చుటకై ఆతడీగాథ పలికెను :

ఓ సంఖ, నీవుబహుశ్రుతుడవు సుమ్మ
కాక విన్నాడవు కడుధర్మములను
శ్రమణు లో బ్రాహ్మణ జనులను కంటి
అయిన విలాపించి తసమయంబునను
నీతోడ మాటాడు నెవడు నే గాక ?

ఆయన వానివాక్కులు విని వీడు దేవిని చూడక పలికినాడు అనుకొని "మిత్రమా ! నాకు మృత్యుభయము లేదు! మృత్యువునకు భయపడి మాటాడు వారులేరు" అని యీగాథ పలికెను :

సుముఖి, సువర్ణయు, సుందరమూర్తి
బంగరునగలతో భాసిల్లు దేవి

భోజనంబు సువర్ణభాజనమందు
తెచ్చి నాకోసమై తిను మన్నయపుడు
శ్రద్ధాకువైన యీసంతుష్టచిత్త
నేను నిషేధింప నేరకున్నాను.

అంతట అతడీగాథ పలికెను :

ఈరీతి యక్షిణి వీక్షించి సుఖము
నభిలషించెడియత డడుగంగ వలయు
హస్తముల్ జోడించి యాయువ నిట్లు
దేవివో కాకున్న నీవు మానుషివో ?

బోధిసత్త్వుడు సరిగా పలికినాడు అనుకొని అతడు ఈగాథ పలికెను :

ప్రేమసచక్షువులతోడ వీక్షించి భోజ
నార్థమై పిలిచెద; నడిగెద నిన్ను
తెలియుటకోసమై దేవివో కాక
మహనీయ విగ్రహా, మానవాంగనవో ?

అంతట దేవి ఈగాథలు పలికెను :

చనుదెంచితిని సింధుసలిలంబునుండి
దేవిని, నీయెడ ద్వేషంబు లేదు
అనుకంపయే కల; నాగమనంబు
హితచింతచే, శంఖ, ఈనాగరమున
అన్నపానీయంబు లఖిలప్రకార
శయనాసనంబులు శంఖ, వాహనము
లున్నవి నీకోసు నన్నియు నిత్య.

ఇది విని బోధిసత్త్వుడు తనలో "ఈదేవి సముద్రతలమున లేచి, వీనిని నాకిచ్చుచున్నది. నాసౌభాగ్యకర్మవలన దేవి వీనిని నాకిచ్చుచున్నదా ? నాశక్తిని బట్టి కల్పించుచున్నదా ? ఈమె నడిగెదను" అనుకొని ఈగాథ పలికెను :

నాచేసినట్టి దానములు యజ్ఞములు
ఏకాంతములు గాని యెఱుకయే నీకు

సుశ్రోణి, సుభ్రువు, సుందరగాత్రి
ఏపాటు కర్మకు నీపాటి ఫలము.

విని దేవి "ఈ బ్రాహ్మణుడు తనకుశలకర్మల వలనో, కాక తనసమర్థత వలననో అని భావించుచున్నాడు. నాకేమియు తెలియదు కావున అడిగెదను" అనుకొని యీగాథ పలికెను :

పండుత్రోవను కాళ్ళు మాడుచునుండ
శ్రమతోడ దప్పితో చనుచుండ గాంచి
ప్రత్యేకబుద్ధిని ఎందరకులను
దానమీయగ కామధేనువే యయ్యె.

బోధిసత్త్వుడు సంతుష్టచిత్తుడై ఇట్టిసముద్రమున గూడ నాకోరిక తీర్చువారు కలరుకదా! ఓహో! ప్రత్యేకబుద్ధున కిచ్చినదానము సఫల మయినది, అని ఈ గాథ పలికెను ;

ఇట నన్యయాహన మేటికి నాకు?
ఛిద్రముల్ లేకుండ సింహాసనముల
తోడి నౌకను దేవి వేడుచున్నాను
అనుకూలపవనాల నానౌక నేడె
నను మోలినీప త్తనము జేర్పవలయు.

దేవి ప్రసన్న చిత్తయై సప్తరత్నములనౌక నిర్మించెను. అందు ఇంద్రనీల మణుల కూపములు మూడు, స్వర్ణమయము లైనపటములు రజతమయములయిన తెరచాపలు. బంగరుతెడ్లును కలవు. దేవి నౌకను సప్తరత్నములతో నింపి బ్రాహ్మణుని నౌకపై నెక్కించెను. సేవకునియెడ దృష్టి ప్రసరింపలేదు. బ్రాహ్మణుడు తనకుశలకర్మలో భాగము సేవకున కిచ్చెను. సేవకు డనుమోదించెను. అంతట దేవి వానినిగూడ నౌకపై నెక్కించి వానిని మోలినీనగరమునకు గొని పోయి, బ్రాహ్మణునియింట ధనము నుంచి నిజనివాసమునకు బోయెను.

[శాస్త అభిసంబుద్ధుడయినపిదప ఈగాథ పలికెను :

సుత్రసన్నతతోడ సుందరనౌక
సిద్ధము చేయించి సేవకసహితు
శంఖు జేర్చెను దేవి చక్కనిపురికి.]

బ్రాహ్మణుడు యావజ్జీవము సంపదతో తులతూగుచు, దానధర్మములు చేయుచు, పంచశీలములు రక్షించుచు. కాలము తీరినంతనే అనుచరునితో కూడ దేవనగరము చేరెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, సత్యక్రియ కావించి జాతకములు సరిపోల్చెను. సత్యక్రియానంతరము ఉపాసకుడు శ్రోతాపత్తిఫల ప్రతిష్ఠితు డాయెను, ఆ కాలమున దేవి ఉత్పలవర్ణ, సేవకుడు ఆనందుడు, శంఖ బ్రాహ్మణుడు నేనే.

★

443 క్షుద్రబోధి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచూ కోపగ్రస్తుడైన ఒకానొకనిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడుకల్యాణకారి యగు శాసన ప్రకారము ప్రవ్రజించియు కోపమును జయింప లేకుండెను; అతడు కోపియగుటయే గాక చంచలమనస్కుడు. ఇతరు లేది చెప్పినను మండిపడెడివాడు. కోపము రాగానే మూతి ముడుచుకొనెడివాడు. అతడు కోపిష్టి యని విని శాస్త వానిని పిలువ నంపి "నీవు నిజముగా కోపిష్టివేనా?" అని ప్రశ్నించి, భిక్షువు నిజమే నని అంగీకరించిన పిదప "భిక్షూ, నీవు కోపము విడువ వలెను. ఇహపరలోకములలో కోపము వంటిఅనర్థకారి మరియొకటి లేదు. నీవు క్రోధము లేని బుద్ధశాసన ప్రకారము ప్రవ్రజించియు కోపము నేల విడువవు? పూర్వము పండితులు బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజింపకున్నను కోపము లేకుండిరి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదత్తుడు వారాణసిలో రాజ్యము చేయుచుండగా, కాశీగ్రామములో మహాసంపత్తిశాలి యగు ధనిక బ్రాహ్మణు డుండెను. ఆయనకు సంతానము లేదు. పుత్రసంతానముకొరకు బ్రాహ్మణి దైవతమునకు మ్రొక్కుచుం డెను. బ్రహ్మలోకమునుండి బోధిసత్త్వుడు అవతరించి ఆమెగర్భమున ప్రవేశిం చెను. నామకరణమునాడు బాలునకు బోధికుమారు డని పేరు పెట్టిరి.

ఆతడు పెరిగి పెద్దవాడై తక్షశిలకు జని సమస్తవిద్యాలు నేర్చి ఇంటికి తిరిగివచ్చెను. ఆతనికి ఇచ్ఛలేకున్నను. తల్లిదండ్రులు ఆశ్లేయపారుషేయములలో సమాన మగు కన్యను తెచ్చిరి. ఉభయులకు ఇష్టము లేకున్నను పెద్దలు వివాహము జరిపిరి. వారిలో ఎవరికిని కామము లేదు. స్వప్నములో కూడా కామవాసన లేకుండ పెరిగిన పరిశుద్ధశీలురు. కాలక్రమమున తల్లిదండ్రులు కాలధర్మము చెందగా బోధిసత్త్వుడు వారికి అంత్యక్రియలు చేసి భార్యను పిలిచి "భద్రే, నీవు రకోలది సంపదను స్వీకరించి సుఖముగా నుండుము" అనెను.

"ఆర్యపుత్రా, మీ రేమి చేయుదురు ?"

"నాకు ధనముతో పని లేదు. నేను హిమాలయమునకు జని ప్రవ్రజించి ఆత్మోద్ధరణ చేసికొందును."

"ఆర్యపుత్రా, పురుషులేనా ప్రవ్రజింతురు ?"

"భద్రే, స్త్రీలకు కూడ హక్కున్నది." "నేను మీవలెనే త్యాగిని నయి ఎంతటిదైనా లక్ష్యము చేయను. నాకుకూడ ధనముతో పని లేదు. నేనుకూడా ప్రవ్రజింతును."

"భద్రే, నీకిది యోగ్యము."

ఉభయులును భూరిదానము చేసి ఇల్లు వెడలి రమణీయ ప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ప్రవ్రజించి, కందమూలఫలములు భుజించుచు, పదిసంవత్సరము లక్కడనే నివసించిరి. అప్పటివరకును వారికి ధ్యానలబ్ధి కాలేదు. ఆవల వారు ఉప్పు, పులుసు కొరకు జనపదమునకుపోయి, విచారించుచు క్రమముగా వారాణసి చేరి రాజోద్యానమున నుండజొచ్చిరి.

ఒకనాడు తోటమాలి రాజదర్శనార్థము పోయినప్పుడు రాజు వానితో "నేను ఉద్యానమున క్రీడింతును. ఆరామమునంతయు పరిష్కరింపుము." అని ఆదేశించెను. వాడు ఉపవనమున పరిశుద్ధము చేసినపిదప రాజు చాలమంది అనుచరులతో అచ్చట కేగెను. బ్రాహ్మణీ బ్రాహ్మణు లుద్యానములో ఒకవైపున కూర్చుండి, ప్రవ్రజ్యాసుఖము అనుభవించుచుండిరి. రాజు ఇటు నటు పచారు చేయుచు ఆసుందరపరివ్రాజకద్వయమును కనుగొని వారియెడల సంతుష్టచిత్తు డాయెను. కావున ఆయన కొంచెము తడబడుచు, వారిని ప్రశ్నింత మనుకొని బోధిసత్త్వుని సమీపించి, "ప్రవ్రజించిన మీకిచట నేమి కావలెను ?" అనెను.

"మహారాజా, ఏమియును వలదు. మే మిరువుర మొక్కసారిగా ప్రవ్రజించినాము. తత్పూర్వము ఈమె నాచరణసేవిక." విని రాజు "వీరి కేమియును పని లేదు. నేను ఐశ్వర్యబలముచే ఈమెను కొనిపోయినచో ఈతడు నన్నేమి చేయగలడు ? కావున పట్టుకొందును." అని ఆతనికడకుపోయి ఈగాథ పలికెను ;

ఈ తపస్విని ప్రియ నీవిశాలాక్షి
బ్రాహ్మణా, ఎవరైన బలపూర్వకము
ఎత్తుకపోవుచో నేమి చేయుదువు ?

విని బోధిసత్త్వుడీగాథ పలికెను :

నాయంతరంగంబునందు క్రోధంబు
సంభూత మైనచో వచ్చునందాక
విడువదు నను, కాన విపులవర్షంబు
ధరణీపాంగంబు దమియించురీతి
ఏను దానిని శమియింప జేయుదును.

ఈ ప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు సింహనాదము చేసినట్లు పలికెను. రాజు ఆమాటలు వినియు అజ్ఞానముచే, మూర్ఖతచే అంధీభూతు డగుటవలన మనస్సును వశమున నుంచికొనలేక ఒకయుద్యోగిని పిలిచి "ఈపరివ్రాజికను రాజభవనమునకు కొనిపొమ్ము" అని ఆజ్ఞ ఇచ్చెను. ఏడ్చి మొత్తుకొనుచు "లోకమున ధర్మము లేదు" అని వాపోవుచున్న పరివ్రాజికను వాడు కొనిపోయెను. బోధిసత్త్వుడు ఆమె యేడ్పు విని ఒక్కసారి ఆవలికి చూచి, దృష్టి మరల్చుకొనెను. రాజుద్యానము విడిచి రాజభవనమునకు జనెను. ఆపరివ్రాజికను పిలువ నంపి సౌఖ్యమును భోగములను గూర్చి ఆమెకు తెలిపెను. ఆమె ఐహిక భోగమును నిందించి ప్రవ్రజ్యను ప్రశంసించెను. ఎంతకును మనస్సు స్వాధీనము కాకుండుటచే రాజు గదిలో బంధించి తనలో "ఈపరివ్రాజిక భోగజీవితము నపేక్షించుట లేదు. స్త్రీని తీసికొనిపోవుచున్నను తపస్వి కోపము చెంది ఒక్కసారియు ఇటువైపు చూడ లేదు. ఈతడు గొప్పమోసగాడు. ఏమైనను నాకు అనర్థము కావింపవచ్చును. పోయి అత డేమి చేయుచున్నాడో చూచెదను" అనుకొని ఉద్యానము ప్రవేశించెను.

బోధిసత్త్వుడు కూర్చుండి చీవరము కుట్టుచుండెను. రాజు కొలది పరివారమువెంటబెట్టుకొని అలంభటము లేకుండ, నిదానముగా ఆయనకడ కరిగెను. బోధిసత్త్వుడు రాజువంక చూడక అంబరమును కుట్టుచుండెను. రాజు తనలో "ఈతడు క్రోధముచే నాతో మాటాడకున్నాడు. ఈదుష్టతపస్వి సింహగర్జన చేసినచో నాకు కోపము వచ్చును. అణచుకొని పైకి తెలియనీయను" అనుకొని ఈగాథ పలికెను :

ఆత్మ ప్రతాపంబు నాదిలో చూపు
నట్టు ప్రగల్భంబు లాడినవాడు
బండపోలిక నిప్పు డుండు మౌనమున.

బోధిసత్త్వుడు కోపము లేకుండ రాజునకు సమాధానము చెప్పుదు నను కొని ఈగాథ పలికెను :

పుట్టినచో వశీభూతంబు కాదు
క్రోధంబు కావున క్షోణీపాలక
శమనంబు భూరివర్షము చేయునట్లు
ఏను దానిని శమియింప జేసితిని.

రాజు తనలో, అవును వేరొక విద్యనుగూర్చి ఈయనను ప్రశ్నింతును అనుకొని, ఈగాథ పలికెను :

పుట్టిన దేది నీబుద్ధిలోపలను ?
కాని దేనికి వశగామివి కావు ?
ఎద్దాని నీవు శమింప జేసితివి
అధికవర్షము భూరి నణచినయట్లు ?

విని బోధిసత్త్వుడు "మహారాజా, క్రోధమువలన నెన్నోదోషము లుండును. ఇది బాధలకీడు కలిగించును. తొలుత నామనస్సున క్రోధ ముత్పన్న మైనది. కాని మైత్రీభావనతో దానిని నిరోధించితిని" అని క్రోధదుష్టపరిణామమును నిందించువాడై ఈగాథ పలికెను :

పుట్టియు నయ్యది పొడచూప కుండు ?
పుట్టక బాగుగా పొడచూపు నేది ?
అట్టిక్రోధము మదిం బుట్టెను కాని
కానైతి వశవర్తి దానికి నేను
క్రోధమ్మునకును మూర్ఖుండు లోబడును

ఏది జన్మింప నపహితకాము లైన
శత్రువుల్ కూడ ప్రసన్నులౌ అట్టి
క్రోధంబు నామనఃకుహరాన బుట్టె
కానైతి వశవర్తి దానికి నేను
క్రోధమ్మునకును మూర్ఖుండు లోబడును.

ఏది జన్మింపగా నే సదర్థములు
నైతము బుద్ధికి చక్కగా రావొ
అట్టిక్రోధము మదిం బుట్టెను కాని

దానికి వశవర్తి గాన్నెతి నేను
క్రోధమ్మునకును మూర్ఖుండు లోబడును.

దేనికి వశవర్తి యైన జనుండు
కుశలకర్మంబులు కూడ త్యజించు
విపులార్థములు గూడ విడుచుచునుండు
భయదమనర్థకమును బలవంతమైన
యా క్రోధమునకు మహారాజ, నేను
వశవర్తి గాలేదు వాస్తవమ్ముగను,

కర్రలంపిడిచేత కలుగును నిప్పు
ఎవ్వానిచేత జన్మించెనో దాను
అట్టికాష్ఠంబుల నగ్నిదహించు
అజ్ఞాని మూర్ఖుంగునో మందబుద్ధి
సంఘర్షణంబున జనియించు క్రోధ
మావల నాతడే అద్దాన నుండు.

గడ్డిలో కట్టెలం బడ్డట్టి వహ్ని
పోలిక క్రోధ ప్రభూతి యెవ్వనికి
వర్ధించుచుండు నవ్వానియశంబు
బహుళ పక్షాన క్షీణించునట్లు

ఇంధనరహిత వహ్ని ప్రకాశమున
ఎవని క్రోధము శమియించుచునుండు
నవ్వాని కీరితి యభివృద్ధి నొందు
శుక్లపక్షంబున సోమునిరీతి.

రాజు బోధిసత్త్వునివాక్కులు విని ప్రసన్నచిత్తుడై అమాత్యుని బిలిచి పరివ్రాజికను కొని రమ్మనియు, క్షమాపణ వేడవలె ననియు నాన తిచ్చెను. "క్రోధరహితులై మీ రిరువురు నుద్యానమున ప్రవ్రజ్యాసుఖము ననుభవించుచు, నివసింపుడు. నేను నీధర్మసంరక్షణవిషయమై కనుగొనుచుందును." అని ప్రణామముచేసి

వెడలిపోయెను. ఉభయులు నచటనే నివసింపజొచ్చిరి. కాలక్రమమున పరివ్రాజిక కాలధర్మము నొందెను. ఆవల నతడు హిమాలయమునకు జని, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను బొంది బ్రహ్మవిహార మభ్యసించి తుదకు బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశనము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను సత్యప్రకాశనానంతరము కుపితభిక్షు వనాగామి ఫలమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. ఆసమయమున పరివ్రాజిక రాహులమాత; రాజు ఆనందుడు; పరివ్రాజకుడు నేనే.

X

౪౪౪. కణ్హదీపాయన జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్తుడను భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ కుసజాతకము ( ) లో వచ్చును. శాస్త భిక్షువుతో "నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడవైతివా ?" అనెను.

"భన్తే, నిజమే," "భిక్షూ, పూర్వకాలమున బుద్ధుడు జన్మింపకపూర్వము పండితులు అన్యవిధానమున ప్రవ్రజించి, 50 సంవత్సరములకు పైగా కామభోగముల నాశ్రయింపక బ్రహ్మచర్యము నవలంబించిరి. లజ్జాభయములచే తాము ఉద్విగ్నచిత్తులైనవిషయము ఎవరితోడను చెప్పరైరి. కాని నీవు కల్యాణప్రదమగు శాసనప్రకారము ప్రవ్రజించియు, నావంటిగౌరవార్హ బుద్ధుని సమక్షమున నిలిచి పరిషన్మధ్యమున ఇట్లేల పలుకుచున్నావు ? నీవు లజ్జ నేల రక్షించుకొనలేదు ?" అని శాస్త పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వంకరాష్ట్రమున కౌశాంబీనగరమున కౌశాంబీకు డనురాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆసమయమున ఒకానొక గ్రామమున ఎనుబదికోట్లకు అధిపతు లగు బ్రాహ్మణమిత్రు లిరువు రుండిరి. ఇరువురును కామభోగములు దోషభూయిష్టములని యెంచి, భూరిదానములు చేసి, భోగములన్నిటిని త్యజించి, జనులు దుఃఖముచే ఏడ్చి మొత్తుకొనుచుండగా, హిమాలయమునకు బయలుదేరిరి, అక్కడ ఆశ్రమము నిర్మించికొని ప్రవ్రజించి, కందమూలఫలాదులు తినుచుండి యేబది సంవత్సరములు నివసించిరి. అయినను వారికి ధ్యానలబ్ధి కాలేదు. అవల ఉప్పు, చింతపండుకొరకు, హిమాలయము దిగి, జనపదములు తిరుగుచు కాశీరాజ్యము చేరిరి. అచ్చట ఒకానొకనిగమగ్రామమున, ఒకగృహస్థునకు మిత్రులైరి. ఆయన వారిని చూచినంతనే ప్రసన్నచిత్తుడై, పర్ణశాల నిర్మించి వారికి కావలసిన నాలుగు వస్తువులు సమకూర్చినాడు. అచ్చట వారు రమారమి ౬ సంవత్సరము లుండిరి.

ఆవల పరివ్రాజనము చేయుటకై బయలు వెడలి వారాణసి చేరి శ్మశానములో నివసింపజొచ్చిరి. వారిలో ద్వైపాయనతపస్వి కాలదికాలము శ్మశానమున నుండి గృహ సమిత్రునికొరకు పోయెను. మాండవ్యతపస్వి అచ్చటనే యుండెను. ఒక రాత్రి వేళ చోరుడు విశేషముగా ధన మపహరించి పోవుచుండెను. ఇంటిలోనివారు నిదుర లేచి, కాపలావారిని వెంట బెట్టుకొని చోరునివెంటబడిరి. చోరుడు శీఘ్రముగా శ్మశానము చేరి మాండవ్యునిపర్ణశాలకడ సరుకులు వదలి పారిపోయెను. యజమానులు వానిని కనుగొని మాండవ్యునితో "ఓరిదుష్టతపస్వీ, నీవు రాత్రివేళ చౌర్యము చేయుదువు. పగటివేళ తపస్సు నటింతువు" అని అతనిని తన్ని, కొట్టి. రాజుసన్నిధికి కొనిపోయిరి. రాజు విచారించకుండానే "ఇతనిని కొనిపోయి శూలారోపణము చేయుడు" అని ఆజ్ఞ యిచ్చెను. మొదట వేపకొయ్యతో చెక్కిన శూలమునకు ఆయనను దిగవేసిరి. అది దిగలేదు. తుదకు ఇనుపశూలమునకు తపస్విని దిగవేసిననూ దిగబడలేదు. అపుడు తాపసి తనపూర్వకర్మనుగూర్చి యోచించినాడు. ఆయనకు పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగి, కర్మవిధానము గోచరించినది. వెనుకటి జన్మమునలో కలవారియింటి బిడ్డ. ఒకనాటాతడు తండ్రివెంట నేదో చెట్టు కొట్టుటకై పోయెను. ఈగను కోవిదారముకర్రతో గ్రుచ్చెను. తాను చేసిన పాపమునకు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొన నెంచి తాపసి తనప్రకృతస్థితి గమనించి శూలారోపకులను పిలిచి, "మీరు నన్ను శూలారోపము చేయదలచినచో కోవిదార కాష్ఠముతో చేసినశూలమును తెప్పింపుడు" అని చెప్పగా వారు అట్లే దానిని కొని వచ్చి తపస్విని దానిపై కెక్కించి, కాపలావారి నుంచి చనిరి. వారు చాటున దాగి మునికడకు వచ్చుపోవువారిని చూడజొచ్చిరి. అప్పుడు ద్వైపాయనుడు తన మిత్రుని చూచి చాలరోజు లయిన దని తలచి మాండవ్యుని కడకు బయలువెడలెను. మిత్రుడు శూలవేధ పొందినవా డని మార్గమధ్యమున విని, మాండవ్యుని సమీపించి, ఒక ప్రక్క నిలిచి, "మిత్రమా! నీవుచేసిన అపరాధ మేమి?" అని అడిగెను. "నే నేమియు అపరాధము చేయ లేదు." "నీకెవరిమీదను కోపము లేదా?" "నాకు రాజుమీదగాని, నన్ను బంధించిన శూలారోపకులమీద గాని కోపము లేదు." "ఇట్లయినచో సదాచారవర్తి చ్ఛాయ నాకు సౌఖ్యదాయకము" అని ద్వైపాయనుడు శూలమున కెదురుగా కూరుచుండెను. మాండవ్యుని శరీరమునుండి రక్తబిందువులు ద్వైపాయనుని నుదిటిపై బడెను. అతని బంగారుశరీరము ఆబిందుపాతముచే కాంచెను నల్లబడెను. దానివలన ఆయనకు కృష్ణద్వైపాయనుడనుపేరు వచ్చెను. ఆరేయియంతయు అత డచటనే కూరుచుండెను. ఈసమాచారము కావలివాండ్రు

రాజునకు మరునాడు నివేదించిరి. అతను విచారణ చేయకుండ ఇట్లు చేసితినే అని తట్టగా రాజు వెంటనే లేచి శీఘ్రముగా ద్వైపాయనునికడకు జని "తపస్వీ, ఎదురుగా ఏల కూరుచున్నావు?'' అని అడిగెను. ''మహారాజా, ఈతపస్వి సంరక్షణకై కూరుచున్నాను. మీరు విచారణ చేసి దోషి యని నిరూపించి ఈశిక్ష వేసినారా? లేక విచారణ చేయకుండనే చేసినారా?'' అనెను. అవు నని రాజు అంగీకరించెను, తపస్వి సమస్తము వివరించెను రాజు సత్యము గ్రహించి మాండవ్యుడు నిర్దోషి యని గ్రహించి శూలము విడదీయుడని శూలారోపకున కానతి యిచ్చెను. అపుడు మాండవ్యుడు "మహారాజా, నేను పూర్వజన్మమున చేసినకర్మమునకు ప్రతిఫలముగా ఈశూలారోపము సంప్రాప్తమయ్యెను. దీనిని నాశరీరమునుండి తొలగించుటకు వీలు పడదు. మీరు నన్ను బ్రతికింప దలచుచో రంపము తెప్పించి ఈశూలమును నాచర్మముతో కలిపి కోయింపుడు'' అని చెప్పెను.

రాజు అట్లే చేయించెను. శూలము శరీరములోపలనే యుండెను. మాండవ్యుడు మక్షికగుదస్థానమున పొడిచిన శలాకమొన దానిలోనే యుండెను. మక్షికము మరణింప లేదు. కావున అతడు కూడ మరణింపక జీవించియుండెను.

రాజు తపస్వులకు ప్రణామముచేసి క్షమింప వేడి వారిని ఉద్యానమున నిలిపి ఉపచారములు చేయ సాగెను. అప్పటినుండి ఆతపస్వికి అణిమాండవ్యు డనుపేరు వచ్చెను. ఆయన రాజాశ్రయమున నచ్చటనే యుండెను. అంతట ద్వీపాయనుని గాయము మాన్పి గృహస్థమిత్రము మాండవ్యునికడకు పోయెను. అతడు పర్ణశాలలో ప్రవేశించుట గాంచి మిత్రునకు సూచన చేసెను. ఆతడు విని ప్రసన్నచిత్తుడై భార్యాపుత్రసహితముగా చాల పరిమళము గల పుష్పమాలికలు, సుగంధతైలము, ఖండశర్కర మొదలగునవి పట్టించుకొని పర్ణశాల చేరి ద్వీపాయనునకు ప్రణామము చేసి పాదములు కడిగి సుగంధతైలము రాచి మధురపానీయ మిచ్చి కూర్చుండి అణిమాండవ్యుడు చెప్పుమాటలు వినసాగెను. అతనికుమారుడు పచారు చేయు ఆవుచివర బంతి ఆడుచుండెను. అచట కలుగులో విషసర్ప ముండెను. బాలుడు కొట్టినబంతి పోయి పుట్టలోని విషసర్పమునెత్తిపై బడెను. బాలుడు తెలియక బంతికొరకు బిలములో చేయి పెట్టగా, కృష్ణసర్పము వాని చేతిపై కాటు వేసెను. బాలుడు విషవేగమువలన మూర్ఛితుడై అచటనే పడిపోయెను. తల్లిదండ్రులు ఈవిషయము గ్రహించి బాలుని లేవ నెత్తి కొనివచ్చి తపస్విచరణములపై బడవేసిరి. "భన్తే, ప్రవ్రజితులకు ఓషధుల ప్రభావము తెలియును, మాబాలుని

రక్షింపుడు" అనిరి, "నాకు ఓషధులసంగతి తెలియదు; నేను వైద్యము చేయను," "భద్రే, అట్లయినచో తాను మైత్రీభావన నెరపి సత్యక్రియ చేసి సంరక్షింపుడు." "మంచిది, సత్యక్రియ కావింతును" అని యజ్ఞదత్తునిశిరస్సుపై కరముంచి ఈ గాథ పలికెను :

పుణ్యకాంక్ష, ప్రసన్నతాపూర్వకముగ
నిండు సప్తాహకాలమ్ము నెరపినాను
బ్రహ్మచర్యము; పూర్వ మేబదిసమాల
సమయ మెల్ల నిచ్ఛతో జరపినాను.

పాలనము; నేటి సత్యప్రభావమునను
సంఘటిల్లుత శుభము విషమ్ముగుండ
అగుత నిర్వీర్య, మిప్పుడే యజ్ఞదత్తు
డసువులం బొంది యుపవిష్టు డగును గాత!

సత్యక్రియ కావించినంతనే యజ్ఞదత్తుని గాయమునుండి విషము పైకి పొంగి నేలపై జాలువారెను. బాలుడు కన్నులు తెరచి తల్లితండ్రులను గాంచి "అమ్మా" అని కేకవేసి పండుకొనెను. అపుడు కణ్హదీపాయనుడు బాలునితండ్రితో "నాశక్తికొలది పాటుపడినాను. నీశక్తికొలది కూడ ప్రయత్నింపుము" అనెను. సత్యక్రియ కావింతును. అని బ్రాహ్మణుడు కుమారుని రొమ్ముపై హస్తముంచి ఈగాథ పలికెను :

నానివాసమ్మునకు వచ్చునతిథుల గని
ఎన్నడుంగూడ దాన మే నీయలేదు.
శ్రమణులకును బహుశ్రుతు లగుబ్రాహ్మణులకు
ఇచ్చువాడను దాన మనిచ్ఛతోడ.
నేటి సత్యక్రియామహో పాటవమున
విషము నిర్వీర్య మగుత, జీవించుగాక
యజ్ఞదత్తుడు కల్యాణ మగును గాక!

ఇట్లాతడు సత్యక్రియ కావించినంతనే కటిప్రదేశమునుండి విషము నేలపై జాలువారెను. కుమారుడు లేచి కూరుచుండెను. కాని, నిలువజాలక పోయెను. అపుడు తండ్రి వానితల్లితో "భద్రురాలా, నేను చేయగలిగినది చేసినాను. నీవుకూడ

సత్యక్రియ కావింపుము. కుమారుడు లేచునట్లు చేయు" మనెను. "నాకడ సత్యక్రియ ఒకటి కలదు. కాని దానిని మీయెదుట చెప్పలేను." "భద్రురాలా, ఎట్లైనను కుమారునకు ఆరోగ్యము కలుగునట్లు చేయుము." ఆమె యంగీకరించి సత్యక్రియ కావించుచు ఈగాథ పలికెను :

భుజగమ్ము తండ్రి, ప్రభూతతేజము
కలయది పాషాణతలమ్ముపై నుండి
ఎగురుచు నిన్ను కాటేసినదాని
యెడ గాని, నీతండ్రి యెడగాని లేదు
అప్రియత్వంబునం దంతర మేమి.

నేటిసత్యక్రియా ప్రభావంబునను
విరిగి విషమ్ము జీవించును గాక
యజ్ఞదత్తుం డింక నగు గాక శుభము.

తోడనే విషమంతయు నేలపై జాలువారెను. యజ్ఞదత్తుడు విషరహితుడై ఆడుకొన జొచ్చెను. ఇట్లు కుమారుడు లేచినంతనే మాండవ్యుడు తపస్వి యభిప్రాయము తెలిసికొనుటకై ఈగాథ పలికెను :

సకలమానవులును శాంతచిత్తులును
దమనశీలురును కా దగుదురు, పిదప
గ్రహియింప నగు పరివ్రాజక వృత్తి,

బ్రహ్మచర్యంబు దీపాయనా, యెవరు
నెరప రనిచ్ఛతో నీవిధానమున.
హేయ మా కార్యంబు నేల చేసితివి ?

ఆతడు దానిమూలము తెలుపుచు ఈగాథ పలికెను :

ప్రథమమున శ్రద్ధతోడనే ప్రవ్రజించి
మరలి నాడ గృహస్థాశ్రమమున కవల
గోరెచందాన మూకమూర్ఖుండు వీడు
అనడి లోకాపవాదాని కదలిపోయి
నెరపితిని బ్రహ్మచర్యంబు నే ననిచ్ఛ.

ఇద్ది విజ్ఞులు మెచ్చిరా, రిద్ది సాధు
జనులకును జీవనం బగుచుంద నుగుట
పుణ్యమును నేను సైతము పొందగలను.

దీపాయనుడు తనయభిప్రాయము నెరింగించి మాండవ్యుని ప్రశ్నించునప్పుడ ఈగాథ పలికెను :

శ్రమణులును, విప్రులును, బాటసారు లైన
భిక్షకై వచ్చినంత సంప్రీతి గూర్చ
వన్నపానీయముల నిచ్చి; అందరకును
ఆవకీనగృహంబు సాధారణంబు,

ఎట్టియపవాద భయమున నిచ్చ లేక
పోయినను, పుణ్యకార్యముల్ చేయు దీవు ?

అంతట మాండవ్యుడు తనమతమును వివరించునప్పుడె ఈగాథ పలికెను :

తండ్రియును తాతయును దానధర్మములను
చేయువారు శ్రద్ధతోడ ప్రసిద్ధి నొంది;
ఈ పరంపర రక్షింపు నాస యొకటి,
అద్ది నాతోడ నుచ్ఛిన్న మైన జనులు
హేయముగ జూతు రనుభీతి, హేతువులుగ
ఇప్పుడింటిని దానమ్ము విచ్చ లేకె.

ఆవల మాండవ్యుడు తనభార్యను ప్రశ్నించునప్పుడె ఈగాథ పలికెను :

ఎరుక లేనికుమారిని హే సుగాత్రి
పిన్నదానిని నిన్ను తెచ్చితిని నీదు
వంశమందుండి, లేకున్న వాంఛ నీకు.
నాకు సేవలు చేయుచున్నావు మిగుల :
గోచరింప దప్రియచర్యకొంచెమేని !
సంగతిలె ట్లొ మననివాసంబు దేవి .

ఆమె ఈగాథ పలికెను :

మాపరంపరలో లేదు మగని విడిచి
పోయినది; అపరంపర పోవనీక

నడుపుకోరిక, విచ్చిత్తి పావలనసె
వచ్చునో యమలోకాపపాద భీతి
కారణముగాగ నీతోడ కలిసియుంటి
ఇచ్చ యేమియు లేకపోయినను గూడ.

ఇట్లు పలికి ఆమె తనలో "నేను స్వామియెదుట ఇదివరలో నెన్నడును పలుకనిమాటలు పలికితిని. ఆయనకు నాపై కోపము వచ్చినను రావచ్చును. కాబట్టి మాట విశ్వాసము గల తపస్వియెదుట క్షమాపణ వేడెదను." అనుకొని క్షమ వేడునదై ఈగాథ పలికెను :

పలుక దగనట్టి వాక్కులు పలికినాను
నీదుసుతుకయి క్షమియింపు నేడు నన్ను.
ఇహమునందు సుతప్రేమ నేది మీరు ?
ఓయి మండవ్య జీవించియున్నవాడు
యజ్ఞదత్తుండు మామకీనాత్మజుండు.

అపుడు మాండవ్యుడు "భద్రే, లెమ్ము నిన్ను క్షమించుచున్నాను. నేటినుండి నీచిత్తమున కాఠిన్య ముండరాదు. నేనుకూడ నీయెడ అప్రియము చేయను." అనెను. బోధిసత్త్వుడు మాండవ్యునితో "ఆయుష్మన్, నీవు శ్రమ చేసి ప్రోగు చేసిన ధనము సత్కర్మల యెడ అశ్రద్ధ వహించి చేసిన దానధర్మములు యుక్తము కాదు. నేటినుండి శ్రద్ధాపూర్వకముగా దానధర్మములు చేయుచుండుము." అని ఉపదేశ మిచ్చెను. అతడు సమ్మతించి బోధిసత్త్వునితో "భన్తే, "మీరు మా దానములకు క్షేత్రమై ఇష్టము లేకున్నను చేసిన బ్రహ్మచర్యపాలనము సరిగా లేదు. నేటినుండి ప్రసన్నచిత్తముతో బ్రహ్మచర్యపాలనము చేయవలెను." అనెను. వారు బోధిసత్త్వునకు ప్రమాణము చేసి వెడలిపోయిరి. అప్పటినుండి భార్య భర్తయెడ స్నేహభావముతో నుండెను. మాండవ్యుడు ప్రసన్నచిత్తుడయి శ్రద్ధాళువై దాన ధర్మములు చేయజొచ్చెను. క్రమముగా ధ్యానాభిజ్ఞలను పొంది బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశము కావించి జాతకముల సరి పోల్చెను. ఉద్విగ్నచిత్తుడైన భిక్షువు స్రోతాపత్తిఫల మొందెను. ఆకాలమున మాండవ్యుడు ఆనందుడు; భార్యవిశాఖ; పుత్రుడు రాహులుడు; అణిమాండవ్యుడు సారిపుత్రుడు; కణ్హదీపాయనుడు నేనే.

౪౪౫. నిగ్రోధ జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహరించుచు దేవదత్తునిగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు భిక్షువులు దేవదత్తునితో "ఆయుష్మన్, శాస్త నీకు మిక్కిలి ఉపకారము చేసినాడు. నీకు శాస్త వలననే ప్రవ్రజ్య ఉపసంపద లభించినవి, శాస్తవలననే నీకు ధ్యానము లభించెను. నీకు రాబడియు, గౌరవము ఆబలధారి వలననే లభించినవి," అనిరి. దేవదత్తుడు అక్కడ క్రింది పడియున్న గడ్డిపరకను లేవనెత్తి "నేను శ్రమణగౌతమునివలన రవ్వమాత్రము ఉపకారము లభించినట్లు భావించుట లేదు" అనెను. అత డిట్లు పలికిన పిదప ధర్మసభలో చర్చలు జరిగెను. శాస్త అరుదెంచి "భిక్షువులారా, కూర్చుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు?" అనెను. "ఫలాని విషయము" "భిక్షువులారా, దేవదత్తు డకృతజ్ఞుడు. మిత్రద్రోహియు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ఇట్లే యుండె" అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున రాజగృహమున మగధరాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అప్పుడు రాజగృహశ్రేష్ఠి తనకుమారునకై ఒకానొక జనపదశ్రేష్ఠి పుత్రికను తీసుకొని వచ్చెను. వంధ్య యగుటచే క్రమముగా నామె కాదరము తగ్గిపోయెను. నీవు వ్యంధ్యవు. మావంశాభివృద్ధి యెట్లగును అని యామెను ప్రతిదినము దెప్పుచుండిరి. "సరి. గర్భవతినని వారిని మోసగించెదను" అని తలపోసి యామె తనకు నచ్చినదాదిని "అమ్మా, గర్భవతు లేమేపనులు చేయుదురు" అని యడిగి తెలిసికొని, ఋతుకాలము వచ్చినప్పుడు లేచి చింతపండు మొదలగునవి తినెను. కాలు చేతులు కడుగుకొనునప్పుడు వానిని బాగుగా పిసికి లావెక్కునట్లు చేసెను. అనుదినము వస్త్రముమీద వస్త్రము కట్టి పొట్ట లావుగా నుండునట్టు చేసెను. చూచుకములు నల్లబెక్కునట్లు కావించెను. శరీరకృత్యములు చేయునప్పు డాదాదిని తప్ప మరియెవ్వరిని దగ్గరకు రానిచ్చెడిది కాదు. ఆమె గర్భవతి యని భర్త నిర్ణయించెను. ఆమె యీవిధముగా నవమాసములుండి "జనపదమున మాపుట్టినింటికి

కానుపునకై పోవుదును" అని అత్తమామల యనుజ్ఞ పొంది రథ మెక్కి ఆడంబరముతో రాజగృహము వెలువడి రాజమార్గము ప్రవేశించెను. ఆమెకు ముందు బిడారము పోవుచుండెను. ఒకనా డామె ప్రయాణము చేయుచుండ దరిద్రవనిత యొకతె మార్గము ప్రక్క మర్రిచెట్టు క్రింద మగశిశువును కనెను. ఆమె ప్రాతఃకాలమున బిడారు బయలువెడలునపుడు తనలో "నేను వీరివెంట పోవజాలను, వీరు లేకుండ పోవజాలను. పోవుదునేని కుమారుడు లభింపడు" అనుకొని మర్రిచెట్టు మొదట ఆమము చల్లి పుత్రుని విడిచి వెడలిపోయెను. దేవతలు ఆశిశువును రక్షించిరి. బోధిసత్వుడే ఆరూపమున జన్మించెను. ప్రాతఃకాలమున ఆమె మర్రిచెట్టుకడకు పోవగా బంగరువన్నె గలఆబాలుడు కానబడెను. చూచి ఆమె నాయత్నము సఫల మయ్యెను. అనుకొని వస్త్రము ప్రక్కకు నెట్టి పిక్కపై నెత్తురు ఆమము రాచుకొని జనన కాలమును సూచించెను. ఆమె కప్పుకొన్న వస్త్రము జారిపడెను. ప్రసన్నచిత్తులైన ఆమె యనుయాయులు రాజగృహమునకు రావార్తపంపిరి. ఆమె మామగారు పరిజనులతో "కుమారుడు కలిగినపిదప పుట్టింటికి పోయి ఏమి చేయును? ఆమె ఇచ్చటకే మరలి రాదగును" అని వార్త పంపగా ఆమె రాజగృహమునకు మరలి వచ్చెను. ఆమె కింటివారు స్వాగతము చెప్పి, బాలుడు న్యగ్రోధ వృక్షము క్రింద జన్మించుటచే నామకరణ సందర్భమున న్యగ్రోధ కుమారు డని పేరు పెట్టిరి. ఆనాడే శ్రేష్ఠికోడలు కానుపుకై పుట్టింటికి బోవుచు మార్గమధ్యమున చెట్టుకొమ్మ క్రింద పుత్రుని గనెను. వానికి శాఖాకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. శ్రేష్ఠి నాశ్రయించి యున్నతంతువాయునిభార్యకు ఆనాడే వస్త్రములలో బిడ్డడు పుట్టెను. వానికి పోత్తికు డని పే రిడిరి. న్యగ్రోధకుమారుడు పుట్టిననాడే వారు జన్మించినా రని తెలిసికొని మహాశ్రేష్ఠి వారిని రావించి ఒకచోటనే అందరిపోషణకును ఏర్పాటు చేసెను. వారందరు పెరిగి పెద్దవారైనపిదప తక్షశిల కేగి విద్య లభ్యసించిరి. శ్రేష్ఠిపుత్రు లిరువురు ఆచార్యునకు చెరియొక ౪౦౦౦ యిచ్చిరి. పోత్తికుమారుని విద్యాభారము న్యగ్రోధుడు తనపై బెట్టుకొనెను. విద్య ముగించిన పిదప వారు ఆచార్యునికడ సెలవు గైకొని బయలు వెడలి దేశసభ్యతను గమనించుచు క్రమక్రమముగా వారాణసి చేరి చెట్టుక్రింద దిగిరి. అప్పటికి వారాణసి ప్రభువు చనిపోయి యేడురోజు లాయెను. మరునాడు పుష్పరథము బయలుదేరు నని చాటింపు జరిగెను. తెల్లవారుసరికి పోత్తకుమారుడు ముందుగా లేచి న్యగ్రోధకుమారుని పాదములు పట్టుచుండెను. ఆచెట్టుపై నున్నకోడి క్రిందికొమ్మపై నున్నకోడిపై రెట్ట వేసెను. "ఎవరిట్లు చేసిరి?"

"మిత్రమా, నేనే పొరపాటున చేసితిని."

"ఓరీ, నీవు రెట్ట వేయుటకు నా శరీరమే స్థానమనుకొంటివా? నా సత్తువ నీకు తెలియదు." "ఓరీ నేను పొరబడితినిఅని చెప్పినను నీవు ఎగిరిపడుచున్నావు. నీసామర్థ్యమెంత?" "నన్ను చంపి తినువారికి తెల్లవారుసరికి 1000 నాణెములు లభించును. ఎందుచేత నేను గర్వపడను?" "ఓరీ దీనికే యెగిరి పడుచున్నావా? నన్ను చంపి పైమాంసము తినువాడు తెల్లవారుసరికి రాజగును; నడిమిమాంసము తినువాడు సేనాధిపతి యగును: బొమికలు నమలువాడు ఖజాంచీ యగును." పోత్తికుడు ఆమాటలు విని తనలో "వేయినాణెములవలన నాకు లాభమేమి? రాజగుటయే మంచి" దనుకొని మెల్లగా చెట్టుపై కెక్కి పైన పండుకొనియున్నకోడిని చంపి, దిగి నిప్పులలో కాల్చి పైమాంసము నిగ్రోధకుమారునకు, మధ్యమాంసము శాఖకుమారునకు పెట్టి బొమికల కంటుకొన్నమాంసము తాను తినెను. ఆహారానంతరము "నిగ్రోధకుమారా, నేడు నీవు రాజగుదువు; శాఖకుమారుడు సేనాధిపతి యగును. నేను ఖజాంచీ నగుదును." "నీకెట్లు తెలియును" అని వారడిగినపిమ్మట జరిగినవృత్తాంతము తెలిపెను. వారుదయముననే వారాణసికి పోయి ఒకానొక బ్రాహ్మణునియింట నేయి, చక్కెర, క్షీరము పుచ్చుకొని నగరము వెలువడి ఉద్యానవనము ప్రవేశించిరి. నిగ్రోధకుమారుడు శిలామయ మండపముపై పండుకొనెను, తక్కినయిరువురు బయట పండుకొనిరి.

అప్పుడు పంచరాజ చిహ్నములు లోపలనుంచి చిత్రించిన రథము ఉద్యానము చేరి ముందరికి కదలక ఆగిపోయెను. పురోహితుడు తనలో "ఉద్యానమున నెవరో పుణ్యాత్ము లుండవలెను" అనుకొని లోనికి జని కుమారుని గాంచి అతని కాలిపై నున్న దుప్పటి తొలగించి చూడగా పాదమున చక్రవర్తిలక్షణములు కానబడెను. వారాణసిమాట యేమి, సమస్త జంబూద్వీపమునకు చక్రవర్తి యగుటకు తగినవాడనుకొని పురోహితు డతనిశరీరము పరీక్షించెను. నిగ్రోధకుమారునకు మెలకువ వచ్చెను. ముఖముపై దుప్పటి తొలగించి జనసమూహమును గాంచి ప్రక్కకు తిరిగి పండుకొనెను. కొలదిక్షణములలో లేచి శిలాఫలకముపై కూర్చుండెను. బ్రాహ్మణు డభివాదనము చేసి "రాజ్యముపై అధికారము మీది" అని, అతను మంచి దనిన పిదప రత్నఖచిత స్వర్ణపీఠముపై కూర్చుండ బెట్టి అభిషేకము చేసెను. కుమారుడు రాజైనపిదప శాఖకుమారుని సేనాధిపతిని చేసి వైభవముతో నగరమున ప్రవేశించెను. పోత్తియకుమారుడు కూడ అతనివెంట

నగరములోని కరిగెను. అప్పటినుండి బోధిసత్త్వుడు ధర్మానుసారముగా రాజ్య మేలుచుండెను.

ఒకనాడు తలిదండ్రులమాట జ్ఞప్తికి వచ్చి శంఖకుమారునితో "తలిదండ్రులు లేక నే నుండజాలను. నీవు సముచితపరివారముతో చని జననీజనకులను తోడ్కొని రమ్ము" అనెను.

శంఖకుమారుడు అంగీకరింపక "అచట నాకేమియు పనిలేదు." అనెను. అంతట బోధిసత్త్వుడు ఏ క్షత్రియునితో చెప్పెను. ఆతడు మంచి దని బయలుదేరి తలిదండ్రులను సమీపించి "మీకుమారుడు రాజయినాడు. రండు పోవుదము" అనెను. వా రంగీకరింపక "నాయనా, మాకడ కావలసినంత ధన మున్నది. అక్కడకు వచ్చుట మాకు రుచించుట లేదు," అనిరి. శంఖకుమారుని తలిదండ్రులతో రాజ్యవిషయము చెప్పగా వారుకూడ సమ్మతింప లేదు. తనతల్లిదండ్రులతో గూడ రాజ్యవిషయము ప్రస్తావింపగా వారుకూడ సమ్మతింపక "పోనిమ్ము. మే మిచ్చటనే నివసించుచు వస్త్రములు తయారు చేసి కాలము గడుపుకొనగలము" అనిరి. వారల యంగీకారము పొందలేక ఆతడు వారాణసికి తిరిగెను. అతడు తనలో "త్రోవలో సేనాధిపతియింట విశ్రాంతి తీసుకొని పిదప నిగ్రోధకుమారుని కలిసికొందును" అనుకొని సేనాధిపతి సౌధద్వారముకడ నిలిచి లోనికి "నీమిత్రుడు ఏ క్షత్రియకుమారుడు వచ్చినాడు" అని వార్త నంపెను. ద్వారపాలకుని మాటలు విని శంఖకుమారుడు "వీడు రాజ్యము నా కీయక నిగ్రోధకుమారున కిచ్చినాడు" అనెడి వైరభావముతో నుండి వార్త విని మండిపడి లేచి వచ్చి "ఎవడు వీనికి మిత్రుడు ! దాసీపుత్రుని- పిచ్చివానిని- పట్టుకొనుడు" అని మెడ పట్టి నెట్టించెను. అతడు తనలో "శంఖకుమారునకు సేనాపతిపదవి నే నిప్పించినదే. వీడు కృతఘ్నుడు, మిత్రద్రోహి నన్ను కొట్టి నెట్టించినాడు. నిగ్రోధుడు విజ్ఞుడు కృతజ్ఞుడు, సత్పురుషుడు, అతనిసన్నిధికి పోయెదను" అనుకొని రాజద్వారమున నిలిచి లోనికి వార్త పంపెను. రాజు అనుజ్ఞ నిచ్చి ఆతడు లోనికి వచ్చినంతనే పీఠమునుండి లేచి స్వాగతము పలికి, కుశల మడిగి అతనికి క్షురకర్మాదిక మేర్పాటు చేసెను.

ఆవల వివిధాభరణములతో అలంకరించి, రుచ్యపదార్థములతో విందు చేసి, అతని ప్రక్కన సుఖాసీను డయ్యెను. ఆవల తలిదండ్రులను గూర్చి కుశలప్రశ్న లడిగెను. వారు రాలే మని చెప్పినవిషయము తెలిసికొనెను.

అక్కడ శాఖకుమారుడు తనలో "ఈ పోత్రియ నాకు విరుద్ధముగా రాజుతో నామీద నింద మోపజాలడు; నేనుండగా నేమియు వ్యతిరేకముగా పలుకలేడు" అనుకొని రాజసముఖమునకు పోయెను. పోత్రియకుమారుడు శాఖకుమారుని యెదుటనే రాజును సంబోధించి "దేవా, తాము నమ్ముదురో నమ్మరో నాకు మార్గమున బడలిక కలుగుటచే త్రోవలో నున్న శాఖకుమారుని యింట విశ్రాంతి గైకొని పిదప తమసన్నిధికి రాదలచి ఇతని యింటికి పోయి యిచటికి వచ్చితిని. శాఖకుమారుడు నన్ను గుర్తింపక నన్ను మెడ బట్టి గెంటినాడు" అని మూడు గాథలు పలికెను :

ఏ నెఱుంగను వీని, నీత డెవ్వాండు ?
ఎవరివా డని శాఖ డెఱుగనియట్లు
న న్నన్నమాటలు న్యగ్రోధ, గణన
చేయుదువా ? శాఖసేవకగణము
కొట్టి మోమున, మెడ పట్టి నెట్టినది.

ద్రోహి, కృతఘ్నుండు, దుర్మతి నీదు
సఖు డైన శాఖుండు సలిపినా డయ్యె
హే జనాధిప, యిట్టి హేయకార్యమ్ము!

విని న్యగ్రోధకుమారుడు ఈ గాథ పలికెను :

ఈ సంఘటనము నే నెఱుగను, నాకు
నెవ్వరు చెప్పలే దిప్పుడు శాఖ
వృత్తాంతమును నాకు విన్నవించితివి
నీవు మిత్రమ, నాకు జీవనదాత
విమ్మహాపదవు మా కహీనసంపత్తు.

నీమూలమున గల్గె నిజముగా బుద్ధి
ఇందులో సందియ మేమియు లేదు.
అంకురింపక మాడునట్లు బీజంబు
వహ్నిలో బడి, దుష్టవర్తను డైన
జనునకుం జేసినసత్కృతి కూడ
సత్ఫలం బొసగక సమసియే పోవు!

శీలవంతుండును, చేసిన మేలు
విస్మరింపక, ఆర్యవృత్తంబు కల్గు
నుత్తమునకు జేయు నుపకార మెపుడు
సత్క్షేత్రపతిత బీజమువోలె చెలగు.

ఈ విధమున న్యగ్రోధుడు పలుకునపుడు శాఖకుమారుడు అచటనే నిలిచి యుండెను. రాజు "శాఖా, ఈ పోత్తికుని గుర్తింపగలవా ?" అనెను. ఆతడు ఊర కుండెను. రాజు ఆనతి యిచ్చుచు ఈ గాథ పలికెను :

వంచకుడితండు దుర్మార్గవర్తనుండు
బలిమి హరియింపవలె వీని ప్రాణములను
వీడు జీవముతో నుండ చూడగోర !

విని పోత్తికుడు తనలో "ఈ మూర్ఖుడు నామూలమున మరణింప రాదు." అనుకొని ఈ గాథ పలికెను :

ఇతనిని మహాప్రభూ, క్షమియింప దగును
మరణ మొందిన ప్రాణముల్ తిరిగి రావు !
ఇతడు దుష్టుడైనను క్షమింప దగును
కోర నే దేవ, ఈతనిమారణంబు.

రాజాతనిమాటలు విని శాఖకుమారుని క్షమించెను. అతడు పోత్తియకుమారునే సైన్యాధిపతిని చేయవలె ననుకొనెను. కాని ఆతడిష్టపడలేదు. అన్ని అభియోగములను విచారించు భాండాగారికపదవి యాతనికిచ్చెను, పూర్వ మీపదవిలేదు; అప్పటినుండియే ఆరంభమయినది.

కొంతకాలమునకు పోత్తియకుమారుడు బిడ్డలతో కాలనుగడిపి వృద్ధు డయ్యెను. తన సంతానమున కుపదేశ మిచ్చుచుండె ఈ గాథ పలికెను :

ఆచరింపం దగు న్యగ్రోధసేవ,
చనరాదు శాఖుని సవిధమ్మునకును
శాఖునికడ జీవసంపదకన్న
న్యగ్రోధుకడ మరణమ్ము శ్రేయమ్ము.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి భిక్షువులారా, "ఇప్పుడే కాదు పూర్వము కూడ దేవదత్తుడు కృతఘ్నుడు" అని జాతకమును సరిపోల్చెను: ఆ కాలమున శాఖ కుమారుడు దేవదత్తుడు; పోత్తియకుమారుడు ఆనందుడు; న్యగ్రోధకుమారుడు నేనే.

0

446. తక్కళ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు పితృపోషకు డగు ఉపాసకుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆతడు పేదకుటుంబమున పుట్టెను. తల్లి పోయిన పిమ్మట ఆతడు ప్రాతః కాలముననే లేచి తండ్రికి దంతధావనాదికములకై వస్తువులు సమకూర్చెడివాడు. కూలి గాని, పొలము పని గాని చేసి దానివలన వచ్చు ద్రవ్యముతో తండ్రికి ఆహారము సిద్ధము చేసెడివాడు. తండ్రి కుమారునితో "నాయనా, నీ వొక్కడవే యింటి పనులు, పొలము పనులు చేయుచున్నావు. నీకు వివాహార్థము కన్యను కొని తెత్తును. అది గృహకృత్యములు నిర్వహించును" అనెను.

"నాయనా, స్త్రీ యింటిలోనికి వచ్చినపిమ్మట నీకు గాని, నాకు గాని చిత్త శాంతి యుండదు. ఇట్టి మాటలు చెప్పవద్దు, నీజీవితాంతము వరకును నేను సేవ చేయుచుందును. అనంతరము చూచెదను," అనెను.

కుమారుని అంగీకారము లేకున్నను తండ్రి ఒకానొక వధువును తీసికొని వచ్చెను. ఆమె మిగుల నమ్రతతో భర్తకును, మామగారికిని సపర్యలు చేయుచుండెను. కొంతకాలము గడచినపిదప ఆమె తనలో "నాభర్త దొరికినదానిని తండ్రికి ఈయక నా కిచ్చుచున్నాడు. నిజముగా తండ్రియెడల ఆయనకు ప్రీతి లేదు. ఒక ఉపాయము నవలంబించి ఈ ముసలివానిని ఇంటినుండి ఆవలకు పంపెదను." అనుకొని, అప్పటినుండి ఆయనకు కోపమువచ్చు మాటలు పలుక జొచ్చెను. స్నానమునకు చాల చల్లని నీరు గాని, చాల వేడినీరు గాని పెట్టుచు, వంటలో ఉప్పు ఏమాత్రము వేయక గాని, ఎక్కువ వేసిగాని వడ్డించుచు, ఉడికీఉడకని బియ్యము గాని మాడు గాని పెట్టుచుండెను. ఆయనకు కోపము వచ్చినప్పుడు "ఈ ముసలికి సపర్యలు ఎవరు చేయగలరు?" మొదలగుకఠినవాక్కులు పలుకుచు, జగడము పెట్టుకొనెడిది; ఎట్టెట్లో భర్తను నిందించి కోపము తెప్పించెడిది. "చూడు, మీ నాయనగారి పని! ఇట్లు చేయవల దన్నమీదట కోపించును. ఈ యింట నన్నో,

మామగారిని ఉండనిండు" అనును. ఆత డిట్ల నెను. "భద్రే, నీవు చిన్న దానవు. ఎప్పటికయినను పోయి ఉండగలవు. మామయన పెద్దవాడు. నీవు ఇది సహింపని పక్షమున ఈ యింటినుండి వెడలుము," ఆమె భయపడి వృద్ధుని పాదములపై బడి క్షమింపు మని కోరి "ఇది మొదలు ఇట్లుచేయను" అనెను, అప్పటినుండి ఆమె వెనుకటి తీరునే సేవలు చేయజొచ్చెను.

ఆ రోజులలో ఇంటిలోని పోరువలన ఉపాసకుడు శాస్త కడకు ధర్మోపదేశము వినుటకు పోజాలకుండెను. మరల ఇంటిలో స్వస్థత ఏర్పడినపిదప చనెను. శాస్త అతనిని చూచి "ఉపాసకా, నీవు ఏడెనిమిది రోజులనుండి ధర్మోపదేశము వినుటకు వచ్చుట లేదేమి?" అనెను. ఉపాసకుడు స్థితిగతులు విన్నవించినపిదప "ఇప్పుడు మాత్రము నీవు భార్యమాట వినక తండ్రిని వెళ్ళగొట్టకుంటివి. కాని పూర్వజన్మలో ఆమె మాట విని తండ్రిని శ్మశానములోనికి గొనిపోయి గోతిలోనికి త్రోసితివి. అప్పుడు నేను తలిదండ్రులయెడల ఆచరింపవలసిన ధర్మములను బోధించి నిన్ను పితృహత్యనుండి నివారించితిని. అప్పటి నాయుపదేశములు విని జీవితాంతము వరకును తండ్రికి సేవలు చేయుచు స్వర్గము చేరితివి. జన్మాంతరమున కూడ నా ఉపదేశములు విస్మరింప లేదు. అందుచే నిప్పు డామెమాట విననైతివి" అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఒకానొక వంశమున జన్మించిన బాలునకు వశిష్ఠకు డని పేరు పెట్టిరి. ఆతడు తల్లి దండ్రులకు ఉపకారము చేయుచు తల్లిమరణానంతరము తండ్రికి ఉపకారము చేయుచుండెను. ఆతనిభార్య "స్వామీ, మామగారి చేష్టలు చూడుడు, ఆయన కఠినుడు, కలహశీలి, వృద్ధుడు, రోగి, త్వరలోనే మరణింపగలడు. నేను ఈ యింట నుండజాలను." అని మాటిమాటికిని చెప్పినపిదప భర్త "భద్రే, మానవుని చంపుట సులువు కాదు, ఆయనను చంపుట యెట్లు?" అనెను. "అట్లయిన మీకు ఉపాయము చెప్పెదను." "అయినచో తెలుపుము." "స్వామీ, మీరు వేకువజాము ననే లేచి మామగారి మంచముకడకు జని అందరకు వినబడునట్లు పెద్ద గొంతుతో ఫలానా గ్రామమున మనకు ధన మీయవలసినవాడు ఉన్నాడు. నేను వెళ్ళినను ఈయకున్నాడు. మీ తరువాతకూడ ఈయడు. ఉదయము బండిలో బయలు దేరుదము అనుడు. ఆయన లేచునప్పటికి మీరు బండి కట్టుడు, అంగులో ఆయన

కూర్చున్నపిదప శ్మశానమునకు గొనిపొండు, దొంగలు దోచుకున్నారని కేకవైచి నెత్తిపై గొట్టుడు" అని ఆమె చెప్పినది. బాగున్న దని తలచి యతడు బండి సిద్ధము చేసెను. అతనివెంట ఏడేళ్ళబాలు డుండెను. బాలుడు చదువుకొన్నవాడు. మేధావి. బాలుడు తల్లిమాటలు ఆలకించి తనలో "నాతల్లి దుర్మార్గురాలు. మా నాయనచే తండ్రిని చంపింపనున్నది. ఇట్టిపని కానీయకుండ చూచెదను" అనుకొని నెమ్మదిగా తండ్రికడకు జని పండుకొనెను. వశిష్ఠకుడు నిర్ణీతసమయమునకు బండి సిద్ధముచేసి తండ్రికడకు జని "నాయనా మనకు కావలసిన ధనము దెచ్చుకొందము" అని తండ్రిని బండిలో గూరుచుండ బెట్టుకొనెను. బాలుడు ముందుగనే పోయి బండి యెక్కెను. తండ్రి వానిని నివారింపలేక తుదకు వెంట గొనిచ్చెను. తండ్రి కుమారుని బండిలో నొక ప్రక్క గూరుచుండ బెట్టి పలుగు, పార పట్టుకొని పోయి మారుమూల త్రవ్వ నారంభించెను. బండి దిగి బాలుడు నెమ్మదిగా జనకునికడకు జని, ఏమియు నెరుగనివానివలె సంభాషణ మారంభించి యీగాథ పలికెను :

అడవిలోన శ్మశానమ్మునందు తండ్రి
కానబడవు కదంబమున్ గడ్డలేని;
త్రవ్వుచున్నాడ వింక గర్తమ్ము నేల ?

తండ్రి యీగాథ పలికెను ;

బాధ పడుచున్నవాడు సర్పలతవలన
తాత, వ్యాధులు పీడింప నాతతముగ.
తాత జీవించి యుంట యుక్తమ్ము కాదు
కాన పూడ్చెద నతని నీగర్తమందు.

విని, కుమారుడు ఈగాథ పలికెను :

నీవు సంకల్పంబు నింగుపాపంబు
తోడ గూడిన, దిట్టి దుష్టభీకరము
కృత్యంబు చేసెద వేటికి తండ్రి ?

ఇట్లు పలికి తండ్రిచేతిలోని పలుగు తీసుకొని సమీపములో నేల త్రవ్వ దొడగెను. తండ్రి వచ్చి "నాయనా, ఏల త్రవ్వుచున్నావు ?" అనెను. అతడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువాడై ఈ గాథ పలికెను;

జరుగుట నిజ మిట్టి సంఘటనమ్ము
నాయనా నీకును, నామూలమునను
వచ్చినయంతనే పార్ధకదశయె.

వంశపారంపర్య వ ర్తనంబునకు
తగినట్లు నిన్ను గ ర్తంబున పూడ్తు.

ఆతని తండ్రి యీ గాథ పలికెను :

కఠినవాక్కులతోడ గాయంబు చేసి
నను బాధపెట్టుచున్నావు కుమార !
ఔరసుండవె కాని అహితచిత్తుడవు.

ఇట్లాతడు పలికినపిదప బుద్ధిమంతు డైన బాలుడు ప్రత్యుత్తరముగా నొకగాథ, ఉల్లాసముగా నొకగాథయు పలికెను :

హితచింతకుడ నే నహితచింతకుండ
కాను నాయన, పాపకార్యంబునుండి
మరలింప సంకల్ప, మంతియే సుమ్ము.

చంపు నేపాపి నిర్దోషిజనకు నైన
తల్లి నైనను నరకమ్ము తప్పకుండ
చెందు నవ్వాడు మరణమ్ము పొందుపిదప.

అన్నపానాదుల నొసంగి కన్నతల్లి
దండ్రులకు సేవ చేయునాతండు మరణ
మొందిన యనంతరంబునం దోవసిష్ఠ
సద్గతిం జెందు ననుట నిస్సంశయంబు.

పుత్రుడు చెప్పిన ధర్మోపదేశము విని తండ్రి ఈ గాథ పలికెను ;

కా వహితచింతకుండవు నీవు పుత్ర
అగుదువు హితైషివే, భవదీయజనని
పలుకుచే క్రూరకర్మంబు సలుపనుంటి.

ఇది విని బాలుడు "నాయనా, స్త్రీలదోష మెరిగియు ఎంతకును నిగ్రహింప కున్నచో పాపకర్మము జరుగును. మరల నాతల్లి ఇట్లు చేయకుండునట్లు నివారింప వలెను." అని ఈ గాథ పలికెను :

జన్మకారణ మైనట్టి జనని నాకు
నీకు నర్ధాంగి యైనయా నింద్యచరిత
గెంటివేయుము తోడనే యింటినుండి
కానియెడ నామె కూర్చు ననూనబాధ.

తండ్రి కుమారుని మాటలు విని ప్రసన్నచిత్తుడై "నాయనా, రమ్ము పోవుదము అనెను" అనెను. తండ్రి కుమారులతో కూర్చుండి ఆమె కూడ బండితో కదలెను. ఇంటికి పోయి, దౌర్భాగ్యురాలిని వెడలగొట్టినట్లు తలచి ఇల్లు అలికి పాలు కాచి యుంచెను. అపుడు వారందరును వచ్చుట చూచి వెడలగొట్టిన దానిని మరల కొని వచ్చినాడని యెంచి కోపించి, ఓరిగుణమ్రగ్గుడా, వెడలిపోవు నిర్భాగ్యురాలిని మరల తీసికొని వచ్చినావా, అని నిందించెను. వసిష్ఠుడు మౌనముగా బండితలుపు తెరచి "దురాచారిణీ ఏమనుచున్నావు!" అని బాగుగా కొట్టి కాలుపట్టి యీడ్చి "నేటినుండి ఈయింట నుండవలదు" అని వెలుపలికి నెట్టివేసెను.

మువ్వురును క్షీరము త్రాగిరి. ఆదుర్మార్గురాలు కొలదిదినములపాటు వేరొక యింట నుండెను. అపుడు బాలుడు తండ్రితో "నాయనా, నాతల్లి ఇప్పటికి తెలివి తెచ్చుకొన్నది. ఫలాని గ్రామమున నామామకూతు రున్నది. ఆమె వచ్చి మా నాయనకు కుమారునకు ఉపచారము చేయును. ఆమెను తీసికొని వచ్చెదను అని చెప్పి గంధమాల్యాదులు తీసుకొని బండి నెక్కి బయలువెడలుము. పగలు పొలమున నుండి సాయంకాలమునకు మరలి రమ్ము" అని చెప్పెను. అత డట్లె చేసెను. ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలు నీభర్త "వేరొక భార్యను తెచ్చుకొనుటకై వేరొక గ్రామము చనినాడు" అని చెప్పినారు. ఆమె భయపడి "ఇక అవకాశము లేదు. నాకుమారుని వేడికొందును" అనుకొని నెమ్మదిగా వానికడకు జని వాని పాదములపై బడి "నాకు తోడ్పడువారు లేరు. నేటినుండి మీ కందరకును స్వామువలె అలంకరించునట్లు ఉపచారములు చేసెదను. మరల నన్ను ఇంటికి జేర్పింపుము" అని వేడుకొనగా. బాలుడు "మంచిది. మరల నీ వట్లు చేయవలదు, అప్రమత్తతతో నుండుము." అని తండ్రి వచ్చుసమయమున ఈగాథ పలికెను :

అనె వశీభూత యైనది, శాంత
మానస హ స్తినిమాడ్కి నియ్యెడను
ఇంటికి గ్రమ్మర నేతేరవచ్చు,

అతడు తండ్రితో ఇట్లు పలికి తల్లిని తీసుకొనివచ్చెను. ఆమె భర్తను, మామను క్షమింపుడని వేడి ధర్మమార్గమున ఇంట సేవలు చేయుచుండెను. వారు కుమారుని యుపదేశానుసారముగా దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు స్వర్గగాము లయిరి.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యక్రియ కావించి జాతకములు సరిపోల్చెను. పితృపోషకుడు శ్రోతాపత్తిఫలము నందెను. ఆకాలమున తండ్రి కొడుకులు వీరే: కుమారుడను నేనే.

O

447. మహాధమ్మపాల జాతకము

శాస్త ప్రథమపర్యాయము కపిలవస్తుకు జని, తండ్రినివాసస్థానమైన న్యగ్రోధారామమున విహరించు సమయమున రాజు నవిశ్వాసమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శుద్ధోదనమహారాజు ఇరువదివేలభిక్షువులతో కూడియున్న బుద్ధుని నిజగృహమునకు ఆహ్వానించి యవాగుపానీయము నిచ్చి భోజనానంతరము కుశలాదికము లడిగి "భన్తే, మీరు మహాభ్యాసము చేయుకాలమున దేవత అరుదెంచి ఆకసమున నిలిచి "నీకుమారుడు ఆహారము లేక మరణించినాడు" అని తెల్పెను. శాస్త "మహారాజా, మీరు నమ్మితిరా ?" అని అడిగెను.

"భన్తే. నమ్మలేదు. ఆకసమున నిలిచి పలికినదేవతమాటలు స్వీకరింపక మా కుమారుడు బోధివృక్షమునక్రింద కూర్చుండి బుద్ధత్వమును పొందువరకును పరినిర్వాణము చెందడు అంటిని".

"మహారాజా. మీరు పూర్వము మహాధర్మపాలుడై జన్మించినప్పుడు కూడ ప్రసిద్ధాచార్యుడు ఇవి నీకుమారుని యెముకలని చూపినను మీరు నమ్మలేదు. ఇప్పుడు ఎట్లు విశ్వసింతురు ?" అని, శాస్త తండ్రి కోరిన పిమ్మట పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా కాశీరాష్ట్రమున ధర్మపాలగ్రామ ముండెను. అందు ధర్మపాలవంశ ముండుటచే గ్రామమునకా పేరు వచ్చెను. అచట దశకుశలకర్మ లాచరించు బ్రాహ్మణునకు ధర్మపాలుడని పేరు వచ్చెను. వారి పరిపాలనములో పరిచారికలు, పరిజనులుకూడ దానధర్మములు చేయుచు, శీలములు రక్షించుచు ఉపోసథవ్రత మాచరించుచుండిరి. బోధిసత్త్వు డాసమయమున వారియింట పుట్టెను. అతనికి ధర్మపాలకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవాడైనపిదప తండ్రి 1000 నాణెము లిచ్చి విద్య నేర్చుకొనుటకై తక్షశిలానగరమునకు పంపెను. యువకు డచ్చటికి చేరి.

ప్రసిద్ధాచార్యునివద్ద విద్యాభ్యాసము చేసెను. అచట 500 మంది శిష్యులతో ఆతడు జ్యేష్ఠశిష్యపదవి నొందెను.

అసమయమున ఆచార్యుని జ్యేష్ఠపుత్రుడు మరణించినాడు. తనచుట్టును, శిష్యులు, జ్ఞాతులు పరివేష్టించి యుండగా ఆచార్యుడు దుఃఖించుచు పుదకు శ్మశానమునకు కళేబరము గొనిపోయి అంత్యక్రియలు కావించెను. అప్పుడెల్లరు నేడ్చి మొత్తుకొనుచుండిరి. ధర్మపాలకుమారుడు మాత్రము శాంతముగా నుండెను. ఐదు వందలమంది శిష్యులు మరలి వచ్చి ఆచార్యునికడ కూర్చుండి "ఆర్యా! ఆచారవంతుడు, తరుణవయస్కుడు అగు కుమారుడు తల్లిదండ్రులను విడనాడి మరణించినాడు." అనిరి. ధర్మపాలుడు వారితో "మిత్రులారా, అతడు తరుణ వయస్సుననే పోయినాడని మీ రన్నారు. చిన్నతనముననే ఏల మరణించెను? యౌవనమున పోవుట సముచితము కాదు" అనెను,

"మిత్రమా, ప్రాణు లెల్లరు మరణింప వలసిన వారని తెలియదా?" "తెలియును, కాని ప్రాణి తారుణ్య ముండగా చనిపోవదు. వార్ధకము వచ్చినంతనే మృతి సంభవించును." "సంస్కారము లన్నియు అనిత్యములు. నిత్యముండు వారు లేరా?" "అనిత్య మగుట సత్యమే. అయినను ప్రాణి బాల్యముననే మరణింపదు, వృద్ధుడైన పిదపనే అనిత్యమును పొందును." "మిత్రమా, ధర్మపాలా, మీయింట నెవరును చనిపోవుట లేదా?" "చిన్నతనమున మరణించుట లేదు, వార్ధకముననే మరణము సంభవించును,"

"ఇది మీకులక్రమాగత మగు నాచారమా?"

"అవును, కులపరంపరాగతమే."

విద్యార్థులు చని ఆతనిమాట లాచార్యునకు నివేదించిరి. ఆచార్యుడు అతనిని బిలువ నంపి "నాయనా, ధర్మపాలా, నిజముగా మీయింట చిన్నతనమున నెవ్వరును చనిపోవుట లేదా?" అనెను, "ఆచార్యా, సత్యమే." గురువాతనిమాటలు విని తనలో "ఇతడు మిగుల ఆశ్చర్యకర మగు వార్త చెప్పుచున్నాడు. పోయి ఇతనితండ్రి నడిగి యీతనిమాటలు సత్య మగునేని నేనుగూడ ఆ ధర్మమునే అనుష్ఠింతును" అనుకొని చేయవలసిన కర్మ లన్నియు జేసి, తరువాత కొలదిదినములకు ధర్మపాలుని పిలిపించి "నాయనా, నేను బయటకు పోవలెను. నేను మరలి వచ్చు వరకు విద్యార్థులకు పాఠములు చెప్పుచుండుము" అనెను. మేకబొమికలు తెప్పించి

అందు రెండు సుగంధతైలములు వేసి సంచిలో నుంచి, చిన్నసేవకుని వెంట పెట్టుకొని తక్షశిలనుండి బయలుదేరి క్రమముగా ఆ గ్రామము చేరెను." ధర్మపాలుని గృహమేది'' అని అడిగి తెలిసికొని ద్వారము చేరి నిలిచెను. అక్కడి పరిచారకులలో ఆచార్యుని తొలుత చూచినవారిలో నొకడు చేతినుండి గొడుగును, ఒకడు పాదములనుండి పాదరక్షలను, ఇంకొకడు చేతినుండి సంచిని తీసికొనిరి, "ధర్మపాలకుమారునియాచార్యుడు వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచినా డని యజమానునకు తెలుపుడు'' అని గురువు పలికినపిదప మంచి దని వారట్లే చేసిరి- ధర్మపాలుడు త్వరితముగా వచ్చి ఆచార్యుని లోనికి గొనిపోయి మంచముపై కూరుచుండబెట్టి ఆవల పాదములు కడిగి పూజించెను. భోజనానంతరము సుఖాసీనుడై '' బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకుమారుడు మిక్కిలి ప్రజ్ఞ గలవాడు. మూడువేదములందును అష్టాదశవిద్యలందును ఉత్తీర్ణుడైనాడు. కాని, ఏదో వ్యాధివలన అతనికి మరణము ప్రాప్తించినది. అన్నిసంస్కారములు అనిత్యములు'' అని చెప్పెను. బ్రాహ్మణుడు చప్పట్లు కొట్టి గట్టిగా నవ్వెను.

''బ్రాహ్మణోత్తమా, నవ్వేద రేల?'' ''నాకుమారుడు మరణింపడు. వేరొకడు మరణించి యుండును.'' "నీకుమారుడే పోయినాడు. బొమికలు చూచి నమ్ముము,'' అని ఆచార్యుడు సంచిలోనుండి బొమికలను చూపి "ఇవి నీకుమారుని అస్థికలు'' అని పలికెను, "ఇవి మేకవో, కుక్కవో కావచ్చును. నాకుమారుడు పోలేడు. సప్తపురుషాంతరములనుండి మావంశమున తరుణవయస్సున నెవరును పోలేదు. నీవు చెప్పునది సత్యము కాదు'' అని విప్రుడనెను.

అప్పు డెల్లరును కరతాళధ్వనులు చేసి, పెద్దపెట్టున నవ్విరి. ఆచార్యుడు విస్మితుడై, ప్రసన్నచిత్తుడై "బ్రాహ్మణోత్తమా, మీవంశమున నిష్కారణముగా తరుణవయస్కులు మరణించుట సంభవింపదు, యువజనులు మరణింపకుండుటకు కారణ మేమి?'' అని ఈగాథ పలికెను :

నీవ్రతం బెట్టిది? నీ శ్రేష్ఠచర్య
యెద్ది? ఏసత్కార్య హేతువుచేత
బ్రాహ్మణా, నీకిట్టిఫలితమ్ము కలిగె?
మృతి చెందకుందురు మీవంశమందు
తరుణవయస్కు లెట్టాననో చెపుమ!

ఆయన విని యేగుణములవలన తరుణవయస్కులకు మృత్యువు సంభవింపదో వాని నిట్లు ఉగ్గడించెను :

పలుక రసత్యంబు, పాపకృత్యముల
కడకు బోవ, రనార్యకార్యంబు లెవ్వి
నలుప రెన్నడు ధర్మసరణి జరింత్రు
యువకు లద్దానిచే నొందరు మృతిని.

ద్వివిధధర్మంబులు విని యసద్ధర్మ
పరులను విడిచి, సత్పురుషుల నెంత్రు
యువకు లద్దానిచే నొందరు మృతిని.

దాన మిచ్చెడువేళ, తత్పూర్వమందు
నైత ముంగుదుము ప్రసన్నతతోడ
లేదు పశ్చాత్తాపలేశంబు కూడ;
యువకు లద్దానిచే నొందరు మృతిని,

శ్రమణుల, విప్రుల, సర్వయాచకుల
కన్నపానీయముల్ మున్నుగా నిచ్చి
సంతుష్టచిత్తుల సలుపుచుండుదుము
యువకు లద్దానిచే నొందరు మృతిని,

పరులభార్యలయెడ బ్రహ్మచర్యంబు
నిజపత్నియెడ గాక నెరపుచుండుదుము
యువకు లద్దానిచే నొందరు మృతిని.

ఇట్టి యుత్తమాంగనలందు బుట్టినట్టి
సుతులు వేదజ్ఞులును బహుశ్రుతులె గాక
అధికమేధాంచితులును ప్రజ్ఞాన్వితులును
అందుచేత వయఃస్థులు పొందరు మృతి.

తల్లి తండ్రియు సోదరుల్ తనయు లతివ
లెల్లరుం గూడ పరలోకపీఠమున కయి

ఆచరింతురు ధర్మకార్యంబు లెపుడు
అందుచేత వయఃస్థులు చెందరు మృతి.

ఆచరింతురు ధర్మకార్యములు కర్మ
కారు, లుపజీవులును, పరిచారకులును
పారలౌకికసౌఖ్యమే ప్రతిఫలముగ
అందుచేత వయఃస్థులు చెందరు మృతి.

తుదకు ధర్మచారులగుణములను ఈగాథలద్వారమున పలికెను :

ధర్మచారిని రక్షించు ధర్మ మెపుడు
అధికసౌఖ్యము నొసగు ధర్మాచరణము.
అట్టివానికి దుర్గతి పట్టబోదు,

ధర్మచారిని రక్షించు ధర్మమెపుడు
జనని వానకాలంబున ఛత్రమట్లు
ధర్మరక్షితు డగును మాధర్మపాలు
డుండు సుఖముగ. నస్థిక లోరుల వగును.

ఇది విని ఆచార్యుడు "నేను వచ్చుట మేలాయెను. నారాక సఫలమాయెను నిష్ఫలము కాలేదు." అని ధర్మపాలుని తండ్రిని క్షమింపవేడెను. "నేను వచ్చినపుడు మిమ్ము పరీక్షచేయుటకు ఈఅస్థికలు తెచ్చితిని. నీకుమారుడు ఆరోగ్యముతో నున్నాడు. నీవు పరిపాలన చేయుధర్మము నాకు గూడ అనుగ్రహింపుము." అని కొలదిదినము లచట నుండి ఆవల తక్షశిలకు మరలిపోయెను. ధర్మపాలకుమారునకు విద్యలు పూర్తిగా నేర్పి చాలమంది యనుచరులతో నాచార్యు డతనిని స్వగ్రామమునకు పంపెను.

శాస్త శుద్ధోదనున కుపదేశము చేసి, ఈధర్మప్రకాశమున సత్యక్రియ జరిపి జాతకములు సరిపోల్చెను. సత్యక్రియానంతరము రాజు అనాగామిఫలము నందెను. ఆకాలమున ఆచార్యుడు సారిపుత్రుడు, ధర్మపాలకుమారుడు నేనే.

448. కుక్కుట జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచు, వధ ప్రయత్నమును గూర్చి చెప్పినది,

వర్తమాన కథ

ధర్మసభలో దేవదత్తుని దుర్గుణములను గూర్చి చర్చ జరుగుచుండెను. శాస్త అచ్చటి కరుదెంచి విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, కేవలము ఇప్పుడే కాదు పూర్వము కూడ ఇతడు నన్ను వధించుటకై ప్రయత్నము చేసియుండెను." అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున కౌశాంబిలో కౌశంభకనామకుడను రాజు పరిపాలన చేయుచుండెను. ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు కోడికి జనించి వందలకొలది కోళ్ళతో అడవిలో నివసించుచుండెను. అక్కడనే కొలదిదూరములో డేగ యుండెను. అది నేర్పుతో ఒక్కొక్క కోడిపిల్లనే క్రమముగా చంపి తినుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు ఒక్కడే ఉండి మేతమేసి వెదురుపొదలో పండుకొనుచుండెను. డేగ కోడిని పట్టుకొనలేనని తెలిసికొని తనలో "దీనిని కడునేర్పుతో పట్టుకొందును" అనుకొనెను. అతిసమీపమున నున్న చెట్టుకొమ్మపై నక్కి "మిత్రమా, కుక్కుటరాజమా, నీవు నన్ను చూచి ఏల భయపడెదవు? నేను నీతో స్నేహము చేయ గోరుచున్నాను. ఫలాని ప్రదేశమున మేత బాగుగా దొరకును. అక్కడ మనము అన్యోన్య ప్రేమతో ఆహారము తినుచూ నివసింతము" అని పలికెను. బోధిసత్త్వుడు అతనితో "నాకు నీయెడ విశ్వాసము లేదు. పొమ్ము" అని చెప్పెను.

"మిత్రమా, నేను పూర్వము చేసిన దుష్కార్యముల వలన నీవు నన్ను నమ్మజాలకున్నావు. ఇప్పుడు నే నట్లు చేయుట లేదు."

"నాకు అట్టిమిత్రునిమీద విశ్వాసము లేదు. నీవు వెడలిపోవలెను." అని బోధిసత్త్వుడు మూడుసార్లు నిషేధించి, వన మంతయు ప్రతిధ్వనించునట్లు వన దేవతలకు ధర్మకథ ప్రకటించి ఈ గాథలు పలికెను:

పాపాత్ముల నసత్యవాదుల నమ్మ
రాదు, స్వార్థమ్మునకై ప్రజ్ఞా ప్రయోగ
పరులను నమ్మకు పరమశాంతులను,

కొందరు పురుషులు గోపిపాసకులు
వాక్కులచేతనే వారు మిత్రులను
తనువునుండరు పనులచే గాక.

హానముల్ శూన్యమ్ము లయ్యును, వాక్కు
లైశ్వర్యభరితమ్ము లట్టినిస్సార
నరుల, కృతఘ్నుల నమ్మంగరాదు.

భిన్నవి తమ్ముతో నున్నట్టివారి
బహువిధ సంసర్గపరులను గూడ
నపుడైన స్త్రీ యైన నమ్మగారాదు.

అస్థిరుం డగుచు నకార్యకర్మములు
చేయుచు నుండును సిద్ధమ్ముగాను
ఒరులపై ఘాతకై; ఒరలోన దూర్చ
క త్తిపోలిక నుండు ఖలు నమ్మరాదు.

కొందరు మృదువచస్కులు, కాని కఠిన
మానసుల్ మిత్రులై నానావిధాల
చేయువారిని విశ్వసింపగారాదు.

ఎప్పుడైనను ధనం బేని ద్రవ్యమ్ము
కాని దృగ్గోచర మైనచో వాడు
చాటుగా హరియించి స్వామిని జంపు.

శత్రువు లెందరో మిత్రరూపమున
గనబడ, నానీచజనుల నెరింగి
కోడి డేగనుబోలె వీడగావలయు.

ఎవ్వ డుత్పన్నార్థ మెరుగజాలండో
శీఘ్రమే, శత్రులచేతుల బడుచు
అధికమ్ముగా బొందు ననుతాప మతడు.

ఎవ్వ డుత్పన్నార్థ మిట్టె గ్రహించు
నాతండు వైరులపాశ్లనుండి
శీఘ్రమ్ముగా ముక్తి చెందును డేగ
వాడిగోరులనుండి కోడివిధాన.

ధ్వంసకారియు నిత్యకుధార్మికుండు
నైన వానిని దూరమునందె విడువ
వలయు, వేణువనంబున వలను దాటి
కోడి డేగను దూరాన వీడునట్లు.

ఈ గాథలు పలికి "నీవు ఇచ్చట నున్నపక్షమున నిన్ను ఏమి చేయవలెనో నాకు తెలియును." అని డేగను బెదిరించెను. అచటనుండి డేగ వేరొకచోటికి ఎగిరి పోయెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు పూర్వము కూడ ఇట్లే నన్ను చంపుటకు యత్నించెను." అని బోధిసత్త్వుడు జాతకములు సరిపోల్చెను. అపుడు డేగ దేవదత్తుడు; కోడి నేనే.

— o —

౪౪౯. మట్ఠకుణ్డలి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుసమయమున ఇట్టి గృహస్థుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో బుద్ధ సేవకు డగు గృహస్థునిపుత్రుడు మరణించెను. పుత్ర శోకాభిభూతుడైన ఆతడు స్నానము మాని, భోజనము మాని, పనులు చూడక బుద్ధ సేవకు కూడ చనకుండెను. "నా ప్రియపుత్రుడు నన్ను విడిచి నాకంటె ముందు పోయినాడు !" అని విలపించుచుండెను,

శాస్త బ్రాహ్మీముహూర్తమున లేచి, లోకముపై దృష్టి పరపి, ఈ గృహస్థు శీఘ్రముగా స్రోతాపత్తిఫలము పొందనున్నా డని గ్రహించి, మరునాడు శ్రావస్తిలో భిక్షుసంఘముతో భిక్షువులకర్తవ్యమును ప్రబోధించి, ఆనందస్థవిరునితో ఆయింటికి జనెను. శాస్త అరుదెంచినట్లు ఆగృహస్థునకు సూచన చేసిరి. ఆయింటి వారు ఆసనముపరచి శాస్తను కూర్చుండ బెట్టి, గృహస్థును పట్టుకొని శాస్త సన్నిధికి గొనివచ్చిరి. ప్రణమిల్లి ఒకప్రక్కన కూర్చున్న గృహస్థుతో దయార్ద్ర వచనములతో, "ఉపాసకా, నీవేకపుత్రుని విషయమై చింతించుచున్నావా ?" అనెను.

"భన్తే, చిత్తము," అని అతడన్న పిదప శాస్త "పూర్వము పుత్రుడు పోయినపిమ్మట పండితుడు తిరుగుచుండెను. వివేకవంతులవాక్కులు విని, పోయిన వాడు మరల రాడు అనుతత్త్వమును గ్రహించి శోకము మానుకొనెను" అని, అతనిప్రార్థనపై పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదత్తుడు వారాణసిలో రాజ్యము చేయుచుండగా మహా వైభవశాలి యగు బ్రాహ్మణుని పుత్రుడు, పదునైదు పదునారువత్సరములవాడు ఏదో వ్యాధివలన చనిపోయి దేవలోకమున జన్మించెను. బాలుడు మరణించిన పిదప బ్రాహ్మణుడు శ్మశానమునకు పోయి బూడిదప్రోగు విరజిమ్ముచు, ఏడ్చుచు, అన్ని పనులు విడిచి శోకాకులచిత్తుడై తిరుగుచుండెను. దేవపుత్రుడు విహరించుచు అది చూచి ఉపాయముచే నాయనదుఃఖము దూరము చేయుదును అని తలపోసి తండ్రి

శ్మశానమునకు బోయి దుఃఖించుసమయమున ఆయనకుమారుని రూపము ధరించి సమస్తాభరణములు ఆల్చి ఒక ప్రక్కన నిలిచి, నెత్తిన చేతులు పెట్టుకొని గట్టిగా నేడువజొచ్చెను. బ్రాహ్మణుడు రోదనధ్వని విని లవ్వైపు చూచెను. తోడనే పుత్ర ప్రేమ జనింపగా ఆతడు కుమారునికడకు పోయి నిలిచి "నాయనా, నీవు ఈ శ్మశానమున ఏల రోదించుచున్నావు?" అని ప్రశ్నించుచు ఈగాధ పలికెను :

మేన హరిచందనంబుతో మెడను పూల
దండలును, శ్రవణంబుల కుండలములు
దాలిచి, అలంకృతం బైన తనువుతోడ,
ఏల రోదించుచున్నాడ వీవనమున ?
చేతులం గట్టుకొన్నావు హేతు వేమి ?

దానికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చువాడై యువకు డీగాధ పలికెను :

పైడికాంతులతో రథపంజరమ్ము
దొరకినది కాని దానికి తొడుగుట కయి
చక్రములు చిక్కకున్న విచారమునను
ప్రాణములు వీడు గతికూడ పట్టె నాకు !

బ్రాహ్మణు డంగీకరించుచు ఈగాధ పలికెను :

నీకు నిర్మించి యిచ్చెద నే సువర్ణ
రజత లోహ మణీమయ రథము చక్ర
సహితముగ, చెప్పవలయును నాభిమతము.

విని. తరుణుడు పలికినగాధలో ప్రథమపంక్తి శాస్త అభినంబుద్ధుడై పలికెను :

[తన్మాణవకు డీవిధంబున పలికెను] :

సోదరు లైనట్టి సూర్యచంద్రములు
చక్రయుగ్మమ్ముగా స్వర్ణరథంబు
పడయంగ జాలును పరిపూర్ణశోభ.

బ్రాహ్మణు డిట్లు పలికెను :

నీకొరికకంబట్టి నీవు మూర్ఖుండ
వని తోచుచున్నది; అంతియే గాక
చూడలేవొక్కట సూర్యచంద్రులను
నిశ్చితం బని తోచు నీమరణంబు.

తరుణు డిట్లు పలికెను :

వచ్చుట పోవుట వర్ణధాతువుల
గనునవిధానంబు కనబడు, నైప
రీత్య నెన్నడు గోచరింప, దెవండు
పెద్దమూర్ఖుం డేడ్చు నిద్దరిలోన ?

ఇట్లు తరుణుడు పలుకగా బ్రాహ్మణు డాలోచించి యిట్లు పలికెను ;

నిక్కంబు లెంతయు నీభాషితములు
ఏడ్చు నిర్వురయందు నే మూర్ఖతరుడ !
విగునికై బాలుండు విలపించునరణి
దలపింతు శవమునకై తలరు నారీతి.

తరుణుని యుపదేశముచే నిశ్శోకు డయి, బ్రాహ్మణుడు అతనిని ప్రశంసించు
చాద్రై యీగాథలు పలికెను :

ఘృత సేచనముచేత కెరలెడు వహ్ని
సలిలసేకముచేత చల్లబడ్డట్లు
దుఃఖము చల్లారి తొలగె దూరముగ !

లగ్న మైయున్న శల్యంబును లాగి
నంతనే హృదయమ్ము శాంతి గన్నట్లు
చీకాకు పడిన నాచి త్తమ్మునుండి
పుత్రశోకము వీడపోయె దూరముగ !

మాణవకా, నీదుమాటలు వింటి;
ఇంతట చింతింప, నింక రోదింప;

జారిపోయెను మనశ్శల్యంబు, వదలె
శోకంబు, వెలయును సుస్థిరత్వంబె.

యువకు డిట్లు పలికెను. "బ్రాహ్మణోత్తమా, నీవు పుత్రునికొరకై ఏడ్చుచున్నావు, నేను దేవలోకమున జన్మించినాను. నేటినుండి నాకొరకు రోదింపగూడదు. దానధర్మములు చేయవలెను. శీలరక్షణము కావింపుము. ఉపోసథ వ్రతము నాచరింపుము" అని చెప్పి నిజస్థానమునకు కదలిపోయెను. చెప్పిన ప్రకారము బ్రాహ్మణుడు దానధర్మాదులు చేయుచుండెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము కావించి జాతకములు పరిపోల్చెను. సత్యప్రకాశనానంతరము గృహస్థు స్రోతాపత్తిఫలము పొందెను. ఆ కాలమున ధర్మోపదేశకు డగు దేవపుత్రుడు నేనే.

-o-

([illegible]) బిళ్ళారి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచుండగా దానముచేయు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజించి దాత అయ్యెను. భిక్షాపాత్రలోని కొంత వచ్చినను అందులోని కొంత అన్యులకు పెట్టకుండ భుజించెడివాడు కాడు. నీరము గూడ అన్యుల కొసంగకుండ త్రాగెడువాడు కాడు. ధర్మసభలో అతనిగుణములను గూర్చి ప్రశంశ జరుగుచుండెను. శాస్త అచటి కరుదెంచి, విషయ మడిగి తెలిసికొని ఆభిక్షువును పిలువ నంపి "నీవు నిజముగా దాతవేనా? దానశీలుడవేనా?" అనెను, "భన్తే, నిజమే" అని ఆత డన్న పిదప శాస్త "భిక్షువులారా, ఇతడు పూర్వము శ్రద్ధావంతుడు కాడు. పైగా అప్రసన్నచిత్తుడు. గడ్డిపరకకొనమీది తైలబిందువుకూడ ఇతరుల కిచ్చెడివాడు కాడు. నేను ఇతనిని త్రోవకు దెచ్చి వినయవంతుని చేసితిని. దానఫలస్వరూపమును చూపితిని. ఈ దానశీలత్వము నీతడు ఈజన్మమున కూడ విడువలేదు." అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు శ్రేష్ఠికులమున జన్మించి పెద్దవాడై నతరువాత కుటుంబపోషణకై తండ్రి మరణానంతరము శ్రేష్ఠిపదవి నొందెను. ఒకనా డతడు ధనరాసులవైపు చూచుచు తనలో "ధనము కానవచ్చుచున్నది, కాని ఈధనము సమకూర్చినవారు కానవచ్చుట లేదు. నేనీధనమును విడనాడి దానధర్మములు చేయవలెను." అనుకొని ధర్మశాలలు నిర్మింపజేసి జీవితాంతమువరకు దానధర్మములు చేయుచుండెను. మరణకాలమున పుత్రున కాత డీదానపరంపరను నిర్వహించుచుండు మని యుపదేశ మిచ్చి త్రయః త్రింశభవనమున శక్రుడై జన్మించెను. ఆయనపుత్రుడు తండ్రిచెప్పినచొప్పున దానధర్మములు చేయుచు తనకుమారునకు నదుపదేశ మిచ్చి చంద్రదేవపుత్రుడై జన్మించెను. ఆతనికుమారుడు సూర్యు డయ్యెను. ఆతనికుమారుడు మాతలి

సంగ్రాహకు డయ్యెను. ఆతనితనయుడు పంచశిఖ గంధర్వుడై పుట్టెను. కానివాని కుమారుడు శ్రద్ధాళువు కాలేదు. కఠోరచిత్తుడు, మాత్సర్యయుక్తుడు నయ్యెను. ఆతడు దానశాలలు పడగొట్టించి యాచకులను మెడబట్టి గెంటించెను. అత డెవరికిని తలమీఁద నూనెబొట్టయినను ఇచ్చెడివాఁడు కాఁడు.

అప్పుడు దేవరాజు శక్రుడు తన పూర్వజన్మమును గూర్చి విచారించి దాన ధర్మములు జరుగుచున్నవో లేదో యని తలపోసి తనపుత్రుఁడు చంద్రలోకమున జన్మించినట్లు కనుగొనెను. పిదప తనపుడిమనుమడు దానపరంపరను నిర్మూలించినట్లు కాంచెను. ఆ పాపాత్ముని ధర్మమార్గమున పెట్టవలె ననుకొని చంద్ర, సూర్య, మాతలి, పంచశిఖులను పిలిచి, "సౌమ్యులారా, మనవంశమున పిదివాఁడు దానపరంపరను భ్రష్టము చేసి దానశీలమునకు నిప్పు పెట్టినాఁడు. యాచకులను వెడలనడచినాఁడు. వా డెవరికి నేమియు నీయడు, రండు, వానిని త్రోవలోనికి త్రిప్పుదము" అని వారితో కలిసి వారణాసికి పోయెను. ఆసమయమున శ్రేష్ఠి రాజుకొలువునుండి మరలి వచ్చుచు ఏడవద్వారముకడ వీధివెంట జనుచుండెను. శక్రుడు వారితో "నేను ప్రవేశించిన పిదప మీరు క్రమముగా రావలెను" అని శ్రేష్ఠికడకు జని నిలిచి "శ్రేష్ఠీ, నాకు భోజనము పెట్టించు" అనెను.

"బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకు భోజనము లేదు" అని యత డనెను.

బ్రాహ్మణు డడిగినమీదట శ్రేష్ఠి భోజనము పెట్టింపవలసి యుండెను. కాని యతడు "బ్రాహ్మణోత్తమా మా యింట వండినయన్నము లేదు, పొమ్ము" అనెను.

"శ్రేష్ఠీ, నీ కొకశ్లోకము వినిపింతును."

"నీశ్లోకముతో నాకు పనిలేదు. పొమ్ము. ఇక్కడ నిలచి యుండకుము."

శక్రుడు శ్రేష్ఠిమాటలు వినక రెండుగాథలు పలికెను :

వంట చేయుట యెరుగనివారు యోగ్య
లోనగుదురు లభ్య మైనది యొరుల, కీవు
పాకనిపుణుడ వొసగవే పరుల కకట!

మాత్సర్యమునను, ప్రమాదంబుచేత
నైనను జరుగదు దానంబు; కాని
పుణ్యము కాంక్షించు పురుషుండు యోగ్య
డగువాఁడు దానమ్ము తగును చేయంగ.

శక్రునివాక్కులు విని "నీవు ఇంటిలోనికి రమ్ము. ఏదో కొంచెము దొరకును" అని పలికెను. శక్రుడు లోనికి జని కూరుచుండి ఆశ్లోకములు చదువుచుండెను. అంతట చంద్రుడు లోనికి ప్రవేశించి భోజనము కావలెనని అడిగెను. "పొమ్ము, నీకు భోజనము లేదు." చంద్రుడు "లోపల బ్రాహ్మణుడు కూరుచుండి శ్లోకము పఠించుచున్నాడు. నేనుకూడ నిలుతును" అనెను.

"బ్రాహ్మణోత్తమా పఠనము వలదు నడువుము." అని శ్రేష్ఠి పలికిన పిదప "శ్రేష్ఠి, వినుము" అని అతడు రెండుగాథలు పలికెను ;

ఏభయంబున దాన మీకుండు లోభి,
దాన మీకున్నను తప్ప దాభయము
ఆకలి దప్పిక లన్నభయంబు
పొందుచునుండు నేబుద్ధిహీనుండు
ఇహమున పరమున నెం దైన గాని
వానికి తప్ప దవ్వానిభయంబు.

అందుచే మాత్సర్య మణచుట మేలు;
మాత్సర్యరూప మా మలమును కడుగు
దానంబు చేయుట తగినకార్యంబు
ప్రాణిజాతమునకు పరలోకమందు
పుణ్య మొసంగును భూరిహితంబు.

శ్రేష్ఠి ఆకర్ణించి "సరి, రమ్ము ఏదో కొంచెము దొరకును" అని చెప్పెను. ఆతడు లోని కరిగి శక్రునికడ కూర్చుండెను. ఆవల అచిరకాలములోనే సూర్యుడు వచ్చి భోజనము యాచించుచు రెండుగాథలు పలికెను ;

ఇచ్చెడివారల కిచ్చుట కష్ట
మిచ్చువారికి దానమే గుష్కరమ్ము
దానంబు యోగ్యులు కానట్టివారు
సలుపనే సలుపరు; సన్మార్గపరులు
చేయుధర్మంబు దుర్జ్ఞేయంబు కాదె !

సజ్జనాసజ్జన సరణి భిన్నంబు
సజ్జనుల్ పోదురు స్వర్గంబు చేర
నడతు రసజ్జనుల్ నరకమార్గమున.

"సరి, లోనికి జని బ్రాహ్మణులకడ గూర్చుండుము. ఏదో కొంచెము లభించును" అనెను. ఆవల కొలదిసేపటికి మాతలి వచ్చి భోజన మడిగెను. లే దని ప్రత్యుత్తరము రాగా ఆతడీగాథ పలికెను.

కొంద రిచ్చుచునుందురు కొంచె మున్న
ఈయకుందురు మరికొంద రెంత యున్న;
స్వల్పముగ నున్నయప్పు డొసంగునట్టి
దక్షిణ సహస్రగుణముగా తలపబడును.

శ్రేష్ఠి విని "లోనికి పొమ్ము. ఏదో కొంచెము లభించు" ననెను. పంచశిఖుడు వచ్చి భోజన మడిగెను. శ్రేష్ఠి "దొరకదు, పొమ్ము" అనెను. "నేనెక్కడికి పోవుదును! ఇచ్చట శ్లోకపఠనము జరుగును" అని పంచశిఖుడు ఈగాథ పలికెను:

ఉంఛవృత్తిని బూనియున్నను కొంద
రనుసరింతురు ధర్మ; మల్పమే యున్న
పోషించుచును దారపుత్రాదిజనుల,
నార్తులకు దానంబు లొసగుచు నుంద్రు
భూరియజ్ఞంబులు భూరిదానములు
సలుపువారికి వీరిసామ్యమే లేదు!

శ్రేష్ఠి పంచశిఖుని వాక్కులు విని ఆలోచనాపరు డయి అనర్ఘతను గూర్చి ఈగాథ పలికెను:

యజ్ఞ మనర్థదాయకము, దానమ్ము-
తోడ నేగతి నగు తుల్య? మనేక
సవనకర్తలుకూడ సరిరారు లవము
యోగ్యదాతతో నాకనితో నైన.

పంచశిఖు డాతని కుపదేశింపువాడై ఈగాథ పలికెను:

కొందరు దుష్కర్మయందు నివిష్టు
లయి కొట్టి చంపుచు యజ్ఞమ్ములందు

దక్షిణ లిత్తు; రాద్రవ్యంబు నాశ
వగును, సదండంబు నగును; నద్దాన
సమము కాదది; అట్టిసజ్జనుతోడ
లవమైన బోలరు లక్షలకోలది
యజ్ఞమ్ము లొనరించి నట్టివారైన.

అతడు పంచశిఖునిబోధ విని "పోయి లోపల కూర్చుండుము. ఏదో లభించును" అనెను. ఆతడు లోపలికిపోయి కూర్చుండెను. శ్రేష్ఠి దాసిని పిలిచి "ఈ బ్రాహ్మణులకొక్కొక్కరికి తవుడు ఇమ్ము" అనెను. అమెధాన్యాదికముతో బ్రాహ్మణులను సమీపించి "దీనిని గొనిపోయి ఎచటనైన వంట చేసికొనుడు" అనెను. "మేము దీనిని భుజింపము" అని వారు అన్నప్పటికి "అయినచో బియ్యమి"మ్మని శ్రేష్ఠి చెప్పెను. ఆమె బియ్యము తెచ్చి ఈయబోవగా వలదనిరి. "అట్లయిన వండినఅన్నము గిన్నెలతో నిమ్ము" అని శ్రేష్ఠి పలుక, ఆమె పశువులకు వండిన యాహారము తెచ్చి బ్రాహ్మణులయెదుట పెట్టెను. వారు దానిని నోటిలో వేసికొని కన్నులు తేలవైచి మూర్ఛపోయినట్లు చనిపోయినట్లు నేలపైబడిరి. దాసి చూచి భయపడి శ్రేష్ఠికడకు జని "అయ్యా, బ్రాహ్మణులు ముద్ద మింగుడు పడక చనిపోయిరి" అని చెప్పెను. అతడు యోచించి "లోకులు నన్ను నిందింతురు. సుకుమార బ్రాహ్మణులకు పశువులకు వేయు నాహారము పెట్టించినాను. గొంతు దిగక వారు చనిపోయిరి" అనుకొని దాసితో "పోయి వివిధపదార్థములను పాత్రలలో నుంచి శాల్యన్నము రసవంతములైన వ్యంజనములును తెచ్చి వడ్డింపుము" అనెను. ఆమె అవిధముగనే చేసెను, వీధివెంట పోవులోకులను ఆపి శ్రేష్ఠి వారితో "నేను తిను నాహారమునే బ్రాహ్మణులకు పెట్టించితిని. కాని వారు పేరాశచే పెద్దపెద్దముద్దలు మింగి గొంతు దిగక ప్రాణములు విడిచినారు. ఇందు నా దోష మేమియు లేదు" అనెను. గుమిగూడిన జనులను గాంచి బ్రాహ్మణులు లేచి "చూచితిరా, మా శ్రేష్ఠి అబద్ధ మాడుచున్నాడు. తాను తిను నాహారము మాకు పెట్టించినట్లు చెప్పుచున్నాడు. కాని పశువులకు పెట్టు నాహారము మాకు పెట్టించినాడు. మేము మృతులవలె పడిపోవుటచూచి భయము చెంది ఆవల మంచియన్నము తెప్పించినాడు." అని నేలపై బడవైచిన భోజనము వారికి చూపిరి. లోకులు శ్రేష్ఠిని నిందించి వంశగౌరవము బూడిదపాలు చేసినాడు అని మెడ పట్టి నెట్టిరి. అప్పుడు శక్రుడు వారితో "ఈయింట నెంత ధనమున్నది ? అది యెవరిది ? మీకు తెలియునా ? తెలిసినట్లు లేదు; మునుపు ఈయింట వారాణాసిమహాశ్రేష్ఠి

దానధర్మములు విశేషముగా చేసెడివాడు'' అనెను. ''అవును విన్నాము.'' ''ఆతడు ''విశేషదానధర్మములు చేయుటచే శక్రుడై పుట్టినాడు. ఇంటిబిడ్డలు ఆదానపరంపరను బాగుగా నెరపినారు; ఒకడు చంద్రుడైనాడు, ఒకడు సూర్యుడైనాడు, ఇంకొకడు మాతలి అయినాడు, వేరొకడు పంచశిఖుడయినాడు. వారిలో ఇతడు చంద్రుడు, ఇతడు సూర్యుడు, ఇతడు మాతలి, ఇతడు పంచశిఖుడు. ఈ ప్రకారముగా వీరందరు మహా సంపన్నులు అని తెలిసికొనవలెను.'' అని పలికెను. లోకులసంశయము నివారించుటకై వారందరు ఆకాశమున కెగరి మహావైభవముతో సపరివారముగా తేజరిల్లుచు నిలిచిరి. ఈ విషయము నగర మంతట వ్యాపించెను. శక్రుడు జనుల నుద్దేశించి ''మేమందరము ఈవంశమున బుట్టి ధనముపై ఆసక్తి విడిచి దానధర్మములు చేసినాము. ఈదుర్మార్గుడు కులక్రమాగత మగుదానశాలలు దహించి యాచకులను మెడ బట్టి నెట్టించినాడు. ఈ ప్రకారముగా ఈతడు మావంశాచారమును వమ్ము చేసినాడు. ఇతడు చెడిపోయి నరకమున బడకుండ రక్షించుటకై మేము వచ్చినాము'' అని దానమహిమను వర్ణించి ధర్మోపదేశము చేసిరి. బిళారి చేతులు జోడించి ''ఇకనుండి వంశపరంపరాగతం బగు దానము చేయుచుందును. నేటి నుండి అన్యుల కొసగకుండ జల మైనను త్రాగను'' అని విన్నవించెను. శక్రుడాతనిమందలించి పంచశీలములందు ప్రతిష్ఠించి నలుగురు దేవపుత్రులను వెంటబెట్టుకొని నిజనివాసమునకు జనెను.

అతడు జీవితాంతమువరకు దానధర్మములు చేయుచు మరణించిన పిదప త్రయఃత్రింశ భవనమున జన్మించెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములను సరిపోల్చెను. ఆకాలమున చంద్రుడు సారిపుత్రుడు, సూర్యుడు మౌద్గల్యాయనుడు, మాతలి కాశ్యపుడు, పంచశిఖుడు, ఆనందుడు శక్రుడు నేనే.

౪౩౪. చక్రవాక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక లోభిభిక్షువును గూర్చి తెల్పినది.

వర్తమాన కథ

చీవరాదులవలన తృప్తినొందక ఆ భిక్షువు సంఘదానమెక్కడ జరుగును? నిమంత్రణ మెక్కడ జరుగును? అని వస్తువులమీదనే దృష్టి నిలిపెడివాడు. వానికి హితుడగు భిక్షు వొకడు కనికరించి శాస్తతో నితనినిగూర్చి చెప్పెను. శాస్త యతనిని పిలువ నంపి "భిక్షూ, నీవు నిజముగా లోభివేనా?" అని అడిగెను. "అవును భన్తే!" అని యత డంగీకరించిన పిదప శాస్త అతనితో "భిక్షూ, కల్యాణకారి యగు బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజించియు ఏల లోభిగా నున్నావు? లోభము మంచిదికాదు. పూర్వముకూడ నీవు లోభము వలననే వారణాసిలో గజకళేబరములతో సంతుష్టి నొందక అడవిలోని కరిగితివి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారణాసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా లోభి యగు కాకి ఏనుగుకళేబరము మొదలగువానితో తుష్టిచెందక అడవిలో నెట్లుండునో చూతమని అరణ్యమునకు పోయి అచ్చటిపండ్లతో తనివి నొందక గంగాతీరము చేరెను. అచ్చట విహరించుచు చక్రవాకదంపతులను చూచి "ఈపక్షులు చాల చక్కగా కానబడుచున్నవి. ఈగంగాతీరమున ఈపిట్టలు మాంసము తినుచుండవచ్చును. నేను వీని నడిగి ఏవి తినుటచే చక్కదనము వచ్చునో అవియే తిని సుందరరూపము నొందవలెను." అనుకొని అనతిదూరమున ఆగి ఈగాథలు పలికెను:

నీవందగాడవు, నిండుదేహమ్ము
కరగిన బంగారు కాంతుల నీను
నీయంగకమ్ములు నీవదనంబు
సుప్రసన్నమ్ములు; తోడను గంగదరిని

వసియించుచును చక్రవాక, రకాల
చేపల నీవు భక్షించుచున్నట్లు.

చక్రవాకము కాకిని నిషేధించుచూ ఈగాథ పలికెను :

మిత్రమా శైవాలపత్రముల్ తక్క
నీటిలో నైన ఏటిలో నైన
సంభవంబైన మాంసము ముట్టుకొనను
పత్రశైవాలముల్ మాత్రము తిందు.

అంతట కాకి రెండుగాథలు పలికెను :

చక్రవాకముల భోజన మింతె యనుచు
మిత్రమా, నమ్మను; మోసపుదు నేను
పల్లెలలో తైలపక్వంబు చేయు
మాంసముతో గూడు మంచిభోజనము
చక్రవాకా అట్లు సలిపినగాడ
నీదేహవర్ణంబు లాదాయె నాకు !

కాకికి అట్టిరంగు వచ్చుటకు కారణము తెలుపుచు ధర్మోపదేశము చేయునదై
చక్రవాకదంపతులు ఈగాథ పలికెను :

ఒరులయెడ నీకు నుండు వైరంబు
కానంబడుచునుండు; హాని చేయుదువు
పెరవారి, కేదైన బెదరుతో తిందు —
వి ట్లుండు నీవన్నె యాకారణముల.

కాకమా, నీ వెల్లలోకమ్మునకును
వైరి వైతివి పాపవర్తనమునను
సమకూడు పిండాన సంతృప్తిలేదు —
ఇ ట్లుండు నీవన్నె యాకారణముల.

సౌమ్య. యెల్లరయెడ శాంతంబుతోడ
నుందును నే, శంక యుత్సుకత్వంబు
శోకమ్ము భీతియు లేక భుజింతు.

అంగుచే చేయుము యత్న; మహింస
తో చరింపుము స్వీయదుశ్శీల ముడిగి
యున్నచో నావలె నొందజాలుదువు
లోకప్రియత్వమ్ము కాకమా నీవు.

హింస చేయ డెవండు, హింస చేయింప,
డెవగు హాని యొనర్చ, డెవ్వడు హాని
చేయింపడో సర్వజీవులయెడల
నై త్రిభువనతోన మసలుచునుండు
వాని కెవ్వారితో వైరంబు లేదు.

నీవు లోకములో అందరకును ఇష్టుడవు కాదలచినచో నమ స్థవైరభావములు విసర్జింపుము.'' అని చక్రవాకము ఉపదేశించెను. ''మీరు నాకు మీ యాహారసాధనము తెలుపలేదు అనుచు కాకి కాకా అని అరచుచు ఎగిరిపోయి వారణసిలో పెంటప్రోగుపై వ్రాలెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము కావించెను. అపుడు లోభిభిక్షువు అనాగామిఫలము పొందెను. ఆకాలమున కాకి లోభి యగుభిక్షువు; చక్రవాకి రాహులుని తల్లి; చక్రవాకము నేనే.

-X

452. భూరిప్రశ్న జాతకము

ఈజాతకము ఉమ్మగ్గ జాతకములో వచ్చును.

౪౫౩. మహామంగళ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు మహామంగళ సూత్రమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

రాజగృహమున ఏదోపనిమీద సమావిష్టులైన జనులలో ఒకడు "నేడు నే నేదో మంగళకార్యము చేయవలెను," అని లేచివెళ్ళెను. ఇంకొకడు ఆవాక్కులు విని "ఇతడు మంగళకార్యము చేయబోవడు" మంగళమునకు విధానమేమి ?" అనెను. దానికి మరొకడు ఇట్లు చెప్పెను. "మంగళరూపములను చూచుట మంగళము. ఎవ డైనను ప్రాతఃకాలమున లేచి శ్వేతవృషభమును గర్భిణీస్త్రీని, రోహిత మత్స్యమును, పూర్ణఘటమును, కపిలగోవును, నూతనవస్త్రమును, కానిచో దుగ్ధమును చూచును. ఇంతకన్న నెక్కువమంగళము లేదు." కొందరతని నభినందించిరి. అతడు బాగుగా పలికినా డనిరి. కాని అందులో నొకడు వేరొకనితో "ఇవి మంగళకరములు కావు" అనెను. కొందరతనిని గూడ నభినందించిరి. ఒకడు ప్రాతఃకాలమున లేచి పృథ్విని, పచ్చికను, గోమయమును, శుద్ధవస్త్రమును రోహితమత్స్యమును, వెండిబంగారములను, ఆహారపదార్థములను స్పృశించుటకన్న వేరొకమంగళము లేదు," అని చెప్పగా కొందరతనినిగూడ అభినందించిరి. ఈ విధముగా త్రివిధమంగళములను గూర్చి జనులు భిన్నాభిప్రాయులై ఏకాభిప్రాయమును సమకూర్చుకొన రైరి. భూదేవతలు మొదలుకొని బ్రహ్మలోకమువరకును ఎవడును ఇది నిజముగా మంగళవస్తు వని గ్రహింపలేదు. శక్రు డది చూచి "సదేవలోకములో నున్న బుద్ధభగవానుడుతప్ప ఈమంగళప్రశ్నమును వివరింప గలవారు లేరు. బుద్ధభగవానునికడకు జని అడుగుదును గాక" అనుకొని రాత్రి వేళ తథాగతుని సన్నిధికి జని, చేతులు జోడించి, ప్రణామము చేసి ప్రశ్న వేసెను. శాస్త 12 గాథలలో 38 మంగళములను వివరించెను. మంగళసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము జరుగుచుండగా వేలకోట్లదేవతలకు అర్హత్త్వము కలిగెను. స్రోతాపత్తి ఫలము లెన్ని దక్కెనో లెక్క లేదు. శక్రుడు మాంగలికము విని నిజస్థానమున కరిగెను. శాస్త మంగళమును వివరించిన పిదప సదేవలోకములో నెల్లరును బా గున్నదని అభినందించిరి. ఆసమయమున ధర్మసభలో తథాగతుని గుణప్రశంశ

జరుగుచుండెను. "ఆయుష్మంతులారా, అన్యు లెవ్వరును సమాధానము చెప్పలేని మంగళప్రశ్నమును భగవానుడు సదేవలోకమువారి చిత్తములను రంజించి సందేహములను తొలగించెను. ఆకాశమున చంద్రోదయమువలె భగవానుడు సమస్తము విస్పష్టము చేసెను." శాస్త అరుదెంచి విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, ఇది ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. నేను బుద్ధత్వము పొందిన పిదప మంగళప్రశ్నమును తెలిపితిని. అయినను బోధిసత్త్వచర్యలో నుండగా దేవతలకు మానవులకు ఈవిషయమై సందేహము నివారించితిని" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలము బోధిసత్త్వుడు ఒకానొక గ్రామమున వైభవశాలి యగు బ్రాహ్మణుని యింట జన్మించెను. బాలునకు రక్షితకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. ఆతడు పెరిగి పెద్దవాడై నపిదప తక్షశిల కేగి విద్యలు నేర్చి వివాహము చేసికొని తలిదండ్రులు మరణించిన పిదప ధనమునెడల విరక్తి చెందెను, ఆతడు సమస్తము దానము చేసి భోగములను త్యజించి హిమాలయమునకు జని ప్రవ్రజించి ధ్యానాభిజ్ఞలు పొంది కందమూలఫలాదులు తినుచు ఒకచో నివసించుచుండెను. క్రమక్రమముగా పరివారము పెరిగి 500 మంది శిష్యులు చేరిరి. ఒకనాడు తాపసులు బోధిసత్త్వునితో చెప్పి వర్షఋతువున హిమాలయమునకు ఉత్తరదిక్కుగా దిగి ఉప్పు, చింతపండు కొరకు జనపదము చేరిరి. వారు బయలుదేరుటకు ముందు ఆచార్యునితో "ఉప్పు, పులుసు తిన్నపక్షమున మనశరీరములు దృఢము లగును. ప్రయాణముకూడ బాగుగా సాగును. అని చెప్పినను ఆచార్యుడు "మీరు పొండు, నేను మాత్రము ఇచటనే ఉందును" అనెను. వారాయనకు ప్రణామముచేసి బయలు వెడలిరి. క్రమముగా వారు వారాణసి చేరి రాజోద్యానమున ప్రవేశించిరి. వారికి గొప్ప సన్మానము జరిగెను. ఒకనాడు వారాణసిలో జను లొకచో జేరి మంగళప్రశ్నము చేసి నిలచిరి. అకాలమున జనులకు సంశయములను తొలగింప గలవారు వచ్చినా రనువార్త వ్యాపించుటచే లోకులు ఉద్యానము చేరి రాజును గాంచి "మహారాజా, మే మిచ్చట సమాధానము చెప్పలేము. కాని మాఆచార్యదేవుడు రక్షిత తపస్వి మహాప్రజ్ఞావంతుడు హిమాలయమున నివసించుచున్నాడు, ఆయన చక్కని సమాధానము చెప్పగలరు." అనిరి. రాజు "భదన్తే, హిమాలయము దూరము, దుర్గమము. మేము పోజాలము. మీ ఆచార్యునికడకు జని ఆయనతో జెప్పి మరలి వచ్చి మాకు తెలుపుడు" అని కోరెను. వారు సరే నని సమ్మతించి ఆచార్యుని

కడకు జనిరి. ఆచార్యుడు వారికుశలమును, రాజుధార్మికబుద్ధిని, జనపదములోని ఆచారములను గూర్చి అడిగెను. ఆవల మంగళ ప్రశ్నాదికములను గూర్చి వారు తెలిపిరి. ప్రధానశిష్యుడు ఆచార్యుని ప్రశ్నించువాడై ఈగాథ పలికెను :

నరుడు ప్రార్థన చేయుతరుణమ్మునందు
ఏవేదము పఠించు, నేమి జపించు
ఏశాస్త్రముం బల్కు, ఇహపరంబులును
కల్యాణరక్షకై కావించు నెద్ది ?

బోధిసత్త్వుడు దేవతలకు, మానవులకు సందేహము విడిపోవునట్లు ఇది మంగళము అని స్పష్టీకరించుచు బుద్ధలీలనుండి ఈవిధముగా పలికెను :

నిత్యపూజితు లగుచుంద్రు నిఖిలదేవ
తలును, పితరులు, జంతుసంతతులు, నన్ని
ప్రాణు లెవ్వాని మైత్రిభావనమువలన
అద్దియే మైత్రిమంగళ, మవచు వాని.

ఈవిధముగా బోధిసత్త్వుడు ప్రథమమంగళము తెలిపి మిగిలినమంగళము లను ఈ గాథలలో పలికెను :

మిగుల నమ్రతతోడ మెలగుచు స్త్రీలు,
బాలురు, పురుషులు పరుషముల్ పల్క
సహియించి ప్రతికూలచర్య లేకుండు
సతనిదా సహనశీలత మంగళంబు
అతని నీమంగళ మవచునుండు.

ఆ ప్తమిత్రులయెడల ననాదరంబు
నెవడు చూపడు ధన విద్య లెంత యున్న
నాభిజాత్యంబుచేత; ప్రజ్ఞాన్వితుండు
తరుణమున స్మృతిమంతుడౌ నరుని యాద
రంబు మంగళ మాతని రక్ష చేయు.

ఏయనిందితు మిత్రు లహీనశాంతు
లధిక విశ్వాసపాత్రులో, అట్టివారి

మిత్రుల ద్రోహము తలపెట్ట డెవడు, ధనము
పంట సమముగ, నతనిసంభవ మగును
మంగళము లని యద్దియే మనుచుండు.

ఎవనిభార్య పతివ్రత, యేకచిత్త,
కులవతి, సుశీలవతి, అనుకూలవతియు
సమవయస్క, ధర్మరత, ప్రజావతి యగు —
అద్ది స్త్రీమంగళం బయి యవచు లని.

రతను పరాక్రమధనుండు ద్వైతభావ
రహితుండు, పవిత్రు డైనమిత్రం బటంచు
ఎరుగని యశస్వి భూపతి యెవనిగూర్చి
అద్ది రాజమంగళ మయి, యవగు లని.

కాంత సంతుష్టబుద్ధితో శ్రద్ధతోడ
అన్నపానీయ గంధమాల్యానులేప
నాదుల నొసంగు నతిథుల కనిశ మెవడు
అయ్యదియె స్వర్గమంగళ మవగు లని.

ఎవడు పూజించు సజ్జన వృద్ధ శీల
వంతులను, బహుళ శ్రుతు లగువారి ఋషుల
ఆర్యమార్గాన పూర్ణచర్యాన్వితముగ
అద్ది అర్హతమంగళ, మవచు లని.

బోధిసత్త్వుడు అర్హత్త్వమునుగురించి అష్టగాథలు పలికి ఆమంగళములను స్తుతించుచు అంతిమగాథ పలికెను :

ఇవియె మంగళస్థానము లిహమునందు
సత్యమగుగ, విజ్ఞజనులు ప్రశంస చేయు
వీని, నింద్రియసుఖ మబ్బు వీనివలన;
ప్రాజ్ఞు డగువాడు పాలింపవలయు వీని
ఇతరమంగళముల సత్య మేల లేదు!

ఋషులు వారముదినముల తరువాత ఆచార్యుని కడ సెలవు గైకొని మరలి వచ్చిరి. రాజు వారి సన్నిధికి వెడలి దిగెను. ఆచార్యునిఉపదేశము రాజునకు తెలిపి వారు హిమాలయమునకు వెళ్ళిరి. నాటినుండి లోకమున మంగళము ప్రకటీకృత మయ్యెను. తదనుసారముగా నడచుజనులు మరణానంతరము స్వర్గపథము ననుసరించిరి. బోధిసత్త్వుడు బ్రహ్మవిహారము భావించి ఋషిగణమును గొని బ్రహ్మలోకమున జన్మించెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. పూర్వఋషిగణము బుద్ధపరిషత్తు; ప్రధానప్రాశ్నికుడు సారిపుత్రుడు; ఆచార్యుడు నేనే,

o

౪౫౪. ఘట జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు మృతపుత్రుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ మట్టకుండలి జాతకములో (౪౪౯) కథవలె నుండును. ఈకథలో శాస్త ఉపాసకునితో "ఉపాసకా, నీవు చింతించుచున్నావా ?" అనెను. "చిత్తము, భన్తే!" అని అతడు చెప్పిన పిదప శాస్త "పూర్వము పండితులు వివేకవంతుల వాక్కులు విని మృతపుత్రుని విషయమై విచారము మానిరి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున ఉత్తరాపథమున కంసభోగమున అసితంజన నగరమున మహాకంస నామకు డనురాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతనికి కంసుడు, ఉపకంసుడు అను నిరువురుపుత్రులును, దేవగర్భ అనుపుత్రికయు నుండిరి. ఈమె పుట్టినాడు జ్యోతిష్కబ్రాహ్మణులు భవిష్యత్తునుగూర్చి చెప్పిరి; ఈమెకడుపున జన్మించెడి కుమారుడు కంసగోత్రమును, కంసవంశమును నాశము చేయు నని వారి జోస్యము. రాజు పుత్రికపై విశేషప్రీతి వలన ఆమెను సంహరింప లేకపోయెను. కుమారులే విషయము నూహించు రని రాజు యోచించి ఊరకుండెను. కాలక్రమమున రాజు చనిపోయినపిదప కంసుడు ప్రభువు, ఉపకంసుడు ఉపరాజు నైరి. "మేము సోదరిని సంహరించినచో నింద పాలగుదుము. ఈమెకు వివాహము చేయకుండ రక్షించుచుందము" అని యోచించి వారు ఒంటికంబము మేడ నిర్మాణము చేసి ఆమె నందులో నుంచిరి. ఆమెకు నందగోప అను పరిచారికయు, దానిభర్త అంధక వేణు డను దాసుడును పహరా ఇచ్చుచుండిరి.

ఆకాలమున ఉత్తరమధురలో మహాసాగర నాముడగురాజు పరిపాలన చేయుచుండెను. అతనికి సాగరుడు, ఉపసాగరుడు అనుపుత్రు లిరువు రుండిరి. తండ్రిమరణానంతరము సాగరుడు రాజు, ఉపసాగరుడు ఉపరాజు నైరి. ఉపసాగరుడు ఉపకంసునకు మిత్రుడు. ఇరువురును ఒకేఆచార్యకులమున సహపాఠు

లుగ నుండిరి. ఉపసాగరుడు అన్నగారి అంతఃపురమున అవినయాచరణమున పట్టుబడుదు నను భయమువలన కంసభోగ నందలి ఉపకంసునికడకు జనెను. ఉపకంసు డతనిని కంసరాజుసన్నిధికి గొనిపోయెను. రాజు అతనిని మహావైభవోపేతుని జేసెను. అత డొకనాడు రాజుకొలువునకు పోవుచు ఒంటికంబపుమేడ గాంచి అది ఎవరి నివాసస్థానమైయుండు నని యోచించి, వృత్తాంతము తెలిసికొని దేవగర్భ యెడ ఆసక్తుడైయుండెను. ఉపసాగరు డొకనాడు ఉపకంసుని వెంట రాజు కొలువునకు పోవుచున్నప్పుడు దేవగర్భ ఆతనిని గాంచి నందగోపునితో "ఈత డెవ" రని అడిగెను. దానివలన ఆతడు ఉపసాగరు డనియు మహాసాగరునిపుత్రు డనియు తెలిసికొని ఆమె ఆసక్తచిత్త అయ్యెను. ఉపసాగరుడు నందగోపకు లంచ మిచ్చి "చెల్లాయీ, నీవు దేవగర్భను నాకు చూపగలవా?" అని అడిగెను. ఆమె "స్వామీ, ఈపని కఠినమైనది గాదు" అని చెప్పి దేవగర్భకడకు పోయి ఈవార్త దెలిపెను. ఆమె స్వాభావికరీతిని ఆతనియెడ ఆసక్తచిత్తయై అంగీకరించెను. నందగోప ఉపసాగరునకు ఇంగితము చేసి రాత్రివేళ అతనిని మేడమీదికి గొనిపోయెను. ఆతడు దేవగర్భతో సహవాసము ప్రారంభించెను. తరచుగా ఆతనితో సహవాసమువలన దేవగర్భ గర్భము ధరించెను. కాలక్రమమున ఆవార్త ప్రకటమయ్యెను. రాజసోదరులు నందగోపను ప్రశ్నించిరి. అమె వారి నభయము వేడి, రహస్యము బయలు పెట్టెను. "సోదరిని చంపజాలము. స్త్రీశిశువును కన్నచో దానినికూడ చంపజాలము. పుత్రుడు పుట్టినయెడల వానిని సంహరింతము" అని యోచించి వారు దేవగర్భను ఉపసాగరుని కిచ్చి పెండ్లి చేసిరి. నెలలు నిండిన పిదప ఆమె స్త్రీశిశువును కనెను. సోదరులు ప్రసన్నచిత్తులై బిడ్డకు అంజనాదేవి యని పేరు పెట్టి, తల్లిబిడ్డలను గోవర్ధమాన భోగ గ్రామమునకు పంపివేసిరి. ఉపసాగరు డామెవెంట ఆగ్రామమునకు పోయి ఆమెతో నివాసము చేయసాగెను. ఆవల దేవగర్భకు మరల గర్భము నిలిచెను. నందగోప కూడ ఆనాడే గర్భము దాల్చెను. మాసములు నిండిన పిదప ఉభయులు ఒకనాడే ప్రసవమైరి. దేవగర్భకు పుత్రుడును, నందగోపకు పుత్రికయును పుట్టిరి. తనబిడ్డడు మృతి నొందు ననుభయముచే దేవగర్భ తనశిశువును నందగోపకడకు బంపి, దానిస్త్రీశిశువును తెప్పించుకొనెను. సోదరి ప్రసవించిన దనువార్త రాజసోదరులకు తెలిసెను. పుట్టినది పుత్రుడా పుత్రికయా అని వారు ప్రశ్నించిరి. ఆడు బిడ్డ యని విని వారు దానిని పోషింపు డని చెప్పిరి. ఈప్రకారముగా దేవగర్భ పదిమంది పుత్రులను, నందగోప పదిమంది పుత్రికలను కనిరి, మగబిడ్డలు నందగోపకడను, ఆడుబిడ్డలు దేవగర్భ కడను

పెరుగుచుండిరి. ఈవిషయము మనుష్యులకు తెలియదు. దేవగర్భ పెద్దకుమారునకు వాసుదేవుడు. రెండవవానికి బలదేవుడు, మూడవవానికి చంద్రదేవుడు, నాల్గవవానికి సూర్యదేవుడు అయిదవవానికి అగ్నిదేవుడు, ఆరవవానికి వరుణదేవుడు, ఏడవవానికి అర్జునుడు, ఎనిమిదవవానికి ప్రద్యుమ్నుడు, తొమ్మిదవవానికి శతపండితుడు, పదవవానికి అంకురుడు అనిపేళ్లు పెట్టిరి. వీరందరు అంధకవేణుదాస పుత్రులనియు, దుష్ట సోదరదశక మనియు పేరుపడిరి.

కాలక్రమమున వారు పెరిగి బలశక్తియుతులై కఠోరస్వభావు లైరి. వారు రాజుకొరకు కానుకలు గ్రహించి అపహరించుచుండిరి. జనులు రాజాంగణమున గుమిగూడి అంధకవేణుదాస పుత్రులు పదిమంది సోదరులు దోపిడి చేయుచున్నారని ఫిర్యాదు చేసిరి, రాజు అంధకవేణువును పిలువనంపి, నీకుమారులచే ఏల దోపిడి చేయించుచున్నా వని బెదరించెను. ఈవిధముగా రెండుమూడుసారులు రాజుకడ జనులు మొర పెట్టుకొనిరి. అంధకవేణువు మరణభీతుడై రాజు నభయము వేడి "దేవా, వారు నాపుత్రులు కారు. ఉపసాగరుని పుత్రులు" అని రహస్యము బయలు పెట్టెను. రాజు భయపడి అమాత్యులతో వీరిని ఏయుపాయమున పట్టుకొన గలమనెను. "దేవా, వీరు మల్లురు, మల్లయుద్ధ మని నగరమున చాట బంచి, వీరు మల్లమండపమునకు వచ్చినంతనే పట్టి సంహరింతము," అని సలహా చెప్పిరి. చాణూరుడు, ముష్టికుడు అను మల్లుర పిలువ నంపి నగరమున నాటికి ఏడవనాడు మల్లయుద్ధము జరుగు నని రాజు చాటింపించెను. రాజద్వారముకడ మల్లమండపము నిర్మించి రంగస్థలము సిద్ధము చేయించి మండపము నలంకరించి జయపతాకలు కట్టించెను. నగర మంతయు మహోత్సాహపూర్ణ మయ్యెను. మంచెలు, మండలములు నిర్మితము లయ్యెను. చాణూరముష్టికులు మండపమునకు వచ్చి దుముకుచు, గర్జించుచు తొడలు చరచుచు ఆస్ఫోటనము చేయుచుండిరి. పదుగురు సోదరులు రజకునికడ లాగికొన్న సుందరవస్త్రములను ధరించి దుకాణముమీది సుగంధద్రవ్యములు, మాలాకారుల అంగళ్లనుండి పుష్పమాలికలు లాగుకొని శరీరములనిండ చందనములు పూసికొని మాలలు ధరించి చెవులలో పుష్పములు తురుముకొని, దుముకుచు గర్జించుచు, తొడలు చరచుచు మల్లమండపము ప్రవేశించిరి; ఆసమయమున చాణూరుడు తొడ చరచుచు విహారము చేయుచుండెను. బలదేవుడు వానిని చూచి "చేతితో వీనిని తాకను" అని సంకల్పించి హస్తిశాలనుండి పెద్ద త్రాడు తెచ్చి ఎగిరి గర్జించి త్రాడు విసిరి చాణూరుని కడుపుమీదుగా చుట్టివైచి, త్రాటికొనలు రెంటిని పట్టుకొని వానిని లేవనెత్తి తలచుట్టును త్రిప్పి నేలపై నొక్కి

పట్టి ఆవల మల్లరంగమునకు వెలుపల విసరివైచెను. చాణూరుడు మరణించిన పిదప రాజు ముష్టికునకు ఆజ్ఞ యిచ్చెను. వాడు లేచి ఎగిరి గర్జించి తొడ చరిచెను. బలదేవుడు వానిని గట్టిగా పిసికి ఎముకలు పిండిపిండి చేసెను. వాడు "నేను మల్లుడను కాను, మల్లుడను కాను" అని అనుచున్నను నీవు మల్లుడవో కావో నాకు తెలియదనుచు బలదేవుడు వానిని పట్టుకొని నేలపై గొట్టి ప్రాణములు పాపి మల్లరంగమున కావల విసరివైచెను. చనిపోవునపుడు వాడు "యక్షుడనై వీనిని భక్షించెద" నని సంకల్పించెను. కాలక్రమమున ముష్టికుడు కాలమత్తి వనమున యక్షుడై పుట్టెను. రాజు లేచి ఈదుష్టదాసపుత్రులను పట్టుకొండని ఆజ్ఞ యిచ్చెను. ఆసమయమున వాసుదేవుడు చక్రమువిసిరెను. తోడనే రాజసోదరు లిరువురి శిరములు ఎగిరి పడినవి. జనులు భయభ్రాంతులై మమ్ము రక్షింపుడని బలదేవ వాసుదేవుల పాదములపై బడిరి.

సోదరు లిరువురు మేనమామ మరణించినపిదప అసితంజన నగర రాజ్యమును చేకొని తలిదండ్రుల నచట నుంచిరి. సోదరదశకము సమస్తజంబూద్వీప రాజ్యమును గైకొందుమని సంకల్పించి బయలుదేరి కాలసేన రాజు నివాసస్థాన మగు అయోధ్యానగరము చేరి, చుట్టుముట్టి వనమును నాశము చేసి రాజును పట్టుకొని రాజ్యమును స్వాధీనము చేసికొని, అచటినుండి ద్వారవతికి బోయిరి. ఆనగరమున కొకప్రక్క సముద్రము, వేరొకప్రక్క పర్వతము గలవు. ఆనగరముపై యక్షుని కధికారము గలదు. దానిని సంరక్షించుయక్షుడు శత్రువును గాంచి, గార్దభరూపము ధరించి ఓండ్ర పెట్టసాగెను; తోడనే యక్షప్రభావముచే నగరము పైకి లేచి సముద్రములోని ద్వీపముమీదికి చేరును. శత్రువులు వెడలిపోయిన పిదప యక్షుడు నిజరూపము ధరించి, యథాస్థానమునకు వచ్చు నగరమున నివసించును. సోదరదశకము వచ్చుట తెలిసికొని యక్షుడు గార్దభస్వరము చేసెను. నగరము లేచి ద్వీపముమీదికి బోయి, శత్రువులు పోయినంతనే నిజస్థానమునకు చేరెను; వారు రెండుమూడుపర్యాయములు దండయాత్రలు చేసినను రాజ్యము లభింప లేదు. అపుడు వారు కృష్ణద్వైపాయనునికడకు బోయి "భన్తే, మేము ద్వారవతీరాజ్యమును పట్టుకొనలేకున్నాము. దీని కేదైన ఉపాయము మాకు సెలవిండు" అనిరి.

"కందకమున కావల ఫలానిస్థానమున గార్దభము తిరుగుచుండును. అది శత్రువులరాక కనుగొని ఓండ్రపెట్టును. తక్షణమే నగరము పైకి లేచిపోవును. మీరు దానికాలు పట్టుకొనుడు, ఫలప్రాప్తికి ఇదే ఉపాయము" అని ఆయన చెప్పెను.

వారు ఆపనికి నమస్కరించి వెడలిపోయి గార్ధభము కాళ్ళు పట్టుకొని “స్వామీ, మీరుతప్ప మాకు వేరు ఆధారము లేదు, మేము నగరమును పట్టుకొను బోవునపుడు మీరు ధ్వని చేయరాదు” అని విన్నవించిరి.

“నేను మౌనముగా నుందు నని చెప్పజాలను, కాని మీరు ముందుగా వచ్చి నలుగురు పెద్దయినుప నాగళ్ళు తెచ్చి నగరద్వారములు నాలుగింటికడ భూమిలో ఇనుపకంబములు పెద్దవి పాతుడు. నగరము పైకి లేచునపుడు నాగళ్ళు పట్టుకొని వానికి కట్టియున్న యినుపగొళ్ళెములు కంబములకు తగిలింపుడు, నగర మెగిరిపోవ జాలదు” అని వాడు తెలిపెను,

వారు మంచి దని అర్ధరాత్రమున నాగళ్ళు వెంట గొని నగరద్వారములు నాల్గింటికడను భూమిలో ఇనుపకంబములు పాతి నిలిచియుండిరి. ఇంతలో గార్ధభము కూత పెట్టినది. నగరము పైకి లేవ మొదలిడెను. ద్వారములకడ నున్న నలుగురును నాగళ్ళకు కట్టియున్న గొళ్ళెములను స్తంభములకు తగిలించిరి. నగరము లేవజాలక పోయెను. అంతట సోదరులు పదుగురు నగరమున దూరి రాజునాతని సంహరించి రాజ్యము స్వాధీనము చేసికొనిరి. ఈవిధముగా జంబూద్వీపమునందలి ముప్పదియారువేల నగరముల రాజులను వారు చక్రములతో సంహరించి ద్వారవతిని చేరి భాగములు పంచుకొనిరి. ఆసమయమున సోదరి అంజనాదేవి మాట మరచిరి. అప్పుడు పదకొండవ భాగము చేయవలె నని వారికి తోచినపుడు, అంకురుడు “నాభాగ మామె కిచ్చి నేను వ్యాపారము చేసి జీవింతును, మీరు మీమీ జనపదములలో నాకడనుండి పన్ను వసూలు చేయరాదు” అనెను. మంచి దని వారు ఆతనిభాగము సోదరి కిచ్చి ఆమెతోగూడ ద్వారవతిలో నివసింప జొచ్చిరి. అంకురుడు వ్యాపారము చేయజొచ్చెను.

వంశము వృద్ధి పొందెను. ఆడుబిడ్డలు మగపిల్లలు కలిగిరి. తలిదండ్రులు కాలధర్మము చెందిరి. వాసుదేవమహారాజు ప్రియపుత్రుడు మృతి నొందెను. శోకాకులచిత్తుడై రాజు మంచము పట్టె పట్టుకొని కూర్చుండి ఏడ్చుచూ అన్ని పనులును మాని యుండెను. ఆసమయమున ఘతపండితుడు ఈవిషయము గ్రహించి తనలో, “సోదరునిశోకము దూరీకరించుటకు నాకన్న వే రెవరునులేరు, కాని కౌశలముగాన ఈతనిశోకము తొలగింతు నని తలపోసి పిచ్చివానివలె నటించుచు నగర మార్గములలో తిరుగుచూ నాకు కుందేలు కావలె, కుందేలు కావలె నని యరచుచు, ఆకసమునకు చూచుచు విచరించుచుండెను. నగరవాసులు చూచి ఘతపండితుడు పిచ్చివా డైన వా

డని ఆకులత పొందిరి. అప్పుడు రోహిణేయుడను అమాత్యుడు వాసుదేవునికడకు బోయి యీ లాలాపములు చేయుచు ఈగాథ పలికెను :

పండుకొన్నావు కృష్ణ, లాభమ్ము లేదు
త్వరితముగ లెమ్ము నీ ప్రియ భ్రాతయనువు
లల్లకల్లోల మైనవి; ఆత డిపుడు
కేశవా. ప్రలపించు నావేశమునను.

ఇట్లు అమాత్యుడు పలికినపిదప, శాస్త అభిసంబుద్ధుడై ఈగాథ పలికెను :

"ఆరోహిణేయుని యాలాపములను
విని విని కేశవుడు; సోదరునిబాధ కెంతొ
కుందుచు వేగమే యందుండిలేచె."

రాజు లేచి శీఘ్రముగా ప్రాసాదము దిగి ఘతపండితునికడకు జని రెండు చేతులతో అతనిని గట్టిగా పట్టుకొని సంభాషణ చేయుచు ఈగాథ పలికెను :

శశము శశ మ్మంచు సంభ్రాంతచిత్తు
విధమున ద్వారకావీధుల దిరిగె
దెవ్వడు నీశశం బెత్తుకపోయె ?

రాజు ఇట్లు పలికినను ఆతడు మాటిమాటికిని వెనుకటిమాటలే అనుచుండెను. రాజు మరల ఈగాథలు పలికెను :

స్వర్ణ రజత మణి లోహ శంఖ మయము
కాని ప్రావ ప్రవాళాదికమ్ము గాని
ఏది కోరిన దాని చేయించి యిత్తు.

అడవిలో చరియించు నట్టికుందేళ్ళ
బట్టి తెప్పింతు, నీ కెట్టిది వలయు ?

రాజువాక్కులు విని పండితు డీగాథ పలికెను :

ఈనేలశశకమ్ము లేటికి నాకు ?
జాబిల్లిలో నున్నశశము కావలయు:
కేశవా, దింపించు క్రిందికి దాని.

రాజాతనిమాటలు విని విచారగ్రస్తుడై నిశ్చయముగా నాసోదరుడు పిచ్చివా డైనా డని యీగాథ పలికెను :

ఓయి, కోల్పోయెదవు తియనియాసువు,
లిప్పగింతు వపథ్య మేదో యద్దాని
కోరుదే జాబిల్లి కుందేటి నవుర !

ఘతపండితుడు రాజువాక్యములు విని నిలిచి, "సోదరా, నీకీ సంగతి తెలియునా? చంద్రునియందుండు కుందేలు లభింపవలె నను నిచ్ఛ కలిగి అది లభింపక పోవుటచే చనిపోవలెనా? నీమృతపుత్రుని కొరకు ఏల శోకించుచున్నావు?" అని అనుగమించినాడై ఈగాథ పలికెను :

ఇతరుల కుపదేశమిచ్చు జ్ఞానంబు
నీ కున్నదో కృష్ణ, నేటికి గూడ
పోయిన సుతునికై ఏగిలెద వేల ?

ఈవిధముగా అతడు వీథినడుమ నిలిచినచో "సోదరా, నేను కానబడు వస్తువునే కోరుచున్నాను, నీవో, ఆలోచించినను కానబడనిదానిని కోరుచున్నా" వని ధర్మోపదేశము చేయువాడై ఈగాథలు పలికెను :

పుట్టిన పుత్రుండు పోవ డనెడి
సంగతి మానవజాతికి నైన
అమనుష్యజాతికి నైనను లేదు
ఏవిధంబుగ నీకు నిది సంభవించు ?

ఏట్టిమంత్రములచే నెట్టియౌషధుల
చే నైనను, ధనమ్ముచే నైన గాని
ప్రాణమ్ము లీకలోకములోపలికి
ఎంత దుఃఖించిన నెట్టులు వచ్చు ?

రాజు విని "ఓహో, చక్కగా చెప్పినావు. నాదుఃఖమును దూరము చేయుటకై నీవిది యంతయు చేసితి" వని ఘతపండితుని ప్రశంసించువాడై ఈగాథలు పలికెను :

ఘృత సేచనముచేత కెరలెడువహ్ని
సలిలసేకముచేత చల్లబడ్డట్లు
దుఃఖము చల్లారి తొలగె దూరముగ.
లగ్నమై యున్న శల్యంబును లాగి
నంతనే హృదయమ్ము శాంతి గన్నట్లు
చీకాకు పడిన నాచిత్తమ్ము నుండి
పుత్రశోకము వీడిపోయె దూరముగ.
మాణవకా, నీదుమాటలు వింటి;
ఇంతట చింతింప, నింక రోదింప:
జారిపోయెను మనశ్శల్యంబు, వదలె
శోకంబు వెలయును సుస్థిరత్వంబె.

అంతమున ఇది సంబుద్ధగాథ.

ఎవరు ప్రజ్ఞావంతు, లెవ్వరు కరుణ
కలవారు వారు శోకమ్ము తరింత్రు
అల ఘృతపండితు డన్న విధాన.

ఈ ప్రకారముగా ఘతకుమారునివలన శోకరహితుడై కేశవుడు చాలకాలము రాజ్యపాలనము చేసెను. ఆవల దశసోదరపుత్రులు ఒకనాడు "కృష్ణద్వైపాయనుగు దివ్యదృష్టి కలవా డని ప్రతీతి. అయనను పరీక్షింతము" అని తరుణుడొకరి కుమారునకు గర్భిణీస్త్రీ వేషము వేసి కడుపుమీంద తలగడ కట్టి, కృష్ణద్వైపాయనుని కడకు గొనిపోయి "భన్తే, ఈకుమారి ఏమి కనును?" అని అడిగిరి. తాపసి చూచి దశసోదర రాజుల వినాశము సమీపించిన దని, ఇంకను ఎంత ఆయుర్దాయ మున్న దని యోచించి ఆనాడే తనకు మరణ మని గ్రహించి "కుమారా, నీవేమి చేయుచున్నావో, తెలియునా?" అనెను. "మాకు తెలుపుడు" అని వారు పట్టు పట్టగా తాపసి "ఇతడు నేటినుండి ఏడవనాడు కాష్ఠఖండము కనును. దానివలన వాసుదేవకులమునకు నాశ మేర్పడును. మీరు కాష్ఠఖండమును కాల్చి దానిబూడిద నదిలో చల్లివేయవలెను" అని చెప్పెను. "దుష్టతపస్వీ, నీవు ఎదుటివారిని గమనింపవు!" అని వారు వింటినరములత్రాటితో తాపసిని కొట్టి చంపిరి.

రాజు కుమారులను పిలువ నంపి "తపస్వి నేల చంపితి?" రని యడిగి వృత్తాంతము తెలిసికొని భయభ్రాంతుడై కుమారునిపై కాపలా ఉంచి. ఏడవనాడు

వానియుదరమునుండి వెలువడిన కాష్ఠఖండమును తగులబెట్టించి, భస్మము నదిలో చల్లించెను. అది ప్రవాహమున బడి ముఖద్వారమున ఒక ప్రక్కకు చేరెను. అచట ఆముదపుమొక్క మొలిచెను.

ఒకనాడు రాజు జలక్రీడ చేయుకోరికతో నదీముఖద్వారము చేరెను. పరివారమచట మహామండల మేర్పాటు చేసి చక్కని మంటపమున, తిని, త్రాగి ఆటపాటలలో ఒకరినొకరు కాలుచేతులు పట్టుకుని రెండుదళములుగా విడివడి జగడమాడ జొచ్చిరి. అందులో నొకడు మల్లెపూవులు చేత నిలువకపోవుటచే ఆముదపు చెట్టునుండి ఆకుకోసి తెచ్చెను. అది చేతిలోనికి వచ్చినంతనే కొయ్యరోకలి యయ్యెను. వాడు దానితో తక్కినవారిని కొట్టెను. ఒక్కొక్కడు ఆకు కోయగానే అది ముసలమగుచుండెను. అంతట వారు ఒకరి నొకరు మోదుకొని ఎల్లరును వినాశ మొందిరి. వారు నష్ట మగుట గాంచి వాసుదేవుడు, బలదేవుడు, అంజనదేవి, పురోహితుడు, రథమెక్కి పలాయనము చేసిరి. మిగిలినవా రందరును మరణించిరి. వారు నలుగురును కాలమత్తిక వనము చేరిరి. ముష్టికమల్లుడు తుదిసంకల్ప ప్రకారము యక్షుడై అచట నివసించుచు బలదేవుడు వచ్చుట చూచి తక్షణమే గ్రామము నిర్మించి మల్లవేషము ధరించి "ఎవరు మల్లయుద్ధము చేయుదు ?" రని గర్జించుచు, ఎగురుచు, తొడ చరచుచు విహరింప సాగెను. బలదేవుడు వానిని చూడగానే వానితో మల్లయుద్ధము చేయుదు నని వాసుదేవుడు నిషేధించుచున్నను వినక రథము దిగి ముష్టికుని సమీపించి తొడ చరిచెను. బలదేవుడు చేయి చాపినంతనే యక్షుడు అతనిని పట్టుకొని ముల్లంగిగడ్డను మ్రింగినట్లు మ్రింగెను. వాసుదేవుడు ఆసంగతి గ్రహించి సోదరిని, పురోహితుని వెంట బెట్టుకొని రాత్రి యంతయు ప్రయాణము చేసి సూర్యోదయ మగునప్పటికి సరిహద్దు గ్రామము చేరెను. అచట సోదరిని, పురోహితుని వంటపనికి నియమించి, తాను చెట్టుక్రింద పండుకొనెను. అప్పుడు జరానామకు డగు వేటకాడు చెట్టుక్రింద ఏదో కదలుట చూచి అడవిపంది అనుకొని శక్తిని విసరి, ఆతనికాలిపై గాయము చేసెను. "ఎవరు నన్ను గాయపరచినాడు" అను మనుష్యవాక్కు విని వేటకాడు ఎగిరిపోయెను. రాజు శక్తిని (ఆయుధము) ఊడబెరికి "మామా, భయపడక రమ్ము" అని వేటకానిని పిలిచి వాడు వచ్చిన పిదప నీపే రేమని యడిగెను. "స్వామీ నాపేరు జర."

"జర బాణముతో కొట్టిన పిదప నేను మృతి నొందుదు నని పురాణపండితులు చెప్పినారు. నేడు మరణము నిశ్చయ" మని గ్రహించి "మామా, భయ

పడకు. గాయముమీద పట్టీ వేయు" మని వాడు పట్టీవేసినపిదప వానిని వీడుకొల్పెను. బాధ హెచ్చినది. అన్యులు తెచ్చిన ఆహారపదార్థములు తినలేక సోదరిని పిలువ నంపి" నేడు నేను మరణింతును, నీవు సుకుమారివి. ఏపనియును చేసి జీవనము నిర్వహింపజాలవు. ఈమంత్రము ఉపదేశము పొందుము" అని ఆమెకు మంత్రము చెప్పి తాను ప్రాణము లచటనే విడిచెను. ఈవిధముగా అంజనదేవి తప్ప తక్కినవా రెల్లరు మరణించిరి.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, "ఉపాసకా, ఈవిధముగా పురాణపండితుల వాక్కు విని పుత్రశోకము మాని చింత విడువుము" అని సత్యప్రకాశనము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. సత్యప్రకాశనానంతరము ఉపాసకుడు స్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. "ఆకాలమున రోహిణేయుడు ఆనందుడు; వాసుదేవుడు సారిపుత్రుడు; పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తు; ఘతపండితుడు నేనే."

౪౫౫. మాతృపోషక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచున్నప్పుడు మాతృపోషకుడను స్థవిరుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ సామజాతకమున (540) వచ్చును. కథ దానివలెనే యుండును. శాస్త వారిని జూచి "భిక్షువులారా, ఈతనిపై కోపింప వలదు. పూర్వము పండితులు పశుగర్భమున పుట్టినను మాతృవియోగమైనపిదప సప్తాహముల మాహారము స్వీకరింపక, శుష్కించిపోవుచు, ఆవల రాజభోగములు లభించినను తల్లి ఆహారము స్వీకరింపనిదే తాము మేత మేయక, తల్లిని చూచినపిమ్మటనే ఆహారము స్వీకరించిరి." అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు హిమాలయ ప్రదేశమున ఏనుగుకడుపున పుట్టెను. ఆయన తెల్లని వర్ణముతో సుందరగాత్రుడై ఎనుబదివేల ఏనుగులకు నాయకు డయ్యెను. ఆయన తల్లి గ్రుడ్డిది. ఆయన ఏనుగు ద్వారా తల్లికి తియ్యనిపండ్లు పంపుచుండెడివాడు. అయ్యది ఆమె కొసగక పళ్ళు తామే తినుచుండెను. పరీక్షించి, ఉన్నస్థితి కనుగొని బోధిసత్త్వుడు యూథము విడిచి తల్లికి సేవ చేయదలచి, రెండవ ఏనుగునకు తననివాసము తెలుపకుండ రాత్రివేళ తల్లిని వెంట గొని చండోర్ణపర్వతము చేరి అచటి సరస్తీరమున నున్న కొండగవిలో ఆమె నునిచి పోషణ చేయజొచ్చెను.

వారాణసీనివాసి యగు వనచరు డొకడు త్రోవతప్పి దిక్కు తెలియక గట్టిగా రోదనము చేయుచుండెను. బోధిసత్త్వు డా యేడ్పు విని "ఈత డనాథుడు, నే నుండగా ఈతడు చనిపోవుట తగదు" అని తలచి వానికడకు జనెను. వాడు భయముచే పరుగెత్తబోవుట గాంచి "ఓయీ నన్ను గాంచి నీవు భయపడవలసిన కారణ మేమియును లేదు. భీతి చెందకుము. నీవు ఏడ్చుచు త్రోవ ఏల తప్పిపోయితివి ?" అని బోధిసత్త్వు డడిగెను.

"స్వామీ, నేను దోవ తప్పి ఏడురోజు లైనది."

"ఓయీ, భయపడకుము. నిన్ను జనమార్గము వరకు కొనిపోయి విడిచెదను."

బోధిసత్త్వుడు వానిని తనవీపుపై కూరుచుండ బెట్టుకొని అడవి వెలుపలకు గొనిపోయి మరలి వచ్చెను. నగరము చేరినపిదప ప్రభువునకు సూచన చేయవలెననుతలపు ఆపాపాత్మునకు కలిగినది, వాడు వృక్షములను, గుట్టను గురుతుంచుకుని చనెను. ఆసమయమున రాజుగారిభద్రగజము చనిపోయెను. నే నధిరోహింపదగినగజము ఎవనికేని కానబడినచో నాకు తెలుపవలెను అని రాజు చాట బంచెను. వాడు రాజసన్నిధికి జని "దేవా, ఆ మారోహింపదగినది సర్వశ్వేతము, యోగ్యము అగుభద్రగజమును చూచితిని. మార్గము చూపుదును. నావెంట హస్తికులను పంపినచో దానిని పట్టించెదను" అని విన్నవింపగా, రాజు మంచిదని ఆవనచరుని వెంట పరివారమును, మావటివాండ్రను పంపెను. వారిని వెంట గొని సరస్తీరమున భద్రగజము చరించుచుండుట నతడు చూచెను. బోధిసత్త్వుడు మావటివాండ్రను చూచి ఇట్లు తలపోసెను. "ఈసంకటమెచ్చటనుండియో వచ్చినది కాదు. వీనివల్లనే కలిగి ఉండవలెను, మహాబలిష్ఠుడ నగు నేను వేయియేనుగులనైనను ధ్వంసము చేయగలను. కోపించితినేని రాష్ట్రములోని సైన్యము నంతను నాశము చేయగలను. కుపితుడనైతి నేని శీలభ్రంశ మగును. కావున నేడు శక్తి నణచుకొని కోపము రానీయను." ఇట్లు సంకల్పించి బోధిసత్త్వుడు శిరసు వంచి నిలిచెను. మావటివాడు పద్మసరోవరము లోనికి దిగి హస్తిలక్షణసంపత్తి కనుగొని నాయనా రమ్ము అని అహ్వానించెను. వెండిగొట్టమువంటి తొండము పట్టుకుని ఏడవనాటికి నగరము చేరెను. కుమారుడు రాకుండుట గమనించి బోధిసత్త్వునితల్లి తనలో "నాకుమారుని రాజుగారి మహామాత్యులు కొనిపోయి యుందురు. అతడు వెడలిపోవుటచే ఇచ్చట అడవి పెరిగిపోవును" అని తలపోసి దుఃఖించుచు ఈగాథలు పలికెను :

భద్రనాగము చనుటచే పల్లవించు
సాల కురువింద కరవీర సల్లకు లిట
మెండగు నిపాతభూమిలో కొండగోగు.

పసిడి కేయూరముల్ దాల్చి పాలకుండో
రాజపుత్రుడో మాయిభరాజమునకు
ముద్ర వేయింపనోపును; మూపుమీద

కూరుచుండి నిర్భీతిగాను వైరివీర
కవచములు చేయనోపును ఖండములుగ.

మావటీడు మార్గమునుండియే రాజునకు వార్త పంపెను. రాజు నగరము నలంకరింప జేసెను. మావటీడు అలంకృతమై సువాసిత మైన హస్తిశాలలోనికి బోధిసత్త్వుని కొనిపోయి రత్నకంబళము కప్పి రాజునకు నివేదించెను ప్రభువు వివిధములైన ఆహారములు బోధిసత్త్వునకు పెట్టించెను. తల్లి భుజింపకుండ నేను ఆహారమును గైకొన నని తలచి బోధిసత్త్వుడు ఏమియు భుజింపలేదు. రాజు ప్రార్థించువాడై ఈగాథ పలికెను :

కబళంబు నాగమా, గ్రహియింపవలెను;
చేయ వక్కర లేదు సేద్యంబు నీవు
కల వెన్నియో రాజకార్యముల్ సలుప.

ఇదివిని బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను :

దృష్టిలేనిది బాలకృపణురా లామె,
త్రోవ చూపెడివాడు దొరకని దామె,
చండోరణం బను కొండపై నామె
పాదఘట్టన చేయు వ్యాకులంబుగను.

ప్రభువు బోధిసత్త్వుని ప్రశ్నించువాడై ఈగాథ పలికెను ;

దృష్టి లేనట్టిది, కృపణురా లెంతయు,
త్రోవ చూపెడివాడు దొరక నట్టిదియు
చండోరణం బను కొండపై పునను
ఘట్టించునది యేమి కావలె నీకు ?

బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను ;

చూపు నాతల్లికి లోపంబు దేవ,
త్రోవ చూపెడివాడు దొరక దాయమకు
చండోరణం బను కొండపై నామె
పాదఘట్టన చేయు వ్యాకులంబుగను.

బోధిసత్త్వుని విడిపించునప్పుడు రాజీగాథ పలికెను :

జననికి సేవలు చేసెడి యిట్టి
ద్విపరాజు నిప్పుడే విడిపింప వలయు,
జ్ఞాతులన్ మాతను కలిసికొనగలడు.

ఇవి సంబుద్ధ గాథలు :

బంధముక్తం బయ్యె సింగుర మ్మపుడు,
గొలుసులు విడిపోయి కుంజరమ్మునకు,
అచ్చట విశ్రాంతి నంది ముహూర్త
మాత్రము, చేరెను ధాత్రీధరంబు

శీతలంబును పక్షిసేవిత మగుచు
రమ్యమైనసరోవరమ్ము లోదిగుచు
నిండుగా తొండాన నీరంబు గొనుచు
నభిషేక మొనరించె నిభము తల్లికిని.

దేవుడు వాన కురియుచున్నా డని తలచి బోధిసత్త్వునితల్లి యీగాథ పలికెను:

అతివృష్టి నెవ రీయునార్యదేవుండు
చేయు నకాలాన ! సేవలు నాకు
కావించు కొమరుండు కాన రాఁ డిపుడు.

ఆమె నోదార్చుచు బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను ;

అమ్మ పన్నుంటివా ? లెమ్ము లే లెమ్ము .
నీకుమారుండను నే వచ్చినాను
జ్ఞాని, యశస్వి యా కాశీవిభుండు
అనుకంపతో విముక్తుని జేసె నన్ను.

ఆమె రాజు ననుమోదించుచు నీగాథ పలికెను :

వృద్ధజనంబుల కెప్పుడు సేవ
లొనరించుచుండెడి తనయుని విడిచి
పుచ్చు కాశీరాష్ట్ర భూపాలకుండు
చెందు గావుత చిరంజీవిగా జయము !

బోధిసత్త్వుని గుణములకు రాజు ప్రసన్నచిత్తుడై సరోవరసమీపముననే గ్రామనిర్మాణము కావించి, ఆతనితల్లికి ఎడతెగకుండ సపర్యల నేర్పాటు చేసెను.

కాలక్రమమున తల్లి మరణింపగా నామెకు భౌతికకర్మలు చేయించి ఆయన కరండక నామముతో ఆశ్రమమునకు జనెను. హిమాలయమునకు ఉత్తరదిక్కున 500 ఋషు లుండిరి. రాజు బోధిసత్త్వుని బోలిన ప్రతిమ చేయించి విశేషముగా నాదరించెను. జంబూద్వీపవాసులు సమావిష్టులై హస్తిపూజ యనునుత్సవము చేసెడివారు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, సత్యప్రకాశనము గావించి, జాతకములను సరిపోల్చెను. అప్పుడు రాజు ఆనందుడు; హస్తిమాత మహామాయాదేవి; తల్లిని పోషించు నాగము నేనే.

456. జుణ్ణ జాతకము

శాస్త ఆనందుని వర ప్రాప్తి విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

బోధిధర్మ ప్రథమావస్థలో మొదటి ఇరువదేండ్లవరకును తథాగతునకు సేవకు డెవడును నిలకడగా లేడు. స్థవిర నాగసమాల, నాగిత, ఉపవాణ, సునక్షత్ర, సుంద్గాగల, మేఘియ వీరు అప్పు డప్పుడు ఉపచారములు చేయుచుండిరి. ఒకనాడు భగవానుడు భిక్షువులను పిలిచి "ఇప్పుడు నేను వృద్ధుడ నైనాను. ఈమార్గమున పోవుచు ఒక్కొక్కభిక్షువు చెప్పిన పిమ్మట రెండవవానివెంట జనును. ఒకొక్కడు పాత్రను, చీవరములను నేలపై నుంచి పోవును. నాకొరకు నిలకడగా నుండు వానిని చూడడు" అనెను.

"భన్తే, నేను సేవచేయుదును. నేను సేవ చేయుదును" అని సారిపుత్ర స్థవిరాదులు విన్నవించినపుడు శిరసులపై చేతులు జోడించి భగవానుడు "మీ ప్రార్థనలు అంగీకరించుటకు వీలులేదు" అని పలికి నపుడు భిక్షువు లానందస్థవిరునితో "ఆయుష్మన్, నీవు సేవకపదవికై ప్రార్థింపుము" అనిరి. స్థవిరుడు 8 వరములను-4 ఆజ్ఞలను 4 ప్రతిక్షేపములను-ప్రార్థించెను, 1. భగవానుడు నాకు చీవరము లీయకుందురు గాక. 2. నాకు కబళము లీయకుందురు గాక. 3. గంధకుటిలో తమసన్నిధిలో నన్ను ఉండనీ కుందురు గాక. 4. నన్ను ఏ నిమంత్రణకు వెంట గొనిపోకుందురు గాక. 5. అంగీకరించిన నిమంత్రణమునకు భగవానుడే వెడలును గాక, 6. దూర ప్రదేశమునుండి దర్శనార్థము జనులను నేను కొనివచ్చినప్పుడు భగవానుడు వారికి దర్శన మిచ్చును గాక. 7. నాకు సందేహము కలిగినపుడు భగవానునిసన్నిధికి బోయి నివేదించుట కవకాశ ముండును గాక. 8. భగవానుడు నేను లేనపుడు ఎవరి కైనను ధర్మోపదేశము చేసినచో ఆవల నాకది వినిపించును గాక!

భగవానుడు ఈవరము లాతని కనుమతించెను. అది మొద లాతడు 25 వర్షములవరకును స్థిరముగా సేవలు చేయుచుండెను. ఆతడు పంచశబ్దములలో అందరికన్న మొదటివా డయి ధర్మసంపత్తి, అనుభూతిసంపత్తి, పూర్వకర్మ

సంపత్తి, అర్థధర్మచర్యాసంపత్తి, తీర్థయానసంపత్తి, చిత్తైకాగ్రతాసంపత్తి, పొంది బుద్ధుని వలన 8 వరములు పొంది ఆకాశమున చంద్రునివలె ప్రస్ఫుటముగా నుండెను. ఒకనాడు ధర్మసభలో సంభాషణలు జరుగుచుండెను. "ఆయుష్మంతులారా, తథాగతుడు ఆనందునకు 8 వరము లను గ్రహించి సంతుష్టచిత్తుని జేసినారు." "శాస్త అరుదెంచి విషయము గ్రహించి, "భిక్షువులారా, నేను కేవల మిప్పుడే కాదు, పూర్వముగూడ ఆనందునకు వరము లిచ్చి సంతోష పరచితిని. పూర్వము నాతడు అడిగినవాని నెల్ల నిచ్చితిని." అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా, జుణ్హకుమారు డను తత్పుత్రుడు తక్షశిలలో విద్యలు అభ్యసించి ఆచార్యునికడ సెలవు తీసికొని, రాత్రి, చీకటివేళ ఆచార్యగృహమునుండి వెలువడెను. ఆతడు వడివడిగా ఇంటికి బోవునపుడు మార్గమున చేయి తగిలి బ్రాహ్మణుని ఆహారము జారిపడెను. భిక్షాటనానంతరము బ్రాహ్మణుడు గృహమునకు మరలుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు నేల బడి రోదనము చేయనాగెను. కుమారుడు కనికరమున బ్రాహ్మణుని చేయి పట్టుకొని కూర్చుండ బెట్టెను. "నాయనా, నీవు నా ఆహారపాత్రను పడ ద్రోసినావు. ఆహారపువిలువ నా కిమ్ము" అని బ్రాహ్మణుడనగా, కుమారుడు "బ్రాహ్మణోత్తమా, ఇపుడు నీకు నేను ఆహారము విలువ నీయ జాలను. నేను కోసలనరేశుని పుత్రుడను, జుణ్హకుమారుడను. నేను సింహాసనము నారోహించి నపుడు నీవు వచ్చి ధనమడుగుము" అని పలికెను.

రాజకుమారుడు వారాణసికి జని తండ్రియెదుట విద్యా ప్రదర్శనము చేసెను. "నేను జీవించి ఉండగా కుమారుని చూడగలిగితిని; ఇక నితడు పట్టాభిషిక్తుడగుట కూడ చూతును గాక!" అని రాజు తలపోసి కుమారునకు పట్టాభిషేకము చేసెను. జుణ్హకుమారుడు రాజై ధర్మానుసారముగా పరిపాలనము చేయ నాగెను. బ్రాహ్మణు డీసమాచారము విని "ఇపుడు నేను భోజనమూల్యమును అడిగి తీసికొందును గాక." అని తలపోసి వారాణసి చేరి, రాజు నగర ప్రదక్షిణము చేయుసమయమున ఉన్నతస్థానమున నెక్కి 'జయజయ' ధ్వానము చేసెను. రాజు బ్రాహ్మణుని చూడక ముందరికి సాగిపోయెను. రాజు తనను చూడలే దను సంగతి గ్రహించినపుడు బ్రాహ్మణు సంప్రశ్నము చేయువాడై ఈ గాథను పలికెను;

జుణ్హరాజేంద్ర, నీచెవి జేరగ నిమ్ము
నాదుమాటల్, నే పనిమీద నిటకు
వచ్చితిని, బ్రాహ్మణుండేని, ఎవ్వఁడేని
పల్కినది విన కేగుట పాడియగునె ?

రాజు విని భద్రగజమును అంకుశముతో ఆపి ఈగాథ పలికెను :

ఆగితిని, చెప్పు బ్రాహ్మణా, ఆలకింతు
అరుగుదెంచితి వేటికి ? అట్లు కాక
నన్ను నేమైన కోరగా నున్న దేకొ ?
బ్రాహ్మణోత్తమ, విందును పలుకవలయు.

ఆవలి గాథలలో రాజ బ్రాహ్మణుల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు గలవు.

సప్తశతగోవులన్, దాసిశతము దేవ
స్వర్ణనిష్కసహస్రంబు, సదృశ భార్య
లిర్వురను, గ్రామపంచక మీయ వలయు.

బ్రాహ్మణోత్తమ, ఉగ్రతపస్వి వోకొ ?
కలవొకో చిత్రమంత్రముల్ ? కాక నీదు
కామనల్ నెరవేర్చెడి యక్షులుండ్రొ ?
తొలుత నాపని నేదైన సలిపినావొ ?

ఆపసిని కాను, నాకు మంత్రములు లేవు.
యక్షులును లేరు నెరవేర్ప కామనలను
తొలుత నీపని యేదియు సలుప లేదు
నేడె తొలిమేళనంబు నీతోడ నాకు.

ఇదియె తొలిదర్శనంబైన నింతకు మును
జరిగినది యేదియు నాకు జ్ఞప్తి లేదు
ఎన్నడేని ఇంతఃపూర్వ మెచటనేని
కలిసికొన్నమొ బ్రాహ్మణా, తెలుపవలయు.

రమ్య తక్షశిలా నగరమ్మునందు
దేవ, గాంధార రాష్ట్రాన నీవు నేను

కటికచీకటిరాత్రి దర్గరగనిలిచి
స్మరణయోగ్యంబు లైన భాషణము లచట
నాడితిమి; మననాటివన మప్పుడె: దాని
కవల నైనను మున్నెన్నడైన కలుగ లేదు.

అప్పు డప్పుడు సుజన సమాగమంబు
బ్రాహ్మణా, సంభవించును పండితజన
సంగతులు నష్టపడ నీవు సఖ్యనుణలను
మున్ను చేసినయుపకారములను గాని.

మూర్ఖసంగతి నైత్రిని, మున్ను చేసి
నట్టి యుపకృతులను గూడ నష్టపరచు
తథ్య మాను మూర్ఖుండు కృతఘ్ను డనుట.

మున్ను చేసినయుపకారమును లవంబు
కూడ ధీరులసంగతి కోలుపోవ
నీదు, వారు కృతజ్ఞులే యెల్లవేళ.

అగ్రహారము లిచ్చెద నైదు నీకు,
సప్తశతగోవులును పరిచారికలను
శతమితంబుగ, స్వర్ణనిష్కములు వేయి,
యోగ్యదారద్వయంబు నీ కొసగుదుండ.

చంద్రునకు తారకులకును సంగతివలె
అలరుచుండును సుజనసమాగమంబు
చేసితివి పూర్ణు నన్ను కాశీనరేశ
నిక్కముగ మనసంగతి నేడె జరిగె.

బోధిసత్త్వు డాతనికి విశేషసంపద నొసంగెను. శాస్త రిః ధర్మోపదేశనము చేసి "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వమునుకూడ నేను ఆనందునకు ఎనిమిది వరము లిచ్చి సంతుష్టచిత్తుని జేసితిని'' అని జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆనమయమున బ్రాహ్మణుడు ఆనందుడు; రాజు నేనే.

::

౪౫౭. ధమ్మ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుడు పృథ్వీ ప్రవేశము చేయుటను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండెను. "ఆయుష్మంతులారా, దేవదత్తుడు తథాగతునియెడల వైరముపూని రసాతలమును పాలయ్యెను." శాస్త అరుదెంచి విషయమును తెలిసికొని "భిక్షువులారా, ఇప్పుడు దేవదత్తుడు జినచక్రముపై ప్రహరించుటచే అడుగంటిపోయినాడు. కాని పూర్వము ధర్మచక్రమునే ప్రహరించుటచే అవీచీనరకమున పడినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కామావచరలోకమున ధర్మ నామక దేవపుత్రుడై జన్మించెను. దేవదత్తునిపే రధర్ముడు. ధర్ముడు దివ్యాలంకారభూషితుడై దివ్యరథ మెక్కి అప్సరోగణసమన్వితుడై లోకులు సాయంసమయమున భోజనముచేసి తమతమ మందిరములపై సుఖాసీనులై ఉన్నపుడు, పూర్ణిమాది ఉపవాసదినములందు గ్రామములకు, నిగమములకు పోయి ఆకసమున నిలిచి "ప్రాణాతిపాతము మొదలగు అకుశల కర్మలు చేయవలదు. మాతృసేవాధర్మము, పితృసేవాధర్మము, త్రివిధసుచరితధర్మములను నిర్వర్తింపుడు. స్వర్గగాములై మహావైభవములు పొందుడు" అని లోకులను దశకుశలకర్మములయందు ప్రేరేపించుచు జంబూద్వీపమునకు ప్రదక్షిణము చేయుచుండెను.

"ప్రాణులను హింసింపుడు" అను అకుశల కర్మములందు లోకులను ప్రేరేపించుచు అధర్ముడు జంబూద్వీపమును వామమార్గమున తిరుగుచుండెను. ఆకసమున ఉభయుల రథములును ఎదురుపడినవి. "మీరు దేనికి ? మీరు దేని" కని పరిషత్తు ప్రశ్నింపగా, "మేము ధర్మమునకు" "మే మధర్మమున" కని మార్గమున నిలిచి వారు రెండు భాగములైరి. ధర్ము డధర్ముని సంబోధించి "నీవు

అధర్ముడవు, నీవు అధర్ముడవు, ఈమార్గము ఋజువైనది, నీరథము ఆపి నాకు త్రోవ ఇమ్ము" అని రథగాథ పలికెను ;

శ్రమణులను బ్రాహ్మణులను ప్రశంస చేసి
వారు నను, దేవతలును మానవులు కూడ
అర్చ చేతురు, ధర్ముడ; అధ్వమునకు
యోగ్యుడ, అధర్మ, తెరువు నా కొసగవలయు.

ఇక ముందు వచ్చుగాధలు వారి ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు ;

గట్టిగ నధర్మమార్గంబు పట్టినాను
నిర్భయుడ, బలవంతుడ నేను ధర్మ !
ఎవ్వరికిగూడ తెగ వీయ నింతకు మును
ఇప్పు డేటికి మార్గమ్ము నీయవలయు ?

ధర్మమే పూర్వమందు అధర్మ మవల;
ధర్మమే జ్యేష్ఠమును సనాతనము గూడ;
కావునన్ జ్యేష్ఠునకును మార్గమ్ము నిమ్ము.

సరణి యొసగుట లేదు యాచనను బట్టి,
అట్లు చేయుటయుం గూడ ననుచితంబు.
యుద్ధ మగు గాక ఇప్పుడే యుభయులకును
జయము గాంచినవానికి సరణి దొరకు.

యశము వ్యాపించినది నాల్గుదిశలయందు
నేను బలవంతుడను సాటి లేనివాడ:
అఖిల సద్గుణయుక్తుండ నైన నన్ను
ఏవిధమ్ముగ గెల్తు వోయి అధర్మ !

పాటకము దెబ్బ తినును లోహమ్ముచేత;
ఆయసపదార్థమును దెబ్బ తీయ లేదు
దర్శనీయసువర్ణ, సుధర్మమునకు
నేటికాలాన విజయము నిక్కువముగ !

యుద్ధబల మున్నచో నీకు ఓయధర్మ
నీకు జ్యేష్ఠులు, పూజ్యులు లేక యున్న
ప్రీతితో మార్గ మిత్తు న ప్రియము లీవు
మెండుగా బల్కినావు క్షమించినాను.

బోధిసత్త్వుడీగాథలు పలుకుచుండ అధర్ముడు రథమున గూరుచుండ లేక పోయెను. అతడు తల క్రిందుగా నేల గూలెను. భూమి వానికి త్రోవ యిచ్చెను. వాడు అవీచీనరకమున పడెను.

ఇయ్యది గ్రహించి భగవానుడు సమ్యక్‌సంబుద్ధుడై నతరువాత మిగిలిన గాథలు పలికెను :

అపు డధర్ముండు తల క్రిందు లగుచు పడియె
యుద్ధకాముడ నేను, నాకోడు కూడ
చిక్కడే పోరికై యేమి చేతు నన్న
మాటతోడ నధర్ముండు మరణ మొందె.

ఓడగొట్టి యధర్ముని యుద్ధబలము
మాత్ర మున్నట్టి వానిని మహికి ద్రోసి
రథముపై జనె సత్యపరాక్రముండు
ధర్ము డత్యంతతుష్టు డాతతబలుండు.

జనని జనకుడు, బ్రాహ్మణ శ్రమణు లెవని
మందిరంబున సమ్మాన మొందుచుంద్రొ
తనువు దొరగిన పిదప నాతండు ధర్ము
పోల్కి నరదంబునం జని పొందు సుగతి.

శాస్త రీవిధముగా ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, దేవదత్తుడు పూర్వముకూడ నాతో విరోధించి నరకమునకు పోయెను." అని జాతకములు సరిపోల్చెను.

ఆ కాలమున అధర్ముడు దేవదత్తుడు; రీపరిషత్తు దేవదత్తునిపరిషత్తే; ధర్ముడు నేనే; రీ పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తే.

౪౫౮. ఉదయ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్తు డగుభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ కుశ జాతకములో (531) వచ్చును. శాస్త ఆ భిక్షువును పిలువనంపి "భిక్షూ, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడ వైతివా ?" అనెను. "భన్తే, నిజమే," అని యతడన్నపిదప శాస్త "కల్యాణకారి యగు శాసనమున ప్రవ్రజించియు ఏల కాముకత్వమునకు వశీభూతుడ వైతివి ? పండితులు సమృద్ధమై 12 యోజనముల విస్తీర్ణము గల సురంధన నగరమున రాజ్యము చేయుచు అచ్చరవంటిస్త్రీతో 7 సంవత్సరములపాటు ఒకకక్ష్యలో నున్నను ఇంద్రియలౌల్యమునకు లోను గాక ఆమె వంక కూడ చూడ లేదు," అని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము కాశీరాష్ట్రములోని సురంధన నగరమున కాశీరాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆయనకు పుత్రిక గాని పుత్రుడు గాని లేరు. "పుత్రునికై దేవతలను ప్రార్థింపు" మని రాజు భార్యతో చెప్పెను. ఆసమయమున బోధిసత్త్వుడు బ్రహ్మలోకమునుండి జారి ఆతనిపట్టపుదేవి కడుపున బుట్టెను. లోకుల హృదయము లుప్పొంగజేయుటచే బిడ్డనికి ఉదయభద్రు డని పేరు పెట్టిరి. కుమారుడు పారాడునాటికి వేరొకవ్యక్తి బ్రహ్మలోకమునుండి జారి వేరొకరాణిగర్భమున కుమారిగా జన్మించెను. ఆమెకు ఉదయభద్ర యని పేరిడిరి. కుమారుడు పెరిగి పెద్దవాడై సమస్తవిద్య లభ్యసించెను. ఆతడు జన్మమాదిగా బ్రహ్మచారియై స్వప్నమున కూడ మిథునసమాగమ విషయములను గ్రహింపకుండెను. ఆయన చిత్తమున కామవాసనకూడ లేదు. కుమారునకు పట్టాభిషేకము చేసి నాటకము చూపెద నని రాజు వార్తపంపెను. బోధిసత్త్వుడు వలదనియు, తనకు రాజ్యాభిలాష లేదనియు, తన చిత్తము భోగాసక్తము కా దనియు విన్నవించెను. మాటిమాటికిని తండ్రి వార్త పంపుటచే కుమారుడు జంబూనదిలోని బంగారముతో స్త్రీమూర్తిని చేయించి, ఇట్టి

స్త్రీమూర్తి లభించినచో రాజ్యము స్వీకరింతు నని తల్లిదండ్రులకు వార్తపంపెను. వారా స్వర్ణప్రతిమను జంబూద్వీపమంతటను త్రిప్ప పంపిరి. కాని అట్టి స్త్రీ మూర్తి లభింప లేదు. ఆవల ఉదయభద్రను అలంకరించి ప్రతిమ ప్రక్కన నిలిపిరి. ఆమె స్వర్ణప్రతిమకన్న మిన్నగా నుండెను. వారిరువురికోర్కెలకు విరుద్ధముగ వేలు విడిచిన చెల్లెలు ఉదయభద్రను కుమారున కిచ్చి పెండ్లి చేసి అతనిని రాజ్యాభిషిక్తుని గావించిరి, వారిరువురు బ్రహ్మచర్యవ్రత మనుష్ఠించిరి. ఆవల జననీజనకుల మరణానంతరము కుమారుడు రాజ్యపాలన చేయ నారంభించెను. వారొక గదిలో నున్నను ఇంద్రియములకు లోబడకుండిరి కాని తమలో ముందు చనిపోయినవారు ఉత్పన్నస్థానమునుండి వచ్చి, నేను ఫలానితావున జన్మించితి నని వచ్చి చెప్పవలె నని వారు నిర్ణయము చేసికొనిరి.

రాజ్యాభిషేకానంతరము నూరుసంవత్సరముల కతడు దేహము చాలించెను. వేరెవరినీ రాజును చేయలేదు. ఉదయభద్ర ఆనతియే కొనసాగుచుండెను. అమాత్యులు పరిపాలనము నెరపుచుండిరి. త్రయస్త్రింశభవనమున ఉదయభద్రుడు జనన మొంది శక్రు డయ్యెను. వైభవవిశేషమువలన సప్తాహమువరకు ఏమియును జ్ఞప్తియం దుండలేదు. మానవగణనప్రకారము ఏడువందల సంవత్సరములు గడిచిన తరువాత ఉదయభద్రుడు యోచించి రాజకుమారి ఉదయభద్రను ధనమూలమున పరీక్షించి, ధర్మోపదేశమిచ్చి, జ్ఞానము కలిగించి ముక్తురాలిని చేసెద నని నిశ్చయించుకొనెను.

ఆకాలమున మానవాయుస్సు 2[illegible] సంవత్సరములు. ఆరాత్రి రాజకుమారి ద్వారములు బాగుగా మూసి రక్షకులు పహారా ఇచ్చుచున్న ఏడవఅంతస్థులో అలంకృతశయనగృహమున ఒంటిగా శయనమున నిశ్చలముగా కూరుచుండి తన శీలమును పరిశీలించుకొనుచుండెను. శక్రుడు స్వర్ణమాషములతో నిండిన సువర్ణస్థాలి గైకొని శయనగృహమున ప్రత్యక్షమై ఒకప్రక్కన నిలుచుండి ఆమెతో ప్రసంగించువాడై ఈగాథ పలికెను :

ఓయనిందితగాత్రి, ఓశుభ్రవసన,
కమనీయజంఘులు కలిగినదాన !
ఎక్కి ప్రాసాదంబు నేతెంచినిగను
కిన్నరీనేత్ర, కూర్చున్నట్టి దాన !
ఉభయుల మిట రేయి నుండ వేడుదును.

అప్పుడు రాజకుమారి రెండు గాథలు పలికెను :

నగరమ్మునకు చుట్టు నాల్గు ప్రక్కలను
కలవు లోతైన యగడ్తలు, దృఢము
లైనవి కోటమ్ము లట్టాలికలును
ఖడ్గధారులు కాని గాయుచు నుంద్రు
సులభంబు కాదిందు జొచ్చుట యన్న
రాలేరు లోనికి బాలురు యువకు
లెట్లు నాతో గూడ నిచ్చగించెదవు ?

శక్రుడీగాథ పలికెను :

నీయంతికమునకు నే వచ్చినాను
యక్షుండ, కల్యాణి, అగుగాక శుభము
సంతుష్ట నన్ జేయు స్వర్ణసంపూర్ణ
మైనట్టి స్థాళి నీ కర్పించువాడ.

విని రాజకుమారి రెంగాథ పలికెను :

ఉదయుని దప్ప నే నారుల గాంక్షింప
మర్త్యుల నైన నమర్త్యుల నైన
పోవలె వెంటనే భూరి ప్రతాప,
యక్ష, క్రమ్మర నిట కడదేరవలదు.

ఆమె ఆయన సింహనాదము విని నిలువలేక వెడలిపోవు చూనివలెకాగా, ఆతడు అచటనే అంతర్ధాన మయ్యెను. మరునాడు శక్రుడు స్వర్ణమాషములతో నిండిన రజతస్థాళి గొని ఆమెతో సంభాషించుచు రెంగాథ పలికెను :

పాపకర్మంబులు ప్రాణి యొనర్చు.
లక్ష్య మెయ్యది భోగు లగువారి కెల్ల
ఓసుహాసుని, అట్టి యు త్తమరతిని
విడనాడబోకును; వెండితో జేసి
నట్టి స్థాళిని నీకు నర్పించువాడ.

“ఈతడు నాతో సంభాషించుటకై వచ్చుచున్నాడు. ఇప్పు డీతనితో సంభాషింప” నని తలచి రాజకుమారి ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. ఆమె ఏమియు పలుక కుండుట గమనించి ఆత డచట నిలువక అంతర్ధాన మొందెను. మరునాటివేళకే కార్షాపణములతో నింపిన లోహపాత్ర గొని వచ్చి “భద్రే, నీవు నన్ను భోగములతో సంతృప్తి పరచినచో కార్షాపణములతో నింపిన ఈస్థాలిని నీకిత్తును” అని శక్రు డనగా, రాజకుమారి ఈగాథ పలికెను ;

నరుడు ధనమ్ముతో నారిని లోభ
పెట్టుచు ద్రవ్యంబు వృద్ధి యొనర్చు
తల క్రిందుగా దేవధర్మంబు మారె
విలువను తగ్గించి వేసితి వీవు.

విని యతడు “భద్రే, నేను నిపుణవ్యాపారిని. నేను నిరర్థకముగా ధనము పంచిపెట్టను. నీవు అయువులో, వన్నెలో నానాటికి వృద్ధి గొందువేని నేను నీతో సమాగమము పెంపుచేసి ధనము కానివత్తును. నీవు ఆదరము తగ్గించుచో నేనుగూడ ధనము తగ్గింతును” అని ఈగాథలు పలికెను ;

ఓసుగాత్రి, క్షయంబు పొందుచునుండు
ఆయువు వన్నెయు; క్రమంబుననె
ధన మనుదినమును తరుగుచునుండు
నేడు జీర్ణత పెచ్చు నిన్నటికన్న

ఓయశస్విని, చూడు మోరాజపుత్రి,
రేయింబవళ్ళు నీరీతిని నేను
నిన్ను గాంచుచునుండ వన్నియు తగ్గు.

ఈజన్మమున నీవు ఓ రాజపుత్రి,
బ్రహ్మచర్యవ్రత పాలన చేయు
చున్నచో నగుదువు సుందరతరవు.

అంతట రాజకుమారి ఈగాథ పలికెను :

తనువు చెందదు జీర్ణతను మానవులకట్లు
దేవతాగణములో; దేహాలపై ముడత

లెంతమాత్రము పడవు హేమహాతేజస్వి !
అడిగెదం జెప్పుమా యక్ష, ఏటికి పడవొ ?

శక్రు డామెకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాడై రెండు గాథ పలికెను :

దివ్యవర్ణము హెచ్చు దేవతాదేహాల
భోగసామగ్రియుం బొందుచుండును వృద్ధి.

ఆమె దేవలోక ప్రశంస విని, మార్గ మడుగునదియై రెండు గాథ పలికెను :

బహుమర్త్యు లిచ్చటం బరలోక భీతులే,
పరలోకముల కెన్నొ పథములం జూపుదురు
ఏయు పరలోకంబుభయ మేడ నున్నచో ?

శక్రుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాడై రెండు గాథ పలికెను ,

కావింపరో పాపకార్యంబు లెవరు
త్రికరణశుద్ధుడై, సకలాతిథులును
అదరించుచునుండు నన్నపానముల,
శ్రద్ధయు దానంబు చతుర్వర దాన
సంగ్రహ సామగ్రిసంయుతుం డెవడు
మృదుభాషి, ప్రియభాషి, మృదులస్వభావు
డెవ్వడో వానికి నీభీతి లేదు.

అప్పుడు రాజకుమారి అతనిమాటలు విని స్తుతించుచు రెండు గాథ పలికెను :

ఒసగినావు నాకు నుపదేశమును యక్ష,
జనని జనకు డిచ్చుచందమునను.
ఓమహార్ఘవర్ణ, ఓమహాబలదేహ,
ఏను పృచ్ఛ చేతు, నెవరు నీవు ?

అప్పుడు బోధిసత్త్వ డీగాథ పలికెను :

ఉదయుండ నే సుమీ ఓసికల్యాణి
వచ్చినాడను మాట యిచ్చుట చేత
కావించి సూచన కదలిపోవుదును
ఇచ్చివాక్కులనుండి యింక విముక్తి.

రాజకుమారి నిట్టూర్పు విడిచి అశ్రుధారలు పడుచుండగా "స్వామీ, మీరు ఉదయభద్ర ప్రభువులు. మీరు లేకుండ నేను నిలువజాలను. మీకడకు నేను రాగలుగు మార్గమును చూపుడు," అని ఈగాథ పలికెను :

నీ వుదయుడవేని నేరవేర్ప ప్రతిన
నిటకు వచ్చితివేని, హే రాజపుత్ర,
మరల సమావేశ మగువిధంబునను
ఉపదేశమును నాకు నొసగ వేడెదను.

ఆమె కుపదేశము చేయుచు శక్రు డీగాథలు పలికెను :

ఆయువు క్షీణించు ననునిమేషమ్ము
ధ్రువ మేది లేదు; అధ్రువశరీరంబు
శీర్ణమై ప్రాణి త్యజించును తనువు,
ఉదయా, ప్రమాదంబు నొందగా రాదు.

ఒకని యధీనమం దుంచిన యెడల
సర్వంసహ, నతండు చనిపోవునపుడు
వీడు నసంతుష్టితోడనే పృథివి;
ఆచరింపుము ధర్మ మప్రమాదముగ.

తల్లిదండ్రులును సోదరులును క్రీత
దార పరస్పరత్యాగ మొనర్తురు;
ఆచరింపు ధర్మ మప్రమాదముగ.

అగు నీకళేబర మన్యభోజనము
క్షణభంగురములౌ దుర్గతియును సుగతి
ఉదయా, ప్రమాదంబు నొందకుండంగ
నాచరింపుము ధర్మ మనవరతమ్ము.

బోధిసత్త్వు డీప్రకారముగా ఆమె కుపదేశ మిచ్చెను :

ఆమె ధర్మకథ విని ప్రసన్నచిత్తయై ఆయనను స్తుతించుచు ఈ గాథ పలికెను :

యక్షుండు పల్కిన దంతయు నిజము
సీమితంబు నరజీవిత మల్ప

మెంతయు దుఃఖభూయిష్టంబు కాన
కాశీ సురంధరాల్ గ్రక్కున విడిచి
ఏకాకినిగ ప్రవ్రజించెదు దాన.

బోధిసత్త్వు డామె కుపదేశ మిచ్చి నిజనివాసమునకు జనెను. ఆమె మరునాడు అమాత్యులను పిలువనంపి నిజనగరమునందలి ఉద్యానమున ఋషి ప్రవ్రజ్యకావించి ధర్మానుసారముగా జీవించుచుండెను. మరణానంతరము త్రయస్త్రింశభవనమున జన్మించి ఆమె బోధిసత్త్వుని పాదసేవకురా లయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము కావించి, జాతకములు సరి పోల్చెను. సత్య ప్రకాశనానంతరము ఉద్విగ్నచిత్తభిక్షువు స్రోతాపత్తిఫల మొందెను. ఆసమయమున రాజకన్య రాహులజననీ; శక్రుడు నేనే.

459. పానీయ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కాముకతా నిగ్రహమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకానొక సమయమున మిత్రులయిన 500 మంది గృహస్థులు శ్రావస్తిలో తథాగతుని ఉపదేశము విని ప్రవ్రజించి ఉపసంపద పొందిరి. కోటిశయన భవనమునుండి అర్ధరాత్రిసమయమున కామభోగసంకల్పముల గూర్చి చర్చింప సాగిరి. కథ అంతయు పూర్వమువలెనే విస్తరించి చెప్పవలెను. భగవానుని ఆదేశానుసారముగా ఆనందుడు భిక్షువులను సమావేశపరచిన పిదప శాస్త అరుదెంచి పరచినఆసనముపై ఉపవిష్టుడై ఎవరిని ప్రత్యేకముగా నుద్దేశింపక "కామభోగములనుగూర్చి వితర్కింపకుడు. భిక్షువులారా, భిక్షువునకు శ్రమ తక్కువ ఉండదు. కామమును గూర్చినవితర్కము బయలుదేరినపుడు భిక్షువు దానిని నిగ్రహింపవలెను. పూర్వము పండితులు బుద్ధుడు జన్మింపకపూర్వము కామవితర్కాదికము నిగ్రహించి ప్రత్యేకబుద్ధత్వమును పొందిరి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా కాశీరాష్ట్రమున ఒకానొక గ్రామమున ఇరువురు మిత్రులు నివసించుచుండిరి. వారు జలకుండికలు కొనిపోయి పొలములో నొకమూల నుంచి, పొలముపని చేసి దాహమైనపుడు అందలిజలములు త్రావుచుందురు. ఒకనాడందులో నొకడు వచ్చి తనకుండికలోని నీరు త్రాగక రెండవవానినీరు త్రాగి పోయెను. సాయంకాల మడవి వెలువడి అతడు స్నానము చేసి ఇట్లు తలపోయ దొడగెను. "నేను శారీరకముగా ఎట్టి పాపకర్మము చేయలేదు. కానబడిన కమండలమునుండి నోరు నీరు త్రాగినది." ఇంతలో వానికి సంవేగము జనించినది. "తృష్ణ హెచ్చినచో నేను నరకమున పడుదును. ఈతృష్ణను దమింతునుగాక" అని తలచి ఆతడు అపహరించిన సలిలము మీదనే ధ్యానముంచి విదర్శనభావన ద్వారమున బోధిజ్ఞానమును పొంది దానిని మననము చేయుచు

నిలిచియుండెను. రెండవవాడు స్నానముచేసి వచ్చి "మిత్రమా, రమ్ము ఇంటికి పోవుదము" అనెను.

"నీవు పొమ్ము. నా కింటితో పనిలేదు. నేను ప్రత్యేకబుద్ధుడను."

"నీవంటివాడు ప్రత్యేకబుద్ధు డెట్లగును ?"

"ఎవ డైన నె ట్లగును ?"

"వెంట్రుకలు పెరిగి, కాషాయాంబరములు ధరించినవారు ఉత్తరహిమాలయమున నందమూలపర్వతమున కలరు" అని అతడు శిరస్సుపై చేతులు మోడ్చెను. ఆక్షణముననే వాని గృహస్థవేషము తొలగిపోయి, మంచిమెరుపురంగు కల ద్విపటమును, ధరించినవా డయ్యెను. విద్యుద్వేగమున కాయబంధము ఏర్పడెను. రక్తవర్ణము కల ఉత్తరీయము చీవరము మెడమీదకు వచ్చిపడెను. మేఘవర్ణము గల చీవరము శరీరముపై నుండెను. భ్రమరవర్ణము గల మట్టిపాత్ర ఎడమ భుజమునకు తగిలించి యుండెను. అత డాకసమున కెగసి నిలిచి, ధర్మోపదేశ మిచ్చి, నందమూలపర్వతమునకు జనెను.

రెండవవాడు కాశిలోని గ్రామమున గృహస్థధర్మము నవలంబించి అంగడి పెట్టుకొనెను. తనభార్యను వెంట బెట్టుకొని పోవుచున్నపురుషు నొకనిని చూచెను. చక్కనిరూపము గల ఆ స్త్రీని గాంచినంతనే ఇంద్రియములు చంచలములు కాగా, "ఈ లోభము పెచ్చి నన్ను నరకమున త్రోయగలదు" అని తలపోయగా వానికి విదర్శనాభావము కలిగి, ప్రత్యేకబోధిజ్ఞానము లభింప, ఆకసమున నిలిచి ధర్మోపదేశము చేసి, నందమూలపర్వతమునకే చేరెను.

కాశీగ్రామవాసులగు పితాపుత్రులిరువురు మార్గమువెంట చనుచుండిరి. అరణ్యముఖమున చోరులు నిలిచి యుండిరి. తండ్రికొడుకులు కనబడినపుడు వారు కుమారుని పట్టుకొని, ధనము తెచ్చి నీకుమారుని విడిపించుకొనుమని తండ్రితో చెప్పి పంపెడివారు. ఇరువురు సోదరులు కానబడినపుడు చిన్నవానిని పట్టుకొని పెద్దవానిని విడచి పుచ్చెడివారు. గురుశిష్యులు లభించినపుడు గురువును పట్టుకొని శిష్యుని విడిచెడివారు. శిష్యుడు విద్యమీది ప్రీతిచే ధనము కొనివచ్చి గురువును విడిపించుకొనెడివాడు. ఆ తండ్రికొడుకులు చోరులు నిలిచినారని తెలుసుకొనినంతనే యోచించి "నన్ను తండ్రి నని" చెప్ప వలదు "నీవుకుమారుని వని" చెప్ప నని

నిశ్చయించుకొనిరి. చోరులు వారిని పట్టుకొని "మీరు ఒకరి కొక రేమగుదు ?" రని ప్రశ్నింపగా "ఏమియు కా" మని అసత్యము చెప్పిరి.

సాయంకాలము అడవి వెలువడి వారు స్నానముచేసినపిదప కుమారుడు నిజశీలమును పరీక్షించుకొని తాను అసత్యవాది అయినట్లు నిశ్చయించుకొని "ఈ అసత్యము పెరిగి నన్ను నరకమున కూల ద్రోయగలదు. ఈ చిత్తమాలిన్యమును తొలగించుకొందును," అని తలపోసి, విదర్శనభావన పెంపొందించుకొని ప్రత్యేక బోధిజ్ఞానము పొంది, ఆకసమున నిలిచి, తండ్రికి ధర్మోపదేశము చేసి, నంద మూలకపర్వతమునకే పోయెను.

కాశీగ్రామనివాసి యగు ఒకానొక భోజకుడు పశుబలిని నివారించెను. బలి ఈయవలసిన సమయమునకు జనులు గుమి గూడి "స్వామీ, మేము లేళ్లను, పందులను యక్షులకు బలి యిత్తుము. బలి ఈయవలసిన సమయ మాసన్న మైనది" అనిరి.

"మీయిష్ట ప్రకారమే చేయుడు."

జనులు ఎన్నో జంతువులను బలి యిచ్చిరి. మత్స్యమాంసముల గుట్టలు చూచునప్పటికి భోజకునకు పశ్చాత్తాపము జనించెను. "నే నొక్కమాట అనుటచే వీరు ఇన్ని జంతువులను బలి ఇచ్చినారు" అనుకొని అతడు ద్వారముకడకు పోయి, విదర్శనాభావము పెంపొందించుకొని ప్రత్యేకబోధిజ్ఞానము పొంది, ఆకసమున నిలిచి, ధర్మోపదేశము చేసి, నందమూలక పర్వతమునకే చేరెను.

కాశీగ్రామనివాసి యగు వేరొకభోజకుడు మద్యవిక్రయము మాన్పినాడు. "స్వామీ, ఈసమయమున పూర్వకాలమునుండియు పానోత్సవము జరుగుచుండె డిది. ఏమి చేయుదుము ?" అని లోకు లడుగగా, అతడు "ప్రాచీనాచారము ననుసరింపుడు" అనెను. జను లుత్సవము చేసి సురాపానము కావించి దెబ్బలాడిరి. కొందరి కాలుచేతులు విరిగినవి, తలలు పగిలినవి. చెవులు తెగినవి. ఎముకలు విరిగినవి. గ్రామభోజకు డది చూచి తనలో "నేను అనతి ఈయనిచో ఇంత కష్ట నష్టములు కలిగెడివి కావు" అనుకొని అతడు పశ్చాత్తాపము పొంది, విదర్శన భావన పెంపొందించుకొని ప్రత్యేకబోధిజ్ఞానము పొంది, ఆకసమున నెగసి "అప్ర మత్తులు కం" డని చెప్పి నందమూలపర్వతమునకే పోయెను.

కొంతకాలమునకు ఐదుగురు ప్రత్యేకబుద్ధులు వారాణసీద్వారముకడ దిగి ఉత్తమరీతిని వస్త్రధారణ చేసికొని, చిత్తశాంతి కలిగించుతీరున భిక్షాటనము చేయుచు రాజద్వారము చేరిరి. వారిని చూచినంతనే రాజు శ్రద్ధాన్వితుడై లేచి వారలను లోనికి గొనిపోయి, పాదములు కడిగి సుగంధతైలము పూసి బాగుగ భోజనము పెట్టించి ఒక ప్రక్కన కూరుచుండి ఇట్లడిగెను; "భన్తే, చిన్నతనముననే మీరు ప్రవ్రజ్యా శోభతో కానవచ్చుచున్నారు. కామభోగాదుల దుష్పరిణామమును మీరు గ్రహించి యుందురు. మీ మనసులలో ఏమున్నది ?"

వారు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువారై క్రమముగా ఐదుగాథలు పలికిరి ;

మిత్రుడనై యుండి, మిత్రుని నీరు
చాటుగా త్రాగి, పశ్చాత్తాప మొంది
నాను; పాపమూ చేసినట్లు భావించి
క్రమ్మర నేపాపకార్యంబు చేయ
రః హేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

పరదార గనుగొన, ప్రభవించె కోర్కె
అధికపశ్చాత్తాప మావిర్భవించె
క్రమ్మర నేపాపకార్యంబు చేయ
రః హేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

నాజనకుని కాననమ్మున పట్టు
కొనిరి చోరు, లెరింగికూడ నసత్య
మాడి, పశ్చాత్తాప మందినవాడ
క్రమ్మర నేపాపకార్యంబు చేయ
రః హేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

ఆసోమయాగంబునందు ప్రాణాతి
పాత మాయెను, నేను వాని కనుజ్ఞ
నొసగి, పశ్చాత్తాప మొందినవాడ
క్రమ్మర నేపాపకార్యంబు చేయ
రః హేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

మగువ క్రోలినయట్లు మద్యపానంబు
కావించిరి అనర్థకారికార్యంబు
అట్టి జనంబుల కనుమతి నేను
ఒసగి పశ్చాత్తాప మొందినవాడ;
ఈ హేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

రాజు వ్యాఖ్యానము విని ఒక్కొక్కరిని స్తుతించి, "భన్తే, ప్రవ్రజ్య మీకు తగినది" అనెను.

అంతట రాజు వారి ధర్మోపదేశము విని ప్రసన్నుడై, చీవరములు, వస్త్రములు, ఔషధములు ఇచ్చి ప్రత్యేకబుద్ధులకడ సెలవు గైకొనెను. వారు దానాను మోదనము చేసి అచటికే చేరిరి. నాటినుండి రాజు భోగములయెడ విరక్తుడై కోర్కులు విడనాడి, వివిధరుచిరఖాద్యములను తినుటమాని, స్త్రీలతో సంభాషణ త్యజించి, వారివైపు చూడక, విరాగియై, లేచి శయనగృహములోనికి బోయి, తెల్లనిగోడ నానుకొని యోగాభ్యాసము చేయుచుండెడివాడు. అతడు లబ్ధధ్యానుడై కామభోగాదులను నిందించువాడై ఈగాథ పలికెను :

కంటకాకీర్ణముల్ గాఢదుర్గంధ
పూర్ణంబులౌ కామభోగముల్ మిగుల
హేయము, లవ్వాని నేను సేవించు
నప్పు డేతత్సౌఖ్య మబ్బనే లేదు.

అతని పట్టపురాణి "ప్రత్యేకబుద్ధుల ఉపదేశము విని రాజు ఉద్విగ్నచిత్తుడైనాడు. మాతో మాటలాడకుండ శయ్యాగారములోనికి పోయినాడు. ఈతనిని పట్టుకొనవలెను," అని తలపోసి, శయనాగార ద్వారము చేరి రాజు కామభోగములను నిందించుచుండగా వానిని ప్రీతితో ప్రశంసించునదై ఈ గాథ పలికెను :

కామభోగంబుల గాఢసారస్య
మున్నది, కామమ్ముకన్న సుఖంబు
వేరుగా నేముండు? వీని భోగించు
వారు జన్మింతురు స్వర్గంబునందు.

విని బోధిసత్త్వుడు "దుర్మార్గుడా, నీవు నశింతువు! భోగములందు సుఖ మెక్కడిది? దీనిపరిణామము దుఃఖమే" అని నిందించుచు ఈ గాథలు పలికెను :

స్వారస్య మెంతయు స్వల్పంబు కామ
భోగమ్ములందును, భూరిదుఃఖంబు
పీడమును, వీనిని పొందువారలకు
నరకమ్ములోనె జన్మమ్ము ధ్రువమ్ము !

తీక్ష్ణ మైనట్టి నిస్త్రింశమ్ము గ్రుచ్చ
గుండెలోపల బాధ మెండుగా నుండు
హెచ్చు భోగవ్యధ యుద్దానికన్న.

కణకణ మండు నంగారగ ర్తంబు
పాసరం బంతయు వహ్నిలో మంగు
సాగేటి కోర్కైన భోగాలకన్న
నీయగా నేరవు హెచ్చుబాధలను.

హాలాహలము, పొంగు తైలంబు కాని
కరగిపోసెడిరాగి కాని యొసంగు
వ్యధకన్న భోగాలబాధయే మిన్న.

ఈ ప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు ధర్మోపదేశము చేసి అమాత్యులను సమావేశపరచి "అమాత్యులారా, మీరు రాజ్యపాలనము చేయుడు. నేను ప్రవ్రజించెదను" అనెను. జనులు ఏడ్చి మొత్తుకొనిరి. బోధిసత్త్వుడు లేచి ఆకసమున నిలిచి, ఉపదేశ మిచ్చి, ఆమార్గముననే ఉత్తరహిమాలయమును చేరెను. అచట రమణీయ ప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని. ఋషివిధానమున ప్రవ్రజించి, కాలాంతమున బ్రహ్మలోకగామి అయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, చిత్తమున కల్మషము కొలదిగా నను బుద్ధిమంతులు దానిని దూరీకరింపవలెను" అని చెప్పి, సత్య ప్రకాశనము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. సత్యక్రియానంతరము 500 భిక్షువులు అర్హత్త్వము పొందిరి.

"ఆసమయమున ప్రత్యేకబుద్ధులు పరినిర్వాణము పొందిరి. దేవి రాహులమాత; రాజు నేనే."

0

౪౬౦. యువంజయ జాతకము

శ్రావస్తి జేతవనమున విహారము చేయుచు మహాభినిష్క్రమణమునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావిష్టులై శాస్తగుణగణములను ప్రశంసించుచుండిరి. "ఆయుష్మంతులారా, దశబలధారి యింటనే యున్నచో సమస్త ప్రపంచమునకు చక్రవర్తియై, సప్తరత్నములతో నాలుగుబుద్ధులతో, సహస్రాధికముగా పుత్రకళత్రములను గూడి యుండెడివాడు. ఆయన యిట్టి వైభవములను త్యజించి, కామభోగములు దుష్టములని భావించి అర్ధరాత్రమున ఛన్నుని సాయముతో కంటకహయము నెక్కి వెడలిపోయెను. ఆనోనదీతీరమున ప్రవ్రజించి ఆరు సంవత్సరములు ఘోరతపస్సుచేసి సమ్యక్సంబుద్ధిని పొందినాడు." అనుచుండగా శాస్త అచటి కరుదెంచి, విషయము గ్రహించి "భిక్షువులారా, తథాగతుడు కేవలము ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ మహాభినిష్క్రమణము కావించెను. పన్నెండు యోజనముల విస్తీర్ణము గల వారాణసీ నగరరాజ్యమును విసర్జించి వెడలిపోయెను" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున రంభనగరమున సబ్బదత్తుడను రాజుండెను. (ఇది ఉదయ జాతకమున సురంధనమనియు, క్షుద్రసుతసోమజాతకమున సుదర్శన మనియు, శోణనంద జాతకమున బ్రహ్మవడన మనియు, ఖండహాల జాతకమున పుష్కవతి యనియు, పేర్లు పొందెను. ఈ విధముగా కాలానుగుణముగా ఈనగరము పేరు మారుచుండెను.) సబ్బదత్త ప్రభువునకు వేయిమంది పుత్రులుండిరి. అందు యువంజయుడను జ్యేష్ఠపుత్రుని తండ్రి యువరాజును చేసెను. ఆతడొక నాడు ప్రాతఃకాలమున రథ మెక్కి మహావైభవముతో క్రీడార్థము ఉద్యానమునకు పోవుచుండెను. గడ్డికొసలమీదను, వృక్షశాఖలమీదను, వృక్షాగ్రములమీదను సాలెపట్టురీతిగ ముత్యముల జాలగుల వలెను మంచుబిందువులు వ్రేలాడుచుండుట కనుగొనెను.

"వయస్యా, సారథీ, ఇది ఏమి" అని ప్రశ్నించెను.

"దేవా, మంచు పడినపుడు మిగిలిన హిమబిందువు లివి" అని సారథి బదులు పలికెను. యువరాజు దినమంతయు ఉద్యానమున క్రీడించుచుండెను. సాయం సమయమున ఆతడు రాజమందిరమునకు మరలి పోవునపుడు హిమబిందువులను కానక, "వయస్యా, సారథీ, హిమబిందువులు కనబడ వేమి ?" అని అడిగెను.

"దేవా, సూర్యోదయ మైనపిదప మంచుబిందువులు కరగి భూమిలో కలసి పోవును."

ఈమాటలు వినునప్పటికి యువంజయునకు సంవేగము పుట్టెను. "ప్రాణి కోటుల జీవములు హిమబిందువులవలె నుండును. వ్యాధిగాని, ముదిమి గాని ప్రారంభింపక ముందే నేను తల్లిదండ్రుల నడిగి ప్రవ్రజింప వలెను" అని యోచించి ఆతడు హిమబిందువులనే ధ్యానించుచు ముజ్జగములు మండుచుండుట గాంచి, నిజమందిరమునకు జనక, అలంకృతమైన న్యాయశాలలో కూరుచున్న తండ్రికడకు జని, ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన నిలిచి ప్రవ్రజ్యకై అనుమతి వేడెను.

సఖులతోడ నమాత్యసంఘంబుతోడ
పరివృతుడా మహాప్రభువునకు నేను
ఒనరింతు వందనం ; బోమహారాజ !
ఇమ్ము సమ్మతి ప్రవ్రజింపగా నాకు.

రాజు అతనిని నివారించుచు ఈగాథ పలికెను :

భోగాల లో టున్న పూర్తి చేయుంతు
ఎవ్వడేనియు శ్రమ యిచ్చునయేని
వాని నిరోధింతు: వద్దు ప్రవ్రజ్య.

విని కుమారు డీగాథ పలికెను ;

కలుగదు నాకు భోగముల లోపంబు
కష్ట మిచ్చెడివారు కానరా దెవరు
జర ముంచివేయగా జాలని ద్వీప
మొక్కటి నిర్మింప నూహించినాను.

ఆత డీమాటలు పలుకుచుండగనే శాస్త ఈ అర్ధగాథ పలికెను :

తండ్రిని యాచించు తనయుండు తాలుత
తనయుని యాచించు తండ్రి యావలను.

రాజు మిగిలిన భాగము పలికెను :

నిగమవాసిజనంబు నీదు ప్రవ్రజ్య
ప్రార్థించుచున్నాడు పరిహరింపంగ.

కుమారుడు మరల నిట్లు విన్నవించెను :

ప్రవ్రజ్యను నరేశ, వారింపవలదు
భోగాలలో మున్గిపోవుచు జరకు
వశవర్తి నగుట అవాంఛనీయంబు.

విని రాజు అప్రతిభు డయ్యెను. ఈవార్త తెలిసి దేవి నిట్టూర్పులు విడుచుచు బంగరుపల్లకి యెక్కి వ్యాయశాల చేరి కుమారుని వేడుకొనుచు ఈగాథ పలికెను :

నాయనా, వినవలె నా ప్రార్థనమ్ము—
నే నిషేధింతును నీదు ప్రవ్రజ్య
నిన్ను వీక్షింపగా నిత్యంబు కోర్కి ;
వలదు యువంజయా, వలదు ప్రవ్రజ్య.

విని రాజకుమారు డీగాథ పలికెను ;

నిలువదు తృణముపై నీహారకణము
ఆదిత్యు డుదయించు నంతటిలోనె
మానవాయువు నట్టిమాదిరి నుండు.

ఇట్లు చెప్పినను ఆమె పట్టుదల విడవలేదు. అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు తండ్రిని సంబోధించి యీగాథ పలికెను :

పల్లకి యెక్కించి తల్లిని పంపు,
ఆమె నాతీర్ణత కడ్డు రాకుండ.

రాజు పుత్రునిమాటలు విన్నపిదప పట్టపుదేవితో "భద్రే, పల్లకి యెక్కి రతివర్ధనసౌధమునకు పోయి కూరుచుండుము" అనెను. ఆమె ఈమాటలు విని నిలువనేరక స్త్రీపరివారముతో జని ప్రాసాద మెక్కి నిలిచి వ్యాయశాలా ద్వారము

మీద చూడ్కులు నిలిపి యోచించుచుండెను. తల్లి వెడలిపోయిన పిదప బోధిసత్త్వుడు తండ్రి యనుమతి వేడెను. ఆపలేక పోవుటచే రాజు కుమారునకు సమ్మతి నిచ్చుచు "నాయనా, అట్లయినచో నీయిచ్ఛ నెరవేర్చుకొమ్ము, ప్రవ్రజింపుము" అనెను. తండ్రిసమ్మతించు సమయమున కనిష్ఠసోదరుడు యుధిష్ఠిరుడు కూడ ప్రవ్రజ్యకై తండ్రిని ప్రార్థించెను. సోదరు లిరువురును తండ్రికి ప్రణమిల్లి భోగములమీది తృష్ణ విడనాడి జనసమూహముతో న్యాయశాల వెలువడిరి. "నాకుమారులు ప్రవ్రజింపగా రమ్యమైనరానగరము శూన్య మగును" అని రాణి విలపించుచు ఈగాథ పలికెను ;

అగునాక భద్ర, మీ వరుగుము వేగ !
రమ్యకనగరంబు రాణింప దింక
సమ్మతించెను యువంజయ కుమారుండు
ప్రవ్రజించుటకున్నె ప్రభువు దక్షుండు.

స్వర్ణసమానుండు సర్వోత్తముండు
చను యువంజయుడు కాషాయధరుండు
ప్రవ్రజింపగ మహాబలవంతు డదిగో !

బోధిసత్త్వుడు వెంటనే ప్రవ్రజింప లేదు. తలిదండ్రులకు ప్రణామము చేసి యాతడు తమ్ముడు యుధిష్ఠిరుని వెంట గొని నగరము వెలువడెను. జనసమూహమును మరలించి వా రిరువురు హిమాలయము ప్రవేశించి రమణీయప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ఋషివలె ప్రవ్రజించెను. ధ్యానమును అభిజ్ఞలను పొంది జీవితకాల మంతయు కందమూలఫలములు తినుచు తుదకు బ్రహ్మలోకగామి అయ్యెను. ఈవిషయమును తుదిలో అభిసంబుద్ధగాథ వ్యక్తీకరించుచున్నది :

తల్లిని తండ్రిని త్యజియించి, కోసి
మారపాశమును కుమార యువంజ
యుండు, యుధిష్ఠిరుం డుభయులు గూడ
ప్రవ్రజించినవారు పరిపూర్ణముగను.

శాస్త ఈధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ తథాగతుడు రాజ్యమును విడిచి ప్రవ్రజితు డయ్యెను" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. "ఆసమయమున తలిదండ్రులు రాజకులములోని వారు. యుధిష్ఠిర కుమారు డానందుడు, యువంజయుడు నేనే.

౪౬౧. దశరథ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు తండ్రి చనిపోయిన గృహస్థును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు తండ్రిమరణించినపిదప దుఃఖాభిభూతుడై పను లన్నియు విడనాడి శోకముచే వెఱ్ఱివాఁ డయ్యెను. శాస్త ప్రాతఃకాలముననే లోకమును గూర్చి యోచించి నపుడు త్వరలోనే అతడు శ్రోతాపత్తి పొందగలడని తోచినది. మరునాడు శాస్త శ్రావస్తిలో భిక్షాటనము చేసి భోజనానంతరము భిక్షువులను పోగ నంపి, ఒక్క భిక్షువును వెంట నిడుకొని ఆతనియింటి కరిగెను. గృహస్థు శాస్తకు ప్రణమిల్లి కూర్చున్న పిదప శాస్త మృదుమధుర స్వరముతో "ఉపాసకా, దుఃఖించు చున్నావా?" అనెను. "భన్తే, చిత్తము, పితృశోకము నన్ను వేధించుచున్నది." "ఉపాసకా, పూర్వము పండితులు అష్టలోక ధర్మములను (అష్టాంగయోగములు) స్వరూపతః గ్రహించి తండ్రి మరణించినను లేశమాత్రముకూడ దుఃఖింపరైరి." అని శాస్త అతని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో దశరథరాజు నాలుగ గతులకును గురి కాక ధర్మప్రకారము రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆయన కున్న ౧౬,౦౦౦ మంది భార్యలలో పట్టపురాణికి ఇరువురు కొమరులును ఒకకుమారియును జన్మించిరి. జ్యేష్ఠ పుత్రునిపేరు రామపండితుడు, రెండవవానిపేరు లక్ష్మణకుమారుడు, పుత్రిక సీతాదేవి. కొంతకాలమునకు పట్టపుదేవి కాలధర్మము చెందెను. ఆమె పోయిన తరువాత చాలసేపటివరకును రాజు శోకాభిభూతుడై యుండెను. అమాత్యులు బోధించినమీదట రాజు తెలివి తెచ్చుకొని అపరకర్మలు చేయించి వేరొకతెను పట్టపురాణిని చేసుకొనెను. ఆమె రాజున కిష్టురాలును, మనోరంజకు రాలును నయ్యెను. ఆవల ఆమె గర్భవతియై దోహదములు పొంది తుదకు పుత్రుని గనెను. బిడ్డనికి భరతకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. పుత్రస్నేహమున రాజు ఆమెతో

"భద్రే, నీకు వరమిత్తును కోరుకొనుము" అనెను. ఆమె వరము గైకొని కుమారుని కేడుసంవత్సరములు వచ్చినప్పటికి రాజసన్నిధి కరిగి "దేవా, నాకుమారునికై వరము దయచేసితిరి. ఇప్పుడు దానిని ప్రసాదింపుడు" అని విన్నవించెను.

"భద్రే, కైకొనుము."

"దేవా, నాపుత్రునకు రాజ్యము దయచేయుము."

రాజు వేలితో బెదరించుచు "దుర్మార్గురాలా, నీవు నశింతువు! నాకుమారు లిరువురు అగ్నిస్కంధములవలె ప్రకాశించుచున్నారు. వారిని వలదని నీకుమారునికి రాజ్యము యాచించుచున్నావా?" అనెను. ఆమె చెదరి శయనాగారమునకు చేరి పండుకొనెను. ఆవల నామె మాటిమాటికిని కుమారునకు రాజ్యము కావలె నని యాచించుచుండెను. ఆమెకు వరమీయక రాజు తనలో "స్త్రీలకు కృతజ్ఞత లేదు. వారు ద్రోహము తలపెట్టుదురు. మోసమున రాజముద్రిక వేసి నాకుమారులను సంహరింపకుండునుగాక" అని తలచి కొడుకులను రావించి విషయము వివరించి "మీ రిచట నున్నయెడల అపాయము సంభవింప వచ్చును. మీరు ఏదో సామంత రాజ్యమున గాని అరణ్యమున గాని నివసింపుడు. నాయనంతరము మీరు మరలి వచ్చి వంశపరంపరాగత మగురాజ్యము కైకొనుడు" అనెను.

ఆవల రాజు జ్యోతిష్కులను రావించి తన ఆయుఃపరిమాణము గూర్చి అడిగెను. "పండ్రెండుసంవత్సరము" లని వారు చెప్పిరి. అపుడు రాజు కుమారులతో "నాయనలారా, మీరు నేటినుండి పండ్రెండు సంవత్సరముల తర్వాత మరలి వచ్చి ఛత్రధారణము చేయుడు" అని చెప్పగా, వారు మంచి దని తండ్రికి ప్రణమిల్లి రాజభవనములోనివారు కన్నీరు కార్చుచుండగా నగరి వెలువడిరి. "నేను కూడ సోదరులవెంట పోవుదు" నని సీతాదేవి తండ్రికి ప్రణమిల్లి కన్నీటితో బయలు వెడలెను. తమవెంట వచ్చుజనమును వారు వెనుకకు మరల్చి హిమాలయమునకు జనిరి. జలము ఫలములు మొదలగునవి సులువుగా లభించుచోట వారు ఆశ్రమమును నిర్మించుకొని కందమూలఫలాదులతో జీవనము చేయుచుండిరి. లక్ష్మణపండితుడు సీతాదేవియును రామపండితునితో "నీవు మాకు పితృస్థానీయుడవు. కావున ఆశ్రమమం దుండుము. మేము కందమూల ఫలాదులు తెచ్చి నిన్ను పోషింతుము" అనగా రామపండితు డాశ్రమముననే యుండసాగెను. వార లిరువురు కందమూల ఫలాదులు తెచ్చి ఇచ్చుచు ఆయనకు సేవ చేయుచుండిరి.

అక్కడ దశరథ మహారాజు పుత్రశోకముతో తొమ్మిదవనేటనే మరణించెను. అపరకర్మలు జరిగిన పిమ్మట భరతకుమారుని అభిషేకమునకు అమాత్యులు అడ్డంకులు పెట్టిరి. "రాజ్యచ్ఛత్రాధిపతి అరణ్యమున నివసించుచున్నాడు." అని వారనగా భరతకుమారుడు "రామపండితుని వనమునుండి కొనివచ్చి ఛత్రధారణము చేయింతుము" అని యోచించి పంచ రాజలాంఛనములతో, చతురంగ బలముతో బయలు వెడలి రామపండితునినివాసము చేరకొని, కొలదిదూరములో శిబిరము నేర్పాటు చేసెను. లక్ష్మణపండితుడు, సీతయు కాననములోనికి పోయిన సమయమున భరతకుమారుడు రామపండితుని ఆశ్రమము చేరి సుప్రతిష్ఠితమైన సువర్ణవిగ్రహమువలె నిశ్చింతముగా ఉపవిష్టుడై ఉన్న రామపండితుని చూచెను. అవల సన్నిధికి పోయి, ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్క నిలిచి, రాజుమరణ వృత్తాంతము తెలిపి అమాత్యులతో కూడ రాముని పాదముల వ్రాలి రోదనము చేయసాగెను. రామపండితుడు చింతింపలేదు. రోదింపలేదు. ఆయన అకృతిలో వికారము తోపలేదు. సాయంకాలమునకు సీతాలక్ష్మణులు కందమూల ఫలాదులు కొని తెచ్చిరి. "రాముడు తనలో ఇతడు చిన్నవాడు. నాకు ఉన్నంత ద్రఢిమ కలవాడు కాడు. తండ్రిమరణవార్త సూటిగా తెలిపినచో శోకావేగము కలిగి గుండెలాగినను ఆగవచ్చును. వీరిరువురను జలాశయములోనికి పంపి ఈవృత్తాంతము తెలిపెదను" అని తలపోసి, ఎదుట నున్న నీటిపట్టు చూపి "మీరు చాల ఆలస్యముగా వచ్చిరి. నీటిలో స్నానము చేయుడు" అని ఈగాధ పలికెను :

లక్ష్మణా, సీత, జలంబులందిగుడు !

వారు జలములోనికి జని నిలిచిరి, అవల రామపండితుడు వృత్తాంతము వివరించుచు శేషగాధ పలికెను ;

మనతండ్రి దశరథ క్ష్మామహారాజు
మరణవార్తను దెల్పె భరతుండు నేడు.

తండ్రిమరణవార్త విని వారు తెలివి కోలుపోయిరి. రెండవపర్యాయము వార్త విని మరల తెలివి కోలుపోయిరి. మూడవసారికూడ వారు స్పృహ తప్పుటచే అమాత్యులు వారిని నీటిలోనుండి యీవలకు గొనివచ్చి, కూరుచుండ బెట్టిరి, భరతకుమారుడు 'జనకుని మరణవార్త విని, సోదరుడు లక్ష్మణును, చెల్లెలు సీతయును దుఃఖము సహింపలేకుండిరి. రామపండితుడు మాత్రము విచారపడ లేదు.

సుఖింపలేదు. ఈయన శోకరహితుడై యుండుటకు కారణ మేమో అడిగెదను' అనుకొని ఈగాథ పలికెను :

శోకింప దగినను నీకు దుఃఖంబు
లే దే ప్రభావాన నేమొ, తెల్పుదువ ?
తండ్రి గతించువృత్తాంతంబు వినియు
లేకున్న దేటికి నీకు దుఃఖంబు ?

తాను శోకరహితుడై యుండుటకు కారణము తెలుపుచు, అనిత్యతా స్వరూపమును వివరించుచు ఆయన యీగాథలు పలికెను :

ఎంత విలపించినగూడ నెవని జీవి
తమ్ము నిలువదా యన్నికై తనకు తాను
బుద్ధిమంతుడు పీడలు పొందనేల ?

పడుచువారలు, వృద్ధులు, పండితులును
నిందుమూర్ఖులు, ధనికులు, నిర్ధనులును
అందరును మృత్యువొందుదు రనుట నిజము.

అవనిజమునుండి పడిపోదు నను భయంబు
ఫలమునకు నుండు నిత్యము; ప్రభవ మొందు
మనుజునకు నిత్య ముండును మరణభయము.

ఉదయమున చాల గనబడుచుంద్రు జనులు
సందెవేళకు నుండరు కొంద రందు;
సందెవేళను గనబడు జనమునందు
ఒక్కడుం గూడ గనబడ డుదయవేళ.

మూఢు లగువార లేడ్చుచు మొత్తుకొనుచు
కష్టపడ లాభలేశము కలుగునేని
ఉత్తములుగూడ నేడ్చుచు మొత్తుకొంద్రు.

తనకు తా హింసించుకొనుచు నెంతయును
దుఃఖించు నాతండు దుర్వర్ణు డగును
పొగులుచు నున్నచో పోషణం బగునె
మృతునకు ? ఏడుపు వితథమ్ము సుమ్ము.

ముట్టుకొన్నంతనే గృహమునకు నిప్పు
సలిలముల నార్పివేసెడి చందమునను
దూదిపింజను వాయువు తోలునట్లు
తోడనే జ్ఞాని దుఃఖమున్ దోలవలయు,

ప్రాణి యేకాకిగా ప్రభవించుచుండు
ఒక్కకుటుంబాన నుదయించుచుండు;
సంయోగపరములు సర్వభోగములు.

ఇహపరలోకాల నెవడు ధ్యానించు
అష్టజగద్ధర్మ మవగత మెవని
కాబట్టి శ్రుతు, ధీరు, నధికశోకంబు
నైతము బాధింపజాలదు సుమ్మ!

యోగ్యులౌ వారల కొసగుచునుండు
భోగవై భవములన్; పోషించుచుండు
బంధువులన్; పెరపారిపాలింపు
కరణీయ మిదె బోధ కల్గువారలకు.

అక్కడ సమావిష్టులైనజనులు అనిత్యతా ప్రకాశనమును, ధర్మోపదేశమును గ్రహించి శోకవిరహితులైరి. అప్పుడు భరతకుమారుడు రామపండితునకు ప్రణామము చేసి "వారణాసీరాజ్య పరిపాలనము నిర్వహింపుడు" అని వేడెను.

"లక్ష్మణ కుమారుని సీతాదేవిని కొనిపోయి రాజ్యపాలనము చేయుము" అని రాముడనగా,

"దేవా, మరి తామో, అని భరతు డడిగెను.

"నాయనా, పండ్రెండుసంవత్సరముల తర్వాత నీవు రాజ్యము చేయవలయు నని నాయనగారు రన్నారు. నే నిప్పుడే అచటికి పోయినపక్షమున ఆజ్ఞాపాలనము కానేరదు. మిగిలిన మూడుసంవత్సరములు గడచినపిదప వత్తును."

"అంతవర కెవరు రాజ్యము నెరపుదురు?"

"నీవు చేయుము."

"నేను నడపలేను."

"నేను రానంతవరకును ఈపాదుకలు రాజ్యము నడుపును" అని రామ పండితుడు తృణపాదుకలను తీసి యిచ్చెను. వారు ముగ్గురును పాదుకలను గైకొని రామపండితునకు ప్రణామము చేసి, పరివారముతో వారాణసి చేరిరి. మూడు సంవత్సరముల కాలము పాదుకలను ప్రతినిధిగా నుంచి రాజ్యపాలనము చేసిరి. అమాత్యులు తృణపాదుకలను సింహాసనముపై నిలిపి అచట అభియోగములకు తీర్పు నిచ్చెడివారు. తీర్పు సరిగా ఉండనిచో పాదుకలు పరస్పరము కొట్లాడు కొనునవి. ఆవల నిర్ణయము సరిగా జరిగినచో పాదుకలు శాంతముగా నుండెడివి. రామపండితుడు మూడు సంవత్సరముల తరువాత అడవి వెలువడి వారాణసి చేరి ఉద్యానమున ప్రవేశించెను. ఆయన యాగమన సూచన తెలిసికొన్న అమాత్యులతో కుమారుడు సీతను పట్టపురాణిని చేసి ఇరువురకును రాజ్య మప్పగించెను. ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుడైన బోధిసత్త్వుడు అలంకృత మైన రథమెక్కి అనుయాయు లనేకులతో నగర ప్రదక్షిణము కావించి సుచంద్ర ప్రాసాదమున పై అంతస్తు చేరి 16000 సంవత్సరములు ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేసి తుదకు స్వర్గగామి అయ్యెను.

"అభిసంబుద్ధగాథ ఈవిషయము స్పష్టపరచుచున్నది.

పరిపాలనము మహాబాహువు కంబు-
కంఠుండగు రాముండు కావించినాడు
పదునారువేల సంవత్సర మితిని."

శాస్తా ఈధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు రెంటిని సరిపోల్చెను. సత్య ప్రకాశనానంతరము గృహస్థు స్రోతాపత్తిఫలము నందెను.

"ఆకాలమున దశరథ మహారాజు శుద్ధోధనుడు; మాత మహామాయ; సీత రాహులమాత; భరతు డానందుడు; లక్ష్మణుడు సారిపుత్రుడు, పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తు; రామపండితుడు నేనే."

462. సంవర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు విశ్వాసము కోల్పోయినభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తినివాసి యగు ఒక కులపుత్రుడు శాస్త ధర్మోపదేశము విని ప్రవ్రజించి, ఆచార్యోపాధ్యాయుని సేవలు చేయుచు, రెండు ప్రాతిమోక్షముల నభ్యసించి, ఐదు సంవత్సరములు నిండిన తరువాత ఆచార్యునితో "కర్మస్థానగ్రహణము చేసి అరణ్యమున నివసింతును" అని విన్నవించి కోసలరాష్ట్రమున సరిహద్దు గ్రామము చేరెను. అచ్చట అతని రాకపోకల తీరును శయనాసన విధానమును గమనించి అచటిజనులు సంతుష్టచిత్తులై పర్ణశాలలు నిర్మించి ఆయనకు సేవలు చేయ జొచ్చిరి. అచట వర్షాకాలమున నుండుట కంగీకరించి ఉత్సాహముతో మూడు నెలల వరకు కర్మస్థానమును భావించి ఇంచుకైనను అవి కనబడకుండుటచే తనలో "నిజముగా శాస్త వలన ఉపదేశము పొందిన నలువురు అయోగ్యులలో ఒకడను, అరణ్యవాసమన్న నా కేమి భయము? నేను జేతవనమునకు జని తథాగతుని దర్శనము చేయుచు, ఆయన చేయు మధుర ధర్మోపదేశములను వినుచుందును" అనుకొని ప్రయత్నమును విడిచి, వనము వెడలి క్రమముగా జేతవనము చేరెను. ఆచార్యోపాధ్యాయుడును, అచ్చట కలిసిమెలిసి యుండువారును, తనపునరాగమనమునకు కారణ మడుగగా, అతడు సర్వము వివరించెను. వా రతనిని ఇట్లేల చేసితి వని నిందించి శాస్తకడకు గొనిపోయిరి. శాస్త వారితో "భిక్షువులారా, ఇచ్చ లేనిభిక్షువు నేల కొనివచ్చితిరి?" అనెను. "భన్తే, ఈతడు సాధన మానుకొని వచ్చినాడు." శాస్త "నిజమేనా?" అని, "భన్తే, నిజమే" యని అత డన్న పిదప "భిక్షూ, ప్రయత్నమేల విడనాడితివి? ఈ బుద్ధశాసనమున నిర్వీర్యులు అలసులు, అగువారు శ్రేష్ఠఫల మగు అర్హత్త్వము పొందజాలరు. శ్రద్ధావంతులు దీనిసాక్షాత్కారము పొందుదురు. నీవు పూర్వజన్మమున శ్రద్ధావంతుడవు. ఉపదేశమును వినెడివాడవు. ఈకారణమున నీవు వారాణసీనరేశుని కనిష్ఠపుత్రుడ వయ్యును పండితులయుపదేశమును మన్నించి శ్వేతఛత్రము ధరించినావు." అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునప్పుడు ఆయనకు నూరుగురు పుత్రు లుండిరి. అందు సంవరకుమారుడు కనిష్ఠుడు. విద్యాశిక్షకై ఒక్కొక్కరాజకుమారుని కొక్కొక్కఅమాత్యుని నియమించెను. సంవరకుమారుని శిక్షకుడు అమాత్యబోధిసత్త్వుడు, విద్వాంసుడు, మేధావి. రాజపుత్రునకు బోధిసత్త్వుడు పితృస్థానీయుడుగా నుండెను. రాజపుత్రులశిక్షణము పూర్తి అయినంతనే అమాత్యు లతనితండ్రిసన్నిధికి గొనిపోయిరి. రాజు వారలకు జనపదము లిచ్చెను. సమస్తవిద్యలలో నిష్ణాతుడైన సంవరకుమారుడు బోధిసత్త్వునితో నిట్లనెను.

“బాబా, నాయనగారు నన్ను జనపదమునకు పంపుచో నే నేమి చేయుదును?”

“ప్రభువు జనపద మిత్తు నన్నప్పుడే నీవు నిరాకరింప వలసి యుండెను; దేవా, నేను కనిష్ఠుడను, నేనుకూడ వెడలిపోయినచో తమచరణసన్నిధిలో నెవరు నుండరు.”

ఒకనాడు సంవరకుమారుడు తండ్రికి ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన నిలిచి యుండగా, రాజు “నాయనా, నీవిద్యాశిక్షణము పూర్తి అయినదా?” అనెను.

“చిత్తము దేవా!”

“నీకు జనపదము నిచ్చెదను.”

“నేను వెడలిపోవుచో తమసన్నిధిలో నెవరు నుండరు. నేను తమ చరణసన్నిధానములోనే ఉందును.”

రాజు సంతుష్టచిత్తుడై మంచి దని అంగీకరించెను. అప్పటినుండి తండ్రిసన్నిధానమున సేవలు చేయుచు ప్రాచీనోద్యానమును రాజు నడిగి తీసికొని అచ్చట పూచెడి పూవులు, పళ్లు మొదలగునవి పట్టించుకొని ఘుమాసావారిని కలుసుకొనెను. “బాబా ఇం కేమి కావలెను” అని అడిగి రాజు “నగరములో ఆహారవేతనములు నీవే యిచ్చుచుండుము” అనెను. అట్టియానతి పొంది, నగరములో ఎవరికిని ఏమియును ఇచ్చుటమాని కూలిమాత్ర మిచ్చుచుండెను. బోధిసత్త్వు నడిగి మరల రాజాజ్ఞ గొని నగరములోని పరిచారకులను గుర్రములను సైన్యమును దేనిని విడువకుండ స్వాధీనము చేసికొనెను. అన్యజనపదములనుండి అరుదెంచు దూతలు

మొదలగువారికొరకు నివాసస్థానాదులను, వణిక్కులకడనుండి సుంకము వసూలు చేయు పనులను స్వయముగా చేసెడివాడు. బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారముగా ప్రవర్తించుచు నగరములోనివారిని బైటివారిని, రాష్ట్రవాసులను అతిథులను ఇనుప సంకెళ్ళు తగిలించినట్లు తనవారిని చేసికొనెను. అతనియెడ నెల్లరకు ప్రీతి; ఆతడన్న అందరికీ నచ్చును.

కాలక్రమమున మరణశయ్యపై నున్న రాజుతో అమాత్యులు, "దేవా, మీ యనంతరము శ్వేతచ్ఛత్ర మెవ్వరి కిత్తురు ?" అనిరి.

"బాబులారా, నాకుమారు లందరును శ్వేతచ్ఛత్రాధికారులు. కాని మీకు నచ్చినవానిని స్వీకరింపుడు."

ఆయన చనిపోయిన ఏడవనాడు సమావిష్టులై "ప్రభువు చెప్పినట్లు రాజకుమారులలో మన యిచ్ఛవచ్చినవారిని ఎన్నుకొందము. సంవరకుమారుడు బాగుగా నచ్చినాడు," అని వారనుకొని సంవరకుమారుని ముఖమున బంగారుపట్టము కట్టిరి. సంవరమహారాజు బోధిసత్త్వుని ఉపదేశానుసారముగా రాజ్యపాలన మారంభించెను. "మనజనకుడు గతించినాడు. సంవరకుమారున కమాత్యులు రాజ్యమిచ్చిరి. అతడందరికన్న చిన్నవాడు. కావున అతనికి ఛత్ర మిచ్చుట తగదు. అందరిలో జ్యేష్ఠునకు రాజ్యాభిషేకము చేయుద" మని రాజకుమారులు యోచించి, ఒకచో జేరి, నగరముచుట్టు ముట్టి "మాకు శ్వేతచ్ఛత్రమిమ్ము; ఈయనిచో యుద్ధము చేయుము" అని సందేశము పంపిరి. ఈవిషయము బోధిసత్త్వునకు నివేదించి సంవరకుమారుడు "ఇప్పు డేమి చేయవలె ?" ననెను.

"మహారాజా, సోదరులతో యుద్ధము చేయరాదు. పైతృకధనమును నూరు భాగములు చేసి పంపుము. ఇవి మీవంశములు, గైకొనుడు. నేను మీతో యుద్ధము చేయను," అని బోధిసత్త్వు డుపదేశించినరీతిగా చేసెను. అంతట అందరిలో జ్యేష్ఠుడగు ఉపోసథకుమారు డందరను రావించి "నాయనలారా, రాజు నెవరును జయింప లేరు. మనతమ్ముడు శత్రువు కాడు. ఇతడు పైతృకధనమును మనకు పంపి మనతో యుద్ధము చేయ నని ప్రత్యుత్తర మంపినాడు. మన మందర మొక్కసారిగా ఛత్రధారణము చేయజాలము. ఒకనిశిరముపైనే ఛత్రము నిలుచును. పంపిన ధనభాగములను ఆతనికి త్రిప్పి పంపి మనమన జనపదములకు పోవుదము." అని చెప్పెను. ఆ రాజకుమారులు వైరము విడిచి నగరము ప్రవేశించిరి. అమాత్యుల

ద్వారా రాజు వారలకు స్వాగతము పలికి సమాదరము చేయించెను. రాజకుమారులు పరివారములతో కాలినడకను వచ్చి రాజభవనము మీదికి జని, సంవరమహారాజు నెడ సమాదరము చూపి నిమ్నస్థానమున నున్న పీఠములపై కూరుచుండిరి. సంవర మహారాజు శ్వేతచ్ఛత్రముక్రింద మహావైభవముతో సింహాసనముపై కూరుచుండెను. ఆయన దృష్టిపడిన ప్రదేశము కంపించుచుండెను. ఉపోసథకుమారుడు సంవరుని ఐశ్వర్యముచూచి "తండ్రిగారు సంవరకుమారుడు రాజగు నని యెంచి మాకు జనపదము లిచ్చి ఇతనికి వేరేమియు నీయకుండనోపు" నని తలపోసి, సంభాషిం చుచు ౩ గాథలు పలికెను :

నీదుశీలంబును నీభవిష్యత్తు
జనకుండు గ్రహియించి జనపదంబులను
ఇచ్చి కుమారుల, కే మీడు నీకు.

నిను రాజు చేసెనే నిజహితకామి
బంధుసంఘము తండ్రి బ్రతికియున్నపుడె ?
కాక ఆయన దివంగతుడై నపిదప ?

తొంబదితొమ్మిదితోడ నేశక్తి
సంవరా, ప్రతినలో జయ మొందినావు
జ్ఞాతులు నిన్నధిగమియింప రేల ?

విని, సంవరకుమారుడు తనగుణములంగూర్చి యీగాథలు పలికెను :

నా కీర్ష్య లేదు, మనఃపూర్వకముగ
శ్రమణ, మహర్షి, నిశ్చలచిత్తులకును
అంజలి ఘటియింతు; అంతియే కాక
తత్పాదములకు వందనము లొనర్తు.

ధర్మాత్ము లగువారు ధర్మసంయుతుడ
నగు నన్ను శాసింప నర్హులు కాన
పాలింతు నే తనువను పని యెరిగి
శాసింపుచుందు రాసజ్జనుల్ నన్ను.

ఆ శ్రమణాది మహర్షుల ధర్మ
వాక్కుల నాలించి, వానిలో నొకటి
నైన నుల్లంఘింప కాచరించెదను.

అశ్వికుల్, రథికులు, నన్యసైనికులు
కలరు వారలకు సక్రమముగా నెపుడు
ఒనగూర్చువాడ భోజనవేతనములు.

మంత్రి సేవక మహామాత్యులున్నారు;
వారు శాసనము, న్యాయవ్యవహారములను
చేతురు వారాణసీ నగరాన.

ఓ ఉపోసథ, ఇది జ్ఞప్తి యుంచుకొనుము
నిఖిలదేశాగత మహావణిక్కులకును
సలుపుచున్నాను రక్షణ సద్వ్యవస్థ.

తద్గుణము లాకర్ణించి ఉపోసథకుమారు డీ గాథలు పలికెను :

సంవరా, నీవు ధర్మానుసారముగను
జ్ఞాతిరాజ్యంపు పాలన సలుపుచున్న
వాడవు, మహామనీషివి, పండితుడవు,
జ్ఞాతిహితమును కోరెడి సజ్జనుడవు.

వివిధబాంధవ సంయుతు విభవయుక్తు
ని న్నహితులేమి చేయగా నేరరు సుమి
శక్రు నసురులు బాధింప జాలనట్లు.

సంవరమహారాజు సహోదరులకు విశేషసంపద లొసగెను. వారు ఆతని కడ రెండు పక్షములపాటుండి, తమతమ జనపదములలో తిరుగుబాటు చెలరేగుటచే తమనివాసములకు జనిరి. మహారాజు బోధిసత్త్వుని ఉపదేశానుసారముగా ధర్మపాలనము చేయుచు తుదకు దేవలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షూ, పూర్వము నీ విట్టిఉపదేశము వినెడివాడవు, ఇప్పుడు వినుటకై యత్నింప వేమి?" అని, సత్యప్రకాశనము కావించి జాతకములను సరిపోల్చెను. అనంతరము భిక్షువు స్రోతాపత్తిఫలము నందెను.

ఆ కాలమున సంవరమహారాజు ఈభిక్షువే; ఉపోసథకుమారుడు సారిపుత్రుడు; మిగిలిన సోదరులు స్థవిరులు, అనుస్థవిరులు; ఆ పరిషత్తు ఇప్పటి బుద్ధపరిషత్తు; ఉపదేశము నిచ్చెడిఅమాత్యుడు నేనే."

o

463. సుప్పారక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ప్రజ్ఞాపారమితనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాటి సాయంకాలము భిక్షువు లందరు, ధర్మోపదేశార్థము బయలు వెడలిన తథాగతునికై యెదురు చూచుచు ధర్మసభలో కూరుచుండి దశబలధారికి గల ప్రజ్ఞాపారమితను ప్రశంసించుచుండిరి. "ఆయుష్మంతులారా, మన శాస్త మహా ప్రజ్ఞావంతుడు. విస్తృత ప్రజ్ఞావంతుడు, ప్రసన్న ప్రజ్ఞావంతుడు, శీఘ్రప్రజ్ఞావంతుడు, తీక్ష్ణ ప్రజ్ఞావంతుడు. ఆయన ప్రజ్ఞ సర్వమును చొచ్చుకొని పోవునది. ఆయన సమస్తస్థానములలో ఉపాయవంతుడు. పృథ్వివలె విశాలము, మహాసముద్రమువలె గాంభీర్యము, ఆకాశమువలె వైపుల్యము గలవాడు. సమస్త జంబూద్వీపములోని ఎల్లరి ప్రజ్ఞ ఆయన ప్రజ్ఞను మీర లేదు. మహాసముద్రతరంగములు తీరము దాటి యెట్లు పోవలేవో, ఒడ్డు తాకి యెట్లు ఛిన్నాభిన్న మైపోవునో, అట్లే యెవ్వరి ప్రజ్ఞయు శాస్తపై నెగ్గలేదు. అని శాస్త చరణములను తాకి చూర్ణము లై పోవును." శాస్త అరుదెంచి విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, తథాగతుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వకాలము జ్ఞానము పరిపాకము నొందనప్పుడు గూడ పరిపూర్ణ ప్రజ్ఞావంతుడై యుండెను. అంధుడై నను నీటి తాకువలన సముద్రమున ఇది రత్నమని గ్రహించెను" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున భరుకచ్ఛ ప్రదేశమును భరురాజు పరిపాలించుచుండెను. అచట భరుకచ్ఛమను పట్టన గ్రామ ముండెను. ఆ కాలమున బోధిసత్త్వుడు జ్యేష్ఠ నావికునకు సుందర సువర్ణ రూపమున జన్మించెను. అతనికి సుప్పారక కుమారుడని పేరుంచిరి. ఆతడు పదునారు సంవత్సరముల వయసు వచ్చునప్పటికి నావిక విద్యలో కుశలుడయ్యెను. పితృమరణానంతర మతడు జ్యేష్ఠనావికు డై వృత్తి నిర్వహించుచుండెను. పండితుడు. జ్ఞాని అయినయాతడు ఏపడవపై నుండునో ఆ పడవకు అపాయ ముండునది కాదు. ఉప్పునీరు తగులుచుండుటచే ఆతనినేత్ర

ములు చెడిపోయినవి తాను జ్యేష్ఠనావికుడైనను ఆయుద్యోగము విడిచి రాజు నాశ్రయించి జీవింపవలెననుసంకల్పముతో ప్రభువుసన్నిధి కరిగెను. రాజతనికి మూల్యనిర్ధారకపదవి నిచ్చెను. నాటినుండి బోధిసత్త్వుడు ఉత్తమగజములకు, ఉత్తమాశ్వములకు, ముక్తామణులకు వెల కట్టుచుండెను.

"ఇయ్యది రాజునకు భద్రగజ మగును." చూచి రాజు "సుప్పారక పండితునకు చూపుడు" అని చెప్పగా దానిని మూల్యనిర్ధారకునికడకు గొనిపోయిరి. ఆయన దానిని చేతితో నిమురుచు "ఇది భద్రగజ మగుటకు తగినది కాదు. దీనిపృష్ఠ భాగము చిన్నది. దీనితల్లి దీనిని కని సముదాయింప లేకపోవుటచే ఏనుగు గున్న నేలపై బడెను; కావున పృష్ఠభాగము పొట్టిదైనది" అనెను. ఏనుగును తెచ్చినవారి నడుగగా "పండితోత్తముడు సరిగా చెప్పినాడు" అనిరి. రాజు ప్రసన్నచిత్తుడై ఎనిమిది కార్షాపణము లిప్పించెను.

వేరొకనాడు ఎవరో అశ్వమును గొనివచ్చి ఇది ప్రభువునకు మంగళాశ్వ మగునని పలికిరి. రాజు దానినికూడ పండితునికడకు పంపెను. ఆయన దానిని చేతితో నిమురుచూ, "ఇది మంగళాశ్వ మగుటకు తగినదికాదు. ఇది జన్మించిన దినముననే దీనితల్లి చనిపోయినది. తల్లిపాలు లభింపని కారణమున ఇయ్యది ఎదుగలేదు" అనెను. ఆయన మాటలు సత్యము లని అశ్వమును తెచ్చిన వా రనిరి. రాజు విని ప్రసన్నచిత్తుడై ఎనిమిది కార్షాపణము లిప్పించెను.

ఒకనాడు రథము నెవరో కొని వచ్చి ఇది మంగళ మగు నని పలికిరి. రాజు దానిని మూల్యనిర్ధారకుని కడకు బంపెను. ఆయన దానిని చేతితో తాకి "ఇది వృక్షముతో చేసిన రథము కాదు. ఇందు వలన ఇది రాజార్హము కాదు" అనెను. ఆయన చెప్పినమాటలు సత్యము లని తేలెను. ఈమాటలు విని రాజు ఎనిమిది కార్షాపణములు పంపెను.

బోధిసత్త్వునికడకు మహామూల్యవంతమైన కంబళమును తెచ్చిరి. ఆయన దానిని చేతితో నిమిరి "దీనిలో ఒకచోట ఎలుకలు కొట్టినవి," అనెను. పరిశీలించిన పిదప, రాజున కీవిషయము తెలుపగా సంతసించి ఎనిమిది కార్షాపణములు పంపెను.

బోధిసత్త్వుడు తనలో రాజు ఇట్టి అద్భుతవిషయములు వినియును తడవకు ఎనిమిది కార్షాపణములే పంపుచున్నాడు. ఇది మంగలిదానముగా నున్నది. ఈతడు మంగలికి పుట్టియుండును. ఇట్టి రాజును సేవించుచుండిన నా కేమి లాభము గలు

గును ? నేను నిజనివాసమునకే వెడలిపోయెదను" అని తలపోసి భీరుకచ్ఛపట్టణమునకు మరలిపోయెను.

ఆయన అచ్చట నివసించుకాలమున వణిక్కులు నౌకానిర్మాణము చేయించి ఎవనిని నావికునిగా నియమింత మని యోచించి "సుపారకపండితు డేనావపై నిలుచునో ఆనావకు విపత్తుండదు. ఆయన పండితుడు, కుశలుడు, అంధు డైనను ఆయనయే యోగ్యుడు" అనుకొని ఆయనకడకు జని "మా నౌకా నిర్దేశకుడుగా నుండవలె" నని అతనిని కోరిరి.

"బాబులారా, అంధుడను నావకు దిక్కు లెట్లు నిర్దేశింపగలను ?" అని బోధిసత్త్వుడు పలుకగా,

"స్వామీ నీ వంధుడ వైనను శ్రేష్ఠుడవని మానమ్మకము" అని వారు చెప్పిరి.

మాటిమాటికిని వారు బలవంతపెట్టుటచే తుదకు సుపారక పండితుడు "మంచిది మీరు సూచించిన ప్రకారము నిర్దేశకుడుగా నుందు" నని నావపై కెక్కెను. పడవ మహోదధికి చేరెను. నౌక యేడు రోజులవరకు మహార్ణవములో నిరాటంకముగా పయనించెను, ఒకనాడు అకాలవాయువు చెలరేగెను. వారు నాలుగు నెలలపాటు ప్రాకృతిక సముద్రమున క్రిందుమీదులు పడుచు ఖురమాల సముద్రము చేరిరి. అచ్చట మనుష్యశరీరముతో సమానముగను మంగలికత్తి వంటి నాసికలు గల మత్స్యములు నీటిలో నెగురుచు కనుపించెను. వర్తకు లది చూచి సముద్రముపే రేమి యని అడుగువారై యీగాథ వలికిరి.

కత్తివాయికి సరి నాసికల జనంబు
నీరమున దేలి మున్గుచున్నారు చూడు,
ఓయి సుపారకా, ఏతదుదధి యెద్ది ?

అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు దిశానిర్ధారణ సూత్రమును మేళవించు నీగాథ పలికెను :

బయలుదేరి కచ్ఛమ్మున బహుధనాప్తి
కొరకు దిరిగెడియావర్తకులకు త్రోవ
మళ్యపెట్టెడి ల ఖురమాలి యుదధి.

ఆ సముద్రమున రత్నములు కలవు. బోధిసత్త్వు డిట్లు తలపోసెను. "ఇచట రత్నము లున్న వని నేను చెప్పిన పక్షమున వీరు రత్నలోభముచే అనేక రత్నములను పడవలో చేర్తురు, దానివలన పడవ మునుగును." ఆయన ఈ విషయము వారికి తెలుపక పడవ నాపి; త్రాడు తీసి చేపను పట్టునెపమున నేర్పుతో వలవేసెను. ఈవిధముగా సేకరించినరత్నములను పడవలోవేసి సామాన్య మూల్యము కల యితరవస్తువులను వేయించెను. పడవలు ఆ సముద్రమును దాటి ఆవలి అగ్నిమాల సముద్రమును చేరినవి. అగ్నిస్కంధమధ్యమున వెలుగుచున్న సూర్యునివలె దాని కాంతి మెదలెను. వర్తకులు ప్రశ్నించువారై ఈగాథ పలికిరి :

వహ్నివలె, సూర్యువలె గానవచ్చుచున్న
అబ్ధిపే రేమి సుప్పారకా, వచింపు.

బోధిసత్త్వుడు తరువాతిగాథతో ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను :

బయలుదేరి కచ్ఛంబున బహుధనాప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావర్తకులకు త్రోవ
మధ్యపెట్టెడి ఆ యగ్నిమాలి యుదధి.

ఆ సముద్రమున బంగారము కలదు. బోధిసత్త్వుడు పూర్వము చేసినట్లే సముద్రమునందుండి బంగారమును తీసి పడవలో వైచెను. నౌక పాలవలెను, పెరుగువలెను తళతళలాడు దధిమాలక సముద్రమున ప్రవేశించెను. వ్యాపారులు గాథమూలమున సముద్రముపే రడిగిరి;

దుగ్ధమట్టులు దధిపోలె తోచుచున్న
అర్ణవముపేరు సుప్పారకా వచింపు.

బోధిసత్త్వు డీగాథతో ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను :

బయలుదేరి కచ్ఛంబున బహుధనాప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావర్తకులకు త్రోవ
మధ్యపెట్టెడి ఆ దధిమాలి యుదధి.

ఆసముద్రమున వెండి కలదు. బోధిసత్త్వుడు ఉపాయమున కొంతవెండి లేవనెత్తి పడవలో వేసెను. నౌక ఆ సముద్రముకూడ దాటి పచ్చనిగడ్డివలెను మొలచు

చున్న వరిమొక్కలవలెను కాంతు లీను నీలవర్ణకుశమాల సముద్రము చేరెను. వ్యాపారులు గాథాద్వారమున దానిపే రడిగిరి.

కుశలవలె సస్యమట్టులు గోచరించు
అబ్ధి పేరేమి సుపారకా, వచింపు.

ఆయన రీ గాథ పలికెను:

బయలుదేరి కచ్ఛంబున బహుధనా ప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావ ర్తకులకు త్రోవ
మభ్యపెట్టెడి ఆ కుశమాలి యుదధి.

ఆ సముద్రమున నీలమణు లుండెను. ఆయన నేర్పుతో కొన్నిమణులను కూడ తీసి పడవలో నుంచెను.

పడవపిమ్మట వేణువువలెతోచు నలమాల సముద్రము చేరెను.

వణిక్కులు గాథద్వారా దానిపే రడిగిరి.

నలముపోలిక వేణువువలెను దోచు
అబ్ధిపే రేమి సుపారకా, వచింపు.

బోధిసత్త్వు డీగాథ మూలమున ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను :

బయలుదేరి కచ్ఛంబున బహుధనా ప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావ ర్తకులకు త్రోవ
మభ్యపెట్టెడి ఆ నలమాలి యుదధి.

ఆయన అక్కడి ప్రియమైన వస్తుజాతములను నేర్పుతో పడవలోనికి వేసెను. నలమాలి సముద్రము దాటి నలమాముఖ నామక సముద్రమున ప్రవేశించిరి. అచ్చట నీరు ఉబికి పైబడుచు నలువంకల ప్రవహించుచుండెను. చూడగా తటము తెగి పెద్ద గుంట పడి, తరంగములు పై బడి జలప్రపాత మేర్పడినట్లు తోచుచుండెను. అచట బయలుదేరిన భీకరధ్వని కర్ణపుటములను విదారించి, గుండె లవియజేయున ట్లుండెను. దానిని గమనించి ఎనుబదిమంది వర్తకులు భీతి చెంది రీగాథతో సముద్రముపే రడిగిరి :

భయదము నమానుషంబు ప్రపాతమట్లు
కానబడునబ్ధి సుపారకా, యి దేమి ?

బోధిసత్త్వుడు గాథారూపమున ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "ఈబడబాముఖ సముద్రమున చేరినవారు తిరిగి పోనేరరు. ఇందు ప్రవేశించు పడవలను సముద్రము ముంచి నాశనము చేయును." ఆనౌకలో ఏడువందలు జనులెక్కియుండిరి. అందరును మృత్యుభయము చెంది ఒక్కదెబ్బన అవీచీనరకమున పడినవారివలె రోదనము చేయజొచ్చిరి. "నేను తప్ప అన్యులెవరును వీరిని బ్రదికింప లేరు. సత్యక్రియామూలమున వీరిని రక్షింతును." అని యోచించి, వారిని సంబోధించి బోధిసత్త్వుడు 'నన్ను సుగంధజలమున స్నానము చేయించి నాకు శుభ్రవస్త్రము లిచ్చి, సువర్ణస్థాలి నా చేతి కిచ్చి నౌక ముందరిభాగమునకు కొనిపొండు.' వారు త్వరలో అటులే చేసిరి. బంగరుస్థాలిని రెండు చేతులతో పట్టుకొని నౌకాశిరమున నిలిచి బోధిసత్త్వుడు సత్యక్రియ చేయువాడై ఈగాథ పలికెను :

నాకు స్మృతి యున్నదాదిగా నాకు బుద్ధి
వచ్చినది యాదిగా నొక్క ప్రాణినైన
చంప లేదను సత్యవచస్సువలన
క్షమ్మరిలు గాక నౌక సుఖమ్ముగాను .

నాలుగు మాసముల నుండి అన్యప్రదేశముల ప్రయాణము చేసి నౌకలు, బుద్ధిబలము పొందిన వానివలె ఒకనాడు భరుకచ్ఛ పట్టణము చేరినవి. నావికులు తమగృహములు చేరి వాకిళ్ళకు ఎదురుగా ఎనిమిది వృషభముల నాపిరి. బోధిసత్త్వుడు వణిక్కులకు బంగారము, వెండి, మణులు, రత్నములు పంచిపెట్టి "వీనితో సంతుష్టి చెందుడు, ఇక మరల సముద్రమున ప్రవేశింపకుడు" అని ఉపదేశ మిచ్చి యావజ్జీవము దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు స్వర్గగామి యయ్యెను.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, పూర్వముకూడ తథాగతుడు మహాప్రజ్ఞావంతుడై యుండెను" అని జాతకములు సరిపోల్చెను.

ఆ కాలమున పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తు, సుప్పారక పండితుడు నేనే.

O

464. క్షుద్ర కుణాల జాతకము

ఈ జాతకము కుణాల జాతకమున (536) వచ్చును.

X

౪౬౫. భద్దసాల జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు జ్ఞాతులకుపకారము చేయుసందర్భమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తీ నగరమున అనాథపిండికుని యింట అనుదినము 500 మంది భిక్షుకులకు నియమానుసారముగా భోజనము పెట్టుచుండిరి. అట్లే విశాఖ యింటను, కోసలనరేశుని యింటను జరుగుచుండెను. కాని కోసలనరేశుని భవనమున ఎక్కువగా భోజనములు పెట్టుచున్నను అచట భిక్షువులకు విశ్వాసపాత్రు లెవ్వరు లేరు. అందుచే భిక్షువులు రాజభవనమున భుజింపక భోజనము వెంటగొని అనాథపిండకుని యింటనో, విశాఖ యింటనో అథవా విశ్వాసపాత్రుడగు వేరొకని యింటనో భుజించుచుండిరి. రాజుకడ కొకనాడు కానుకల సమూహము వచ్చెను. భిక్షువుల కిచ్చివేయుడని రాజు పలికెను. భోజనశాలాధ్యక్షుడు అచట భిక్షువులు లేరని ప్రత్యుత్తరము పంపెను. "ఎచటికి పోయిరి?" అని రాజు ప్రశ్నించినపిదప భిక్షువులు తమవిశ్వాసపాత్రుల యింట భుజించుటకు పోయిరి అని సమాధానము వచ్చెను. రాజు విని, ప్రాతఃకాల భోజనానంతరము శాస్తసన్నిధి కరిగి "భన్తే, భోజనమున శ్రేష్ఠతమమైన దేమి?" అని అడిగెను, "మహారాజా, విశ్వాసము. విశ్వాసపాత్రు డిచ్చు గంజికూడ మధురముగా నుండును" అని శాస్త చెప్పెను.

"భన్తే, భిక్షువు లెవరిని విశ్వసింతురు?"

"మహారాజా, జ్ఞాతులను గాని శాక్యకులమును గాని."

రాజు తనలో "శాక్యకుమారిని పెండ్లియాడి పట్టపుదేవిని చేసెదను. అపుడు నన్ను భిక్షువులు జ్ఞాతులవలె విశ్వసింతురు." అనుకొని పీఠమునుండి లేచి రాజభవనముచేరి కపిలవస్తు నగరమునకు దూతను పంపుచు "నాకు కుమారి నొసగుడు. నేను మీకు జ్ఞాతిని కాగోరుచున్నాను" అని వార్త పంపెను. శాక్యులు రాయబారము విని ఒకచో సమావిష్టులై "మనము కోసల నరేశుని రాజ్యసీమాంతమున నున్నాము. పిల్లనీయమేని వైరము సంఘటిల్లును. ఇచ్చితిమేని మనకుల పరంపర

నష్ట మగును. ఏమి చేయుదము" అని విచారింపసాగిరి. మహానాముడు "చింతింపకుడు. నాగముండా నామ దాసి కడుపున పుట్టినది వాసభ ఖత్తియ అనుకన్య. పదునారు వర్షములు దాటినది. ఆమెరూపము మంచిది. తండ్రివైపునుండి ఆ సౌభాగ్యవతి క్షత్రియ కన్య. ఆమె క్షత్రియకన్య అని మనము రాజసన్నిధికి పంపుదము" అని చెప్పెను. శాక్యులు మంచి దనిరి. అపుడు మహానాముడు దూతలను పిలువ నంపి "మంచిది బిడ్డ నిశ్చయము. నీ వీమెను కొనిపొమ్ము" అని పలికిరి. దూతలు "ఈ శాక్యులు మిగులకులాభిమానము కలవారు. తగనిదాని నయినను తగిన దని చెప్పగలవారు. ఈమెతోపాటు కూర్చుండి భోజనము చేయువారినే కొనిపోవుద" మనిరి. శాక్యులు దూతలకు నివాసములు చూపి, ఏమి చేయుదుము అని యోచింపసాగిరి. మహానాముడు "మీరు చింతింపకుడు నేను ఉపాయము యోచించినాను. నా భోజనసమయమునకు వాసభఖత్తియను అలంకరించి కొని వచ్చి. నేను మొదటి ముద్ద తిన్నపిదప, మీరు "దేవా, ఫలానిరాజు సందేశ మంపినాడు. ఈసందేశమును వినుడు అని పత్రము చూపుడు" అని చెప్పెను, మంచి దని వారు వెడలిపోయి, ఆయన భోజనము చేయుసమయమునకు కుమారి నలంకరించిరి. మహానాముడు వారితో "నాకన్యను కొని రండు. నాతోపాటు భోజనము చేయగలదు" అనెను. దూతలు త్వరలోనే ఆమెను తీసుకొనివచ్చిరి. ఆమె నాయనగారితోపాటు భోజనము చేయుదునని తలచి గిన్నెలో చేయి పెట్టెను. మహానాముడు ఆమెతోపాటు ఒకముద్ద తీసికొని నోటవేసికొనెను. రెండవముద్ద తీసికొనుటకై చేయి చాపగా వారు "దేవా, ఫలాని రాజుగారు పత్రిక పంపినారు. శాసనము చిత్తగింపుడు" అని పత్రిక నిచ్చిరి. మహానాముడు "బిడ్డా, నీవు భుజింపు" మని కుడిచేయి భోజనములోనే ఉంచి ఎడమచేతితో పత్రిక పట్టుకొని చూడసాగెను. మహానాముడాసందేశమును గూర్చి యోచించుచుండగా కన్య భోజనము ముగించి చేతులు, నోరు కడుగుకొనెను. దూతలు అకిటుకు కనుగొన లేకపోయిరి. ఆమె ఆయన కన్యకయే అని విశ్వసించిరి.

మహానాముడు ఆడంబరముతో పుత్రికను వీడుకొల్పెను. దూత లామెను శ్రావస్తీనగరమునకు గొనిపోయి "దేవా, ఈకుమారి ఉన్నతవంశోద్భవ; మహానాములవారి పుత్రిక" అని విన్నవించిరి. రాజు ప్రసన్నచిత్తుడై నగరమంతయు అలంకారము చేయించి రత్నమందిరమున ఆమె నుంచి పట్టమహిషిని చేసెను. ఆమె ప్రభువునకు అనుకూలవతి యయ్యెను. కొలదికాలములోనే ఆమె గర్భము

ధరించి పదిమాసములలోపుననే బంగరువన్నె గల పసిబాలుని కనెను. నామకరణ మహోత్సవము నాడు రాజు తననాయనమ్మగారికి వార్త పంపుచు శాక్యరాజపుత్రిక వాసవఖత్తియ కుమారుని కన్నది. అతని కేమి పేరు పెట్టవలయు నని ప్రశ్న వేయించెను. ఆ సందేశము కొనిపోవు అమాత్యుడు కొలదిగా చెవిటివాడు. అతడు చని ఆమెకు సందేశము తెలిపెను. ఆమె "వాసవఖత్తియకు పుత్రుడు కలగనప్పుడు కూడ ఆమె అందరను మించి యుండెను. ఇప్పుడు రాజునకు అత్యంత వల్లభ కాగలదు" అని పలికెను. బధిరు డైన అమాత్యుడు వల్లభశబ్దము సరిగా వినబడ నందున 'విదూడభ' శబ్దమనుకొని మరలివచ్చి రాజుతో "దేవా, కుమారునకు విదూడభనామ మునుంచుడు" అని విన్నవించెను. ఆనామము కులక్రమాగత మైన ప్రాచీన నామమనుకొని రాజు కుమారున కాపేరే పెట్టెను

బాలుడు తక్కినరాజకుమారుల వలెనే పెరిగి ఏడు సంవత్సరముల ఈడు వచ్చి, తక్కినరాజకుమారుల మాతామహులు ఏనుగులు, గుర్రములు ఆడుకొనుటకు పంపుచుండగా చూచి తల్లితో "అమ్మా తక్కినరాజపుత్రుల కడకు మాతామహులు వచ్చిపోవుచున్నారు. నాతాతగారు నాకేమియు పంపుట లేదు. నీకు తలిదండ్రులు లేరా," అని ప్రశ్నించెను.

ఆమె "నాయనా, నీతాత శాక్యప్రభువు. కాని ఆయన దూరమం దుండుటచే నీకేమియు పంపుట లే" దని సత్యము కప్పి పుచ్చెను. బాలుడు షోడశవర్షప్రాయు డైనప్పుడు తల్లితో "అమ్మా, తాతగారిని చూడవలె నని కోరిక" అన్నాడు.

"నాయనా, పోనిచ్చినచో అచటి కరిగి ఏమి చేయుదువు ?"

తల్లి నిషేధించినను కుమారుడు పట్టుదల విడువకుండుటచే అంగీకరించి ఆమె "పొమ్మునాయనా" అనెను. బాలుడు తండ్రియనుజ్ఞ గైకొని వైభవముతో బయలుదేరెను. వాసవఖత్తియ ముందుగనే ఉత్తరమున "ఇచట నేను సుఖముగా నున్నాను. మీరు ఈతని విషయమున భిన్నభావము ప్రకటింప వల" దని వ్రాసెను. విదూడభ రాజకుమారుడు వచ్చుచున్నా డని విన్నంతనే శాక్యుడు ప్రణామము చేయుటకు వీలు లేదు కావున అతని ఈడు గల కుమారుల నెదురు పంపిరి. కుమారుడు కపిలవస్తుపురము చేరినంతనే శాక్యులు స్కంధాగారమున సమావిష్టు లైరి కుమారుడచటికిపోయి నిలిచెను. "బాబా ఈయన నీపితామహుడు, ఈయన మాతామహు డని చెప్పిరి. కుమారు డెల్లరకును ప్రణామము చేయుచు తిరుగు చుండెను. నడుమునొప్పి వచ్చువరకు ప్రణామములు చేయుచున్నను అతని కెవ్వరు

నమస్కరింప లేదు. "నాకు నమస్కారము చేయువా రెవరును లేరా ?" యని కుమారుడనగా శాక్యులు "నాయనా, కుమారులు వెలుపలికి వెడలిరి" రని ఆతనికి సత్కారము చేసిరి. కొలది దినము లచటనే యుండి అతడు మహావైభవముతో బయలుదేరెను. స్కంధాగారమున రాజకుమారులు కూరుచున్న పీఠమును ఒకానొక దాసి పాలతో కడిగి, నీరు చల్లుచు "ఈ పీఠముపై వాసవఖత్తియ పుత్రుడు కూరు చున్నాడు" డని నిందించెను. తనశస్త్రము మరచిపోయి లోనికరిగి దానిని తెచ్చుకొను చున్న పురుషు డొకడు ఆ దాసి చేయు నింద వినెను. ఆతడు మహారాజునకు దాసివలన వాసవఖత్తియ జన్మించినదని తెలిసినవాడు. అతడు సేనతో వాసవఖత్తియ దాసీపుత్రిక అని ఘోషించెను. పెద్దఆందోళన బయలుదేరెను. రాజకుమారుడు తనలో "నేను కూర్చున్నపీఠమును కడిగిన దాని రక్తముతో కడిగించెదను; నేను రాజునైన పిదప" అని దృఢనిశ్చయము చేసికొనెను.

ఆతడు శ్రావస్తి చేరినంతనే అమాత్యులు రాజునకు వృత్తాంత మంతయు తెలిపిరి. తనకు దాసీపుత్రిక నిచ్చినందుకు శాక్యులపై కోపించి అదివరలో వాసవ ఖత్తియకు, కుమారునకు ఇచ్చుభరణము తగ్గించి సామాన్యదాసీదాసమున కిచ్చు భరణమీయసాగెను.

తరువాత కొలదిరోజులకు శాస్త ఒకనాడు రాజభవనము చేరి ఉపవిష్టు డయ్యెను. రాజు వచ్చి ప్రణామము చేసి, "భన్తే, తమజ్ఞాతులు నాకు దాసీపుత్రిక నిచ్చినారు. నేను వెనుకటిగౌరవములు మాన్పించి తల్లికిని, కుమారునకును దాస యోగ్యమైనదాని నిప్పించుచున్నాను," అని నివేదించెను. "మహారాజా, శాక్యులు చేసిన దనుచితము. ఇచ్చినచో సమానమైనవాయ గలకన్నె నీయ వలసినది, అయినను ఈవిషయమై ఒకటి చెప్పెదను. వాసవఖత్తియ రాజపుత్రి. క్షత్రియ రాజమందిరమున అభిషిక్తురాలయినది. విడూడభ కుమారుడు క్షత్రియకుమారుడు. తల్లిగోత్రముతో నేమి, పితృగోత్రమే ముఖ్యమైనది. పూర్వము ఎరుకగలవారు దరిద్రకన్యలను గొని వచ్చి పట్టపురాండ్రను చేసి వారికడుపున బుట్టినవారిని ప్రభువులను చేసిరి. ఉదాహరణార్థము ఖడ్గవాహనుడు పండ్రెండుయోజనముల వారాణసికి రాజాయె" నని శాస్త కట్ఠహారిజాతకము చెప్పెను (1-1-7). రాజు ధర్మకథ విని యోచించి తండ్రి గోత్రమే ముఖ్య మని సంతుష్టుడై తల్లికొడుకులకు మరల పూర్వవ్యవస్థ చేయించెను.

బంధుల నామకుడగు రాజసేనాపతి మల్లిక యను తనభార్య వంధ్య యగు టచే ఆమెను పుట్టింటికి పంపివేసెను. ఆమె కుసీనగరమునకు పోవుచు త్రోవలో

శాస్తదర్శనము చేయుదునని తలపోసి జేతవనమునకు జని శాస్తకు ప్రణమిల్లి ఒక ప్రక్కన నిలుచుండెను. శాస్త ఆమెను చూచి "ఎచటికి బోవుచున్నావు ?" అనెను.

"భన్తే, పుట్టింటికి నన్ను పంపుచున్నారు."

"ఏమి ?"

"వంధ్యను, పుత్రులు లేనిదాన నని,"

"ఇట్లగుచో నీవు పో నక్కరలేదు. ఆగుము."

ఆమె సంతుష్టచిత్తయై శాస్తకు ప్రణమిల్లి ఇంటికి జనెను. భర్త చూచి మరల వచ్చితి వే మనెను. "స్వామీ దశబలధారి (శాస్త) నన్ను ఆపినారు." "తథాగతునకు విషయము తెలిసియుండును." అని సేనాపతి పలికెను. ఆమె నాకు కోరిక కలిగినది" అన్నది. "కోరికా!"

"వైశాలీనగరమున గణరాజుల అభిషేక మంగళపుష్కరిణిలో దిగి స్నాన మాడి అందలి సలిలము త్రాగవలె నని కోరిక" యని భార్య చెప్పగా సేనాపతి మంచి దని వేయిమంది ధానుష్కులను సమకూర్చి ఆమెను రథమెక్కించి శ్రావస్తి వెలువడి వైశాలి చేర్చెను.

కోసలనరేశుని సేనాపతి బంధులునితో ఏటు ఒకేఆచార్యకులమున చదువు కొన్న మహాలి అను అంధలిచ్ఛవి ఆకాలమున లిచ్ఛవులకు ధర్మాధర్మముల విషయమై ఉపదేశ మిచ్చుచుండెడివాడు. అతడు ద్వారముకడ నుండి రథధ్వని విని "ఇది బంధులమల్లుని రథధ్వని. నేడు నిశ్చయముగా ఆపద రానున్నది" అని తలచెను. పుష్కరిణికి వెలుపలను లోపలను బాలనుండి రక్షకభటు లుండిరి. పైన లోహజాలకము కట్టియున్నది. పక్షులు నైతము ప్రవేశించుటకు వీలు లేదు. సేనాపతి రథము దిగి రక్షకభటులను కత్తితో బెదరించి పారద్రోలెను. అతడు లోహజాలకమును నరికి, భార్యను పుష్కరిణిలో జలకమాడించి, తానుగూడ స్నానము చేసి, మల్లికను రథమెక్కించి, నగరము వెలువడి, వచ్చినత్రోవనే మరలిపోయెను. ఆవల కావలివారు పోయి జరిగినవృత్తాంతము లిచ్ఛవులకు తెలిపిరి. లిచ్ఛవీ ప్రభువులకు కోపము వచ్చెను. అయిదువందల మంది అరదము లెక్కి బంధుల మల్లుని పట్టుకొనుటకై వెంటనంటిరి. రాయబార్త మహాలికి తెలిసెను. "పోవలదు బంధులమల్లుడు అందరను సంహరించును" అని అతడు చెప్పినను వినక వారు "మేము పోవక తప్పదు" అనిరి.

"రథచక్రములు నాభివరకు భూమిలో దిగబడుచోటునుండి మరలి రండు. అట్లు కానిచో, పిడుగుపాటువంటి చప్పుడు వినబడినప్పుడైన మరలి రండు. అప్పటి కిని మరలనిచో మీఅరదనుల కాడిలో పగులుచూపినప్పుడు మరలి రావలెను. ముందరికి పోరాదు" అని మహాలి చెప్పెను. ఆతడు చెప్పినట్లు చేయక వారు మల్లునివెంట నడచిరి. పయనించుచున్న మల్లిక భర్తతో "స్వామీ, రథములు కానవచ్చుచున్నవి" అనెను. "అన్నిరథములు ఒకేఅరదనువలె కనబడినపుడు నాకు తెలుపుము" అని యత డనెను. కొంతతడవున కామె "స్వామీ, ఒక్కరథ శిఖరము మాత్రము కానవచ్చుచున్న" దని పలుకగా, మల్లుడు రథ మాపి, పగ్గములు సడలించి, రథముననేనిలిచి విల్లు ఎక్కు పెట్టెను. రథచక్రములు నాభివరకును భూమిలోనికి దిగినవి. చూచియు లిచ్ఛవులు వెను దిరుగ లేదు. ఆవల ధనుష్టంకారము పిడుగువలె వినబడినను వారు వెనుదిరగక వెంట నంటుచుండిరి. బంధులుడు రథమున నిలిచియే బాణము విడిచెను. అది అయిదువందల రథశిఖరములను భేదించుకొని పోయి, ప్రభువుల నడికట్టులనుండి దూరి భూమిలో జొరబడెను. వారీసంగతి గ్రహింపక పోవుచు "ఆగుము రా!" అని యరచిరి. ఆతడు రథ మాపి "మీరు మృతి నందినవారు. ఇట్టివారితో యుద్ధము చేయను" అనెను.

"మేము చనిపోయినచో ఈ విధముగా నెటు లున్నాము ?"

"అట్లయిన, అందరికన్న ముం దున్నవాని నడికట్టు విప్పుడు."

కట్టు విప్పినంతనే యాతడు మరణించెను. మల్లుడు వారితో "మీ రందరు గూడ ఈ విధముగానే యున్నారు. మీ రందరును మీమీయిండ్లకు పోయి, భార్యాపుత్రాదులతో చెప్పవలసినమాటలు చెప్పి, చేయవలసిన పనులు చేసి నడికట్లు విప్పుకొనుడు" అని బోధించెను. ఆవల వా రా ప్రకారమే చేసి ప్రాణములు కోల్పోయిరి.

బంధులుడు మల్లికను శ్రావస్తికి గొనివచ్చెను. ఆమె క్రమముగా పదునారు పర్యాయములు కవలపిల్లలను కనెను. అందరును బలవంతులు శూరులు నయి, సకల విద్యలు నేర్చిరి. ఒక్కొక్కనికి వేయిమంది పరిజను లుండిరి. తండ్రితో వారు రాజభవనమునకు బోయినపుడు ప్రాంగణ మంతయు పరివారముతో నిండియుండెడిది.

తమవ్యాజ్యము సరిగా నిర్ణయము కా లే దని యొకనాడు కొందరు వచ్చుచున్న బంధులుని జూచి ఆక్రోశించి, న్యాయస్థానీయుడు తమకు తిన్ననితీర్పు

చెప్ప లే దని విన్నవించిరి. బంధులుడు న్యాయస్థానమునకు జని అభియోగము విని తీర్పు చెప్పెను. జనులు ఉచ్చైస్స్వరమున సాధువాదము చేసిరి. రాజు విని ఏమిది యని ప్రశ్నించి, వృత్తాంతము తెలిసికొని సంతుష్టచిత్తుడై ఉద్యోగు లందరి కంటె మీదిన్యాయాధీశస్థానమున బంధులుని నియోగించెను. అప్పటినుండి యాతడు తీర్పులు సరిగా చెప్పుచుండెను. వెనుకటి న్యాయాధీశులకు భూరిద్రవ్యము దొరకక అల్పద్రవ్యము లభించుచుండుటచే వారు కుపితులై, బంధులుడు రాజు కాగోరుచున్నా డని రాజపరివారములో వాదు వేసి, వైరభావము కలిగించిరి. రాజాసంగతి విని తట్టుకొన లేక, బంధులుని అక్కడనే సంహరించినచో నిందపాలు కావలసి వచ్చు నని తలచి, తనవారిని సరిహద్దుసీమకు పంపి తిరుగుబాటు చేయించెను. ఆవల బంధులుని బిలిపించి "సరిహద్దుసీమలో తిరుగుబాటును నీవు సపుత్రకుడవై పోయి అణచివేయవలెను. విద్రోహిజనులను పట్టుకొనవలెను" అని ఆనతిచ్చి, శక్తిమంతు లైనకొందరు యోధులను వారివెంట బంపుచు, "బంధులుని శిరస్సు, అతని పుత్రులశిరస్సులను ఖండించి యిచటికి గొనిరావలెను" అని చాటుగా చెప్పెను.

సరిహద్దుసీమకు సేనాపతి వచ్చుచున్నా డని వినగానే విద్రోహిజనులు పలాయనము చేసిరి. అతడా ప్రదేశమును స్వాధీన పరచుకొని జనులను శాంత పరచిన పిమ్మట మరలి వచ్చెను. బంధులుడు నగరమునకు కొలదిదూరమున నుండగా వెంటనున్నయోధులు అతనిశిరస్సు, అతనిపుత్రులశిరస్సులను ఖండించిరి.

ఆనాడు మల్లిక 500 మంది భిక్షువులను, ఇరువురు అగ్రశ్రావకులను ఆహ్వానించి యుండెను. పుత్రసహితముగా భర్తశిరస్సును ఖండించినా రనువార్త పూర్వాహ్ణమే లేఖామూలమున నామెకు తెలిసెను. ఆమె ఆవిషయ మెవ్వరికిని చెప్పక, లేఖను రైకలో దాచి భిక్షువుల కందరకును భోజనము పెట్టి నేతిచట్టి తెచ్చునపుడు స్థవిరులయెదుట అదిజారిపడి పగిలిపోయెను. ధర్మసేనాపతి చూచి, "దేనికి పగిలెడి స్వభావము కలదో అది పగిలిపోవునది. చింతింపకుము" అనెను. మల్లిక లేఖ పైకి తీసి "ముప్పదియిరువురు పుత్రులతోగూడ తండ్రిశిరస్సు ఖండించినట్లు లేఖలో నున్నది. భర్తే, దీనికి నేను చింతింపలేదు. నేతిచట్టి పగిలినందులకు చింతింతునా ?" అనెను. ధర్మసేనాపతి అనిమిత్తం ఇత్యాది పఠించి, ధర్మోపదేశము చేసి, లేచి, విహారమునకు జనెను. ఆమె తనముప్పదియిద్దరు కోడండ్రను పిలిచి, "నిర్దోషులై నమీభర్తలు తమతమకర్మఫలము పొందినారు. మీరు చింతింప

వలదు. రాజువిషయమై మీరు మనస్సున ద్వేషము పెట్టుకొనరాదు" అని చెప్పెను. గూఢచారు లీమాటలు విని, వారు నిర్దోషు లని రాజుతో జెప్పిరి. రాజు విచారించి వారి యింటికి జని, వా రందరిక్షమాపణ వేడి మల్లికకు వరమిచ్చెను. ఆమె సరే అని రాజు వెడలిపోయిన పిదప శ్రాద్ధకర్మలు చేయించి, స్నానము చేసి, రాజ సన్నిధి కరిగి "దేవా, మీరు నాకు వర మిచ్చినారు. నాకు దానితో ప్రయోజనము లేదు. అయినను, కోడండ్రును నేనును మాపుట్టినిండ్లకు బోవ ననుజ్ఞ దయచేయుడు" అని వేడెను. రాజు సమ్మతించెను. ఆమె కోడండ్రను వారివారిపుట్టినిండ్లకు బంపి, తానుకూడ పుట్టినింటికి బోయెను, రాజు బంధులమల్లుని మేనల్లుడు దీఘకారాయణునకు సేనాపతిపదవి యిచ్చెను. రాజు నామేనమామను నిష్కారణముగా చంపించినా డని సేనాపతి మనసులో పగ పూని యుండెను. అనపరాధియైనబంధులుని సంహరించినందులకు రాజు పశ్చాత్తప్తుడై భోగముల ననుభవింపలేకుండెను.

ఆసమయమున శాస్త శాక్యుల ఉలుంప నిగమమున విహారము చేయుచుండెను. రాజచ్చటికి పోయి, ఆరామమునకు కొలదిదూరమున డేరాలో విడిసి, కొద్దిమంది అనుయాయులతో చని, శాస్తకు ప్రణామము చేయుకోరికతో విహారమునకు బోయి, పంచరాజచిహ్నములను కారాయణున కిచ్చి, తా నొకడే గంధకుటిలో ప్రవేశించెను. [ధర్మచేతియ సుత్తమున వర్ణించినవిధము నిచట గ్రహింపవలెను.] రాజు గంధకుటిలో నున్నప్పుడు కారాయణుడు ఆరాజచిహ్నములతో విదూడభుని రాజును చేసి, ఒక్కగుర్రమును ఒక్కపరిచారికను విహారముకడ విడిచి, శ్రావస్తికి బోయెను. రాజు శాస్తతో ప్రియాలాపము లాడి, యీవలకు వచ్చి చూడగా సేన కనబడలేదు. అక్కడి పరిచారిక నడుగగా జరిగిన వృత్తాంత మామె తెలిపెను. మేనల్లుని పంపి విదూడభుని పట్టింప నెంచి, రాజు రాజగృహమునకు బోవునప్పటికి సాయంకాల మయ్యెను. నగరద్వారములు బంధించి యుండుటచే నతడు వెలుపలి శాలలో పండుకొనెను. పగటివేళ తగిలినయెండ, గాలి, దుమ్మువలన నతడు బడలిక చెంది, రాత్రి శాలలోనే మరణించెను.

తెల్లవారినపిదప కోసలనరేశుడు మృతినందినా డని పరిచారిక చేసినయాక్రోశము విని, జనులు రాజున కీవార్త తెలిపిరి. విదూడభుడు పరివారముతో పెద్ద పట్టున వచ్చి మామకు శ్రాద్ధకర్మలు చేసెను.

రాజ్యము లభించిన పిదప విడూడభునకు వెనుకటి వైరము జ్ఞప్తికి వచ్చెను. శాక్యుల నందరను సంహరించుతలపుతో నతడు మహాసైన్యము సాయత్తము చేసి కొని బయలువెడలెను. ఆనాడు శాస్త ప్రాతఃకాలమున ప్రపంచము విషయమై యోచింపగా, తనజాతికి ముప్పు కలుగవచ్చు నని తోచెను. తనజాతికి క్షేమము కలిగింప నెంచి శాస్త ఆనాడు పూర్వాహ్ణమునసే భిక్షాటనమునుండి మరలి వచ్చి గంధకుటిలో సింహశయ్యపై బండుకొని, సాయంకాల మాకాశమార్గమున చని, కపిలవస్తు సరిహద్దున నున్న చిత్రపర్ణవృక్షముక్రింద గూర్చునుండెను. దానిచెంగటనే యావలిహద్దున శీతలచ్ఛాయతో కూడిన మేడిచెట్టుండెను. విడూడభుడు శాస్తను కనుగొని ప్రణామము చేసి "భన్తే, ఈవేసవిలో విరళచ్ఛాయ కలవృక్షము క్రింద కూరుచున్నా రేల? భన్తే, శీతలచ్ఛాయ కల యీమేడిచెట్టు క్రింద గూరుచుండుడు" అనెను.

"మహారాజా, మంచిమాటే. కాని స్వజాతివారి వృక్షచ్ఛాయ మిక్కిలి శీతలముగా నుండును కదా."

స్వజాతిజనులను రక్షించుకోరికతో శాస్త అచటికి వచ్చినా డని గ్రహించి రాజు ససైన్యముగా శ్రావస్తికి మరలి పోయెను. శాస్తకూడ ఆకాశమార్గమున జేతవనమునకు మరలి చనెను.

రాజు శాక్యులనేరమును స్మరించి సైన్యముతో బయలుదేరి వెనుకటి వృక్షము క్రిందనే శాస్తను చూచి తిరిగి పోయెను. మూడవపర్యాయము కూడ నట్లే జరిగెను. నాల్గవసారి రాజు దండయాత్రకు బయలుదేరినపుడు శాస్త శాక్యుల పూర్వకర్మను గ్రహించెను. పూర్వము వారు నదీజలములో విషము చల్లిన పాపకర్మకు ప్రతిఫల మనుభవింపక తప్ప దనియు, వారిని రక్షించుట పొసగ దనియు తలచి శాస్త వృక్షముక్రిందికి పోలేదు రాజు దండయాత్ర చేసి, పాలు త్రాగుపిల్లలు మొదలుకొని శాక్యుల నందరను సంహరించి, రక్తముతో మేజా కడిగించి, నిజరాజధానికి మరలెను.

శాస్త మూడవసారి మరలి వచ్చిన మరునాడు భిక్షానంతరము భుజించి గంధకుటిలో విశ్రాంతి తీసుకొనుచుండగా, నలుదిక్కులనుండి వచ్చినభిక్షువులు ధర్మసభలో కూరుచుండి శాస్తను ప్రశంసించుచు "ఆయుష్మంతులారా, శాస్త రాజునకు గానబడి, నివారించి, స్వజాతిజనులను సంరక్షించినారు. లోకప్రకారముగా వారికి

మేలు చేసినాడు" అనుచుండిరి. శాస్త యచటికి జని, ఏమి సంభాషించుచున్నారని యడిగి, తెలిసికొని, భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు; పూర్వము కూడ తథాగతుడు స్వజాతిజనులకు ఉపకారము చేసినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచు దశరాజధర్మముల ననుసరించుచు నొకనాడు తనలో "జంబూద్వీపములో రాజులు బహు స్తంభములమీద కట్టిన మేడలలో నివసించుచున్నారు. బహు స్తంభములపై నిర్మించినసౌధములలో విశేషము లేదు. నేను ఒంటికంబము మేడ కట్టింతును, దీనివలన నేను రాజులయందు దగ్రేసరుడ నగుదును" అనుకొని వడ్రంగులను పిలువ నంపి "నాకొరకు అందమైన ఒంటికంబము మేడ కట్టవలెను" అని చెప్పెను. వారు సమ్మతించి అరణ్యములోనికి జని, మేడ కుపయుక్తమగుకంబము సిద్ధము చేయుటకు తగినవృక్షములు చూచి "ఇవి తగినవే. కాని త్రోవ వంకరటింకరగా నున్నది. వృక్షములను క్రిందికి గొనివచ్చుటకు వీలు లేదు" అని భావించి, రాజుతో నీవృత్తాంతము చెప్పిరి.

"ఏదుపాయముచేనైనను వృక్షములను క్రిందికి గొనిరండు."

"దేవా, క్రిందికి దెచ్చునుపాయము లేదు."

"అట్లయిన మాయుద్యానములో తగినవృక్షమును నిర్ణయింపుడు."

వడ్రంగు లారామములోనికి బోయి, పరిశీలించి మంగళ సాలవృక్షమును చూచిరి. అది చక్కగా సూటిగా పెరిగినది. గ్రామ నిగమ జనులు దానిని పూజింతురు. రాజకులముకూడ దానికి ప్రదానాదులు చేయుచుండును. వడ్రంగులు రాజునకు ఈవృక్షముసంగతి విన్నవించిరి. 'ఈ వృక్షము నాది. పోయి మీరు దానిని కొట్టివేయుడు" అని రాజు చెప్పగా, మంచి దని వారు గంధ మాల్యాదులు గైకొని యుద్యానమునకు బోయి సుగంధ పంచాంగుళ చిహ్న ముంచి, త్రాడు చుట్టి, పూమొగ్గలదండ వ్రేలాడ దీసి, దీపారాధన చేసి, అర్చన గావించి. "నేటికి ఏడవనాడు వచ్చి వృక్షము ఖండింతుము. రాజుగారి యానతి. ఇందు మాదోషము లేదు" అని పలికిరి.

వృక్షమున నివసించు దేవత యీమాటలు విని యిట్లు తలపోసెను. "వడ్రంగులు తప్పక వృక్షమును కొట్టివేయుదురు. నానివాసస్థానము పోవును. అంత వరకే నాజీవనము. దీనిచుట్టును ఎన్నో తరుణసాలవృక్షముల పై నివసించు నాజాతి దేవతల నివాసములు నష్ట మగును. నానివాసము పోవుటకు చింతింపను. కాని స్వజాతివారి నివాసములు నష్ట మయినచో కష్టముగా నుండును. కావున వారిజీవనములు రక్షింపవలెను." ఇట్లు తలపోసి వృక్షదేవత అర్ధరాత్రమున దివ్యాలంకారములు ధరించి, రాజశయనాగారమున ప్రవేశించి, గది దీప్తిమంతము చేయుచు రాజు శిరసుకడ నిలిచి రోదింపసాగెను. చూచి రాజు ఉలికిపడి, ఆవల దేవతతో ఆలాపము లాడుచు ఈ గాథ పలికెను :

ఆకాశచారి, శుక్లాంబరధారి
ప్రవహించుచున్నవి బాష్పంబు లేల ?
ఆపద నెటనుండి ఆవిర్భవించె ?

విని దేవరాజు ఈ గాథలు పలికెను :

ఇట నరువదివేల యేడులు దేవ;
కడచిపోయెను నాకు కడునాదరమున
భద్రసాలాభిఖ్య పడసినవాడ.

నగరాలు నిర్మించునప్పుడు వివిధ
మందిర నిర్మాణమందున గాని
ప్రాసాదనిర్మాణ భవ్యకాలముల
గాని ఘటిల్లదు కష్టమ్ము నాకు
పూర్వరాజులవల్ల; పూజింపవలయు
దేవ, నీవును వారితెరగును బూని.

అంతట రాజీగాథలు పలికెను ;

నీవృక్షమంతటి లావైన తరువు
ఒడ్డును పొడవును నున్నట్టి దాని
సుందరం బగుదాని జూడనే లేదు.
కమనీయ మగు నెంతటి కంబపు మేడ

నిర్మింతు, నచటికి నిం గొనిపోరు
చిరకాల మయ్యెడ జీవించు యాశ.

ఆకర్ణించి దేవరా జీగాథలు పలికెను :

నను వేరుచేయగా తరువునందుండి
కలిగిన యెడల సంకల్పంబు నీకు
కావింపవలె నన్ను ఖండ ఖండములుగ.

తొలుత ప్రశాఖ, లావల మధ్యభాగ
మంతమ్మునందు మూలాదులు నరక,
నెండుగా నుండదు మృత్యుపీడనము,

పిమ్మట రాజు ఈ గాథలు పలికెను :

జీవించువానిని చేతులు కాళ్ళు
చెవులును నాసిక చివరకు తలయు
ఖండించుచో మహాకష్టంబు కలుగు.

ఓవనస్పతి, నీకు నొదవునే సుఖము
కావించుచో నిన్ను ఖండఖండములు?
ఏలనో ఓభద్రసాల, యీకోర్కి?

భద్రసాలదేవత ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు ఈ గాథలు పలికెను :

వినుమోమహారాజ, నను ముక్కముక్క
లొనరింపు మనుకోర్కి యుండుకారణము
ధార్మికం బగును; నాచాటున జ్ఞాతి
ధరణీరుహమ్ము లాతపవాయువులకు
నున్నవి సుఖముగా; ఒక్కమారుగనె
నన్ను ఖండించుచో నావారిమీద
పడి వారి కెంతయో బాధ కల్పింతు.

రాజు విని సంతుష్టుడై "ఈ దేవపుత్రుడు ధార్మికుడు. తననివాసము పోయి నను విచారింపడు. తనజాతివారి నివాసములు పోవుట కిచ్చగింపడు స్వజాతి కుపకారము చేయును. ఈతని కభయ మిత్తును" అని తలపోసి ప్రీతితో ఈగాథ పలికెను :

భద్రసాల వనస్పతీ, భవ్యచింత !
బంధుహితచింతకా, నీకు భయము లేదు !

దేవరాజు రాజునకు ధర్మోపదేశ మిచ్చి వెడలిపోయెను. రాజతని యుపదేశానుసారముగా ప్రవర్తించుచు, దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు క్రమముగా స్వర్గలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త యీవిధముగా ధర్మోపదేశము చేసి, "భిక్షువులారా, తథాగతుడు పూర్వముకూడ జ్ఞాతుల కుపకారము చేసియుండెను" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; సాలవృక్షదేవ గణము బుద్ధపరిషత్తు; భద్రసాల వృక్షరాజు నేనే.

O

౪౬౬. సముద్ద వాణిజ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుడు 500 మందితో నరకమున బడుటగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు అగ్రశ్రావక పరిషత్తును కొనిచనిన పిదప శోకమును సహింపలేకుండెను. ఆతని నోటివెంట వేడిరక్తము పడెను. ఆతనిని పెద్దరోగము పట్టుకొనెను. ఆతడు తథాగతుని గుణగణములను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని "నేను నవనూసములవాటు తథాగతుని వేధించితిని. శాస్త మనస్సులో నాయెడ వికారము లేదు. ఎనుబదిమంది మహాస్థవిరుల మానసములయెడ కూడ నెట్టిద్వేషము లేదు. నేను చేసిన కృత్యము వలననే అనర్థమనుభవించుచున్నాను. శాస్త కూడ నన్ను విడనాడినాడు. మహాస్థవిరుడు, ఉత్తమబంధువు రాహులస్థవిరుడును, శాక్యరాజ్య వంశములును నన్ను త్యజించినవి. పోయి శాస్తను క్షమాపణ వేడుకొందును" అని తలపోసి తనసంఘమునకు సూచన చేసి మంచ మెత్తించి రాత్రివేళనే పయనము చేసి కోసల నగరము చేరెను. ఆనందస్థవిరుడు శాస్తకు నివేదించెను. "భన్తే, దేవదత్తుడు మిమ్ము క్షమాపణ వేడుటకై వచ్చుచున్నాడు."

"ఆనందా, దేవదత్తునకు నాదర్శనము లభింపదు." దేవదత్తుడు శ్రావస్తి చేరిన పిదప స్థవిరుడు మరల విన్నవించెను. భగవానుడు వెనుకటివలెనే పలికెను. దేవదత్తుడు జేతవన ద్వారము చేరి, పుష్కరిణి సమీపము చేరునప్పటికి ఆతని పాపము ప్రబద్ధ లయ్యెను. ఒడలిపై మంటలు లేచెను. స్నానము చేసి దాహము తీరగవలయు ననుకోరికతో "ఆయుష్మంతులారా, మంచము దింపుడు. నీరు త్రాగెదను" అని యాతడనగా వారు మంచము దించునప్పటికి ఆతనికి మనశ్శాంతి లేదు. నేల ప్రబద్ధ మైనది. అప్పుడే అవీచీనరకమునుండి జ్వాలలు రేగి అతనిని చుట్టుముట్టినవి. అతడు "నాపాపఘటము పగిలినది" అని తథాగతుని గుణగణములను స్మరించి ఈ గాథ పలుకుచు తథాగతుని శరణు జొచ్చెను.

"ఇమేహి అట్ఠీహి తం అగ్గపుగ్గలం
దేవాతిదేవం నరదమసారథిం
సమన్తచక్ఖుం సతపుఞ్ఞలక్ఖణం
పాణేహి బుద్ధం సరణం ఉపేమి."

అతడు శరణగ్రహణము చేయుచుండగనే అవీచీనరకమున బడెను. అతని 500 మంది పరివారము కూడ అతని పక్ష మవలంబించి తథాగతుని నిందించుచు అవమానించెడివారు. అందుచే వారుకూడ అవీచీనరకమును పొందిరి. ఈ ప్రకారముగా అతడు 500 పరివారముతో అవీచీనరకమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావిష్టులై సంభాషించుచు "ఆయుష్మంతులారా, మహాపాపి దేవదత్తుడు లాభమునెడ లోభ ముండుటచే అకారణముగా సమ్యక్ సంబుద్ధుని యెడ ద్వేషము వహించి, భవిష్యత్తులో భయమువంక చూడలేదు. అతడు 500 మంది పరివారముతో అవీచీనరకగామి అయినాడు" అనుచుండిరి. శాస్త అచటి కరుదెంచి సంగతి తెలిసికొని "భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు లాభము మీద లోభముచేత భవిష్యద్భయమును గూర్చి యోచింప లేదు. పూర్వజన్మమున కూడ ఇట్లే చేసి వర్తమాన సుఖముపై పేరాసతో పరిషత్తులో కూడ మహావినాశము పొందెను" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదత్తుడు వారాణసిలో రాజ్యము చేయుచుండగా వారాణసికి కొలదిదూరములో వేయిమంది వడ్రంగులు కల పెద్ద గ్రామ ముండెను. మీకు మంచములు, మీకు పీటలు చేయుదుమని కొందరు, మీకు గృహములు నిర్మింతుమని కొందరు లోకులవద్ద ఋణము చేసి, తీర్చలేక పోయిరి. అప్పులిచ్చినవారు వారిపై దోషారోపణ చేసి శ్రమ పెట్టసాగిరి. వడ్రంగు లా గ్రామమున నిలువలేమని తలచి; విదేశములకు పోయి నివసింప నిర్ణయించుకొని, అరణ్యములోనికి పోయి, చెట్లు కొట్టి, పెద్దపెద్దనావలు కట్టి, నీటిపై నచటికి రమారమి యోజనము దూరములో ఉంచి, అర్ధరాత్రమున గ్రామములో ప్రవేశించి, స్త్రీలను బిడ్డలను సామగ్రులను నావలకడకు గొనిపోయి ఆవల నందరు నావలో నెక్కి క్రమముగా మహాసముద్రమున పయనించి, గాలివాలున నొకానొకదీవి చేరిరి. అచట పండినధాన్యము చెరకు, అరటి, మామిడి, జేమ, కొబ్బరి మొదలగువృక్షములు కూడ కలవు.

అదివరలో నౌకాయానము చేయుచు తనపడవ పగిలిపోవుటచే ఆదీవిచేరిన మానవుడొకడు శాలిధాన్యము, చెరకు మొదలగునవి తినుచుండెను. అతడు స్థూలకాయుడు, నగ్నదేహుడు, దీర్ఘకేశములు గడ్డము మీసములు కలవాడు. వడ్రంగులు ఈదీవి రాక్షసాధీన మైనచో ఎల్లరు నశింతు రని భావించి, పరీక్షింప దలచిరి. వారిలో బలిష్ఠులు శూరులు నగు ఏడుగురు పంచాయుధములు ధరించి నావలు దిగి, ద్వీపము చుట్టును తిరిగిరి. ద్వీపవాసియైన మోటుమానిసి ఉదయభోజనము చేసి, ఇక్షురసము త్రాగి, రమణీయ ప్రదేశమున వెండిబిళ్ళవలె నున్న యిసుకతిన్నెపై శీతల వృక్షచ్ఛాయలో పండుకొని "జంబూద్వీపమున జనులు నేల నాగలితో దున్నుదురు, విత్తనములు చల్లుదురు. అయినను ఇట్టిసుఖము పొందలేకున్నారు. దానికంటె నాకు ఈదీవియే బాగున్నది" అని యుల్లాసవాక్యములు పలుకుచు, పాటలు పాడుచుండెను,

శాస్త భిక్షువులను సంబోధించి "భిక్షువులారా, అతడు తనయుల్లాసమును ప్రకటించుచు ఈగాథ పలికినాడు :

వారు కర్మఫలానుసార జీవనులు
దున్ని నేలను చల్లుదురు విత్తనములు
వారు జంబూద్వీపవాసు లిచ్చటనా
కా దట్టు లీదీవి కావున గొప్ప.

దీవిచుట్టు తిరుగుచున్నవారు ఈయాలాపములు విని, మానవకంఠధ్వని యని గ్రహించి దాని ననుసరించి పోయి చూచి అతడు రాక్షసుడు కావచ్చు నని యెంచి ధనుస్సు లెక్కు పెట్టిరి. అతడు వారిని చూచి మరణభీతుడై "స్వాములారా, నేను రాక్షసుడను కాను, మానవుడను" అని యెలుగెత్తి పలికి, మానవత్వమును మాటిమాటికిని ప్రకటించెను. పిదప వా రాతనికడ కరిగి యోగక్షేమము లడిగి, అత డచటి కెట్లు వచ్చెనో ప్రశ్నించిరి. వారి కాతడంతయు వివరించి, "మీరు పుణ్యవశమున నిచటికి వచ్చినారు. ఇది మంచి దీవి. ఇక్కడ చేలతో కష్టపడి పనిచేసి జీవింప నవసరము లేదు. సహజముగా నిచట పండు ఫలాదులకు ధాన్యమునకు అంతము లేదు. నిర్విచారముగా నిచట నుండుడు" అని చెప్పెను.

"ఇచ్చట నున్నచో మా కాపద లేదు కదా ?"

"బాగు. ఇక్కడ మానవులు లేరు. దేవతలున్నారు, మీమలమూత్రములు కనబడినచో వారికి కోపము రావచ్చును. వానిని మీరు ఇసుకతో కప్పుచుండవలెను. ఇక్కడి భయ మింతే. ఎల్లప్పుడు జాగరూకతతో నుండుడు."

వా రందరు నచటనే నివసింప జొచ్చిరి.

వారు దీవిలో నివసింపసాగిరి. వారిలో 500 కుటుంబముల కొకరు చొప్పున వేయికి ఇరువురు జ్యేష్ఠు లుండిరి. అందొకరు మూర్ఖుడు, కోరికలకు లోబడినవాడు; రెండవవాడు పండితుడు కోర్కెలకు లోబడనివాడు. వా రందరును సుఖముగా నివసించుచు కాలక్రమమున నొకనాడు చెరకుమద్యము సిద్ధము చేసి త్రాగిరి. దానివలన మైకెక్కి ఆడుచు పాడుచు ఇచ్చ వచ్చినచోట మలమూత్రములు విసర్జించిరి. ఆ ఆవులలో ఇసుక చల్ల లేదు. ద్వీపమును జుగుప్సాకరము చేసిరి. "వీరు మా క్రీడాస్థలములను పాడు చేసినారు" అని దేవతలు కోపించి, జనులను సముద్రమున త్రోసి, ద్వీపమును ముంచివేయ నిశ్చయించిరి. తిథి నిర్ణయించు విషయమై "ఇది కృష్ణపక్షము. సభకూడ ముగిసినది. నేటికి పదునైదవరోజు పూర్ణిమ. ఉపోసథ వ్రతము చేయవలసిన రోజు. చంద్రుడుదయింపగనే వీరి నందరిని సముద్రమున త్రోసి సంహరింతము" అనుకొనిరి వారిలో ధార్మికుడైన దేవపుత్రుడు కలడు, అతడు దయదలచి నేను చూచుచుండగా వీరు నశింపరాదు అనుకొనెను. సాయంకాలము వద్రంగులు భోజనములు చేసి, గృహద్వారముల గూరుచుండి సుఖసల్లాపములు చేయుచున్నపుడు, ఆదేవపుత్రుడు సమస్తాలంకారభూషితుడై సమస్తజంబూద్వీపమును దేదీప్యమానము చేయుచు, ఉత్తరదిక్కున నాకసమున నిలిచి, "వర్ధకులారా, దేవతలకు మీమీద కోపము వచ్చినది. నేటికి పదునైదవ నాడు మి మ్మందరను సముద్రమున ముంచి చంపగలరు. మీరిచట నుండరాదు. పలాయనము చేయవలెను" అని యీగాథ పలికెను :

సోముండు పదునై దుయామినుల్ తిరుగ
అబ్ధివేగము వృద్ధి నందును మిగుల
దేవతాగణము లీదీవిని ముంచి
సంహరింపకమున్నె చనుం డన్యదిశకు.

అతడీప్రకారముగా వారి కుపదేశ మిచ్చి నిజస్థానమునకు జనెను. అతడు వెడలి పోయినంతనే అతని సహచరు డగు వేరొక దేవపుత్రుడు, కఠినహృద

యుడు తనలో "ఈతనిమాటలు విని వడ్రంగులు పారిపోవ గలరు. వీరిపోక నిరోధించి, అందరను నాశము చేయవలెను" అనుకొని, సమస్తాభరణములు ధరించి గ్రామమును వెలిగించుచు దక్షిణదిక్కున నాకసమున నిలిచి, ఇచ్చటికి దేవపుత్రుడెవ డైనను వచ్చెనా అని వారి నడిగెను. వారు వచ్చినా డనగా, ఆయన మీతో ఏమి చెప్పెనా డని యడిగెను ఇట్లు చెప్పినా డని వా రనిరి "మీరిచట నుండుట ఆయన కిష్టము లేదు. ఆయన కోపమున పలికినమాటలు వినక మీ రిచటనే యుండుడు," అని యీ గాథలు పలికెను ;

బహులక్షణాలచే బాగుగా దెలియు
నీసింగుజలవేగ మీపెద్దదీవి
ముంప నేర దటంచు: మోదంబు గనుగు
ఏమి యోచించెద ? రేటికి భయము ?

భోజనవస్తువుల్ భూరిసామగ్రి
స్థానముల్ నివసింప దగినవి దారకె
కానంబడగు భయకారణం బేమి
పొందుడు సౌఖ్య మాపుత్రపౌత్రముగ.

ఈ ప్రకారముగా వారి నూరడించి, ఆతడు వెడలిపోయిన పిదప ధార్మిక దేవపుత్రుని మాటలు వినక మూర్ఖుడైన వడ్రంగి ఎల్లరను పిలువ నంపి మీరు నామాట వినుడు అని యీగాథ పలికెను :

క్షేమువార్త నెవండు దక్షిణమునందు
నిలిచి వచియించెనో అదే నిజము; కాని
ఎరుగడు భయాభయంబు లుత్తరమువాడు
ఏమి యోచింత్రు ? సుఖముండు, డేమి భీతి ?

విని మూర్ఖులైన వడ్రంగులు 500 నుండి మూర్ఖుని పలుకులు విశ్వసించిరి, ధార్మికవర్గక జ్యేష్ఠుడు వానిని నమ్మక తనవారిని బిలువ నంపి ఈ గాథలు పలికెను :

భయము నొక్కడు, క్షేమమ్ము పరుడు తెలుపు
వారివి పరస్పర విరుద్ధవాక్కులు కద !

మనము నాశము పొంద మమాంతముగను:
ఇందు మీరలు నామాటలే వినుండు.

ఎల్లకము యంత్రయు క్షమా దృఢమ్ముగైన
ద్రోణములతోడి నావనిర్మాణకృతిని
చేయుదము; దక్షిణమువాని క్షేమవార్త
నిజమయేని, ఉత్తరువార్త నిష్ఫలంబు.

విడువ మాపత్తి గానిచో ద్వీప మెపుడు
ఉత్తరమువాని వార్తలే ఒక్కవేళ
సత్య మగునేని నావలో సర్వజనము
చేరి కుశలమ్ముగా దరి జేరవచ్చు.

ఆదిలో పల్కినది సత్య మనుట తగదు
ఆవల వచియించినది సత్యమనుట తగదు
చెవిని బడుపెక్కులను విమర్శించి సత్య
మరయుచో శ్రేష్ఠపదవి లభ్యంబు సుమ్ము.

ఈ ప్రకారముగా పలికి అతడు "సౌమ్యులారా, ఇరువురు దేవపుత్రుల మాటలు మీరు విన్నారు. వారు చెప్పినట్లు చేయుదము. నావలు సిద్ధము చేయవలెను. మొదటిదేవపుత్రుని మాట సత్యమగుచో నావలలోని కెక్కి శీఘ్రముగా పోవుదము. రెండవవానిమాట సత్యమగుచో నావల నొక ప్రక్క నుంచి ఇచ్చటనే నివసింతము" అని చెప్పెను. దానికి మూర్ఖవర్ధకి యిట్లనెను: "ఓయీ, నీవు నీటి చెంబులో మొసలిని చూచుచున్నావు! నీవు దూరదర్శివి. ప్రథమదేవపుత్రుడు చెప్పిన మాటలు మనపై కోపముతో చెప్పినవి. రెండవయాతడు చెప్పినవి మనమీంది స్నేహముచేతనే. ఇట్టి శ్రేష్ఠద్వీపమును విడిచి యెచ్చటికి పోవుదము? నీవు పోవ దలచినచో నీమండలివారిని గొనిపొమ్ము: నావలు సిద్ధము చేసికొనుము. మాకు నావలతో పని లేదు"

వివేకి యైన వ్రడంగి తనవారిని గొనిపోయి నౌకలు సిద్ధము చేయించి సామానులు వానిలో పెట్టించి వానిలో విడిసెను.

పూర్ణిమనాడు చంద్రోదయ మగునంతనే సముద్రమున తరంగములు లేచి, ద్వీపమును మోకాలిలోతు ముంచెను. వివేకి సముద్రము పొంగుట గమనించి నావ

లను సముద్రములోనికి విడిచెను. మూర్ఖుడు, అతనిమండలివారును చూచుచు కూరు చుండిరి. ఆవల తరంగములు నడుము వరకును, క్రమముగా పురుష ప్రమాణమునను, పిమ్మట తాళ ప్రమాణమునను, పిదప సప్తతాళ ప్రమాణమునను లేచి ద్వీపమును ముంచివేసెను. మూర్ఖవర్ధకి స్వజనముతో గూడ సలిలమున నాశ మొందెను.

ఇందు మొదటిమూడును ఉపదేశ పరములైన సంబుద్ధ గాథలు.

సింగుజలముల వర్ధకుల్ క్షేమముగను
స్వీయకర్మమునఁ బరము పోయినట్లు
ప్రజ్ఞ కలవాడు యోచించి భావిగతిని
తనకు నించుక హానియు తగులనీడు.

మోహమున కోర్కెలకు జిక్కి మూఢజనుడు
భావ్యనర్థము నెరుగక ప్రస్తుతమున
మనలు విషయాలలోపల మగ్నుడగును
మూర్ఖు లబ్ధిజలంబుల మునిగినట్లు.

కల్యాణికారులౌ కార్యముల్ భావి
సమయంబు తలచుతో సలుపు నెవ్వండు
వానికి నేబాధ వాటిల్ల దెపుడు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వమునుండ దేవదత్తుడు తాత్కాలిక సుఖము నపేక్షించి,రానున్న విషయము గమనింపక, నిజ బృందముతో గూడ నష్టుడయ్యెను." అని చెప్పి జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున మూర్ఖవర్ధకి దేవదత్తుడు; దక్షిణదిక్కున నిలిచిన అధార్మిక దేవపుత్రుడు నోకాలికుడు; ఉత్తరదిక్కున నిలిచిన దేవపుత్రుడు సారిపుత్రుడు; వివేకివర్ధకి నేనే.

-- o --

౪౬౭. కామ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక బ్రాహ్మణుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తినివాసి యగు బ్రాహ్మణు డొకడు అజిరవతీ నదీతీరమున క్షేత్రము సిద్ధపరచుటకై అడవి కొట్టుచుండెను. ఆతనికి మార్గఫలప్రాప్తి యగు నని శాస్తకు తోచగా శ్రావస్తిలో భోజనార్థము పోవుచు మార్గమున ఆగి ఆతని కుశల మడుగుచు వాడై "బ్రాహ్మణోత్తమా, ఏమి చేయుచున్నావు?" అని శాస్త అనెను.

"గౌతమా, పొలము కొరకై భూమి బాగు చేయుచున్నాను."

"మంచిది, బ్రాహ్మణోత్తమా, పని చేయుము" అని శాస్త నడిచెను.

ఈవిధముగా చెట్లు కొట్టునప్పుడు, నేల బాగుచేయునప్పుడును, దున్ను నపుడును, విత్తులు చల్లునపుడును, శాస్త ఆతని కుశల మడుగుచుండెను. విత్తులు చల్లునాడు బ్రాహ్మణుడు "గౌతమా, ఇది విత్తులు చల్లుశుభదినము. ఈపంట వచ్చిన తరువాత బుద్ధప్రముఖ భిక్షుసంఘమునకు మహాదాన మిత్తును" అనగా శాస్త అంగీకరించి వెడలిపోయెను ఆవల ఒకనాడు శాస్త బ్రాహ్మణుని చూచి "బ్రాహ్మణోత్తమా, ఏమిచేయుచున్నావు?" అనెను. "గౌతమా, పొలము కాయుచున్నాను" అని అతడనగా శాస్త మంచి దని వెడలి పోయెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు తనలో "శ్రమణగౌతముడు తరచుగా వచ్చుచున్నాడు ఆహారార్థి కానోపును. ఈయన కాహార మిడుదును" అనుకొని అతడింటికి వెళ్ళిననాడు శాస్తకూడ అచ్చటికి చేరెను. ఆ బ్రాహ్మణుని మానసమున విశేషవిశ్వాసము జనించెను. ఆవల పైరు కోతకు వచ్చినపుడు, బ్రాహ్మణుడు రేపు పైరు కోయుదు నని నిశ్చయించుకొనెను. ఆరాత్రి అజిరవతీ ప్రాంతమున వర్షము ధారాపాతముగా కురిసెను. వరద వచ్చి నలుసు మిగుల నీయక పంట అంతయు కొనిపోయి సముద్రమున కలిపెను. అది చూచి బ్రాహ్మణుడు సంబాళించుకొన లేక శోకాకులచిత్తుడై రొమ్ము బాదుకొనుచు ఏడ్చి, మొత్తుకొనుచు ఇంటికి చేరెను. శాస్త మరునాడు దుఃఖాకులచిత్తుడైన బ్రాహ్మణుని చూచి ఆయనకు తోడ్పడుటకై భిక్షాటనమునుండి తిరిగి వచ్చి భిక్షువులను విహారము

లకు పంపి, వెంట నొకభిక్షువు నిడుకొని బ్రాహ్మణుని గృహద్వారము కడ నిలిచెను. "స్వామి శ్రమము కుశల మడుగుటకై వచ్చెను" దని తలచి అతడు సంతోషముతో ఆసనము పరచెను. శాస్త లోనికి ప్రవేశించి కూరుచుండి "బ్రాహ్మణా, ఏల ఇట్లు సీన్యము వహించియున్నావు? నీకేమి శ్రమ గలిగినది?" అనెను. "గౌతమా, అజరవతీ నదీతీరమున నేను చెట్లు కొట్టుట మొదలు చేసినపను లన్నియు తమకు తెలిసినవే. పంట వచ్చిన పిదప తమకు దాన మీయ దలచితిని. ఆ పంట వరద వలన సముద్రమున కలిసెను. ఏమియును మిగులలేదు. నూరుబండ్ల ధాన్యము నష్టమైనది. ఇందువలన మనసు దుఃఖాక్రాంత మైనది" అనెను.

"బ్రాహ్మణా, దుఃఖించుట వలన పోయినది తిరిగి వచ్చునా?"

"గౌతమా, రాదు."

"అని చింతించుచున్నావా? ప్రాణులకు ధనధాన్యములు వచ్చునపుడు వచ్చును, పోవునపుడు పోవును. సంస్కార మేదియును అనశ్వరము కాదు. చింతింపకుము" అని శాస్త అతని నోదార్చి ఉచిత ధర్మోపదేశము చేసి కామసూత్రము (కోరిక) ప్రవచించెను. సూత్రాంతమున బ్రాహ్మణుడు యోచన చేసి శ్రోతాపత్తిఫలము పొందెను. శాస్త అతని దుఃఖమును పోగొట్టి పీఠమునుండి లేచి, విహారమునకు జనెను.

శోకాకులచిత్తుడైన బ్రాహ్మణుని విచారము శాస్త తొలగించె ననువార్త నగరమున వ్యాపించెను. భిక్షువులు ధర్మసభలో గూరుచుండి "ఆయుష్మంతులారా, దశబలధారి బ్రాహ్మణునియెడ మైత్రిచూపి, అతనిని శ్రద్ధావంతుని గావించి. ఒక తీరున ధర్మోపదేశము చేసి శోకరహితుని గావించి శ్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠించెను" అనుచుండిరి. ఇంతలో శాస్త అచటి కరుదెంచి సంగతి తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, కేవల మిప్పుడే కాదు; పూర్వముకూడ నేనతనిని శోకరహితుని చేసితిని" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసీప్రభు వైన బ్రహ్మదత్తున కిరువురు పుత్రు లుండిరి. ఆయన తనపెద్దకుమారుని ఉపరాజును చేసి, రెండవవానిని సేనాపతిని చేసెను. కాలక్రమమున బ్రహ్మదత్తుడు చనిపోయినపిదప అమాత్యులు జ్యేష్ఠునికి పట్టాభిషేకము చేయ సిద్ధపడిరి. "నాకు రాజ్యముతో పనిలేదు. నాతమ్మునకు

రాజ్యాభిషేకము చేయుడు" అని యతడు చెప్పెను. వా రెన్నిమారులు పట్టుపట్టి చెప్పినను అతడు వినలేదు. కనిష్ఠుడు రాజయిన పిదప నతడు తనకు ఐశ్వర్యముతో గాని అధికారముతో గాని పని లే దని చెప్పెను. అటు లయిన రుచ్య పదార్థములు భుజించుచు ఇక్కడనే యుండవలసిన దని వారు కోరిరి. ఈ నగరమున నా కేమియు పని లేదు అని యతడు వారణాసి విడిచి సరిహద్దు సీమలో గ్రామము నకు పోయి ఒకానొక శ్రేష్ఠిపరివారమున చేరి, స్వహస్తములతో పనిపాటులు చేయు చుండెను. అతడు రాజకుమారు డని వారికి కాలక్రమమున తెలిసెను. పని చేయనీక వా రతనిని రాజకుమారునివలె చూచుచు పోషించుచుండిరి.

కొంతకాలమునకు రాజోద్యోగులు భూములు కొలుచుటకై వచ్చిరి. శ్రేష్ఠి రాజకుమారునితో "స్వామీ, మీరు మాయింట నున్నారు. మీసోదరునకు వ్రాసి, మేము చెల్లింపవలసిన పన్నులు కొట్టివేయింపుడు" అని కోరెను. మంచి దని యతడు సోదరునకు జాబులో "నేను ఫలాని శ్రేష్ఠియింట నున్నాను. నన్నుబట్టి ఆయనపన్నులు తొలగింపవలెను" అని వ్రాసెను. రాజు మంచి దని అటులే చేసెను. అంతట గ్రామవాసులు జనపదవాసులును వచ్చి అతనితో "స్వామీ మేము తమకే పన్నులు చెల్లింతుము. రాజుగారికి కట్టవలసిన పన్నులు తొలగించి వేయుడు" అని విన్నవించిరి. ఆయన రాజునకు లేఖ వ్రాసి, అటులే చేయించెను. ఆయనకు లాభసత్కారములు హెచ్చుచున్న కొలదిని తృష్ణకూడ అతిశయించెను. గ్రామము, జనపదము, ఉపరాజపదవి కావలె నని క్రమముగా నతడు కోరెను. రాజు వాని నన్నింటిని అతని కొసగెను. తృష్ణ యింకను పెచ్చుటచే నతడు రాజ్యము గైకొన దలచి జనపదవాసులను వెంట బెట్టుకొని పోయి నగరద్వారము కడ నిలిచి "రాజ్యమిమ్ము; లేనిచో యుద్ధము చేయుము" అని సందేశ మంపెను. రాజు యోచించి "ఈ మూర్ఖుడు తొలుత రాజ్యము వల దన్నాడు; ఆవల ఉపరాజపదవి వల దన్నాడు. ఇప్పుడు యుద్ధము చేసి రాజ్యము గైకొందు ననుచున్నాడు. యుద్ధములో వీనిని సంహరించితినేని నేను నిందపాలగుదును. నాకు రాజ్యముతో పనియేమి ?" అనుకొని, "యుద్ధమనవసరము. రాజ్యము గైకొమ్ము" అని లేఖ వ్రాసి పంపెను. అతడు రాజ్యము స్వీకరించి తమ్ముని ఉప రాజును చేసెను. నాటినుండి అతనితృష్ణ మరింత హెచ్చిపోయెను. ఒకరాజ్యముతో తృప్తి నొందక అతడు రెండుమూడు రాజ్యములు కావలె నని తలపోయుచుండెను. ఆతని తృష్ణకు హద్దు లేకుండెను.

లోకమున నెవడు తలిదండ్రుల కుపచారములు చేయుచున్నారో, ఎవరు దానాదిపుణ్యకార్యము లొనరించుచున్నారో, ఎవరు తృష్ణకు వశీభూతు లగుచున్నారో కనుగొనదలచి, దేవరాజు శక్రుడు ఈ రాజును విలోకించెను. వీడు వారాణసీ రాజ్యముతో సంతృప్తి నొందకున్నాడు. వీనికి ఏదైన నేర్పవలెను అనుకొని శక్రుడు విద్యార్థిరూపము ధరించి రాజద్వారముకడ నిలిచి, "ఉపాయకుశలు డగు బ్రహ్మచారి ద్వారముకడ నున్నా" డని లోనికి వార్త పంపెను. ప్రవేశపెట్టు డని రాజు ఆన తిచ్చినంతనే పరివార మతనిని ప్రవేశపెట్టిరి. మహారాజునకు జయ మని అత డన్నంతనే ఎందులకు వచ్చినావు అని రాజు ప్రశ్నించెను. "మహారాజా, మీతో కొంచెము విన్నవింపవలసి యున్నది. ఏకాంతము కావలెను" అని బ్రహ్మచారి పలికెను.

శక్రుని ప్రభావముచే జను లటనుండి వెడలిపోయిరి. "ధనధాన్యాదులతో, పౌరులతో, రథసైన్యాదులతో పరిపూర్ణము లయిన మూడు నగరములు నాకు గనబడుచున్నవి. నా ప్రభావముచే ఆ రాజ్యములను కైకొని సమర్పింతును. ఆలసింపక సైన్య మాయత్తము చేసి బయలుదేరవలెను" అని యాతడు పలికినంతనే లోభమునకు వశవర్తి యయినరాజు మంచి దనెను. నీ వెవరు, ఎక్కడనుండి వచ్చినావు, నీ కేమి కావలెను అని రాజాతని నడుగ లేదు. శక్రుడు త్రయస్త్రింశ భవనమునకు జనెను. అమాత్యులను బిలువనంపి రాజు వారితో "బ్రహ్మచారి నాకు మూడురాజ్యము లిత్తు నని చెప్పినాడు. మీరు అతనిని బిలిపించి, నగరమున దండోరా వేయించి, సైన్యము నాయత్తము చేయుడు. ఆలసింపక మూడురాజ్యములను కైకొందును" అని చెప్పెను.

"మహారాజా, తను రా బ్రహ్మచారికి సత్కారము చేసితిరా? ఆయన నివాసమును గూర్చి అడిగితిరా?"

"సత్కరింప లేదు. నివాస మడుగ లేదు. మీరు పోయి ఆయనను కనుగొనుడు."

ఎంత వెదకినను ఆయన కనబడ లేదు. వారీవార్త రాజునకు తెలిపిరి. ఆయన విచారము చెంది "మూడునగరముల రాజ్యములు పోవుచున్నవి. ఐశ్వర్యము నష్ట మగుచున్నది. తనను సత్కరింప లే దని ఆయన కోపించి వెడలిపోయి యుండును" అని తలపోయుచున్న రాజునకు విచారము హెచ్చెను. తృష్ణవలన ఆతనిమొడలు మండిపోవుచుండెను. తిన్నయన్నము ఒంట పట్టుట లేదు.

వైద్యులు చికిత్స చేయలేకుండిరి రాజునకు పీడ హెచ్చెను. ఈ వార్త నగరమున వ్యాపించెను.

ఆ సమయమున బోధిసత్త్వుడు సమస్తవిద్యలు నేర్చి తక్షశిలనుండి వారాణసిలో తలిదండ్రులకడకు వచ్చి, రాజువ్యాధినిగూర్చి విని, రాజద్వారము కడ కేగి, నేను వైద్యుడ నని వార్త పంపెను. పరిజనులు "దేవా, బ్రహ్మచారి వచ్చి తమకు చికిత్స చేయుదు ననుచున్నాడు" అని విన్నవించిరి. "గొప్పగొప్పవైద్యులు చికిత్స చేయలేకున్నారు. ఈ తరుణ బ్రహ్మచారి యేమి చేయగలడు ? ఖర్చు లిచ్చి అతనిని పంపివేయుడు" అన్న రాజువాక్యములు తెలిసికొని బ్రహ్మచారి "వైద్యము చేసినందులకు నాకు ధన మక్కర లేదు. మందులవెల నిచ్చిన చాలును" అని బదులు పంపెను. మంచి దని రాజతనిని లోనికి బిలువ నంపెను. బ్రహ్మచారి వచ్చి నమస్కరించి "మహారాజా, భయము లేదు. నేను చికిత్స చేయుదును. కాని మీరు నాకు రోగకారణము తెలుపవలెను" అనెను. రాజు సంకోచముతో "రోగ కారణ మేల ? ఔషధ మిమ్ము" అనెను. "మహారాజా, ఈ రోగ మీవిధముగా ప్రారంభమయినది అని తెలిసికొని, దీని కిట్లు చికిత్స చేయవలెను అని వైద్యులు నిర్ణయించి తగినచికిత్స చేయుదురు" అని బ్రహ్మచారి వివరింపగా రాజు "మంచిది బాబా !" అని సమస్తము విశదము చేసి "రోగము తృష్ణవలన కలిగినది. చేతనైనచో చికిత్స చేయుము" అనెను.

"మహారాజా, చింతవలన నగరములు లభించునా ?" "లభింపవు బాబా !" "అట్లగుచో మహారాజా, యేల విచారపడుచున్నావు ? మీరు శరీరమును, సమస్త సజీవ నిర్జీవపదార్థములను విడిచి పోవలసియుండును. నాలుగునగరముల రాజ్యములు లభించినను, ఒక్కసారిగా నాలుగుపళ్ళెములు (ఆహారము) తినలేరు: ఒక్కసారిగా నాలుగు విడివిడి పక్కలమీద పండుకొనలేరు; ఒక్కసారిగా నాలుగుజతల వస్త్రములు కట్టుకొనలేరు; మీరు తృష్ణకు వశీభూతులు కారాదు. ఈ తృష్ణ వృద్ధి నొందినచో చతుర్విధ నరకములనుండి మిమ్ము విముక్తులను కానీయదు" అని బోధిసత్త్వుడు ధర్మోపదేశము చేసి ఈ గాథలు పలికెను :

భోగవాంఛలు కల యట్టిపురుషునకు
కోరినవి యన్నియును సమకూరునేని
మనవలయు శాంతవృత్తి నామానవుండు.

కోరినవి భోగికిన్ సమకూరునేని
ఆతపమునందు భూరిదాహమ్ము వోలె
కామవాంఛలు సర్వదా గాంచు వృద్ధి.

గోవున కైనను కొమ్ములు గలుగు
పశువునకైనను ప్రభవించినంత
తనువుతో శృంగముల్ పెను పొందురీతి
మూఢబుద్ధికి తృష్ణ ముమ్మర మ్మగును.

ధరణి నిండుగ శాలిధాన్యంబు యవలు
గోవులు మెండుగా ఘోటకంబులును
దాసీజనంబును దాసుల నొసగ
నేమాత్రమును తృప్తి యెవనికి లేదొ,
తృష్ణాస్వరూపంబు తెలిసి యాతండు
సముచితవృత్తంబు సలుపంగవలయు.

బలిమిన్నె నిర్జించి ప్రభువు ధారుణిని
చేయునుం బాలన సింధువుదాక
తృప్తి లే కావలితీరంబు గూడ
ఆక్రమించుటకున్నె ఆశింపగలడు.

ఎవడు భోగమ్ము స్మరించుచు నుండు
తృప్తి వానికి లభియింప దెన్నండు
గ్రహియించి ప్రాజ్ఞుండు కామాదిదుష్ట
విపరిణామంబున విరతిని బొంది
ప్రజ్ఞచే సంతృప్తి పడును నిక్కముగ.

ప్రజ్ఞచే తృప్తుండు పరమోత్తముండు
కామాదితప్తుండు కానేర డతడు,
ప్రాజ్ఞుండు తృష్ణకు వశవర్తి కాడు.
అల్పేచ్ఛువు నలోభి యగువాడు తుడుచు
వాంఛలన్నింటిని వార్థి విశాలు
డైనను సుఖతృప్తి నందనే లేడు

ఖండించి చర్మంబు కాలిజోడులను
కల్పింగ ఆ చర్మకారునిభంగి,
వర్జించుకొలదిని వాంఛలు, సుఖము
జనియించు, పరిపూర్ణసౌఖ్యంబు గోర.
వాంఛ లన్నింటిని వర్జింపవలయు.

బోధిసత్త్వుడీగాథలు పలుకుచున్నపుడు రాజుదృష్టి శ్వేతచ్ఛత్రముపై కేంద్రీకృత మగుటచే శ్వేత - కసిణ - ధ్యాన ముత్పన్న మయ్యెను. రాజువ్యాధి తొలగిపోయెను. అతడు సంతుష్టచిత్తుడై శయ్యమీదినుండి లేచి "ఎందరో వైద్యులు చికిత్స చేయలేక పోయిరి. కాని పండితబ్రహ్మచారి తనజ్ఞానౌషధిచే నన్ను రోగవిముక్తుని చేసినాడు" అని ప్రియాలాపము లాడుచు ఈ గాథ పలికెను :

వేనకు వేలుగా విలువ కల్గినవి
పల్కుగాథలు మహాబ్రహ్మ యెన్మిదియు:
అష్టసహస్రమ్ము లంగీకరించు
భవదీయవాక్కు శుభప్రద మగును.

విని బోధిసత్త్వుడీగాథ పలికెను :

వేయితోడను పదివేలతో నైన
పని యేమియును లేదు : ప్రబలకామములు
నంతిమగాథతో నంత మొందినవి.

రాజు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై బోధిసత్త్వుని ప్రశంసించి ఈగాథ పలికెను :

ఈమాణవకముని యెరిగినవాడు
సర్వంబు, శ్రేష్ఠుండు, సకలదుఃఖముల
కారణం బగు తృష్ణ కనుగొన్నవాడు.

"మహారాజా, అప్రమత్తుడవై ప్రవర్తింపుము" అని బోధిసత్త్వుడు ధర్మోపదేశము చేసి, ఆకాశమార్గమున హిమాలయమును చేసి ఋషిప్రవ్రజ్య కావించి యావజ్జీవము బ్రహ్మవిహారములను భావించుచు తుదకు బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, పూర్వముకూడ నేను ఈవిధముగా ధర్మోపదేశము చేసి ఈ బ్రాహ్మణుని విగతశోకుని కావించితిని" అని జాతకము నరిపోల్చెను. ఆ కాలమున రాజు ఈ బ్రాహ్మణుడే: పండితబ్రహ్మచారి నేనే.

X

4౬౮. జనసంగ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోసలనరేశునకు ఉపదేశమిచ్చుటకై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకప్పుడు రాజు ఐశ్వర్యమదమత్తుడై, కామభోగాసక్తుడై, న్యాయవిచారణము చేయక బుద్ధసేవకుకూడ పోవకుండెను; ఆయన కొకనాఁడు దశబలధారి జ్ఞప్తికి వచ్చెను; శాస్తకు ప్రణమిల్లుటకై రాజు పెందలకడనే భోజనము చేసి ఉత్తమరథమెక్కి విహారమునకు జని శాస్తకు ప్రణమిల్లి ఒక ప్రక్కన తిరుగుచుండెను.

“మహారాజా, ఏర్ద యేమి? కనబడి చాలకాల మయినది” అని శాస్త పలికెను. “భన్తే, కార్యభారముచేత బుద్ధసేవకై వచ్చుటకు అవకాశము లేక పోయినది.”

“మహారాజా, ఉపదేశకుడు సర్వజ్ఞు డగుబుద్ధుడు స్థిరరూపమున విహారమున నివసించుచుండగా నీవు ప్రమత్తుడవగుట ఉచితము. రాజు రాజ్యములందు అప్రమత్తుడై యుండవలెను. రాష్ట్రములోని ప్రజలకు రాజు తల్లివలె తండ్రివలె నుండవలెను. నాలుగు అగతులలో పడక, దశరాజధర్మములకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తింపక, పరిపాలన చేయవలెను. రాజు ధార్మికు డయినపిదప ఆతనిపరిషత్తుకూడ ధార్మిక మగును. నీవు నాయనుశాసనమున ధర్మానుసారముగా పరిపాలన చేయు పక్షమున ఆశ్చర్య ముండదు. పూర్వకాలమున అనుశాసకులగు నాచార్యులు లేకున్నను పండితులు స్వబుద్ధిచే త్రివిధ సుచరిత్ర ధర్మమునందు ప్రతిష్ఠితులై లోకులకు ధర్మోపదేశములు చేయుచు పరిషత్తులోకూడ స్వర్గము చేరిరి” అని, అతని ప్రార్థనపై శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను :

అతీతకథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు బోధిసత్త్వుడు పట్టపుదేవి కడుపున పుట్టినాడు. అతనికి జనసంధకుమారు డని పేరు

పెట్టిరి. ఆతడు పెరిగి పెద్దవాడై తక్షశిలకు జని సమస్తవిద్య లభ్యసించి మరలి వచ్చిన పిదప రాజు చెరసాలలనుండి ఎల్లరను విడిపించి కుమారుని ఉపరాజును చేసెను. కాలక్రమమున తండ్రి గతించినపిదప ఆతడు ప్రభువై నగరద్వారముల నాల్గింటికడను, నగరమధ్యమునను, రాజద్వారముకడను ఆరుదానశాలలు నిర్మించి ప్రతిదినము ఆరులక్షలమందికి దానము లిచ్చి సమస్త జంబూద్వీపము మారు మ్రోగునట్లు మహాదానము ప్రారంభించెను. ఆతడు చెరసాలల నన్నిటిని ఒక్కమారుగా తెరపించి పశువధ చేయుప్రదేశములను నిర్మూలనము కావించెను. ఆతడు చారులు గ్రహించువిషయముల ద్వారా లోకులతో వ్యవహరించుచు పంచశీలముల పాలనము చేయుచు ఉపోసథవ్రతము పాటించుచు ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేయ జొచ్చెను. నడుమనడుమ ఆతడు రాష్ట్ర ప్రజలను సమావేశ పరచుచు, వారి కుపదేశము లిచ్చుచు లోకమును శీలవంతము చేయుచుండెను. "దానధర్మములు చేయుడు, సదాచారులు కండు, ధర్మానుసారముగా మీమీపనులను, వ్యాపారములను నడపుడు; చిన్నతనమునుండియు విద్య లభ్యసింపుడు; ధనార్జనము చేయుడు; అనృతసాక్ష్యము మొదలగుపనులు చేయవలదు. కుక్కలు కావలదు, ప్రచండస్వభావులు కఠోరులు కావలదు. తలిదండ్రులసేవలు చేయుడు, పెద్దల నాదరింపుడు" అని ఆతనియుపదేశములు. ఒకపూర్ణిమనాడు ఉపోసథవ్రతధారణ చేసి లోకులకు అధికతర కల్యాణము సమకూర్ప నెంచి వారల నప్రమత్తులచేయ నెంచి ధర్మోపదేశము చేయుకోర్కెతో నగరమున చాట బంచి, రాణివాసము మొదలు నగరవాసులను సమావేశ పరచెను. రాజప్రాంగణమున రత్ననిర్మితమై అలంకృతమైనమంటపము క్రింద ఏర్పరచిన పీఠముపై కూరుచుండి "నగరవాసులారా, బాధించు ధర్మములను, బాధింపని ధర్మములను మీ కుపదేశింతును. అప్రమత్తులై చెవి యొగ్గి శ్రద్ధతో వినుడు" అని ప్రారంభించెను.

శాస్త సత్యపాత్ర మగు ముఖరత్నమును తెరిచి కోసలనరేశుని సూచనపై మధురస్వరమున ఈ గాథలు పలికెను :

ప్రభు జనసంఘుండు పలికినా డిట్లు
ప్రథమమ్మునందు ఈ పది చేయకున్న
తప్పుగుపో అనుతాపంబు మిగుల.

ఆదిలో ధనసంగ్రహంబు కావింప
కుంటచే లేవడి నొందుచు తుదకు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుడౌ నరుడు,

ఆదిలో శక్తియున్నప్పుడే విద్య
నభ్యసింపక యెట్టిదైనను తుదకు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుఁడౌ నరుడు.

తస్కరుఁడను నేను దొంగతానికను
బోడీలు చెప్పెడివాఁడను నేను
చండకఠోర భావుండ నే ననుచు
బహుళపశ్చాత్తాపభరితుఁడౌ నరుడు.

ఆదిలో నే ప్రోఁచింపఁ దను, దుష్ట
మానసుండను, దయాహీనుండ ననుచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుఁడౌ నరుడు.

అపరిగృహీత లైనట్టిభామినులు
ఉన్నను నా కెంద, రుచితము మాని
పరభామినులవెంట బడినాఁడ ననుచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుఁడౌ నరుడు.

అన్నోదకములు నా కధికంబు గానె
యున్నను దానంబు లొసఁగలే దనుచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుఁడౌ నరుడు.

నాకు విశేషధనంబు కల్గియును
తల్లిదండ్రులను నెంతయు వృద్ధులైన
వారిని పోషింప నేర నటంచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుఁడౌ నరుడు.

అనుశాసకుండు, నా కాచార్యు, డన్ని
వాంఛలు నెరవేర్చువాఁడు నా తండ్రి:
ఇట్టివానిని గౌరవింప నటంచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితుఁడౌ నరుడు.

శ్రమణులు బ్రాహ్మణుల్ సద్వర్తనులను
పండితజనుల నుపాసింప ననుచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితు డౌ నరుడు.

శాంతులు తాపసుల్ సజ్జనుల్, వారి
సేవలు కల్యాణసిద్ధి దాయకము
లవ్వారిసేవ చేయగ నైతి ననుచు
బహుళపశ్చాత్తాప భరితు డౌ నరుడు.

సలుపుచుండు నెవండు శ్రద్ధతో వీని
నాతండు కృతకృత్యు డగు న్యథార్థముగ
ఆతని కుండబో దనుతాపబాధ.

ఈ విధముగా పక్షమువరకును ఉపదేశ మిచ్చెను. లోకు లాయుపదేశాను సారముగా ప్రవర్తించుచు తుదకు స్వర్గగాము లైరి.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, "మహారాజా, ఈ ప్రకారముగా పూర్వ కాలమున పండితులు ఆచార్య రహిత మైనను తమబుద్ధిబలముచే ధర్మోపదేశ మిచ్చిలోకులను స్వర్గగాములుగా సిద్ధము చేసిరి" అని జాతకములు సరిపోల్చెను.

"ఆ కాలమున పండితపరిషత్తు, ఇప్పటిబుద్ధపరిషత్తు; జనసంధరాజు నేనే.

o

౪౬౯. మహాకణ్హ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు లోకకల్యాణమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో గూరుచుండి దశబలధారికి గల పరోపకార తత్పరత్వమును కొనియాడుచుండిరి. "ఆయుష్మంతులారా, శాస్త లోకహితములో మగ్నులై, తమ విశ్రాంతిని గూడ విడిచి స్వయముగా సమ్యక్సంబుద్ధి పొందియు పాత్రలు చీవరములు పట్టుకొని 18 యోజనములు దూరము చని, పంచవర్గీయ స్థవిరులకు ధర్మోపదేశము చేసి పక్షమున పంచమినాడు అనాత్మలక్షణము నుపదేశించి ఎల్లరకు అర్హత్వము కలిగించి, ఉరువేలవనమునకు జని 2500 మంది జటిలతపస్వులకు ప్రాతిహార్యము చూపి ప్రవ్రజింప జేసి గయాశీర్ష పర్వతమున "ఆదిత్యపర్యాయ" సూత్రము నుపదేశించి, 1000 మంది జటిలులకు అర్హత్వ మొసగి మూడగవ్యూతు లెదురు పోయి మహాకాశ్యపునకు స్వాగతము పలికి, అతనికి మూడు ఉపదేశము లిచ్చి భోజనానంతరము ఒంటిగా 45 యోజనములు వెళ్ళి పుక్కుసాతోడి కులపుత్రునకు అనాగామిఫల మొసగి, మహాకప్పినునకు 120 యోజనములు చని - అర్హత్వ మొసగి, భోజనానంతరము ఒంటిగా 30 యోజనములు చని మహాచండు డయిన అంగుళిమాలకు అర్హత్వ మొసగి, 30 యోజనములు చని ఆలవకునకు స్రోతాపత్తిఫల మొసగి, కుమారునకు కల్యాణ మొసగి, త్రయస్త్రింశ భవనమున 3 మాసము లున్నప్పుడు 80 కోట్ల దేవతలకు ధర్మజ్ఞానము కరపి, బ్రహ్మలోకము చని బ్రహ్మకు మిథ్యాదృష్టి తొలగించి 10,000 మంది బ్రాహ్మణులకు అర్హత్వ మొసగెను. ఆయన ప్రతివత్సరము మూడుమండలములుగ పర్యటనము చేయుచు తగినజనులకు శరణములు, శీలములు, మార్గఫలము నిచ్చుచున్నారు. ఆయన నాగ, గరుడ ప్రభృతులకు వివిధోపకారములు చేయుచున్నారు" అనుచుండిరి. శాస్త అచ్చటి కరుదెంచి, విషయము గ్రహించి "భిక్షువులారా, ఇందులో నాశ్చర్యము లేదు. ఇప్పుడు నేను బుద్ధత్వమును పొంది, లోక కల్యాణము చేయుచున్న ననుటలో ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. నేను పూర్వ

జన్మమున రాగముక్తుడనై ఉన్నపుడుకూడ లోకకల్యాణము చేయుచుంటిని" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము కాశ్యప సమ్యక్ సంబుద్ధుని కాలమున కుశీనరు డను రాజు పరిపాలనచేయుచుండెను. కాశ్యపుని చతుస్సత్యోపదేశముచే జనులు బంధనవిముక్తులై నిర్వాణనగరమున ప్రవేశించిన తరువాత బహుకాలమునకు బుద్ధశాసనపతన మేర్పడెను. భిక్షువులు ఇరువదియొక్క విధముల అనుచితోపాయము లవలంబించి జీవనార్థము సంపాదన చేయజొచ్చిరి. భిక్షుణులకు సంసర్గము చేసి పుత్రీపుత్రులను పోషింపజొచ్చిరి. భిక్షువులు భిక్షుధర్మమును, భిక్షుణులు భిక్షుణీధర్మమును, ఉపాసకులు ఉపాసకాధర్మమును, ఉపాసికలు ఉపాసికాధర్మమును, బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణధర్మమును విడనాడి లోకులలో ననేకులు 'దశఅకుశల' కర్మలు చేయసాగిరి. మృతి నొందినవారు నరకగాము లైరి. నూతనదేవపుత్రులను గానక దేవరాజు శక్రుడు మానవలోకము వైపు దృష్టి మరల్పగా జనులు నరకమున నుద్భవించుచున్నట్లు గోచరించెను. శాస్త్రశాసనము పతన మయ్యె నని తెలిసికొని శక్రుడు తనలో "ఏమి చేయుదును?" అనుకొనగా ఉపాయము తోచినది. లోకులను బెదరించి భయపెట్టి వారు భయభ్రాంతు లైనట్లు తోచిన పిదప వారల నూరడించుచు ధర్మోపదేశము చేయవలెను. అధఃపతన మైనబుద్ధశాసనమును వేయిసంవత్సరముల వరకు ప్రచారములో నుండునట్లు పైకెత్తవలెను. ఇట్లు నిశ్చయించుకొని ఆయన మాతలిని నల్లని కుక్కగా మార్చెను. దానికి నాలుగుపెద్దకోరలనుండి కాంతులు వెలువడుచుండెను. దానిని చూచినంతనే గర్భిణులకు గర్భపాత మగునంతభయంకరముగా, మంచివంగనము గల గుర్రమంత యెత్తుగా నుండెను. అతడు దాని శరీరమున ఐదుచోట్ల ఐదుకట్లు కట్టి ఎర్రనిపూదండలు వేసి త్రాటికొన తనచేత పట్టుకొని రెండు కాషాయవస్త్రములను వెంట్రుకలవెనుక కట్టి రక్తపుష్పమాలికలు ధరించి, ప్రవాళవర్ణము గల త్రాడు కట్టిన ధనుస్సు పట్టుకొని, వజ్రమువలె కొనలు గల బాణములను వేళ్ళపై త్రిప్పుచు వ్యాధవేషమున నగరమునకు యోజనదూరమున నేలపై దిగెను. "లోకము నశించిపోవుచున్నది" అని మూడుసార్లు కేకవేయగా లోకులు భయభ్రాంతు లైరి. ఆవల నాతడు నగరము చేరి వెనుకటివలె కేక వేసెను. జనులు శునకమును చూచి భీతి చెంది రాజున కీసమాచారము తెలిపిరి. రాజు శీఘ్రముగా నగర ద్వారములను మూయించెను. శక్రుడు పదునెనిమిదిమూరల యెత్తు

గల గోడ కుక్కతోగూడ దుమికి నగరమున ప్రవేశించెను. జనులు ప్రాణభీతిచే పరుగెత్తి తమతమయిళ్ళలో దూరి తలుపులు మూసికొనిరి. మార్గమున కానబడిన వారి నెల్ల కృష్ణశునకము వెంట నంటి భయపెట్ట సాగెను. ఈ విధముగా వాగు రాజ భవనము చేరిరి. ప్రాంగణమున నున్నవారు ప్రాణభయముచే రాజభవనములోనికి పరుగెత్తి తలుపులు మూసిరి. ఉసీనర ప్రభువు గూడ రాణివాసమును వెంట గొని మేడయెక్కెను. మహాకృష్ణశునకము ముందుకాలు పైకెత్తి తలుపురెక్కపై నుంచి గట్టిగా మొరగెను. ఆ ధ్వని క్రింది అవీచీనరకము వరకును, పైన భవాగ్రమువర కును వ్యాపించెను. చక్రవాళ మంతయు ఒకేధ్వని అయ్యెను. (పున్నకజాతకములో పున్నక రాజధ్వనియు, భూరిదత్తజాతకమున సుదస్సన నాగరాజ శబ్దమును ఈ మహాకృష్ణజాతకమున శునకశబ్దము ఈ మూడుధ్వనులు జంబూద్వీపమున మహా శబ్దముగా పరిణమించినవి.) జనులు శక్రునితో మాటాడుటకుగూడ శక్తి లేనంత భయభ్రాంతులైరి. రాజుమాత్రము స్థైర్యమువహించి శాంతముగా ద్వారము తెరచి శక్రుని సంబోధించి "వ్యాధా, నీకుక్క ఏల మొరిగినది ?" అనెను.

"ఆకలి గొనుటచే."

"అట్లైన దీనికి భోజనము పెట్టించెద" నని రాజు తనకును, భవనములోని వారికిని వండిన యాహారపదార్థములను తెప్పించి పెట్టించెను. కుక్క ఒక్కపట్టున వాటిని భక్షించి మరల మొరగసాగెను. రాజు మరల ప్రశ్నింపగా "నాకుక్కకు ఆకలి తీరలే" దని వ్యాధుడు సమాధాన మిచ్చినంతనే రాజు హస్తి మొదలగు వానికి సిద్ధము చేయించిన ఆహారపదార్థములను కుక్కకు పెట్టించెను. శునకము వానిని ఒక్కపట్టున భక్షింపగా, నగరమున వండిన యాహార మంతయు తెప్పించి కుక్కకు పెట్టించెను. దానిని గూడ శునకము ఒక్కపట్టున భక్షించి 'భా భా' ధ్వని చేయసాగెను. రాజు చూచి "ఇది కుక్క కాదు, యక్షుడు. దీనిని కొనివచ్చుటకు కారణ మడిగెద" ననుకొని బెదరుతో ప్రశ్నించువాడై ఈ గాథ పలికెను:

కాలవర్ణంబుతో కడుభీకరంబు,
పంచప్రదేశాలబద్ధంబు గాట,
తెల్లదంతాలతో ధీర, యీకుక్క
బహుళతేజశ్శాలి భవదీయ మగున ?

విని శక్రు డీగాథ పలికెను :

ఇది జంతువులకోస ముదయింపలేదు
జనములకును హాని జరుగుచున్నపుడు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త మగును

అంతట రాజు "వ్యాఘ్రా, ఈ నీకుక్క అందరిమాంసము తినునా? లేక నీశత్రువుల మాంసమే తినునా?" అనెను.

"మహారాజా, శత్రువుల మాంసమే."

"నీశత్రువు లెవరు?"

"మహారాజా, అధర్మాసక్తు లగువారు, అధర్మచరణులు."

"వారిని మాకు చూపగలవా?"

దేవపుత్రుడు అట్టివారిని చూపువాడై యీ గాథలు పలికెను :

తల ముండితము చేసి, తాల్చి చీవరము
కేల భిక్షాపాత్ర గీలించునట్టి
శ్రమణుండు హలముతో క్ష్మ దున్నునపుడు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త మగును.

తల ముండితము చేసి తాల్చి చీవరము
కేల భిక్షాపాత్ర గీలించునట్టి
శ్రమణతపస్వి సంసారి యగునపుడు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త మగును.

జడలలో పొడవైన శ్మశ్రువుతోడ
మలినమ్ములౌ దంతములతోడ శరుగు
వడ్డితో అప్పుపై బ్రదుకుచున్నపుడు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త మగును.

వేదంబు శ్రోత్రంబు విప్రుడు నేర్చి
గ్రహియించి భృతి యజ్ఞకార్యంబు చేయ
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త మగును.

ధన మున్నమనుజుండు తలిదండ్రు లైన
వృద్ధులయెడల నశ్రద్ధ వహించి

ఎట్టిపోషణ తలపెట్టని యపుడు
ఓఉసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త యగును.

మూర్ఖులు మీ రని ముదుసలితల్లి
దండ్రుల దూషించు తరుణమ్మునందు
ఓఉసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త యగును.

మేనత్తకడకును, మిత్రునిభార్య
కడకును, గురుపత్నికడకును నరుడు
సద్బుద్ధి కోల్పోయి చనుచున్నయపుడు
ఓఉసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త యగును.

డాలును ఖడ్గంబు దాలిచి, జన్ని
గట్టు త్రోవలు దోచుకాలంబునందు
ఓఉసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త యగును.

లావుచేతులు కోమలం బగుచర్మ
మున్నట్టి ధనికు డయోగ్యనారులను
గూడి యావల విడనాడెడి వేళ
ఓఉసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త యగును.

అశుభచింతకులు మాయావులు మిగుల
వంచకుల్ లోకాన వర్తించు నపుడు
ఓఉసీనర, కృష్ణ ఉన్మత్త యగును.

ఇట్లు పలికి అతడు "మహారాజా, వీరు నాశత్రువులు" కుక్క అధర్మ మాచరించువానిని మ్రింగివేయు" నని సూచించెను ఆవల జనసమూహము భయభ్రాంత మైనపిదప మెడ నున్న త్రాటిని లాగి కుక్కను కూర్చుండ బెట్టి, వేటగాని వేషమును వీడి నిజశక్తిచే ఆకసమునకు తటుక్కు మని ఎగిరి "మహారాజా, నేను దేవేంద్ర శక్రుడను. ఈ లోకము చెడిపోవు నని తెలియవచ్చినది. ఇపుడు చనిపోయిన వారు అధర్మాచరణు లగుటచే నరకమునకు పోవుచున్నారు. దేవలోకము ఇంచు మించుగా ఖాళీ అయినది. ఇకనుండి అధర్మచారుల వర్తన మెట్లుండునో చూచెదను. నీవు అప్రమత్తుడవై యుండుము." అని జ్ఞప్తియం దుంచుకొన దగిన నాలుగు త్వమగాథలద్వారా ధర్మోపదేశము చేసి, మానవులకు ధర్మశీలము ప్రతి

ష్ఠించి, పతనోన్ముఖ మగుబుద్ధశాసనమును మరి వేయిసంవత్సరముల వరకు నిలిచి యుండునట్లు ప్రతిష్ఠించి, మాతలిని వెంట గొని నిజనివాసస్థానమునకు జనెను.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము గావించి "భిక్షువులారా, నేను పూర్వమే లోక కల్యాణము చేసితిని." అని జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున మాతలి ఆనందుడు; శక్రుడు నేనే.

— ० —

470. కోసియ జాతకము

ఈ జాతకము సుధాభోజన జాతకమున (535) వచ్చును.

471. మెండక జాతకము

ఈ జాతకము మహా-ఉమ్మగ్గ జాతక (546) మున వచ్చును.

— ० —

172. మహాపదుమ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు చించా మాణవికను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

తథాగతుడు ప్రప్రథమమున బుద్ధత్వము పొందినపుడు ఆర్యశ్రావకులతో దేవమానవ శిష్యు లనేకులు లభించిరి. ఆయనగుణఖ్యాతి వ్యాపించుటచే సత్కారాదులు వృద్ధి పొందినవి. సూర్యోదయ మయినంతనే మిణుగురుల కాంతి మందగించినట్లు తైర్థికులస్థితి మందగించెను. తమకు లాభసత్కారములు నష్ట మయినపుడు వారు గల్లీలలో గుమి గూడి పౌరజనులను సంబోధించి, "శ్రమణగౌతముడే బుద్ధుడా, మేము కామా? ఆయనకు దానాదులు చేసినంతనే మహాఫలము కలుగునా, మా కిచ్చిన కలుగదా? కావున మాకుగూడ దానధర్మములు చేయుడు" అని చెప్ప సాగిరి. వా రెంత యాచించినను ఎవ్వరును దానము చేయరైరి. అప్పుడు వారు రహస్యముగా నొకచో జేరి, శ్రమణగౌతమునకు చెడ్డపేరు వచ్చుటకును, ఆయన లాభసత్కారములు నష్ట మగుటకును ఏమి చేయవలెనని యోజించిరి.

ఆ కాలమున శ్రావస్తిలో చించా మాణవిక అను పరివ్రాజిక యుండెను. ఆమె చాలచక్కనిది. దేవస్త్రీలతో సమానమైనది. ఆమెశరీరమునుండి లావణ్యము వెలువడుచుండును. ఒకానొక వజ్రహృదయుడు ఇట్లాలోచన చెప్పెను: "శ్రమణ గౌతమునకును మాణవికకును సంబంధము కలదని నింద మోపి, ఆయనలాభ సత్కారములను పోగొట్టుదము." ఇది మంచియుపాయ మని అందరు నంగీకరించిరి. మాణవిక తైర్థికుల విహారమునకు వచ్చి ప్రణామము చేసి నిలుచుండెను. వా రామెతో మాటలాడలేదు. ఆమె వారితో "ఆర్యులారా, నేను ముమ్మారు ప్రణామము చేసినను మీరు నాతో మాటాడ లేదు. నావలన దోష మేమి?" అని యడిగెను.

"సోదరీ, శ్రమణగౌతముడు మాకు శ్రమ యిచ్చుచున్నాడు. మాలాభసత్కారములు నష్టపరచుచు విహరించుచున్నాడు. నీకు తెలియదా?"

"ఆర్యులారా, తెలియదు. అయినను ఈ విషయమున నే నేమి చేయగలను?"

"సోదరీ, మేము సుఖముగా నుండుట నీవు చూడ దలచితివేని, శ్రమణ గౌతమునితో నీకు సంబంధము కలదని నింద మోపి, అతనిలాభసత్కారములు నాశము చేయవలెను."

"ఆర్యులారా, మంచిది. ఇక భారము నాది. మీరు విచారింప వలదు" అని చెప్పి మాణవిక వెడలెను.

మాణవిక స్త్రీమాయలలో నేర్పరి. శ్రావస్తీవాసులు జేతవనమున ధర్మోపదేశము విని, వెలువడు సమయమునకు మాణవిక రంగులవస్త్రము ధరించి, గంధమాల్యాదులు పట్టుకొని జేతవనమువైపు పోవుచుండెడిది. ఎవరైనను "ఈ వేళ ఎచ్చటికి పోవుచున్నావు" అని అడిగినచో "మీ కెందులకు ? నాయిచ్చ వచ్చిన చోటికి పోవుదును" అనెడిది. ఆమె జేతవనసమీపమున తైర్థికారామమున రాత్రియంతయు గడిపి, ప్రాతఃకాలమున 'ఉత్తమవందనీయునకు వందనముచేసి వత్తము' అని నగరమునుండి బయలుదేరు ఉపాసకులకు ఎదురుపడి, జేతవనమున రేయి గడపి వచ్చుదానివలె కనబడెడిది. "నీ వెచ్చట నున్నావు ?" అని ఎవరైన అడిగినచో "నా నివాసముతో మీ కేమి పని ?" అనుచుండెడిది. ఈ విధముగా రమారమి మాసముపైగా ప్రవర్తించుచు, జనులు తన్ను ప్రశ్నించునప్పుడు "జేతవనమున శ్రమణగౌతమునితో గంధకుటిలో ఒంటిగా నుందును" అని చెప్పసాగినది. ఈ విషయము సత్యమా, అసత్యమా అనుసందేహము సామాన్యజనులకు కలుగ జేసినది. ఆవల మూడునాలుగు మాసములపాటు పాతగుడ్డపేలికలు కడుపుమీద కట్టుకొని గర్భవతివలె నటించుచు పైన ఎర్రనివస్త్రము కప్పుకొనెడిది. తనకు శ్రమణగౌతముని వలన గర్భము వచ్చినట్లు మూర్ఖులకు విశ్వాసము కలిగించెడిది. ఇట్లు తొమ్మిదిమాసములు గడచినపిదప మాణవిక కడుపుమీద కొయ్యచట్టము కట్టుకొని పైన ఎర్రనివస్త్రము కప్పుకొని మిక్కిలి బడలినదానివలె నడచుచు సాయంకాలము జేతవనములో ధర్మసభకు పోయెను. అచట అలంకృత ధర్మాసనమున కూరుచుండి తథాగతుడు ధర్మోపదేశము చేయుచుండెను. మాణవిక అచ్చటికి పోయి చంద్రునిపై బురద చల్లురీతిని మెలగుచు, పరిషన్మధ్యమున నున్న తథాగతుని యెదుటికి పోయి నిందించుచు, "మహాశ్రమణా, నీవు లోకుల కుపదేశముమాత్ర మిత్తువు. నీవాక్కు మధుర మైనది. దంతములు మిలమిలలాడుచుండును. నేను నీవలన గర్భము ధరించి నిండుచూలాల నైతిని. నీవు నాకొరకు ప్రసూతిగృహాదులు ఏర్పాటు చేయదలచితివో తలపవో తెలియదు. స్వయముగా చేయవేని నీపరి

జనునిచేతనో, కోసల నరేశునిచేతనో, అనాథ పిండకునిచేతనో, మహాఉపాసిక విశాఖచేతనో యీ బాలకు కావలసిన యేర్పాటు చేయింపుము. నీకు రమించుట తెలియును. కాని పురుడు పోయించుట తెలియదు." అనెను.

తథాగతుడు ధర్మసభ నాపి, "సోదరీ, నీవు పలికినది సత్యమో అసత్యమో నాకును నీకును తెలియును" అని సింహగర్జనము చేసెను.

"అవును శ్రమణా, నీతెలివితో నాతెలివితో ఇది జరిగినది."

ఆ సమయమున శక్రునిపీఠము వేడి యెక్కెను. చించామాణవిక తథాగతునిపై అసత్యారోపణము చేసిన దని గ్రహించి దానిని పరీక్షించుటకై నలుగురు దేవపుత్రులతో శక్రుడు ధర్మసభకు వచ్చెను. వారు నలుగురు నాలుగు చుంచుపిల్లల రూపములు ధరించిరి. మాణవిక పొట్టపై కట్టిన కొయ్యచట్టపు త్రాడు నాలుగువైపులను చుంచులు కటక్కున కొరికినవి. గాలివలన ఆమె కప్పుకొన్న వస్త్రము తొలగెను. తోడనే కొయ్యచట్ట మామెపాదములపై బడగా, కాలి వ్రేళ్ళు తెగిపోయినవి. జను లామె నెత్తిపై నుమిసి, మట్టిబెడ్డలు విసిరి, కర్రతో కొట్టుచు, జేతవనమునుండి యావలకు నెట్టుచు "దౌర్భాగ్యురాలా, సమ్యక్ సంబుద్ధునిపై దోషారోపణము చేయుచున్నావా?" అని తిట్టిరి. ఆమె తథాగతుని చూపుమేర దాటి పోయినంతనే పాదముల క్రింది భూమి విచ్చుకొని, అవీచీనరకమునుండి అగ్నిజ్వాలలు బయలుదేరెను, ఆమె వానితో గూడి అవీచీనరకమున బడెను.

అన్యతైర్థికులకు లాభసత్కారములు కట్టుపడిపోయినవి. దశబలధారికి లాభసత్కారములు హెచ్చెను. మరునాడు ధర్మసభలో భిక్షువులు "ఆయుష్మంతులారా, మహాగుణవంతుడై అగ్రపూజ్యుడైన సమ్యక్ సంబుద్ధునిపై చించామాణవిక మిథ్యాపవాదము మోపి వినాశము పొందినది" అనుచుండగా శాస్త అచటికి జని ఏమి సంభాషించుచున్నా రని యడిగెను. వారు ఫలాని విషయ మని చెప్పిరి. అప్పుడు శాస్త "భిక్షువులారా, ఈమె ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ నాపై దోషారోపణము చేసి, వినాశము చెందినది" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వు డాయన పట్టపురాణి కడుపున పుట్టెను. శిశువుముఖకాంతి పద్మకాంతితో సమాన

ముగా నుండుటచే నతనికి పద్మకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవా డయినపిదప, అన్ని విద్యలు నేర్చెను. అవల నతనితల్లి చనిపోయెను. రాజు మరల పెండ్లి చేసికొని, ఆమెను పట్టపురాణిని చేసి, కుమారుని ఉపరాజును చేసెను.

కొంతకాలమునకు రాష్ట్రములో నుప్పతిల్లిన తిరుగుబాటు నణచుటకు బయలు దేరుచు, "భద్రే, నీ విచట నుండుము. నేను పోయి తిరుగుబాటు నణచి వచ్చెదను" అని పలికెను. రాణి "దేవా, నేను ఒంటిగా నిచట నుండజాలను. మీవెంట వత్తు" ననెను. యుద్ధప్రాంతములోని యాపదలను వివరించి రాజు "నేను వచ్చు వరకును నీవు నిశ్చింతముగా నుండుము. ఆలసింపక నీకు ఉపచారములు చేయుటకై పద్మకుమారుని నియోగించి పోవుచున్నాను" అని వెడలెను.

దండయాత్ర చేసి రాజు శత్రులను పారద్రోలి జనపదమును శాంతపరచి మరలి వచ్చి నగరమువెలుపల విడిసెను. తండ్రి మరలి వచ్చినవార్త తెలియగానే బోధిసత్త్వుడు నగరమలంకరింప జేసి, రాజభవనము పరిష్కృతము కావించుటకై రాణికడకు జనెను. ఆమె యతనిరూపమునకు ముగ్ధురా లయ్యెను. బోధిసత్త్వు డామెకు నమస్కరించి "అమ్మా, నీకు నే నేమి సేవ చేయుదును ?" అనగా రాణి "నీవు నన్ను అమ్మా అనుచున్నావా !" అని అతనిని చేతితో పట్టుకొని "శయ్యమీదికి రమ్ము" అనెను. "ఏమి చేయుదును !" "రాజు వచ్చువరకును మనము క్రీడింతము." "నీవు నాకు తల్లివి, స్వామినివి. పెండ్లి యయిన వనితను నేను కన్నెత్తి చూడలేదు. నీతో నికృష్టకార్య మెట్లు చేయుదును ?" ఆమె రెండుమూడు సారులు కోరినను అతడు వినలేదు. అప్పు డామె "నామాట వినవా ?" అనెను. "వినను." "అయినచో రాజుతో జెప్పి నీశిరస్సు ఖండింపజేసెదను" అని యామె బెదరించెను. "నీ యిష్టము వచ్చినది చేయింపవచ్చును" అని బోధిసత్త్వు డామెను సిగ్గుపాలు చేసి వెడలిపోయెను.

ఆవల నామె "ఇతడు ముందుగా పోయి యీసంగతి రాజుతో చెప్పినచో నాప్రాణములు దక్కవు. నేనే ముందుగా జెప్పెదను" అనుకొని భోజనము మాని మాసినపాతబట్టలు కట్టుకొని గోళ్ళతో నొడలిపై గీరుకొని, రాణి యెక్కడ అని రాజు ప్రశ్నించినచో జబ్బుగా నున్నదని చెప్పవలె నని పరిచారికల కాన తిచ్చి రోగగ్రస్తురాలివలె పండుకొనెను. రాజు నగరప్రదక్షిణము చేసి, అంతఃపురము లోనికి వచ్చి రాణి యెక్కడ అని విచారింపగా, జబ్బుగా నున్న దని సమాధానము వచ్చెను. అంతట రాజు శయనాగారమునకు పోయి రాణిని రెండుమూడుసారులు

"దేవీ, జబ్బుగా నున్నావా ?" అని ప్రశ్నింపగా, "చెప్పుట కేమున్నది ? మౌన మవలంబింపవలెను. ప్రాభవము కల నావంటిస్త్రీకే ఇట్లయినప్పుడు ఇతరులసంగతి యేమనవలెను ?" "ఎవనివలన నీ కీబాధ కలిగెను ? చెప్పుము, వానిశిరస్సు ఖండించెదను !" "మహారాజా, మీరు నగర మెవరికి సమర్పించి పోయినారు ?" "పద్మకుమారునకు." "అతడు నానివాసమునకు వచ్చినాడు. నేను నీకు తల్లిని, ఇట్లు చేయరాదు అని చెప్పినాను. నాకంటె రా జెవడు ? శయనాగారముననే నీతో రమింతును అన్నాడు. నేను వల దనుచున్నాను. నాశిరసు పట్టుకొని ఇటు నటు లాగినాడు. తనమాట వినకపోవుటచే నన్ను మోదినాడు"

రాజు విషసర్పమువలె బుస కొట్టుచు విచారణ చేయకుండనే పద్మకుమారుని బంధించి తీసికొని రండు అని భటుల కాన తిచ్చెను. నగరము వెలుపల విడిసి యున్న యతనిని బంధించి మెడలో ఎఱ్ఱగన్నేరు పూలదండ వేసి వధ్యవేషమున నతనిని తన్నుకొని వచ్చిరి. ఇది యంతయును రాణి చేయించిన దని బోధిసత్త్వుడు గ్రహించి త్రోవలో "పురుషులారా, నేను దోషము చేయలేదు. అనపరాధిని" అని విలపించుచు నడచుచుండెను. నగరమున కల్లోలము బయలుదేరెను. రాణిమాట విని రాజు పద్మకుమారుని సంహరింపనున్నా డని జనులు దుఃఖించుచు, కుమారుని పాదములపై బడి "స్వామీ, ఈ దండకర్మ మీవంటివారికి తగినది కాదు !" అని ఆక్రోశించిరి. రాజు చూచి కోప మాపుకొన లేక "వీడు రాజు కాకపూర్వమే రాజువలె సిద్ధ మయినాడు. వీడు నాకుమారుడే యయినను పట్టపురాణిని కలుషితను చేసినాడు. వీనిని చోర ప్రపాతమునుండి క్రిందికి ద్రోయుడు" అని భటుల కాన తిచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు రాజుతో "నాయనా, నే నపరాధిని కాను. నన్ను సంహ-రింపవలదు" అన్నను రాజు పెడచెవిని బెట్టెను. అంతఃపురములోని పదునారువేల స్త్రీలు "నాయనా, పద్మకుమారా, నీకు రాగూడనిది వచ్చినది !" అని విలపించిరి. క్షత్రియమహాశాలురు అమాత్యులు మొద లగువారు రాజుతో "దేవా, శీలవంతుడు, వంశపోషకుడు, రాజ్యాధికారి. స్త్రీమాటలువిని మీరు విచారణ చేయకుండ కుమారుని సంహరింపదగదు. ప్రభువు విచారశీలుడు కావలెను." అని యీ గాథలు పలికిరి :

అల్పమో అధికమో అన్యదోషంబు
స్వయముగా రాజు విచారణసల్ప
కుండగా జేయుచో దండవ్యవస్థ;

ఏ క్షత్రియుడు పరీక్షింపక దండ
న మ్మొసంగిన నిజాన్నంబులోపలను
కంటకమ్మునో మక్షికమ్మునో మ్రింగు
పుట్టంధు డానగు బోలుఁ దగును.
దండ్యు శిక్షింప, కదండ్యు శిక్షింప
పథములో మిట్టలు పల్లా లెరుంగ
జాలని జాత్యంధు బోలు నాతండు.

చిన్నవో పెద్దవో అన్నిసంగతులు
చర్చించి బాగుగా శాసించునతడు
పాలన చేయగా జాలినవాడు.

ఉన్నతస్థానంబు నొందడు జనుడు
కేవల మార్దవ భావంబుతోడ
గాని, కేవలముగా కఠినతం గాని
ఉభయానుసరణమ్మె యుక్తమ్మె సుమ్మి.

ఆర్ద్రత గలనేత అభిజ్ఞుడు డగును,
పరుషేతరుం డైన శాత్రవవృద్ధి
కావున మధ్యమార్గంబున జనుట
యుక్తమ్మ నృపతికి యోచించునెడల.

రాగపూరితు డైన వాడును వ్యక్తి
ద్వేషపూరితు డైన భాషించు మిగుల
కావున రాజ, స్త్రీకారణంబుగను
తగ దెంతమాత్రము తనయు జంపింప.

ఈ విధముగా రకరకముల బోధించినను రాజు గ్రహింపలేదు; బోధిసత్త్వుడు ప్రార్థించినను అతనివేడికోలు వినలేదు. కన్నుగానని రాజు మూర్ఖుడై కుమారుని చోర ప్రపాతమునకు గొనిపోయి క్రిందికి ద్రోయుడని భటుల కానతిచ్చుచు ఈ గాథ పలికెను ;

ఒకవైపె యెల్లవా రొక్కటై యున్నె;
కాన రాణియనుమాట గణియింపువాడ

పడుడోయి, చోర ప్రపాతంబు నుండి
వేగమే క్రిందికి వీని ద్రోయుండు.

ఇట్లు రాజు పలుకగా పదునారువేల మంది స్త్రీలలో నొకర్తె నను సహింప లేకపోయిరి. నగరనివాసులు జుట్టు విరియబోసికొని, బాహువులు పైకెత్తి విలపింప సాగిరి. వీరు శిక్ష మాపివేయగల రని భావించి రాజు తనయనుచరులవెంట జని, పద్మకుమారుని తల క్రిందులుగా బంధించి, ప్రపాతమునుండి క్రిందికి ద్రోయించెను.

ఆతని మైత్రీభావనా బలమువలన పర్వతదేవత భయపడ వల దని అతనిని రెండుచేతులలో నెత్తుకొని రొమ్మున హత్తుకొని దివ్యస్పర్శ నిచ్చి కొండలోయలో నున్న నాగభవనమునకు గొనిపోయి నాగరాజు ఫణముకడ నిలిపెను. నాగరాజు బోధిసత్త్వుని నాగభవనమునకు దీసికొని పోయి తన సంపదలో అర్ధభాగ మిచ్చెను

అత డచ్చట సంవత్సరకాల మున్నతరువాత మానవనివాసమునకు బోవుదు ననెను. ఎక్కడ కని నాగరా జడుగగా "హిమాలయమునకు బోయి ప్రవ్రజించెదను" అని బోధిసత్త్వుడు చెప్పెను. మంచి దని నాగరా జతనిని మానవలోకమునకు గొనిపోయి, ప్రవ్రజ్యకు వలసినవస్తువులు సమకూర్చి నిజనివాసమునకు మరలి పోయెను.

బోధిసత్త్వుడు హిమాలయమున ఋషిప్రవ్రజ్య స్వీకరించి కందమూల ఫలాదులు భుజించుచు అరణ్యమున నివసించుచుండెను.

వారాణసీనివాసి యగువనచరు డొకడచటికి జేరి ఆయనను గుర్తించి "దేవా, తమరు మహాపద్మకుమారులు కారా?" అనెను. "అవును సౌమ్యా!" వనచరుడు ప్రణామము చేసి కొలదిదినము లచట నుండి, వారాణసికి పోయి రాజుతో "దేవా, మహాపద్మ కుమారులు ప్రవ్రజించి హిమాలయమున పర్ణకుటీరములో నున్నారు నేను వారిసన్నిధిలో కొలదిదినము లుండి వచ్చినాను" అని విన్నవించెను. "నీవు ప్రత్యక్షముగా చూచినావా?" అను రాజు ప్రశ్నకు అవు నని వనచరుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

ఆవల రాజు ససైన్యముగా బయలువెడలి హిమాలయము చేరి, దండు విడిసి, అమాత్యసహితుడై పోయి, పర్ణశాలవాకిట బంగరువిగ్రహమువలె నున్న బోధిసత్త్వుని జూచి ప్రణామము చేసి, ఒక ప్రక్కన గూరుచుండెను. అమాత్యులు

కూడ ప్రణామము చేసి, కుశల మడిగి కూరుచుండిరి. బోధిసత్త్వుడు రాజుకు కంద మూల ఫలము లిచ్చి కుశల మడిగెను. రాజతనితో "సాయనా. నిన్ను లోయ లోనికి త్రోయించినపుడు ఎట్లు జీవించితివి?" అని ఈ గాథ పలికెను :

బహుతాళములలోతు పర్వతంబుల లోయ,
లైటి కేతెంచుట భావ్య మైనది కాదు
చోర ప్రపాతాన వారు నిం ద్రోసిరే
బ్రదికియున్నా వెట్లు ప్రాణముల్ కోల్పోక ?

అత డిట్లు సమాధాన మిచ్చెను.

ఆవిర్భవించుచో నాపర్వతమునందు
బలవంతుడును శక్తి కలవాడు నాగుండు
కొనిపోయె నాతండు తనఫణంబున నన్ను
ప్రాణముల్ కోల్పోక బ్రతికినా నందుచే.

రా జిట్లనెను :

రాజపుత్రా, ఇంక రమ్మా, నిం గొనిపోదు
రాజధానికి, నీవు రాజ్యపరిపాలనము
చేయవచ్చును నీకు క్షేమం బగును గాక !
కాననాంతరమునం గావించునది యేమి ?

బోధిసత్త్వ డిట్లు పలికెను ;

న న్నుద్ధరించుకొన్నాను మత్స్యంబు
గాలంబు మింగగా జాలరి రక్త
బడిశంబు మెల్లగా విడిపించునట్లు.

రా జిట్లనెను :

దేని గాలంబుగా దెలిపెద వీవు ?
తలచెదవు దేని రక్తప్రయుక్తముగ ?
బయటకి లాగు ఏభావంబో తెలుపు
యోచించి బాగుగా నుత్తర మిమ్మా.

బోధిసత్త్వు డిట్లు పలికెను :

కామభోగము లన్న గాలమ్ము సుమ్ము,
రక్తసంయుక్తి తురంగ నాగములు
త్యాగమే బడిశంపు తప్పించివేత
గ్రహియింపవలయు నీ క్రమమును రాజ.

బోధిసత్త్వుడు రాజుతో "మహారాజా, నాకు రాజ్యముతో పని లేదు. నీవు రాజధర్మముల కవిరుద్ధముగా, అగతిగమనము చేయక ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేయుము" అనెను.

రాజు దుఃఖించుచు నగరమునకు మరలిపోవునపుడు అమాత్యులతో "ఇట్టి సదాచారుడగు పుత్రునితో వియోగ మేకారణమున సంభవించినది?" అనెను.

"పట్టపుదేవి కారణమున."

రాజు పట్టపురాణిని తల క్రిందులుగా కట్టించి చోర ప్రపాతమునుండి క్రిందికి ద్రోయించినపిదప నగరమున ప్రవేశించి, ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేసెను.

శాస్త ఈ ప్రకారముగా ధర్మోపదేశము చేసి, "భిక్షువులారా, ఈమె పూర్వము కూడ అన్యాయము చేసి వినాశము పొందినది" అని ఈ గాథ పలికెను ;

తల్లి చించా, దేవదత్తుండు తండ్రి,
నాగుండు పండితానందుండు, సారి
పుత్రుండు దేవత, భూపాలతనయు
డేను; జాతకము గ్రహింపు డీరీతి.

ఇట్లు శాస్త రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను.

o

473. మిత్రామిత్ర జాతకము

ఇది శాస్త కోసలనరేశున కుపకారము చేయు అమాత్యుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు రాజునకు విశేషముగా నుపకారము చేయుచుండెడి వాడు. రాజు నాతనిని విశేషముగా ఆదరించుచుండెడివాడు. అన్యు లసహిష్ణులై అతనిమనసును విరిచిరి. "దేవా, ఆ అమాత్యుడు తమహితచింతకుడు కాడు" అనిరి. రాజు అతనిని పరీక్షించి, అతనియెడ దోషము లేదని గ్రహించి, తనలో "ఈతనియందు నా కేమియు దోషము కానబడుట లేదు ఇతడు మిత్రమో శత్రువో తెలియు టెట్లు?" అనుకొని, దీనికి సమాధానము తథాగతునికన్న అన్యు లెవరును చెప్పజాల రని నిశ్చయించుకొని, ప్రాతఃకాలముననే భోజనము చేసి, శాస్తసన్నిధి కరిగి "భన్తే, ఒకడు మిత్రమో, శత్రువో తెలియు టెట్లు?" అని యడిగెను, "మహారాజా, పూర్వకాలమున పండితులు వివేకవంతులను నీ ప్రశ్న మడిగి, వారు చూపిన మార్గమున జని శత్రువులను విడదీసి, మిత్రులతో సాంగత్యము చేసిరి." అని, రాజు ప్రార్థనపై పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు అయనకు అర్థధర్మానుశాసకు డగు అమాత్యు గుండెను, ఉపకారి యగు అమాత్యునకు విరుద్ధముగా కొందరు రాజుమనసు విరిచిరి. రాజు ఆతనియందు దోషము కానక "మిత్రుని గాని, శత్రువును గాని, ఎట్లు గుర్తింపనగును?" అని ప్రశ్నించువాడై ఈ గాథ పలికెను ;

ఎట్టి కర్మలు చేయునట్టివారలను
కాంచి యైనను నాలకించియు నైన
మిత్రులు కా రని గ్రహియించుట కెట్లు
ధీయుతుం డగువాడు చేయు యత్నంబు ?

బోధిసత్త్వుడు అమిత్రలక్షణములను సూచించుచు ఈ గాథలు పలికెను :

కాంచ డుల్లాసంబు కనుగొనినపుడు
అభినందనము చేయ డంతికమందు
చూడడు కంటిలో సూటిగా నతడు
కూడడు నీశత్రులతోడ నాతండు
నీమిత్రజనముల నికటంబు చనడు
వారి ప్రశంసించువారి రోధించు
నిందించువారలనే ప్రశంసించు
నిజరహస్యమ్మును నీకు జెప్పండు
అన్యరహస్యంబు లంతటం దెలుపు
సత్కార్యములను ప్రశంస చేయండు
కొనియాడ డెంతటి గొప్పగుణమ్ము
అభివృద్ధి గనుగొన్న నప్రసన్నుండు
సుప్రసన్నుడు నష్టసూచన లున్న
సంభవించినవేళ సంతర్పణంబు
నిను విస్మరించును నిస్సంశయముగ.
పదునారు గుణములం బట్టి యమిత్రు
గాంచి యైనను, నాలకించియు నైన
ధీమంతు డగువాడు తెలిసికో గలడు.

మిత్రుని లక్షణము ఈ గాథలో అడిగిరి :

ఎట్టికర్మలు చేయునట్టి వారలను
గాంచియైనను నాలకించియు నైన
హితులు వీరని గ్రహియించుట కెట్లు
యత్నింపు మేధావి యగుపండితుండు ?

అంతట బోధిసత్త్వు డీగాథలు పలికెను :

చను నీకు నెదురుగా, సవిధంబు చేర
అభినందనము చేయు, ఆనంద మొందు,
పలుకుచో చేయును ప్రతినందనమ్ము.

హితు డన్యదేశాల కేగినయపుడు
వానిని స్మరియించు; వచ్చినపిదప
అభినందనము చేయు, ఆనంద మొందు,
ప్రీతి చూపును, మాట ప్రియముగా బల్కు
సఖుని ప్రజ్ఞాది ప్రశంస కావించు
అభివర్ణనము చేయు నాతని పనులు.
తనకు విందు లభించుతరుణమ్మునందు
సఖుడు లేకున్న విషాదంబు చెందు
ఇత్యాదిలక్షణాల్ హితునందు దోచు,
కాంచి ధ్యానమును నాలకించియు నైన
మిత్ర మెవ్వండొ అమిత్ర మెవ్వండొ
ధీమంతు డగువాడు తెలిసికొ వచ్చు.

రాజు బోధిసత్త్వునితో సంభాషించిన పిదప ప్రసన్నుడై ఆయనను విశేష ధనముతో బహూకరించెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, "మహారాజా, ఈ విధముగా పూర్వము కూడ ఈ ప్రశ్న ముద్భవించెను. ఈ ముప్పదిరెండు లక్షణములతో మిత్రామిత్రులను గురుతింపవచ్చు నని పండితులు చెప్పినారు'' అని జాతకములు సరిపోల్చెను.

"ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; పండితామాత్యుడు నేనే."

o

474. అంబ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు దేవదత్తుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

“నేను బుద్ధుడ నగుదును. శ్రమణగౌతముడు నా కుపాధ్యాయుడు కాడు, ఆచార్యుడు కాడు.” అని దేవదత్తు డాచార్యుని ప్రత్యాఖ్యానము చేసి, ధ్యానభ్రష్టుడై సంఘములో చీలిక కల్పించి క్రమముగా శ్రావస్తి చేరి జేతవనము వెలుపల నేల నెరియ విచ్చగా అవీచీనరకము చేరెను. అప్పుడు ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండగా, శాస్త అచటి కరుదెంచి విషయము గ్రహించి “భిక్షువులారా, దేవదత్తు డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ఆచార్యుని ప్రత్యాఖ్యానించి మహావినాశము పొందెను” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను,

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు ఆయన పురోహిత కులము అహివాతక రోగమువలన నష్టమైపోయెను. అందలి బాలు డొకడు మాత్రము గోడ బద్దలు చేసి పారిపోయి ప్రాణములు దక్కించుకొనెను. అతడు తక్షశిలానగరము చేరి ప్రసిద్ధాచార్యునికడ వేదములు, తక్కిన విద్యలు అభ్యసించి గురువునకు నమస్కరించి దేశభ్రమణము చేయుటకై అనుజ్ఞ గైకొని బయలుదేరెను. అతడు పర్యటనము చేయుచు ఒకానొక ప్రత్యంతనగరము చేరెను. దానికి సమీపమున చండాల గ్రామము గలదు. ఆసమయమున బోధిసత్త్వుడు అందు నివసించుచుండెను ఆతడు పండితుడు, మేధావి. ఆకాలమున పండ్లు పండించు మంత్రము ఆయనకు తెలియును. ప్రాతఃకాలముననే అతడు కావడి తీసికొని గ్రామము వెలువడి అరణ్యమున ఏదో మామిడిచెట్టుకు ఏడడుగుల దూరమున నిలిచి మంత్రము జపించి వృక్షముపై నీరు చల్లును. తోడనే చెట్టునుండి ప్రాత యాకులు రాలును; క్రొత్తయాకులు లేచును. పుష్పములు పూచి నేల రాలును. మామిడి కాయలు మొలిచి వెంటనే పండి చెట్టునుండి రాలును. ఆపండ్లు కండగలవై

రుచ్యములై దివ్యఫలములవలె నుండును. బోధిసత్త్వుడు వానినేరి ఇష్టము వచ్చినన్ని తిని, కావడిని నింపుకొని ఇంటికి కొనివచ్చి విక్రయించి ఆలుబిడ్డలను పోషించును.

అ బ్రాహ్మణ కుమారుడు అకాలమున ఆమ్రఫలములు బోధిసత్త్వుడు తెచ్చి, విక్రయించుట చూచి "నిస్సందేహముగా ఇతడు మంత్రబలముచే అకాలమున పండ్లు పండించుచున్నాడు. ఈతనికడనుండి ఈ అమూల్యమంత్రమును గ్రహింపవలె" నని తలచి బోధిసత్త్వుడు పండ్లు తెచ్చు క్రమము బాగుగా తెలిసికొని ఆత డడవి నుండి ఇంటికి రాకపూర్వమే అతనిగృహమునకు జని ఎరుగనివానివలె ఆయన భార్యతో "ఆచార్యు డెక్కడ ?" అనెను. "అరణ్యమునకు పోయినాడు."

బ్రాహ్మణుడు ఆతనికొరకై ప్రతీక్షించి, ఆయన వచ్చినంతనే ముందరికి పోయి చేతులతో కావడి పట్టుకుని తెచ్చి ఇంటిలో పెట్టెను. బోధిసత్త్వు డతనిని చూచి భార్యతో "భద్రే, ఈతడు మంత్రగ్రహణమునకై వచ్చినాడు. కాని ఈతని కడ మంత్రము నిలువదు. ఈతడసత్యవాది" అనెను. ఆచార్యునకు సేవ చేసి మంత్రము గ్రహింపదలచి బ్రాహ్మణుడు నాటినుండి అచట సేవచేయ జొచ్చెను. ఆతడు వడ్లు దంచుచు, కట్టెలు తెచ్చుచు, వంటచేయుచు, ముఖప్రక్షాళనార్థము జలము తెచ్చుచు గురుపాదములు కడుగుచుండును. ఒకనాడు బోధిసత్త్వుడు "బాబా, నా మంచపుకోళ్ళ అడుగున ఎత్తు పెట్టుము" అని చెప్పెను. ఇంక నేమియు లభింపక పోవుటచే నతడు తనతొడలమీదనే మంచపుకోళ్ళు పెట్టి రేయి అంతయు కూరుచుండి యుండెను. కాలక్రమమున బోధిసత్త్వుని భార్య పుంశిశువును కనెను. బ్రాహ్మణమాణవకుడు ఆమె ప్రసూతికి సర్వవిధముల తోడ్పడెను. ఒకనా డామె భర్తతో "స్వామీ, ఈ బ్రహ్మచారి ఉత్తమకులమున జన్మించినవాడై నను మనకు సమస్తసేవలు చేయుచున్నాడు. ఈతనికి మంత్ర ముపదేశింపుడు, నిలువనిండు, నిలువక పోనిండు, ఈతనికి మంత్రదీక్ష నిండు" అని యామె చెప్పగా బోధిసత్త్వు డాతనికి మంత్రోపదేశము చేయువాడై "బాబా, ఈ మంత్ర మమూల్యమైనది. దీనివలన నీకు విశేషముగా లాభసత్కారములు సంభవించును. రాజుగాని మహామాత్యుడుగాని నీగురు వెవ రని అడిగినచో నాపేరు దాచిపెట్టవలదు, నేను చండాలునికడ మంత్రోపదేశము పొందితి నని సిగ్గుపడి, నాగురువు బ్రాహ్మణమహాశాలి యని చెప్పితివేని మంత్రము ఫలింపదు." అని బోధించెను. "మీనామ మేల మరుగుపరతును ? ఎవరైన అడిగినచో మీనామధేయమే తెలిపెదను" అని బ్రహ్మచారి పలికి ఆచార్యునకు ప్రణామము చేసి, చండాలగ్రామము వదలి,

మంత్రము జపించి, క్రమముగా వారాణసి చేరి, ఆమ్రఫలములు విక్రయించి ధనము సంపాదించెను.

ఒకనాడు తోటమాలి బ్రహ్మచారికడనుండి మామిడిపండ్లు గైకొని రాజునకు సమర్పించెను. ఆయన వాని నారగించి, "ఇట్టి ఆమ్రఫలము నీ కెక్కడనుండి లభించినది ?" అనెను,

"దేవా, అకాలమున పండిన మామిడిపండ్లను ఒకానొక పురుషుడు అమ్ముచుండగా ఆతనికడనుండి తెచ్చితిని."

"నేటినుండి ఇట్టిపండ్లు తెచ్చుచుండవలె నని ఆతనితో చెప్పుము."

తోటమాలి అటులే చెప్పెను. బ్రాహ్మణయువకుడు రాజకులమునకు నాటి నుండి ఫలములు కొనిపోవుచుండెను. "నీవు నాకొలువులోనే యుండుము" అని రాజు నియోగింపగా ఆతడు రాజసేవ చేయుచు ధనము సంపాదించుచు క్రమముగా విశ్వాసపాత్రు డయ్యెను. ఒకనాడు రాజు అతనితో "ఇట్టిరంగు, సువాసన, రసముతో కూడిన ఆమ్రఫలములు నీ కెక్కడ లభించుచున్నవి ? నీవు నాగుడవా, గరుడుడవా, దేవుడవా? ఎవ రైన ఇచ్చుచున్నారా, కాక మంత్రబలమా ?" అనెను.

"దేవా, అర్వులు నా కిచ్చుట లేదు. నాకడ అమూల్యమంత్ర మున్నది. దాని ప్రభావము."

"అట్లైన నీమంత్ర ప్రభావము మే మొకనాడు చూచెదము."

"చిత్తము దేవా, చూతురుగాక !"

మరునాడు రాజు అతనిని వెంట బెట్టుకొని ఉద్యానమునకు బోయి మంత్ర ప్రభావము చూపు మనెను. చిత్తమని ఆతడు సహకారవృక్షమున కేడడుగుల దూరమున నిలిచి మంత్రము జపించి ఉదకము దానిపై జల్లెను. తోడనే పూర్వోక్త ప్రకారముగా పండ్లు పండి ఫాలాపాతముగా నేల రాలెను. జనులు సాధువాదము చేసి తలపాగా లెగురవైచిరి. రాజు ఫల మారగించి అతనికి బహుమానమిచ్చి "బ్రహ్మచారీ, ఇట్టి ఆశ్చర్యకర మైనమంత్ర మెవరికడ ఉపదేశము పొందినావు ? అని అడిగెను.

"నేను చండాలునికడ ఉపదేశము పొందితి నన్నచో లజ్జాకరము. లోకులు నింద చేయుదురు. మంత్రము నాకు బాగుగా అభ్యస్త మైనది. నష్టము కాదు.

ప్రసిద్ధాచార్యుని పేరు చెప్పెదను" అనుకొని బ్రహ్మచారి అసత్యము పలుకువాడై "తక్షశిలలో ప్రసిద్ధాచార్యునివలన నాకీమంత్రము లభ్యమైనది" అని చెప్పెను. యథార్థగురునామము గుప్తము చేసి ప్రత్యాఖ్యానము కావించుటచే మంత్ర మంత ర్ధాన మయ్యెను. ఈ విషయము తెలియక రాజు ప్రసన్నచిత్తుడై ఆతనిని నగరము నకు గొనిపోయెను. అవల నొకనాడు రాజు సహకారఫలములు ఆరగింపకోరికతో అతనిని ఉద్యానమునకు గొనిపోయి మంగళశిలాతలముపై గూరుచుండి "యువకా, ఆమ్రఫలములు తెమ్ము" అని పలికెను. చిత్త మని అతడు ఆమ్రవృక్షముకడ ఏడడుగుల దూరమున నిలిచి మంత్రజపము చేయగోరెను. మంత్రము జ్ఞప్తికి రాలేదు. కావున అది అంతర్ధాన మయ్యె నని అతడు గ్రహించి సిగ్గుతో తల వంచి నిలుచుండెను. "ఇదివరలో ఈతడు లోకులయెదుట పండ్లు పండించి నాకు తెచ్చి ఇచ్చినాడు. ఇప్పుడు జడీభూతుడై నిలిచియుండుటకు కారణ మేమి?" అని యడుగువాడై రాజు ఈ గాథ పలికెను :

తోలుత పటిష్టముల్ స్థూలమ్ములైన
సహకారములు బ్రహ్మచారి తెచ్చితివి
ఇప్పు డామంత్రంబులే వృక్షమందు
ఉదయింపగా నీయకున్నవి పండ్ల.

విని బ్రహ్మచారి "ఆమ్రములు పండకుండుటకు కారణము చెప్పితినేని రాజు కోపించును" అని తలచి బ్రహ్మచారి అసత్యము పలికి మోసము చేయనెంచి ఈ గాథ పలికెను :

నక్షత్రయోగమ్మునకు ప్రతీక్షింతు
నామీద దయ లేదు నక్షత్రమునకు
సమ్మపహా ర్ణమునకు సముచితక్షణము
వచ్చినంతనె తెత్తు హెచ్చుగా పండ్లు.

ఇతడు వెనుకనక్షత్రయోగ ప్రశంస చేయలేదు. ఇప్పుడు చేయుటకు కారణ మడిగెద ననుకొని రాజు ఈ గాథలు పలికెను :

నక్షత్రయోగ శుభక్షణ వార్త
బ్రహ్మచారీ మున్ను పలుకకుండగనె
పరిమళ రసవర్ణ భరితమ్ములైన
చూతంబులం దెచ్చుచుందువు కాదె ?

అవనీజములనిండ నామ్రఫలాలు
మును మంత్రజపముచే మొలిచెడి, విపుడు
సలుప లేవే మంత్రజపమ్ము నైతమ్ము!
ఈనాడు నీధర్మ మెట్టిది బ్రహ్మ?

"అసత్యము పలికి రాజును మోసగింప లేకపోయితిని. సత్యము చెప్పదు నేని రాజు దండింప వచ్చును. కానిమ్ము, సత్యమే చెప్పెద" ననుకొని ఆతడు ఈ గాథలు పలికెను :

మర్మమ్ము లేకుండ మంత్రంబు నాకు
చండాలపుత్రుం డొసంగినవాడు
కోరినప్పుడు యాచగూడదు గురుని
కుల గోత్ర నామముల్ గుప్తి చేసినను
త్యజియింపరాదు మంత్రంబు నెన్నండు,

ప్రభువు ప్రశ్నింపగా భయముచే నేను
పలికితి ననృతంబు; బ్రాహ్మణువలన
దత్తంబు కాదు మంత్రంబు; నశింపు
వల్ల కృపణురీతి యాపోవుచుంటి.

రాజు విని "ఈ పాపి ఇట్టిరత్నముపై ధ్యాన ముంచక, ఈ యుత్తమ రత్నము లభించినపిదప కుల మేమి చేయు" నని తలచి కుపితుడై ఈ గాథలు పలికెను :

ఏరండమే యైన, నేతరు వైన
మధువు శోధించెడి మనుజున కొసగు
అవనీరుహశ్రేష్ఠ మగు దాని కదియె.

నాల్గువర్ణంబుల నరులలో నైన
చండాల పుల్కస జాతులం దైన
ధర్మవివేకంబు దత్త మెవ్వాని
చేత నాతడె నరశ్రేష్ఠుండు సుమ్ము.

ఉత్తమార్థము వీని కోదవె కష్టమున
దానిని గోల్పోయెయె మానభారమున !
దుష్టుని మెడ బట్టి త్రోసివేయుండు.

రాజు పరిజనులచే నట్లు చేయించి అతనికి దేశాంతరవాసశిక్ష నిచ్చువాడై "నీ ఆచార్యుని కడకు బోయి ఆయనను ప్రసన్నుని చేసికొని మంత్రము లభించి నచో ఇచటికి రమ్ము; లభింపనిచో ఇక్కడ కనబడరాదు" అని యానతిచ్చెను. బ్రహ్మచారి అగతికుడై "ఆచార్యునికన్న నాకు వేరొక శరణస్థానము లేదు; ఆయన సన్నిధికే చని ప్రసన్నుని చేసికొని మరల మంత్రముకొరకు ప్రార్థింతు" ననుకొని దుఃఖముతో ఆ గ్రామమునకు జనెను. అతనింక కనుగొని బోధిసత్త్వుడు భార్యను పిలిచి "భద్రే, ఆపాపి మంత్రహీనుడై మరల వచ్చుచున్నాడు" అనెను. బ్రహ్మచారి బోధిసత్త్వుని సన్నిధికి జని ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన నిలుచుండెను. "ఏల వచ్చితి" వని ఆయన అడుగగా "ఆచార్యా, నేను అసత్యము చెప్పి మిమ్ము ప్రత్యాఖ్యానము చేసి నష్టపడితిని" అని దోషము నొప్పుకొని మరల మంత్రము కొరకు యాచించుచు రెండు గాథలు పలికెను ;

సమతల భావన జను దెవ్వడైన
గుంటలో లోయలో గూలినయట్లు,
త్రాడని కాలాహి దాటినయట్లు,
అంధుండు వహ్నిలో నడు గిడినట్లు
నష్ట మొందితి నేను; నామీద మీరు
క్రమ్మర ప్రజ్ఞతో కరుణింపవలయు.

ఆచార్యుడు "బాబూ, ఏమనుచున్నావు? అంధునకు గురుతులు చెప్పి ముందే భద్రముగా నున్నచో గుంటలు మొదలగువానినుండి తప్పించుకొన గలరు. నీకు నేను తొలుతనే చెప్పియుంటిని ఇప్పుడు నీవు ఏల నాకడకు వచ్చితివి ?" అని రెండు గాథలు పలికెను :

ధర్మభావమ్ముతోడ మంత్రంబు దత్త
మైనయది; నీవు నట్టులే దాని పొంది
నావు, తెలిపితి దాని స్వభావ మైన
పలికినాడ వసత్యంబు బలము లేక

భూరిదుర్లభ జీవనాధార భూత
మైన మంత్రము నాశన మైనది కద!

సంయమము లేనివాని, కసత్యవాది
కధికమూర్ఖున, కకృతజ్ఞు డైనవాని
కట్టిమంత్రోపదేశము నాచరింప,
మింక చాలును! వెడలి పొ మ్మిచటినుండి.

ఈ విధముగా ఆచార్యునివలన ధిక్కారము పొంది వెడలిపోయి తాను జీవించి ఏమి చేయవలె ననుకొని అడవిని బడి దిక్కులేనిచావు చచ్చెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు. పూర్వము కూడ దేవదత్తుడు ఆచార్యుని ప్రత్యాఖ్యానము చేసి మహావినాశము పొందెను" అని రెండు జాతకములు సరిపోల్చెను.

"ఆ సమయమున కృతఘ్ను డగు బ్రహ్మచారి దేవదత్తుడు; రాజు ఆనందుడు; చండాలపుత్రుడు నేనే."

o

475. స్పందన జాతకము

శాస్త రోహిణీ నదీతీరమున జ్ఞాతుల జగడమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఇది కుణాలజాతకమున (536) వచ్చును. అప్పుడు శాస్త జ్ఞాతులను పిలువ నంపి....

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా నగరమునకు వెలుపల వడ్రంగుల గ్రామ ముండెను. అచ్చట ఒకానొక బ్రాహ్మణ వర్థకి అడవినుండి కలప తెచ్చి రథములు నిర్మించి జీవనము చేయుచుండెను. ఆ సమయమున హిమాలయ ప్రదేశమున మహాస్పందన మనువృక్షము గలదు. కాల సింహము ఒకజంతువును వెదకుచువెదకుచు వచ్చి అవృక్షమూలమున పండుకొనెను. గాలివీచినమీద ఒకనాడు ఎండురెమ్మ మెడపై బడెను. భుజము నొప్పిపుట్టుటచే అది భయపడి పరుగెత్తి ఆగి వెనుక నెవ్వరు లేకుండుట చూచి "సింహము గాని, వ్యాఘ్రము గాని, నన్ను వెంట నంటుట లేదు. ఈ వృక్షము మీది దేవతకు నే నిచట నుండుట సమ్మతము కానట్లు తోచుచున్నది. చూచెదను" అనుకొని నిష్కారణముగా కోపము చెంది వృక్షముపై దెబ్బకొట్టి వృక్షదేవతను బెదరించుచు, నీ చెట్టుమీది ఆకులు తినుట లేదు, రెమ్మలు విరుచుట లేదు; జంతువు ఇచట నుండుట సహింతువు. నే నుండుట నీకు గిట్టదు. నావల్ల దోష మేమి ? కొలది రోజులు వేచియుండుము. వేళ్ళతోసహా వృక్షమును పెకలించి ముక్కలు ముక్కలు చేసెద" ననెను.

అప్పుడు పురుషునికొరకు సింహము వెదకుచు తిరుగుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు మువ్వురను వెంట బెట్టుకొని రథము కలపకై వెదకుచు, బండిపై నచటికి వచ్చెను. ఆయన బండి నొక ప్రక్క నాపి. బాడిత, గొడ్డలి పట్టుకొని చెట్లు వెదకుచు స్పందన వృక్షము వద్దకు చేరెను. కాలసింహము చూచి, "నేడు నాశత్రువునకు శృంగ

భంగము చూడవలె" ననుకొని పోయి, వృక్షముకడ నిలుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు ఇటు నటు చూచుచు స్పందనవృక్షము చేరినంతనే కాలసింహుడు ముంగుగా పలుకరింప నెంచి ఈ గాథ పలికెను :

అరుగుదెంచి కుఠారధారీ,
అడవిలోపల నిలిచినాడవు
దారుఖండనకొరకు సౌమ్యా,
తలచుచున్నావా ?

ఆయన దాని మాటలు విని, "ఆశ్చర్యము . ఇంతకు మున్ను జంతు వేదియు మనుష్యులక్కున మాటాడుట వినలేదు. ఈ వృక్షము రథనిర్మాణమునకు యోగ్యమైన దారువువలె నున్నది. దీని నడిగెదను" అని ఈ గాథ పలికెను :

సంచరింతువు సింహరాజా,
సమ విషమ గహన స్థలంబుల
నేమి కనుకూలించు దారువు
నీవు చూచితివా ?

సింహము విని నేడు నా కోరిక నెరవేరు నని యెంచి ఈ గాథ పలికెను :

అశ్వకర్ణము, ఖరిద, సాలము
లననుకూలము, లొక్క ఫందన
తరువుదారువు చక్రమునకై
తగినదో సౌమ్యా .

బ్రాహ్మణుడు సంతోషించి ఈ మంచిరోజున నేను అరణ్యమునకు వచ్చినాను. జంతువుకూడ నా రథమునకు తగినదారువును చూపుచున్నది. ఎంత శుభము. అనుకొని ప్రశ్న వేయువాడై ఈ గాథ పలికెను :

ఎట్టు లుండును దానివర్ణము ?
ఎట్టు లుండును తరుస్కంధము ?

సౌమ్యా, ఎట్టులు గురుతు పట్టగ
జాలుదువు దానిన్ ?

ప్రత్యుత్తర మిచ్చునదై సింహ మీ గాథలు పలికెను :

కొమ్మ లెంతయు పొడవు లయ్యును
కొట్టుకొనుచుండియును గాలికి
విరిగిపోవవు; నిలిచినా వా
తరువు క్రిందుగనే.

వాగు వుపయు క్తంబు నరదము
దండములకును, చక్రనాభికి,
అరదములకును, చుట్టుబద్దికి
నన్నిటికి గూడన్.

ఈ ప్రకారముగా పలికి సింహము సంతుష్ట చిత్తముతో ఒక ప్రక్కన తిరుగుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు వృక్షమును కోయ నారంభించెను. వృక్షదేవత తనలో "నే నీతనిపై నేమియు పడవేయ లేదు. కాని ఇతడు అనుచితముగా నా నివాసస్థానము చెడగొట్టనున్నాడు. నేను నష్టపడుదును. ఒకానొక నుపాయము నవలంబించి ఈ సింహరాజమును గూడ నాశము చేయింతు" ననుకొని అరణ్యమున పనిచేయువాని రూపము ధరించి బ్రాహ్మణునికడకు వచ్చి "ఏమయ్యా నీకు మంచిచెట్టు దొరికినది. దీనిని కోసి ఏమి చేయుదు ?" వనెను,

"రథచక్రములకు ఆకులు చేయుదును."

"ఈ వృక్షమునుండి రథము తయారుచేయు మని నీ కెవరు చెప్పినారు ?"

"ఒకానొక నల్లని సింహము"

"మంచిది, బాగుగా చెప్పినది. ఈ చెట్టు కలపతో రథము చక్కగా చేయుదువు, కాని కాలసింహము మెడచర్మము తీసి నాలుగు అంగుళముల తావున ఇనుపపట్టీ వలె చక్రము చట్టమున చుట్టి కట్టినచో చాల సొగసుగా నుండి ఎక్కువ ధనము లభించును."

"కాలసింహ చర్మ మెక్కడ దొరకును ?"

"మూర్ఖునివలె నున్నావు. నీచెట్టు ఉన్నవనములో సింహము కూడ ఉన్నది. పారిపోవదు. ఈ వృక్షమును నీకు చూపిన దానికడకు పోయి రేడా, నీవు నాకు చూపిన వృక్షమును ఏతావునుండి ఖండింతు నని దానిని మోసగించి ఇచటికి కొని రమ్ము. అది సంశయము లేకుండ వచ్చి మెడ ముందుకు చాపి ఇక్కడి దిక్కడి నుండి ఖండింపు మని చూపునప్పుడు మీ పదునుగొడ్డలితో మెడ నరికి చంపి చర్మ మొలిచి మాంసములో మంచిభాగము భుజించి వృక్షమును ఖండింపుము" అని అరణ్యవాసి బ్రాహ్మణునిమనస్సున వైర ముత్పాదించెను.

ఈ యర్థమునే ప్రకాశింపజేయుటకై శాస్త ఈ గాథలు పలికెను :

ఆతరుణంబునం దనియె నాతరువు !
ఓయి భారద్వాజ, ఒక్కింత వినుము
సింహాభుజంబును చీల్చి చర్మంబు
నాలుగంగుళముల బాలు చక్రంబు
చుట్టును బాగగు చుట్టిన యెడల
ఆతరుణంబునం దామహీజంబు
వైరంబు ప్రజ్వలింపగ జేసె నిట్లు.
కష్టకారణ మాయె కంఠీరవాల,
కుత్పన్నములకు ననుత్పన్నములకు.

వడ్రంగి వృక్షదేవత మాటలు విని నేడు శుభదినము అనుకొని, కాలసింహమును సంహరించి వృక్షమును ఖండించి వెడలిపోయెను.

ఈ యర్థమును ప్రకాశింపజేయుటకై శాస్త ఈ గాథలు పలికెను :

జనియించి సింహవృక్షములకు కలహ
మవసాన మన్యో నన్యోన్యనాశమున
కలహ మీగతిని లోకమునందు గలుగు
పక్షంబునన్, సింహవృక్షంబు లట్లు
వర్ధిల్లుచుండును బర్హి నాట్యంబు.

అందుచే జెప్పెద అగుగాక శుభము!
ఎపుడేని మీ రిట కేతెంచునెడల
కలహింప కుండగా కలిసియుండుటకు
గ్రహించి ఆనంద మందుట మేలు,
ఇద్దాని మెచ్చిరా రెంతయు వృద్ధు
లెవ్వారు ధర్మమ నిట్లున్నవారి
క్షేమాన నష్టంబు చేకూర దెపుడు.

రాజసమూహము ధర్మకథ విని కలసి మెలసి వర్ధింపసాగెను. శాస్త రః ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను." ఆ సమయమున ఆ వనఖండములో సంఘటన చూచిన వనదేవత నేనే."

౪౭౬. జవనహంస జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు "దళహాకమ్మ సుత్తంతమును" గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

భగవాను డిట్లనెను: "భిక్షువులారా, దృఢకాయులు, సిద్ధహస్తులు అగు నలుగురు ధానుష్కులు నాలుగుదిక్కులకు తిరిగి నిలిచి యుందురు. ఈ నలుగురు విలుకాండ్రు విడిచిన బాణములు నేలమీద పడుటకు పూర్వమే వానిని గైకొని పోవుదును" అని ఒకానొకడు వచ్చి చెప్పినా డనుకొనుడు. భిక్షువులారా, అతడు గతి కలవాడు, అగతికుడు కానివాడు అని చెప్పుట అనావశ్యకము కాదందురా ?" "భన్తే, చిత్తము." "భిక్షువులారా. అతనికి గల గమనము సూర్యచంద్రుల గతికన్న శీఘ్రతరము. భిక్షువులారా, అతనిగతి దేవతలగతికన్న శీఘ్రతరము. ఈ గతుల కన్న ఆయుస్సంస్కారముల క్షయగతి శీఘ్రతరము. కావున భిక్షువులారా, అప్రమత్తులై యీ విషయము గ్రహింపవలెను."

దీనినిగూర్చి మరునాడు ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండెను. "ఓహో బుద్ధులమహిమ. ఆయుష్మంతులారా, శాస్త తన బుద్ధభూమికపై నిలిచి ఈ ప్రాణుల ఆయుస్సంస్కారములు తుచ్ఛములు, దుర్బలము లనియు నిరూపించినాడు. పృథగ్జను లయిన భిక్షువు లదరిపోయినారు" అనుచుండిరి. శాస్త యచటికి పోయి, విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, యిం దాశ్చర్యము లేదు. సర్వజ్ఞుడ నయి నేను ఆయుస్సంస్కారముల తుచ్ఛత్వమును తెలిపి భిక్షువులను సంవేగయుక్తులను జేసి, ధర్మోపదేశము కావించుట యిప్పుడే కాదు, పూర్వకాలమునగూడ అహేతుక హంసయోనిలో జన్మించి ఆయుస్సంస్కారముల తుచ్ఛతను వారాణసీ నరేశుడు మొదలుకొని సమస్తరాజ్యపరిషత్తునకును తెలిపి సంవేగయుక్తము చేసి ధర్మోపదేశము కావించితిని" అని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు జవనహంస కడుపున బుట్టి తొమ్మిదివేల హంసలతో చిత్రకూట పర్వతముమీద నివసించుచుండెను. ఒకనాడు తక్కినహంసలతో కూడి జంబూద్వీపమున ఒకానొకసరోవర తీరమున స్వయముగా పడి మొలిచిన శాలిధాన్యము తిని రెక్కలు విప్పి అల్భటముతో వారాణసీ నగరము మీదుగా మందగతితో ఆనంద పూర్వకముగా చిత్రకూటమునకు ఆ హంసము పోవుచుండగా వారాణసీ ప్రభువు ఆ హంసను చూచి "ఇదియును నావలెనే రాజు కానోపును," అని యోచించి మంత్రులతో చెప్పి దానియెడ స్నేహముత్పన్నము కాగా గంధమాల్య విలేపనాదులు తెప్పించి ఆకసమున బోధిసత్త్వుడు కానవచ్చినంతనే వాద్యములు అన్నియు మ్రోగింప నాన తిచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు తనకు సత్కారము జరుగుట చూచి తన హంసలతో "రాజు ఈ విధముగా నన్ను సత్కరించి, నావలన ఏమి కోరునో?" అనెను.

"దేవా, ఆయన మీతో మైత్రి నెరప గోరుచున్నాడు."

"అగుచో రాజుతో మనము మైత్రి నెరపుదముగాక!"

ఈ విధముగా హంస రాజుతో స్నేహము చేసి వెడలిపోయెను. ఆవల నొకనాడు రాజు ఉద్యానమునకు పోయినప్పుడు హంస అనూతప్త సరోవరమునకు పోయి ఒకరెక్కతో నీరు రెండవ రెక్కతో చందనచూర్ణము తెచ్చి రాజుపై నీరము పోసి చందనచూర్ణము చల్లి అందరు చూచుచుండగా తన సహచరులతో లేచి ఆకాశ మార్గమున చిత్రకూటమునకు పోయెను. నాటినుండి రాజు బోధిసత్త్వుని చూచు కోరికతో నేడు నామిత్ర నరుదెంచు నని ప్రతీక్ష చేయుచుండెను రెండు హంస శాబకములు సూర్యునివెంట పరుగెత్తుటకై యోచించి బోధిసత్త్వునికడకు వచ్చి "తాతా, మేము సూర్యుని వెంట పరుగువారుదుము, యోచన చెప్పు" మనెను.

"బాబూ, సూర్యగతి చురుకైనది. సూర్యునివెంట పరుగువార లేరు. త్రోవలో మరణింతురు. కావున పోవలదు" అని చెప్పినను, రెండుమూడు సారులు అవి అనతి వేడినను, ఆయన నిషేధించినాడు. అవి అభిమానను త్తములై నిజబల మెరుగక బోధిసత్త్వునితో చెప్పకుండగనే సూర్యునివెంట పరుగువార నిశ్చయించి తెల్లవారకముందే యుగంధరపర్వతము మీదికి చేరినవి. బోధిసత్త్వుడు వానిని కానక అవి యెచటికి పోయిన వని ప్రశ్న చేసెను. వానివృత్తాంతము తెలిసినపిదప

ఆయన "అవి సూర్యుని వెంట పరుగుపార నేరవు. మార్గమధ్యమున వినాశము పొందును. కావున వానిని రక్షింపవలె" ననుకొని తానుకూడ యుగంధర పర్వతముమీది శిఖరమున కూరుచుండెను. సూర్యోదయ మైనంతనే హంసపోతకము లెగిరి సూర్యునివెంట పరుగుపార నారంభించెను. బోధిసత్త్వుడు కూడ వారివెంట నెగురుచుండెను. చిన్నది పూర్వాహ్ణమున అలసట చెందెను. ఆ పిట్ట రెక్కలు వేడెక్కి అగ్ని పెట్టిన ట్లుండెను. అది బోధిసత్త్వునితో, ఎగురలేకున్నా ననెను. బోధిసత్త్వుడు నవ్వుచు 'భయపడ వలదు. నీకు ప్రాణభయము లేదు' అని తన రెక్కలు కప్పి ఓదార్చి చిత్రకూటమునకు గొనిపోయి హంసలనడుమ చేర్చెను. బోధిసత్త్వుడు మరల నెగిరి రెండవ హంసపోతకమువెంట జనెను. అది ఇంచు మించు మధ్యాహ్నమువరకు సూర్యునివెంట నెగురుచు అలసిపోయెను. దాని రెక్కలలో చిచ్చు పెట్టిన ట్లుండెను. అది నే నెగురలే నని చెప్పగా బోధిసత్త్వుడు వెనుకటివలెనే పలికి ఓదార్చి రెక్కలు కప్పి చిత్రకూటపర్వతమున దింపెను. అప్పుడు సూర్యుడు ఆకాశమధ్యమున చేరియుండెను. నేడు నా శరీరబలము పరీక్షించుకొన వలె నని యోచించి బోధిసత్త్వుడు ఒక్కయెగురున యుగంధర పర్వతశిఖరము చేరి అక్కడనుండి ఒక్కయెగురున సూర్యుని సమీపించి కొద్దితడవు ముందు కొద్ది తడవు వెనుకను ఎగిరి "సూర్యుని వెంట పరుగుపారుట నిష్ప్రయోజనము. ఇయ్యది అవిచార పరిణామము, దీనివలన నాకేమి లాభము? నేను వారాణసి చేరి నామిత్ర మైనరాజుకు అర్థధర్మయుక్త మగుకథ చెప్పెద" ననుకొని సూర్యుడు ఆకాశ మధ్యమునం దుండగనే చక్రవాకము రః కొననుండి ఆ కొనవరకు నెగిరి వేగము తగ్గించి జంబూద్వీపముపై ఒక్కుమ్మడి ప్రదక్షిణము చేసి వారాణసి చేరెను. నగర హంసములన్నియు పండ్రెండు యోజనములవరకు సందు లేకుండ వ్యాపించిన ట్లుండెను. బోధిసత్త్వుడు క్రమముగా వేగము తగ్గింపగా ఆకసమున సందులు కనబడ జొచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు వేగము తగ్గించి ఆకసమునుండి క్రిందికి మరలి వచ్చి గవాక్షముకడ నిలిచెను. రాజు నా మిత్రుడు వచ్చినా డని గ్రహించి ప్రసన్నచిత్తుడై హంస కూరుచుండుటకై బంగరు పీఠము వేసి "మిత్రమా, రమ్ము ఇచట కూర్చుండు" మని రః గాథ పలికెను :

హంసమా, యిటు కూరుచుండుము,
హర్ష మాయెను నిన్ను జూడగ
స్వామి, ఆజ్ఞాపింపు మిచ్చటి
సంభృతార్థములన్.

బోధిసత్త్వుడు స్వర్ణపీఠముపై కూర్చుండెను. శతపాక సహస్రపాకములు వేసిననూనె హంసరెక్కలకు రాయించి స్వర్ణస్థాలిలో తేనె, పేలాలు వేసి, శర్కరతోపాటు రాజు హంసకు త్రాగ నిచ్చి మధురముగా సత్కరించి "మిత్రమా, నీవు ఒంటిగా వచ్చినావు? ఎచ్చటినుండి రాక?" అనెను. హంస సవిస్తరముగా సమాచారము తెలిపెను. రాజు "మిత్రమా, నన్నుగూడ సూర్యునివెంట పరుగు తీయింపుము" అని రాజడిగెను.

"మహారాజా, సూర్యునిగతి చూడ వీలుపడదు."

"సూర్యునితో కలిసి పరుగు చూపగలవా?"

"మంచిది. మహారాజా, చూపగలను. గురితప్పని విలుకాండ్రను సమావేశపరపుము."

రాజు అట్లే చేయించెను. బోధిసత్త్వుడు నలుగురు విలుకాండ్రను తీసికొని రాజభవనమునుండి దిగి ప్రాంగణమున రాతికంబమును పాతించి తనమెడకు ఘంట కట్టించి స్తంభముమీద కూర్చుండెను. నలువురు విలుకాండ్రను రాతికంబములు అవలంబనములుగా నాలుగువైపుల ముఖములు త్రిప్పించి నిలిపి, "మహారాజా, ఈ నలుగురు ధానుష్కులు ఒక్కసారిగా నలుదిక్కులకు బాణములు విడువవలెను. అవి నేలపై రాలుటకు పూర్వమే వానిని నేను తెచ్చి వారిచరణములకడ నుంతును. నేను బాణములు కొనివచ్చు విషయము ఘంటానాదమువలన తెలిసికొందురు గాక. నేను మాత్రము కనబడను" అని పలికెను. వారు ఒక్కమారుగా విడిచిన బాణములను హంస కొనివచ్చి వారిచరణములకడ నుంచి పోయి, రాతికంబముపై కూర్చుండి "మహారాజా, నా వేగము చూచితివా? ఈ వేగము ఉత్తమము కాదు, మధ్యమము కాదు, సామాన్యశ్రేణిలోనిది. మహారాజా, మా వేగము ఈ గతిలో నుండును" అని పలికెను.

"మిత్రమా, నీవేగముకంటె శీఘ్రతర వేగముకూడ గలదా?"

"కలదు మహారాజా, నా శ్రేష్ఠవేగముకంటె లక్షగుణముల వేగముతో ఈ ప్రాణుల ఆయుఃప్రమాణము క్షయము నొందుచున్నది, తరిగిపోవుచున్నది, వినాశము పొందుచున్నది."

ఈ ప్రకారముగా ఆయన రూపధర్మముల క్షణికనిరోధము వివరించెను. రాజు బోధిసత్త్వునివాక్కులు విన్నంతనే మరణభయముచెంది, సంబాళించుకొనలేక

నేలపై బడెను. జనులు బెదరిపోయిరి. రాజుముఖముపై నీరు చల్లి ఆయనకు చైతన్యము తెప్పించిరి. బోధిసత్త్వుడు ఆయన కుపదేశ మిచ్చుచు "మహారాజా, భయపడవలదు. మరణానుస్మృతిని భావింపుము. ధర్మాచరణము చేయుము. దానము లిచ్చుచు పుణ్యకర్మలు చేయుచు అప్రమత్తుడవు కమ్ము" అనెను. రాజు "స్వామీ, మీవంటిజ్ఞాని, ఆచార్యుడు లేకుండ నే నుండజాలను. చిత్రకూట పర్వతము విడిచి నాకు ధర్మోపదేశ మిచ్చుచు ఉపదేశాచార్యులుగా నిచటనే నిలువు" దని ప్రార్థించుచు ఈ గాథలు పలికెను :

వినుటచే ప్రియు లగుదు రెందరో
వీక్షణంబున ప్రీతి పోవును
వీక్షణ శ్రవణముల కొందరు
ప్రీతిభాజనులు.

నీకు నాపై ప్రీతి కలదా
నిజముగా నను గాంచు పిమ్మట
కలదు నీయెడ నాకు మాత్రము
గాటముగ ప్రీతి.

నిలవవలె ప్రియదర్శనా, నా
నికటమున నిక హంసరాజా !

బోధిసత్త్వుడు ఇట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను ;

నిత్యసత్కారాల నీమందిరమున
నిలుతునే, నై నను నీ వొక్కనాడు
మద్యపానమ్మున మత్తుడ వగుచు
హంసరాజును వండు డనవచ్చు సుమ్మీ.

అపుడు రాజు మద్యపానము చేయనని ప్రతిజ్ఞ చేయుచు ఈ గాథ పలికెను ;

నీకన్న నన్నపానీయమ్ము లెవ్వి
ప్రియతరంబులో వాని విడిచి పెట్టెదను
ప్రతిన సుమీ ! సురాపానంబు చేయ
కుండెడి యందాక నుండుమీ యిచట.

అంతట బోధిసత్త్వుడీగాథలు పలికెను :

గ్రహియింపవచ్చు సృగాలయాక్కలను,
తెలిసికోవచ్చును పులుగులయాక్క
కాని దుర్జ్ఞేయంబు మానవయాక్క

తాలుత మంచిమనస్సుతో నన్యజనుని
జ్ఞాతిగా మిత్రుగా సఖునిగా జూచు
వాడె యావల మారి వైరి యైపోవు.

మనసు కలిసినట్టి మానిసి దూర
వర్తి యైన సమీపవర్తిగా నుండు;
మనసు కలియనట్టి మానిసి నికట
వర్తియైనను దూరవర్తియే యగును.

సన్నిధియందు ప్రసన్నచిత్తుండు
ఉదధి కావల గూడ నుండు నారీతి
సన్నిధియంద ప్రసన్నచిత్తుండు
ఉదధి కావలగూడ నుండు నారీతి.

శత్రువు లగువారు సవిధమం దున్న
నస్తవమ్ముగ దూరవర్తులు రాజ !
దూరమం దున్న మిత్రులుగూడ రాజ,
మనసులో దగ్గర మసలిన వారె.

అంజలి పుటియుంచి యాచించుచున్న
పరిజనతుల్యుల ప్రార్థనగూడ
వినని పక్షంబున నిన్నపం బాకసె
ఎడ నెడ దర్శన మీయంగ వలయు.

అప్పుడు రాజిట్లనెను ;

చిరకాలసన్నిధి చేతను ప్రియులు
అప్రియు లయిపోవు టబ్బురం బగునె ?

నీకు న ప్రియులము కాకపూర్వంబె
ఆమంత్రణము చేసి అడుగుచున్నాము.

బోధిసత్త్వు డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను :

రాజ, యిట్టులు విహారము చేయునెడల
ఉభయుల కాపద యొదవద యేని
దివసంబు రేయియు తిరిగినయంత
అగును గాక పరస్పరాలోకనంబు.

ఈ విధముగా బోధిసత్త్వుడు రాజు కుపదేశ మిచ్చి చిత్రకూటమునకే పోయెను.

శాస్త ధర్మము తెలిపి "భిక్షువులారా, ఈ ప్రకారముగా పూర్వకాలము పక్షిజాతిలో పుట్టియు నేను ఆయుస్సంస్కారముల దౌర్బల్యమును నిర్దేశించి ధర్మోపదేశ మిచ్చితి" నని జాతకము సరిపోల్చెను.

"ఆ సమయమున రాజు ఆనందుడు; చిన్నహంసపోతము మౌద్గల్యాయనుడు; విచలుడు సారిపుత్రుడు: శేషహంససమూహము బుద్ధపరిషత్తు; జవనహంస నేనే."

O

477. క్షుద్రనారద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచున్నపుడు 'స్థూలకుమారి' పై ఆసక్తుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకకుటుంబి ఇంటిలో పదునారు సంవత్సరముల చక్కని ఆడ పిల్ల కలదు. ఎవరును ఆమెను పెండ్లియాడుటకు ఇచ్ఛగించలేదు. ఆమె తల్లి "నా బిడ్డ పెద్దదియగుచున్నది. దీనిని నెవరును పెండ్లి యాడుట లేదు. మాంసపు ముక్కతో (ఎర) చేప గాలమున పడునట్లు శాక్యభిక్షువు నెవరి నైన దీనిద్వారా ప్రలోభపెట్టి అతనిని గృహస్థును చేసి అతని తోడ్పాటుతో జీవిక గడపదను" అని తలపోసెను. ఆ సమయమున శ్రావస్తి నివాసి యగు నొకయువకుడు బుద్ధశాసనమునెడ భక్తితో ప్రవ్రజించి యుండెను. అతడు ఉపసంపదనుండి నియమపాలన చేయుకోరిక వీడి అలసుడై విలాసపురుషుడుగా నుండ జొచ్చెను.

మహా ఉపాసిక ఇంటిలో యవాగు, అన్యఖాద్య పదార్థములు కూడ సిద్ధము చేసి ద్వారమున నిలుచుండి సందువెంట వచ్చు భిక్షువులలో ఎవ రైన నోటితీపికి వశీభూతు డగునేమో అని చూచుచుండెను. అందు చాలమంది అనుయాయులతో పోవుచున్నను త్రిపిటక అభిధమ్మ వినయధరులలో ఒకడును ఇందులకు పనికి వచ్చువాడు కావబడ లేదు. వారివెనుక పోవుచు మధుర ధర్మ కథకులు, నిర్మలాకాశసదృశులు, పిండపాతికులు అగుభిక్షువులలో గూడ తనకు తగినవాడు లభింపలేదు. ఆవల ఒకానొకవ్యక్తి కానవచ్చినాడు. అతడు కన్నులకు బైట కూడ అంజనము పూసికొని యున్నాడు. అతని వెంట్రుకలు చిక్కనివి. పట్టుబట్ట కప్పుకొని యున్నాడు. చీవరము పిక్కవరకు కట్టినాడు. మణివర్ణపాత్రిక పట్టుకొని యున్నాడు. మనోహర మైనఛత్రము ధరించినాడు. అతనిశరీరము దృఢముగా నున్నది. ఆమె అతనిని చూచి తనలో "ఇతనిని వలలో వేసికొనవచ్చు" నని తలచి అతని భిక్షాపాత్ర తీసికొని "భన్తే, దయచేయు" డని అతనిని ఇంటిలోనికి గొనిపోయి కూర్చుండ బెట్టి యవాగు మొద లగునవి వడ్డించి, భోజనానంతరము "భన్తే,

ఇక ఇక్కడికే వచ్చుచుండుడు" అని అర్థించెను. నాటినుండి అతడచ్చటికే పోవుచు క్రమముగా విశ్వాసపాత్రు డయ్యెను.

ఒకనాడు మహా-ఉపాసిక ఇతనితో "ఈ యింట అనుభవించుటకు ధన మున్నది. కాని నిర్వహించుటకు తగినపుత్రుడు గాని, యువకుడు గాని లేడు" అనెను. ఈమె ఇట్లు పలుకుచున్న దేమని ఆతనిమనసులో జిజ్ఞాస కలిగెను. తల్లి కుమారితో "నీవు ఇతనిని ప్రలోభపెట్టి వశవర్తిని చేసికొ" మ్మని చెప్పగా ఆబాల వేషధారణము చేసి స్త్రీల కుండు హావభావములు చూపుచు ప్రలోభ పెట్టసాగెను. స్థూలకుమారి లావుగా నున్నదా, సన్నగా నున్నదా అను ప్రశ్న లేదు. పంచకామ భోగముల స్థూలత్వము వలన ఆమెకు స్థూలకుమారి యనుపేరు వచ్చెను. ఆయువకుడు కామమునకు వశీభూతుడై "ఇపుడు నేను బుద్ధశాసనమున ప్రతిష్ఠితుడను కాలేకున్నా" నని యెంచి విహారము చేరి పాత్రము చీవరము అచట సమర్పించి ఆచార్య-ఉపాధ్యాయులతో "నేను ఉద్విగ్నచిత్తుడ నైనాను" అని చెప్పగా వారతనిని శాస్తకడకు గొనిపోయి, "భన్తే, ఈత డుద్విగ్నచిత్తు డైనాడు" అని విన్నవించిరి. "భిక్షూ, నీవు సత్యముగా ఉద్విగ్న చిత్తుడ వైనావా ?" అని భగవాను డడుగగా అతడు "భన్తే, సత్యమే" అనెను.

"ఎవరివలన ?"

"భన్తే, స్థూలకుమారివలన."

"భిక్షూ, పూర్వజన్మములో కూడ నీవు అరణ్యవాసము చేయుచున్నపుడామె నీ బ్రహ్మచర్యము నాశనము చేసి అనర్థము కలిగించినది నీవు మరల ఆమెకై ఏల ఉద్విగ్నచిత్తుడ వౌదువు ?"

భిక్షువులు ప్రార్థించినపిదప భగవాన్ పూర్వజన్మకథ చెప్పెను :

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో ఐశ్వర్యవంతుడైన ఒకానొక బ్రాహ్మణుని యింట పుట్టి, విద్యలు నేర్చి కుటుంబమును పోషించుచుండెను. ఆతనిభార్య పుత్రుని కని మరణింపగా ఆతడు "నా ప్రియభార్య కడకు మృత్యువు వచ్చుటకు లజ్జింప లేదు. నాకడకు వచ్చుటకు కూడ లజ్జింపదు. ఇంటనుండి నే నేమి చేయుదును ! ప్రవ

జింపను'' అని చింతించి కామభోగ జీవనము విడనాడి, కుమారుని గైకొని హిమాలయమునకు జని ఋషిప్రవ్రజ్య చేసి ధ్యాన - అభిజ్ఞా లాభము పొంది, అరణ్యమున కందమూలాదులు భుజించుచు నివసింప జొచ్చెను.

ఆ సమయమున సీమాంతమున నున్న జనపదమునకు చోరులువచ్చి గ్రామము దోచుకొని, జనులను బానిసలను చేసికొని, వారలనె త్రిప్పి సామానులెత్తి వెడలి పోయిరి. వారిలో మోసము చేయ గల సుందరకుమారి ఒకతె యుండెను. ఆమె ఏదోవిధముగా తప్పించుకొని పోదలచి, "స్వామీ, శౌచము చేయవలెను'' అని కొంచెము వెనుకకు తగ్గి ఆవల చోరులను మోసగించి పలాయనము చేసెను. ఆమె అడవిలో తిరుగుచు, పూర్వాహ్ణ సమయమున బోధిసత్త్వుడు తనకుమారుని ఆశ్రమమున విడిచి కందమూల ఫలాదులు కొనివచ్చుటకు పోయినపుడు ఆశ్రమముచేరి ఋషికుమారుని ప్రలోభ పెట్టి వశవర్తిని చేసికొనెను. "నీవు అరణ్యమున నుండుటచే లాభ మేమి? పట్టణమునకు పోవుదము రమ్ము. అక్కడ సుఖపడుటకు అన్ని వస్తువు లుండును'' అని ఆమె చెప్పగా ఆతడు మంచి దని "మా నాయన కంద మూల ఫలాదులు తెచ్చుటకు అడవిలోనికి పోయినాడు. ఆయనను కలుసుకొని అవల మనముకలసి వెడలుదము'' అనిపలికెను. "ఈకుర్రవానికి ఏమియు తెలియదు. ఈతనితండ్రి వార్ధకమున ప్రవ్రజించి యుండును. ఆయన వచ్చి నీ విచ్చట ఏమి చేయుచున్నావు? అని నన్ను తన్ని కాలుపట్టి ఈడ్చి అడవిలో త్రోసివేయ వచ్చును. ఆయన రాకపూర్వమే పలాయనము చేయవలెను'' అనుకొని "నేను ముందుముందు నడుచుచుందును. నీవు వెనువెంటనే వచ్చుచుండు'' మని చెప్పి, త్రోవగురుతులు తెలిపి ఆమె వెడలిపోయెను. ఆమె చనినతరువాత యువకుని చిత్తము అస్వస్థమైపోయెను. వెనుకటివలె ఏపనియు చేయజాలక తల పట్టుకొని పర్ణశాలలో విచారముతో పండుకొనెను. బోధిసత్త్వుడు పర్ణశాలకు మరలివచ్చి అడుగుజాడ కనుగొని స్త్రీపాదచిహ్నము లని గ్రహించి ఇవి ఆడుదాని అడుగులు. కుమారుని భ్రష్టుని చేసి యుండనోపు నని లోన ప్రవేశించి తెచ్చినవస్తువులు దింపి కుమారుని ప్రశ్నించుచుండగా, ఈ గాథ పలికెను :

కట్టియల్ కొట్టవు, పట్టవు జలము
నిప్పు చేయవు, మరి నింగిచూచుచును
ఎందో తలంచవు మందుని భంగి.

అతడు తండ్రివాక్కులు విని లేచి ప్రణామము చేసి అరణ్యమున నివసింప తన కిచ్ఛ లే దని నివేదించుచు నీ గాథ పలికెను :

వనవాసముమీద వాంఛ పోయినది.
కాశ్యపా. యిచ్చట కష్టంబు మిగుల;
జనవాసమునకు జన బుద్ధి పుట్టె.

ఏజనపదమున కేగుదు నచటి
సదాచారముల్ నేర్చునట్టులు నేను
ధర్మోపదేశంబు దయచేయు వలయు.

బోధిసత్త్వుడు నీకు మంచి దేశాచారము చూపెద నని యీ గాథలు పలికెను:

కందమూలఫలాదికమ్ము కాననము,
వదలి గ్రామనివాస వాంఛయే యున్న
అనుసరించెడి ధర్మ మచటిది వినుము.

చేయగూడదు విషసేవన మెపుడు
వర్జింపవలెను ప్రపాతసన్నిధిని
పంకములో జిక్కువడ రాదు, మెలగు
జాగరూకతతోడ సర్పంబువోలె.

తపస్వికుమారుడు ఈ సంక్షిప్త కథనములోని యర్థము గ్రహింపక పోవుటను కారణ మి ట్లడిగెను :

విషమువోలె, ప్రపాతవిధమున పంక
మట్టు లాశీవిషమట్టులు వేని
బ్రహ్మచారి గ్రహింపవలయునో చెపుమ.

అతడు దానికి వ్యాఖ్య ఇట్లు పలికెను :

వారటా, సుర యను నామంబు కలుగు
మాసవంబు మనోజ్ఞమైనది మిగుల
పరిమళ సుందర స్వాదిష్ఠ రసము
బ్రహ్మచర్యమునకు ప్రబలవిషంబు.

స్త్రీమత్తు డగువాని జేయు ప్రమత్తు,
దాఁపివేయుచునుండు యువకచిత్తముల
వాతూలపుంజమున్ వాయువుపోలె
బ్రహ్మచర్యమున ప్రపాత మయ్యెదియె.

నారదా, లాభసత్కారముల్ యశము
అన్యదేహములయం దాదరణంబు
బ్రహ్మచర్యమునకు పంకతుల్యములు.

రాజులున్నారు నారద, లోకమందు
శస్త్రభాగులు మహైశ్వర్యంబు గల్గు
వారి కీవు సమీపవర్తి కారాదు;
బ్రహ్మచర్యమున కవ్వారుసర్పములు.

భోజనమ్మునకున్నె పోయెడివేళ
సముచితస్థానముల్ చక్కగా దెలిసి
భిక్షాటనమునకు వెడలుట మేలు.

పరకులంబున నన్నపానీయములను
మెండుగా సేవింపకుండుట మేలు;
తలపరా దచ్చటి తరుణులరూపు.

పానగోష్ఠికి, దుష్టపరిషత్తునకును
వెండిబంగారాల విక్రయశాల
లకును దూరముగా మెలంగుట మేలు
శకటమ్ము విషమదేశములకు బోలె.

తండ్రి చెప్పకుండగనే కుమారునకు తెలివి వచ్చి "నాయనా, నేను పట్టణమునకై పోవను" అనెను. తండ్రి యువకునకు మైత్రీభావనాదికము ఉపదేశించెను. కుమారుడు ఉపదేశానుసారముగా నడుచుకొనుచు త్వరలోనే ధ్యాన - అభిజ్ఞాదులు పొందెను. ఆవల ఉభయులును ధ్యానారూఢులై బ్రహ్మలోకమున జన్మించిరి.

శాస్త ఇట్లు చెప్పి జాతకములు సరిపోల్చెను; "ఆనాటికుమారి ఇప్పటి స్థూలకుమారి; ఆనాటికుమారుడు ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువు; తండ్రి నేనే."

X

8. ధూత్వ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు తన ప్రజ్ఞాప్రశంస విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండెను. "ఆయుష్మంతులారా, దశబలధారి ఉపాయకుశలత కనుగొనుడు. నందకులపుత్రులకు అచ్చరలను చూపి అర్హత్వ మొసగెను. క్షుద్రపన్థకునకు వస్త్రఖండ మిచ్చి ప్రతిసంవిత్తుతో పాటు అర్హత్వము కూడ అనుగ్రహించెను. కుమారపుత్రునకు పద్మము చూపి అర్హత్తుని చేసెను. ఈ ప్రకారముగా వివిధోపాయములచే ప్రాణుల కుపదేశము చేసెను" అనుచుండిరి. శాస్త అచ్చటి కరుదెంచి విషయము గ్రహించి "భిక్షువులారా, తథాగతుడు ఇప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ ఉపాయకుశలుడై యుండెను" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముచేయుచుండగా జనపదము జనరహితమై పోయెను. రాజు పీడించి జనపదమునుండి ధనము లాగి యుండెను. ఆ సమయమున బోధిసత్త్వుడు కాశీగ్రామమున బ్రాహ్మణకులమున పుట్టి పెరిగి పెద్దవాడై నపిమ్మట తక్షశిల చేరి, ఆవల ధర్మానుసారముగా భిక్షాటనము చేసి ఆచార్యునకు ధనము తెచ్చియిత్తు నని సంకల్పించి విద్యారంభము చేసెను. విద్యసమాప్తి అయినపిదప ఆతడు భక్తితో "ఆచార్యదేవా, గురుదక్షిణ తెచ్చియిత్తు" నని సెలవు పుచ్చుకొని జనపదమున పర్యటించి ధర్మానుసారముగా ఏడునిష్కములు సంపాదించి ఆచార్యునకు ఇత్తునని తలపెట్టెను. ఆతడు ప్రయాణము చేయుచు త్రోవలో గంగ అడ్డురాగా దాటుటకై నౌక ఎక్కెను. నౌక ఇటు నటు ఊగుచుండుటచే అతనిచేతిలోని బంగారునాణెములు నీట బడిపోయెను. "జనపదమున స్వర్ణము లభించుట మహాకష్టము. గురుదక్షిణ మరల సంపాదించుట కష్టము. నేను గంగాతటమున కూరుచుండి ఉపవసించెదను. నే నిట్లు నిరాహార దీక్షలో నున్నట్లు క్రమముగా రాజునకు తెలియును. అప్పుడు రాజు అమాత్యులను పంపును. నేను వారితో మాటాడను. అప్పుడు రాజు రానే వచ్చును. ఈ విధముగా

రాజు వలన గురుదక్షిణ లభించును" అని యతడు యోచించి గంగాతటమున ఉత్తరీయము దాల్చి, యజ్ఞోపవీతము కనబడునట్లు చేసి, వెండిఫలకము వంటి ఇసుకలో బంగరుప్రతిమవలె కూరుచుండెను. ఆతడు నిరాహారదీక్షలో నుండుట లోకులు గమనించి ఏల కూర్చుంటి వని యడిగినను సమాధాన మతడు చెప్పలేదు. మరునాడు ద్వార గ్రామవాసులు ఈ వార్త విని అచటికి బోయి ప్రశ్నించినను ఆతడు బదులు పలుకలేదు. వారాతనికష్టము చూచి విచారముతో వెడలిపోయిరి. మూడవనాడు నగరవాసులును, నాల్గవనాడు నగరములోని ఐశ్వర్యవంతులును, ఐదవనాడు రాజ్యపారిషదులును, ఆరవనాడు రాజు పంపిన అమాత్యులును వచ్చిరి. ఆతడు వారితో మాటాడలేదు. ఏడవనాడు రాజు భయముతో ఆతని కడకు బోయి ప్రశ్నించునప్డె ఈ గాథలు పలికెను :

ధ్యానములు చేయుచు గంగా
తటమున గూర్చున్న విప్ర,
నేను పంపినట్టి దూత
ని న్నడిగిన యపుడు గూడ
బదులు చెప్పవైతివి, నీ
బాధ గుప్తమని తలంతు.

బోధిసత్త్వుడు విని "మహారాజా, నాకష్టమును దూరీకరింప గలవారితో చెప్పవలె నను కోరికతో అన్యులకు చెప్పలే" దని ఈ గాథలు పలికెను :

కాశీనరేశ్వరా, కష్ట మెవ్వండు
తొలగించునో వానితో చెప్పవచ్చు
వచ్చిన, బాధానివారణోపాయ
మెవ్వండు సూచించు నవ్వానితోడ
తప్పక నిజపీడ చెప్పుకోవచ్చు
గ్రహియింప వచ్చు మృగాల వాక్కులను
తెలిసికోవచ్చును పులుగులవాక్కు :
కాని దుర్జ్ఞేయంబు మానవ వాక్కు,
తొలుత మంచిమనస్సుతో నన్యజనుని
జ్ఞాతిగా మిత్రుగా సఖునిగా జూచు
వాడె యావల మారి వైరిగా పోవు.

అడుగ కున్నను నెవ్వ, రసమయంబునను
ఎవ్వాండు నిజబాధ నెరిగించు వాని
కాతని శత్రువుల్ హర్ష మొందుదురు
కాని హితైషులు కష్ట మొందుదురు.

అది మంచిసమయమే యైనచో నెదుటి
నరుడు సమానమనస్కుడు, బుద్ధి
మంతుడే యైనచో, మధురార్థవంత
వాక్కులు రానీయ వచ్చును నోట.

ఇది యయుక్తము లోకహితమున కనుచు
తెలిసికొన్నప్పుడు ధీరుండు స్వీయ
బాధను సహియింప వలయు నొంటరిగ.
హ్రీ భయ సత్యంబు నెడదలో నిలిపి.

ఈ ప్రకారముగా రాజున కుపదేశ మిచ్చి తనగురుదక్షిణ విషయమై వ్యక్తీకరించువాడై బోధిసత్త్వు డీగాథలు పలికెను :

గురుదక్షిణార్థినై క్రమ్మరినాను
నేను మహారాజ, నిగమమ్ములందు,
రాజధానీ నగరమ్ముల, వివిధ
రాష్ట్రమ్ములందును; రాజపురుషులు
సంసారులును, మహాశాల విప్రులును
ఇచ్చిన వన్నియు నాకు బంగారు
నికషమ్ము లవి లేవు నేడు నరేశ !
అదియె చింతాహేతు వైనది నాకు.

మిరంపుదూత మహారాజ, నన్ను
చింతావిముక్తుని చేయలే డన్న
భావన నతనితో భాషింపనైతి.

చింతావిముక్తుని చేయంగ నేర్తు
వీవు నన్నని తోచు హేతువువలన
భాషించితిని మహాప్రభువ, నీతోన.

రాజు ఆయనధార్మిక వాక్కులు విని "బ్రాహ్మణా! త్వరా; చింతింపకుము. నీగురుదక్షిణ నే నిత్తును" అని ద్విగుణముగా ధన మిచ్చెను.

ఈ యభిప్రాయము వ్యక్తీకరించుగాథ శాస్త పలికెను:

విప్రునియెడలను సుప్రసన్నతను
గాంచుచు నంతట కాశీవిభుండు
బంగారునిష్కముల్ పదునాలు గిచ్చె.

బోధిసత్త్వుడు రాజున కుపదేశ మిచ్చి, ఆచార్యునకు గురుదక్షిణ యిచ్చి దానాదిపుణ్యకార్యములు చేసెను. రాజు ఆయన ఉపదేశానుసారముగా ప్రవర్తించుచు ధర్మపాలనము చేయుచుండెను. కాలక్రమమున ఇరువురును కర్మానుసారముగా గతించిరి.

శాస్త ధర్మబోధ చేసి, "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ తథాగతుడు ఉపాయకుశలుడై యుండెను" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. "ఆ కాలమున రాజు ఆనందుడు; ఆచార్యుడు సారిపుత్రుడు; బ్రాహ్మణ యువకుడు నేనే."

::

౪౭౯. కాలింగబోధి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు ఆనందస్థవిరుని మూలమున మహాబోధికి జరిగినపూజను గురించి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

తథాగతుడు శిక్షణకోరు సంఘహితమునకై జనపదములలో పర్యటనార్థము వెడలిపోయిన పిదప శ్రావస్తివాసులు జేతవనమునకు పోయి వేరొక పూజాస్థానము కానక తాము కొనిపోయిన గంధమాల్యాదులను గంధకుటీద్వారమున పడవైచి పోవుచుండిరి. వారికి దీనివలన ప్రసన్నత కలుగుచుండెను. ఈ విషయము తెలిసి అనాథపిండికుడు తథాగతుని పునరాగమనానంతరము ఆనందస్థవిరుని కడకు పోయి "భన్తే, తథాగతుడు పర్యటనార్థము పోయినపిదప ఈ విహారమునెడ శ్రద్ధ తగ్గినది. లోకులు గంధమాల్యాదు లుంచుటకు పూజాస్థానము తెలియలేదు; భన్తే, మీరు తథాగతునితో ఈ విషయము చెప్పి పూజాస్థానమునకు అవకాశ ముండునో ఉండదో కనుగొనుడు" అని విన్నవించెను. ఆయన మంచిదని తథాగతుడు వచ్చిన పిదప "భన్తే, చైత్యము లెన్ని ?" అనెను.

"ఆనందా, మూడు,"

"భన్తే, ఏ వేవి ?"

"శారీరకము, పారిభోగికము, ఔద్దేశికము."

"భన్తే, తాము సజీవులై యుండగా చైత్యము నిర్మింపవచ్చునా ?"

"ఆనందా, శారీరకచైత్యము నిర్మించుటకు వీలు లేదు. అది బుద్ధులు పరినిర్వాణము పొందినపిమ్మటనే నిర్మింప వీలుండును. ఔద్దేశికచైత్య మవాస్తవికము కేవలము మానసికము. కాని పారిభోగికచైత్యము బుద్ధులు సజీవులై యున్నపుడును, పరినిర్వాణము పొందినపుడును చైత్య మగును.

“భన్తే, తాము పర్యటనమునకు వెడలినపిదప జేతవనవిహారము నిరాధారమై పోయినది లోకులకు పూజాస్థానము తెలియలేదు. భన్తే, మహాబోధి వృక్షమునుండి బీజములు కొనివచ్చి జేతవన ద్వారముకడ నాటెదను.”

“మంచిది అనందా, ఇట్లు చేసినచో జేతవనమున నాస్థిరనివాసము ఏర్పడినట్లుండును.”

స్థవిరుడు అనాథపిండికునకు, విశాఖకు, రాజునకు చెప్పి జేతవన ద్వారముకడ బోధివృక్షస్థాపనకై గుంట త్రవ్వించి, మహామొగ్గలాన స్థవిరునితో “భన్తే, నేను జేతవనద్వార సమీపమున బోధికి స్థాన మేర్పాటు చేయుదును. మహాబోధి నుండి ఫలములు కొనిరండు” అని చెప్పగా, ఆయన మంచిదని ఆకాశమార్గమున బోధిస్థానము చేరి, కర్రతో కొట్టకుండ, నేలపై స్వయముగా రాలిన పండ్లు చీవరమున మూట గట్టుకొని తెచ్చి యిచ్చెను. ఆనందస్థవిరుడు నేడు బోధిబీజములు నాటునని కోసలనరేశునకు వార్త పంపెను. రాజు సాయంసమయమున వైభవముతో సమస్తసామగ్రులతో వచ్చెను. అనాథపిండికుడు, విశాఖ, అన్యసాఘుజనులు కూడ విచ్చేసిరి. స్థవిరుడు మహాబోధి బీజారోపము చేయుతావున పెద్ద సువర్ణకటాహము నిలిపి అడుగున రంధ్రము చేయించి సుగంధమృత్తిక కటాహమున నింపి, గింజలు రాజు చేతి కిచ్చునాడై “మహారాజా, బోధిబీజములు మీరు చల్లు” డని చెప్పెను. రాజు “రాజ్య మెల్లపుడును మా చేతులలో నుండదు. అనాథపిండికుని చేత, ఈ కార్యము చేయింప వలె” నని తలచి బీజములు మహాశ్రేష్ఠిచేతిలో నుంచెను. అనాథపిండికుడు సుగంధమృత్తికను కదిలించి అందు గింజల నుంచెను. అతడు బీజారోపణము చేయుచుండగనే అందరు చూచుచుండ బోధివృక్షము నాగలి కొనవలె సూటిగా ఏబదిమూరలు పైకిలేచి నిలిచెను. నాలుగువైపులను అగ్రమునను ఏబదిమూరల మహాశాఖలు ఐగు వ్యాపించినవి. అది జ్యేష్ఠవృక్ష మయ్యెను. ఎల్లరకు మహాశ్చర్య మయ్యెను. రాజు సుగంధజలముతో నిండిన ఏడువందల వెండిబంగరు ఘటములపంక్తి మహాబోధికి నలుప్రక్కల పెట్టించెను. పూర్ణకుంభములలో నీలోత్పలము లుంచిరి, రత్నమయవేదికలు ఏడు నిర్మించిరి. బంగరుపొడి కలిపినఇసుక చల్లిరి. నలుప్రక్కల ప్రాకారము లేచినది. సప్తరత్నమయ ద్వారకోష్ఠకము నిర్మించిరి. గొప్పపూజ జరిగినది. ఆనందస్థవిరుడు తథాగతుని సమీపించి “భన్తే, తాము బోధివృక్షము క్రింద ఏధ్యానము చేసితిరో లోకహితార్థము ఈ మహాబోధివృక్షము క్రింద ఆ ధ్యానము చేయు” డని విన్నవించెను.

"ఆనందా, ఏమంటివి ! నేను మహాబోధి వృక్షము క్రింద చేసినధ్యానము మరియొకచోటు సహింపనేరదు."

"భన్తే, లోకహితార్థము ఈ ప్రదేశమాహాత్మ్యానుసారముగా ఈ బోధివృక్షము క్రింద తాము ధ్యానముచేతురుగాక !"

శాస్తా అచట ధ్యానసుఖమున ఒకరాత్రి గడపెను.

స్థవిరుడు. కోసలనరేశుడు మొదలగువారికి చెప్పి, బోధిపూజ చేయించెను. ఆనందస్థవిరునివలన ఉద్భూత మైన బోధివృక్షమునకు ఆనందబోధి యను ప్రసిద్ధ నామ మేర్పడెను. ధర్మసభలో భిక్షువులు "ఆయుష్మంతులారా, ఆయుష్మాన్ ఆనందుడు తథాగతుడు సజీవుడై యుండగనే బోధి స్థాపించి మహాపూజలు చేయించెను. ఆహా, మహాస్థవిరు డెంత గుణవంతుడు!" అనుచుండగా శాస్తా అచటి కరుదెంచి "భిక్షువులారా, ఆనందుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ఉపద్వీపములతో కూడిన నాలుగు మహాద్వీపములకు లోకులను గొనిపోయి బహుసుగంధ మాల్యాదులు తెప్పించి మహాబోధి మంటపమున పూజ చేయించెను" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను,

అతీత కథ

పూర్వకాలమున కళింగరాష్ట్రమున దంతపురమున కాళింగరాజు పరిపాలన చేయుచుండెను. ఆయనకు పెద్దకాళింగుడు, చిన్నకాళింగుడు అను ఇరువురుపుత్రు లుండిరి. పెద్దకాళింగుని విషయములో జనకుని మరణానంతర మతడు రాజగు ననియు, చిన్నవాడు ఋషి ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి భిక్షాటనము చేసినను ఆయనపుత్రుడు చక్రవర్తి యగు ననియు దైవజ్ఞులు చెప్పియుండిరి. కాలక్రమమున తండ్రి మరణానంతరము పెద్దవాడు రాజు, చిన్నవాడు ఉపరాజు నయిరి. తనకుమారుడు చక్రవర్తి యగు నని, చిన్నవాడు విశేషాభిమానము వహించెను. రాజు సహనము కోల్పోయి చిన్న కాళింగుని బంధింపు మని ఒకానొకహితైషికి ఆజ్ఞ ఇచ్చెను. అతడు చని చిన్నవానితో "మిమ్ము బంధింపు మని రాజు నా కాన తిచ్చినాడు. ప్రాణములు దక్కించుకొనవలె" నని చెప్పెను. చిన్నకాళింగుడు తనముద్రను సూక్ష్మకంబళమును ఖడ్గమును హితైషియగు అమాత్యునకు చూపి "ఈ మూడువస్తువులను చూపిన నా కుమారునకు రాజ్య మీయవలెను" అని, అరణ్యమునకు జని ఋషి ప్రవ్రజ్య గైకొని నదీతీరమున రమణీయస్థానమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని నివసింపజొచ్చెను.

మద్రరాష్ట్రమున సాగల నగరమున మద్రనరేశునికి కుమారి జన్మించెను. ఆమెవిషయమున జ్యోతిష్కులు "ఈమె భిక్షాటనము చేసి జీవించును. కాని ఈమె పుత్రుడు చక్రవర్తి కాగలడు" అని భావిఫలితము చెప్పిరి. అవల జంబూద్వీపము లోని రాజులు ఈ వృత్తాంతము విని గుమిగూడి వచ్చి నగరము చుట్టు ముట్టిరి. మద్రరాజు తనలో "ఈమెను ఒకని కిచ్చితినేని తక్కినవారికి క్రోధము కలుగును" అనుకొని భార్యను, పుత్రికను వెంట బెట్టుకొని వేషములు మార్చి అరణ్యమునకు పలాయనము చేసెను. వనములో కాళింగ కుమారుని ఆశ్రమమునకు పైభాగమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ప్రవ్రజించి ఉంఛవృత్తితో జీవనము చేయుచు నివసించు చుండెను. కుమారికకు కష్టము కలుగ కుండ ఆశ్రమమున విడిచి తలిదండ్రులు ఫలమూలాదులు తెచ్చుటకై అడవిలోనికి బోవుచుందురు. వారు లేనపుడు కుమారి వివిధ పుష్పములు ప్రోగు చేసి దండ గ్రుచ్చుచుండును. అచట గంగ యొడ్డున ఆమ్రవృక్షము కలదు. వృక్షశిరము బాగుగా పెరిగి చెట్టెక్కుటకు మెట్లవలె వీలేర్పడెను. ఆమె చెట్టెక్కి ఆట లాడి పూదండలు నీటిలో విడుచుచుండెడిది. ఒక నాడు కాళింగుడు నదిలో స్నానము చేయుచుండ పుష్పదామము అతని తలకు చుట్టుకొనెను. దానిని జూచి అతడు దండ ఎట్టి స్త్రీ కట్టినది ? యువతియా, వృద్ధాంగనయా ? వృద్ధాంగన కాదు, యువతి కట్టినదే; ఈ విషయము పరీక్షింప వలెనని ఆసక్తచిత్తుడై గంగాతీరము పైభాగము చేరి అచటి ఆమ్రవృక్షముపై గీత మాలాపించు యువతిని గాంచి "భద్రే, నీపే రేమి ?" అని ప్రశ్నించెను.

"స్వామీ, నేను మానవస్త్రీని."

"అయినచో దిగుము."

"స్వామీ, దిగజాలను. నేను క్షత్రియస్త్రీని."

"భద్రే, నేను కూడ క్షత్రియుడను. దిగుము."

"స్వామీ, అన్నంతమాత్రమున ఎవరును క్షత్రియులు కాలేరు. మీరు క్షత్రియులైనచో క్షత్రియమాయ చెప్పుడు."

వారు అన్యోన్యము క్షత్రియమాయ చెప్పుకొనిరి. రాజకన్య క్రిందికి దిగినది. అంతట వారికి సహభోగ మేర్పడెను.

తలిదండ్రులు ఆశ్రమమునకు తిరిగివచ్చినపిదప ఆమె వారితో కాళింగ రాజపుత్రునితో సమావేశమునుగూర్చి విపులముగా తెలిపెను. 'వారు మంచి దని

స్వీకరించి ఆమె నాతని కిచ్చిరి. దంపతులు ప్రేమపూర్వకముగా సహవాసము చేయుచుండుటవలన రాజకన్య గర్భము ధరించెను. పదిమాసములు నిండినపిమ్మట ధాన్య, పుణ్య, లక్షణోపేతు డైన పుత్రుడు కలిగెను. బిడ్డనికి కాళింగు డని పేరు పెట్టిరి.

అతడు పెరిగిన పిదప తండ్రికడను, తాతకడను విద్యలు నేర్చెను. ఒక నాడు కాళింగుడు నక్షత్రయోగమును బట్టి తనసోదరుడు మరణించె నని తెలిసికొని కుమారునితో "నీ పెదతండ్రి పెద్దకాళింగుడు మరణించినాడు. నీవు దంతపుర మున కరిగి పరంపరాగత మగురాజ్యమును గైకొమ్ము" అని ముద్రిక, కంబళము, ఖడ్గము నాతని కిచ్చి "బాబా, దంతపుర నగరములో ఫలానివీధిలో మనహితైషి యగు అమాత్యు డున్నాడు. సంధ్యానంతరము నీవు పోయి ఈ మూడు వస్తువు లాయనకు చూపి నా పుత్రుడ వనువిషయము తెలియపరచుము. ని న్నాతడు సింహాసనమున ప్రతిష్ఠించు" నని పలికెను. కుమారుడు తలిదండ్రులకు, మాతామహికి, పితామహులకు ప్రణామము చేసి బుద్ధిబలముచే ఆకాశమార్గమున జని అమాత్యుని మంచము కడ దిగెను. "ఎవరు నీ?" వని యాతడు ప్రశ్నింపగా, చిన్న కాళింగుని పుత్రుడ నని మూడు వస్తువులను చూపెను. అమాత్యుడు రాజ్యపరిషత్తునకు తెలియజేసి నగరము నలంకరించి కుమారునిశిరముపై ఛత్రము పట్టించెను.

కాళింగ భారద్వాజు డను పురోహితుడు ఆతనికి చక్రవర్తిధర్మములు ఏడింటిని వివరించెను. రాజు వానిని పాలించుచుండెను. పూర్ణిమ ఉపవాస దినమున చక్రసరోవరమునుండి చక్రరత్నము, ఉపోసథకులమునుండి హస్తిరత్నము, వలాహక కులమునుండి అశ్వరత్నము, వైపుల్యమునుండి మణిరత్నము వచ్చినవి. స్త్రీ, గృహపతి, పరిణాయక రత్నములు ప్రకటము లయ్యెను. సమస్త చక్రవాళము నడుమ నున్న రాజ్యము పొంది ఒకనా డతడు ముప్పదియారు యోజనముల పొడవున నిలిచిన అనుయాయులను వెంట గొని కైలాసకూట సదృశ మగు శ్వేత గజము నెక్కి సంరంభముతో తలిదండ్రులకడకు జనెను. సర్వబుద్ధ సమాధిస్థాన మగు భూమధ్యబిందువు మహాబోధిమంటపము పైకి ఏనుగు పోవజాల దయ్యెను. రాజు మాటిమాటికిని ప్రేరించినను హస్తి పోవలేకుండెను.

ఈ యభిప్రాయమును ప్రకటించువాడై శాస్త ఈ గాథ పలికెను :

ధారుణి ధర్మమునాధారంబు గాను
పరిపాలనము చేయు ప్రభువు కాళింగ

చక్రవర్తి మదేభసహితుడై బోధి
మంటప సవిధంపు మహి జేరినాడు.

రాజువెంట బోవుచున్న రాజపురోహితుడు తనలో "ఆకసమున ఆతంక మేమియును కానబడదు. కారణ మేమి ? రాజు ఏనుగును ముందరికి నడుపలే కున్నాడు. నేను విషయమును కనుగొందును" అనుకొని ఆకసమునుండి దిగి సర్వ బుద్ధ ధ్యానస్థాన మగు భూమధ్యబిందు మహాబోధి మంటపము గాంచెను. ఆసమయ మున అచట కరీషమాత్రస్థలమున కుందేటిమీసమంత తృణము మొలవ లేదు. వెన్నెలవలె నున్న ఇసుక వ్యాపించి యున్నది. తృణలతలు వనస్పతులు బోధి మంటపమునకు ప్రదక్షిణ చేయుచున్నటుల నాలుప్రక్కల చుట్టుకొని యుండి మంటపమున కెదురుగా నున్నవి. బ్రాహ్మణుడు ఆ ప్రదేశము చూచినంతనే "ఇది సర్వబుద్ధస్థానము, సర్వక్లేశ నాశనస్థానము. శక్రాదులు కూడ దీనిమీదుగా పోజా లరు," అని భావించి కాళింగనరేశుని కడకు బోయి బోధిమండప మాహాత్మ్య మును వినిపించి చేతులు పట్టుకొని క్రిందికి దిగు మని చెప్పెను.

ఈ యర్థమును ప్రకాశింప జేయుటకై శాస్త ఈ గాథలు పలికెను ;

శ్రమణపుత్రుడు కాళింగ చక్రవర్తి
నిలుచు నేల పరీక్షించి నిజకరముల
నంజలించి "మహారాజ, హస్తి దిగుడు,
భూమిభాగము మిక్కిలి పూజ్య మిద్ది
బుద్ధులీధారుణి నభిసంబుద్ధు లగుచు
దీప్తి గాంచిరి; తృణలతల్ దీనిచుట్టు
కొన్నవి ప్రదక్షిణము చేయుచున్నమాడ్కి.

మేదినీమండపం బని మీరు వినరొ ?
సాగరముదాక వ్యాపించి సర్వజంతు
తతిని భరియించుచున్నట్టి ధారుణి కిది
మండపము; డిగ్గి దీని నమస్కరించు.

కులము గల్గినగజము లీస్థలికి రావు,
ఆభిజాత్యము కల్గినహస్తి నీది.
ఎంత ప్రేరేచువ యిభ మంతవరకె
రా గలుగు" నంచు పలికెను.

రాజు లక్ష
ణజ్ఞుడౌ విప్రువాక్కు గుణంబు చూడ
దలచి వజ్రాంకుశంబుతో దాని పొడిచె.

పోటుతిన్న మదేభము భూరిభార
సహనశక్తి గోల్పోయిన చందమునను
క్రింద నుపవేశనము చేసె ఘీంకరించి.

మాటిమాటికిని అంకుశముపోటు తగులుటచే ఏనుగు బాధ సహింపనేరక ప్రాణములు విడిచెను. ఈ సంగతి తెలియక రాజటులే కూరుచుండి యుండెను. కాళింగ భారద్వాజుడు "మహారాజా, హస్తి చనిపోయినది. వేరొకయేనుగుపై నెక్కు" డని చెప్పెను.

ఈ యర్థమును ప్రకాశింప జేయుటకై శాస్త ఈ గాథలు పలికెను ;

కుంభి ప్రాణమ్ములు కోల్పోయినట్టు
కాళింగ విప్రుండు కనుగొన్నయంత
రయమున బల్కెను: "రాజ ఈ గజము
మృతము, వేరొకహస్తి నెక్కగా వలయు.

పుణ్య బుద్ధిబలమువలన ఉపోసథ కులమునుండి వేరొకయేనుగు వచ్చి రాజసముఖమున పీఠభాగము వంచెను. రాజు దానిపై కెక్కి కూరుచుండెను. ప్రాణములు పోయినయేనుగు ఆ క్షణమున నేలపై బడెను.

ఈ యర్థమును ప్రకటించుటకై ఈ గాథ పలికెను :

వినుచు కాళింగుడు వెంటనే అన్య
హస్తిసమీపాన కరిగినంతటనె
మృతమైననాగము మేదిని బడియె,
లక్షణజ్ఞుల వాక్కుల ప్రకారముగ.

అంతట రాజు ఆకసమునుండి దిగి బోధిసత్త్వమంటపము చూచి ఆశ్చర్యముతో భారద్వాజుని ప్రశంస చేయుచు ఇట్లనెను :

రాజు కాళింగ భారద్వాజులతోడ
"సంబుద్ధ సర్వజ్ఞ సర్వసందష్ట
వీ" వని పల్కె సహాసాదరమున.

బ్రాహ్మణుడు ప్రశంసకు ఆశలేక తనను నిమ్నస్థానమున నిలుపుకొని బుద్ధులను ఉచ్చస్థానమున నుంచి వారిగుణవర్ణనము కావించెను.

ఈ యర్థమును ప్రకటించుటకై శాస్త ఈ గాథలు పలికెను :

ఆభూషణమ్ముల నంగీకరింప
కిట్లు కాళింగ మహీసురుం డనియె:
"ఏము లక్షణముల నెరుగుదు మంతె
శాస్త సర్వజ్ఞుండు సర్వవేత్తయును
సర్వంబు నెరుగు లక్షణములంబట్టి
తెలిసికొందుము శాస్త్రబలముచే మేము."

రాజు బుద్ధగుణముల నాకర్ణించి ప్రసన్నుడై చక్రవాళనివాసులకడనుండి సుగంధమాల్యములు తెప్పించి సప్తాహకాలము మహాబోధిమంటపమున పూజలు చేయించెను.

ఈ యర్థమును ప్రకటించుచు శాస్త ఈ గాథలు పలికెను :

మంగళవాద్యముల్ మార్మ్రోగుచుండ
పూజించి సంబోధి, పుష్పమాలికలు
వివిధగంధమ్ములు, వివిధానులేప
నాగులు తెప్పించి యవనీశ్వరుండు
ప్రాకారనిర్మాణ పరిధి కావించె.

ఆవల కాళింగు డరువదివేల
బుట్టల పూవులు గుట్ట కావించి
బోధివృక్షమ్మును పూజించినాడు.

ఈ విధముగా మహాబోధిని పూజించి రాజు తలిదండ్రులను వెంట గొని దంతపురము చేరి దానాదిపుణ్యకార్యములు చేసి త్రయస్త్రింశభవనమున జన్మించెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, ఆనందుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ బోధిపూజ చేసియుండెను." అని చెప్పి జాతకములు సరిపోల్చెను. "ఆ కాలమున కాళింగుడు ఆనందుడు; కాళింగ భారద్వాజుడు నేనే."

480. అకిత్తి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు శ్రావస్తినివాసి యగు దానశీలుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు శాస్తను నిమంత్రించి సప్తాహముపాటు బుద్ధప్రముఖ భిక్షుసంఘమునకు మహాదానములు చేసెను. తుదిని ఆర్యసంఘమునకు ఆవశ్యకపదార్థములన్నియు ఇచ్చెను. శాస్త పరిషన్మధ్యమున కూరుచుండి దానానుమోదనము చేయుచు "ఉపాసకా, నీవు గొప్పత్యాగము చేసినావు, నీవు చేసినది దుర్ఘటకార్యము. ఈ దానపరంపర ప్రాచీనపండితుల దానపరంపర. గృహస్థు, ప్రవ్రజితుడు కూడ చేయ తగినదే. పూర్వకాలపు పండితులు అడవిలో నివసించుచు కందమూలములను ఆకులలములు తినుచు, అన్యయాచకులకు అన్నియు నొసగుచుండిరి" అనెను.

"భన్తే, ఇది యంతయు లోకమునకు తెలిసెను. కాని ఆము సెల విచ్చినది మాత్రము తెలియదు. మాకు దానిని తెలుపుడు" అని వారు ప్రార్థింపగా, శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు ఎనుబదికోట్ల ధనము గల బ్రాహ్మణుని కుటుంబమున జన్మించెను. అతనికి అకీర్తి అని పేరు పెట్టిరి. బాలునికి కాలినడక వచ్చునప్పటికి చెల్లెలు పుట్టినది. ఆమెకు యశోవతి అని పేరు పెట్టిరి. బోధిసత్త్వుడు పదునారేండ్ల వయసున తక్షశిలకు బోయి సమస్తవిద్యలు నేర్చి మరలి వచ్చెను. తలిదండ్రులు గతించిరి. ఆతడు శ్రాద్ధకర్మలు చేసినపిమ్మట ధనవిషయమై లెక్కలు చూచెను. ఫలాని లెక్కన ఇంత యని ఫలాని లెక్కన ఇంతయని ధన మున్నట్లు తేలెను. ఆతనికి వైరాగ్యము కలిగి ధనము మాత్రము కానబడుచున్నది, ధనము సంగ్రహించినవారు మాత్రము కానబడుట లేదు, ఎల్లరును ధనము విడిచి పోయినారు. దీనితో

నేనేమి చేయుదును? అనుకొని, చెల్లెలిని పిలిచి "నీవు ఈ సంపదను నిర్వహింపు" మనెను.

"నీయభిప్రాయ మేమి?"

"నేను ప్రవ్రజింప దలచినాను."

"అన్నా, నీవు త్యజించినదాని నెట్లు గైకొందును?"

"దీనితో నాకు పని లేదు."

"నేనుగూడ ప్రవ్రజింతును."

అతడు రాజాజ్ఞ గైకొని ధనార్థు లగుపండితులు మాయింటికి వత్తురు గాక అని చాటబంచెను. ఆతడు సప్తాహకాలము మహాదానములు చేయుచున్నను ధనము తరగలేదు. అప్పు డతడు "ఆయుస్సంస్కారములు క్షయ మైపోవుచున్నవి. ఈ ధనక్రీడతో నా కేమి పని? అర్థార్థులు వచ్చి స్వయముగా తీసికొని పోవచ్చును" అని ద్వారము తెరచి చాటింపించెను. ఈ విధముగా స్వర్ణముతో నిండినధనము వదలి జ్ఞాతులు దుఃఖించుచుండగా ఆతడు సోదరిని వెంట బెట్టుకొని ఆకీర్తి ద్వారమని అవల తనపేర వచ్చిన ద్వారము వెంట వారణాసి వదిలి బయలుదేరెను. అతడు దాటిన నదీతటమునకు అకీర్తితీర్థ మని పేరు వచ్చెను. వా రిరువురును మూడుయోజనములు నడచిన పిమ్మట ఒకానొక రమణీయస్థానమున కుటీరము నిర్మించుకొని ప్రవ్రజించిరి. ఆవల గ్రామ, నిగమ రాజధానీ నివాసులలో చాలమంది ప్రవ్రజించిరి. సమూహము పెరిగిపోయెను. లాభసత్కారములు విశేషముగా లభించుచుండెను. బుద్ధుని జన్మ సమయమువలె నయ్యెను.

అప్పుడు బోధిసత్వుడు తనలో "లాభసత్కారములు పెరిగిపోయినవి. మండలికూడ పెరిగినది. నేను ఒంటరిగా నుండవలెను" అనుకొని చెల్లెలికికూడ చెప్పకుండ ఏకాకిగా బయలుదేరి తమిళరాష్ట్రము చేరెను. అచట కావీర పట్టణము కడ ఉద్యానమున నివసించుచు లబ్ధధ్యాను డయ్యెను, అచ్చటకూడ ఆతనికి లాభ సత్కారములు జరుగజొచ్చెను. విరక్తిచే నాతడు తత్ప్రదేశము విడిచిపెట్టి ఆకాశ మార్గమున నాగద్వీపమునకు సమీపమున కారద్వీపమున దిగెను, అచ్చట నతడు చాలపెద్ద ఆశవృక్షముకడ పర్ణశాల నిర్మించి నివసింప జొచ్చెను. అత డచట నుండెనని ఎవరికి తెలియదు. ఆతని సోదరి అతని నన్వేషించుచు తుదకు తమిళ

రాష్ట్రము ప్రవేశించెను. ఆత డచట కానబడనందున ఆమె ఆతనిపూర్వనివాస స్థానమున నిలిచిపోయెను. ఆమెకు ధ్యానలాభము కలుగలేదు. బోధిసత్త్వుడు అల్పేచ్ఛుడు అగుటచే ఎక్కడికిని పోవువాడు కాడు. ఆ చెట్టున పండ్లు పండినపుడు ఫలములు తినెడివాడు. ఆకులు వేయునపుడు ఆ పత్రములను నీటిలో ఉడకబెట్టి తినెడివాడు. ఆయన సదాచారతేజస్సువలన పాండుకంబళవర్ణము కల శక్రుని శిలాసనము వేడి యెక్కెను. "ఎవడు నన్ను ఈస్థానమునుండి దిగలాగ దలచుచున్నాడు?" అని యోచించి ఈ పండితు డని తెలిసికొని, ఈ తపస్వియుద్దేశ్యము శీలరక్షణమా, శక్రపదవీ వాంఛయా, కాక అన్యమా. అని తలపోసి ఆతనిని పరీక్షింప నెంచెను. శక్రుడు బ్రాహ్మణవేషము ధరించి "ఈతడు చాల శ్రమ కోర్చి జీవిక నడుపుచున్నాడు. నీటిలో ఉడకబెట్టిన ఆకులు తినుచున్నాడు. ఇతడు శక్రత్వమును కోరుచున్నపక్షమున నీట దడిపినపర్ణములు నా కీయడు. పదవిని వాంఛింపనిచో నా కిచ్చును" అని నిర్ణయించుకొని శక్రుడు బ్రాహ్మణరూపమున అతనికడకు జనెను.

బోధిసత్త్వుడు కారవృక్షపర్ణములను ఉడకబెట్టి చల్లారినతరువాత భుజింప నెంచి కుటీరద్వారమున కూరుచుండెను. శక్రు డాతనియెదుట నిలువగా బోధిసత్త్వునకు సంతోషము కలిగెను. "ఈతడు యాచనార్థము వచ్చినాడు; నా మనోరథపూర్తి యగునట్లు దాన మిత్తును. ఈ దానము సర్వజ్ఞతాజ్ఞానమునకు ప్రత్యయ మగుగాక" అనుకొని గిన్నె తీసి తన కేమియు మిగుల్చుకొనక యాచకుని భిక్షాపాత్రమున ఆకు నుంచెను. బ్రాహ్మణుడు దానము స్వీకరించి కొలదిదూరము పోయి అంతర్ధాన మయ్యెను. బోధిసత్త్వుడు మరల వండక ప్రీతితో కాలము గడపెను. మరునాడుకూడ ఆకులు వండి పర్ణశాలద్వారమున గూరుచుండియుండ శక్రుడు బ్రాహ్మణరూపమున వచ్చెను. మరల దాన మిచ్చి బోధిసత్త్వుడు వెనుకటివలెనే సుఖముగా రోజు గడపెను. మూడవనాడు గూడ అట్లే జరిగెను. బోధిసత్త్వుడు "ఓహో! నా కెంతలాభము కలిగినది ? కారవృక్ష పర్ణములవల్ల నా కెంతో పుణ్యము లభించినది" అనుకొని ప్రసన్నచిత్తముతో నుండెను. నిరాహారుడగుట వలన ఆతడు దుర్బలుడై మధ్యాహ్నసమయమున ఆకులు తెచ్చుటకు పోలేక పర్ణకుటీర ద్వారమున కూరుచుండెను, శక్రుడు వచ్చి చూచి, "ఈ బ్రాహ్మణుడు మూడురోజుల నుండి ఆహారము లేకున్నను ప్రసన్నచిత్తముతో దానమిచ్చినాడు. ఈతనిమనసున లేశమైనను వికారము లేదు. ఈత డేయుద్దేశ్యమున దాన మిచ్చుచున్నాడు ? తెలియుట లేదు. అడిగి తెలిసికొందు" నని యోచించి రెండుజాములు గడచిన

పిమ్మట బాలసూర్యునివలె వెలుగుచు దర్పముతో బోధిసత్త్వునియెదుట నిలిచి "తపస్వీ, వేడిగాలి వీచుచున్నది. ఈ అడవిలో ఉప్పునీరే లభించును. ఇట్టిచోట నుండి ఏల తపస్సు చేయుచున్నావు?" వని యడిగెను.

ఈ యభిప్రాయమును వెల్లడించుచు శాస్త ఈ గాథలు పలికెను:

ఇంద్రుడు తపస్వి గస్గాని యిట్లు లనియె:
ఓమహాబ్రహ్మ, ఎండలో నొంటరిగను
తపము చేయుటలోని తాత్పర్య మేమి?

బోధిసత్త్వుడు విని అతడు శక్రుడని తెలిసికొని ఈయన సంపత్తి నాకు వలదు, సర్వజ్ఞత్వము పొందుటకై చేయుచున్నానని తెలుపుటకై ఈ గాథ పలికెను:

జన్మ మెత్తుట పలుసార్లు శ్రమము శక్ర!
దేహనాశము బాధ, సమ్మోహమృతియు
వ్యధ నొసంగును నాసవ, అందుచేత
ఒంటిగ తపస్సు చేయుచు నున్నవాడ.

విని శక్రుడు ప్రసన్నుడై తనలో "ఈతడు సర్వప్రపంచ విషయమైవైరాగ్యయుక్తుడై నిర్వాణముకొరకు అడవిలో నివసించుచున్నాడు. ఇతనికి వరమిత్తు" అనుకొని, వరముకోరు మని ఈ గాథ పలికెను:

ఓయి కాశ్యప, నీసుందరోచితహిత
భాషితమ్ముకనురూపవరము నీయ
దలచినా, నిచ్చ వచ్చిన దాని నడుగు.

బోధిసత్త్వుడు వరము కోరుచు ఈ గాథ పలికెను:

సర్వభూతేశ్వరుండవు శక్ర, నాకు
వరము నీయంగ దలచినవాడ వేని
దార, సంతతి, ధాన్యము, ధనము, వస్తు
జాత ముండియు సంతుష్టి జనుడు కాంచె
నైన పొందడో దేనిచే, నట్టిలోభ
గుణము నాలోన లేకుండ గోరుకొందు.

శక్రుడు ప్రసన్నుడై ఇంకను వరమీయ దలచెను. బోధిసత్త్వుడు వరము గ్రహించువాడై ఈ గాథలు పలికెను :

సర్వభూతేశ్వరుండవు శక్ర ! నాకు,
వరము నీయంగ దలచినవాడ వేని,
క్షీణతం బొందు కనకంబు క్షేత్రములును
వస్తువులు జంతువులు పరివారజనము
అంకురింపగ నెయ్యది, అట్టిద్వేష
గుణము నాలోన లేకుండ గోరుకొందు.

సర్వభూతేశ్వరుండవు స్వామి, శక్ర,
వరము నీయగ దలచినవాడ వేని
భాషణము, దర్శనము, సహవాస సంగ
తులును, ప్రీతియు మూర్ఖునితోడ నాకు
నెన్నడును గల్గకుండగా నిమ్ము వరము.

శక్రుడు :

కాశ్యపా, నీ కపకారము చేసె
నాకొక్కమూర్ఖుడు ? వానిదిక్కు వీక్షింప
గోరవు, తెలుపుమా కారణం బేమొ.

కశ్యపుడు :

అడుగు మూర్ఖుండు వ్యత్య స్తమార్గమున
ఆచరించుచునుండు ననుచితకర్మ,
దుష్కర్మ మేలుగా దోచు నాతనికి.
తగు సద్వాక్కులు దుష్టవాక్కులుగ
ఎరుగడు నిగ్రహం బేమాత్ర మతడు,
శుభ మగు వానిని జూడకుండుటయె.

సర్వజీవేశ్వరా, శక్ర, వరంబు
దయచేయగా నీకు తల పున్నయెడల
ధీరదర్శనమును, ధీరసంగతియు

ధీరసల్లాపంబు, ధీమానురక్తి
సతతంబు నాకు ప్రసాదింపవలయు.

శక్రుడు :

ఒనరించెనా ధీరు డుపకృతి నీకు ?
ధీమానురక్తికి కారణం బేమి ?

కశ్యపుడు :

ధీరుండు యుక్తమౌ తెరవున జనును,
ఉచితకర్మంబుల నాచరించుచుండు,
సల్లాపనము చేయు సత్యవాక్కులనె
తద్దర్శనము శుభదాయకం బగును.

సర్వభూతేశ్వర స్వామి, ఓశక్ర,
సూర్యోదయం బగుచుండగా దివ్య
భోజనం బమరుత ! పుణ్యాత్ము లైన
యాచకజనులు నా కమరగా వలయు.

క్షీణింపకుండును గాక దానములు,
ద్రవ్య మక్షయముగా తనరును గాక,
దానవేళ ప్రసన్నతయె యుండు గాక,
నా కనుతాపంబు లేకుండు గాక !

సర్వభూతేశ్వరా, శక్ర, నీ వింక
నాకడ కెన్నండు రాకుండ వలయు.

శక్రుడు :

నాదర్శనార్థము నరులు నారులును
ధర్మకార్యాలు వ్రతాలు చేయుదురు:
వెర పేల నీకు నావీక్షణ మన్న ?

కాశ్యపుడు :

నిఖిలవాంఛితములు నెరవేర్చు తావ
కీనవర్ణము విలోకించుచు నున్న,
తపసులోనను ప్రమాదము సంఘటిల్లు
ననుభీతి కలదు నీయాలోచనమున.

శక్రుడు "మంచిది భన్తే, నేటినుండి నేను నీ కడకు రాను" అని ఆయనకు ప్రణామము చేసి, క్షమింపు మని వేడి వెడలిపోయెను. బోధిసత్త్వుడు జీవితాంతము వరకు అచటనే యుండి బ్రహ్మవిహారములను భావించి బ్రహ్మలోకమున జన్మించెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. "ఆ కాలమున శక్రుడు అనురుద్ధ పండితుడు; అకీర్తిపండితుడు నేనే."

---

౪౮౧. తక్కారియ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోకాలిక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకానొక వర్షాకాలమున ఇద్దరు అగ్రశ్రావకులు భిక్షుమండలినుండి విడివడి ఏకాంతవాసము చేయుకోరికతో శాస్త అనుజ్ఞబడసి కోకాలిక రాష్ట్రమున నున్న కోకాలిక భిక్షుస్థానము చేరి "ఆయుష్మన్ కోకాలికా, నీవలన మేము, మావలన నీవును సుఖపడ గలము. ఈ మూడుమాసముల పాటు మేము ఇచట నుందుము" అని చెప్పిరి.

"ఆయుష్మంతులారా, నావలన మీ కేమి సుఖము లభింపగలదు ?"

"ఆయుష్మన్, అగ్రశ్రావకు లిరువురు నిచట నున్నారని నీ వెవ్వరికిని చెప్పనిచో మే మిచట నుందుము. ఇదియే మాకు నీవలన లభించు సుఖము."

"మీవలన నా కేమి సుఖము లభించును ?"

"మేము నీకు మూడు మాసములపాటు ధర్మకథలు వినిపింతుము. ఇది మావలన లభించు సుఖము."

"ఆయుష్మంతులారా, మీయిచ్చవచ్చినట్లు నివసింపు" డని కోకాలికుడు వారికి ఉత్తమ శయనాసనము లిచ్చెను. వారు ధ్యానమగ్నులై సుఖముగా నుండిరి. వారచ్చట నున్నట్లు ఎవరికిని తెలియదు. వర్షావాసము సమాప్తమైనపిదప వారు ఆయుష్మన్, మేము మీ అండన నిలిచితిమి. ఇప్పుడు ఇక మేము శాస్తకు ప్రణామము చేయుటకై పోవుచున్నామని అనుజ్ఞ పొందిరి, మంచి దని కోకాలికుడు వారిని వెంట బెట్టుకొని ప్రక్క గ్రామములో భిక్షాటనము చేసెను. భోజనానంతరము స్థవిరు లిరువురు గ్రామము వెలువడిరి. కోకాలికుడు వారిని వీడుకొని తాను వెనుకకు తగ్గి, "ఉపాసకులారా, మీరు పశుసమానులు. అగ్రశ్రావకు లిరువురు ప్రక్క గ్రామములో విహారమున మూడుమాసము లుండగా మీరు తెలిసికొన లేకపోతిరి. ఇప్పుడు వారు వెడలిపోవుచున్నారు" అనెను.

“భన్తే, మీరు మాకేల తెలుపలేదు ?” అని లోకులు పెక్కుగా ఘృతము, తైలము, ఔషధవర్గము, వస్త్రములు పట్టుకొని స్థవిరులను చేరి, ప్రణామము చేసి “భన్తే, క్షమింపుడు, తమ రగ్రశ్రావకు లని మాకు తెలియలేదు. నేడు భదంత కోకాలికుడు చెప్పుటచే తెలిసినది. మమ్ము కరుణించి ఈ వస్తువులను స్వీకరింపు” డని విన్నవించిరి. స్థవిరు లల్పేచ్ఛులు అగుటచే సంతుష్టచిత్తు లనియు వస్త్రములు వారు గ్గెకొనక తన కిత్తు రనియు కోకాలికుడు తలచి జనులతోపాటు స్థవిరులకడ కేగెను. వారు కోకాలికుని మూలమున వస్త్రములు తమకు లభించుచున్నవని తెలిసికొని వానిని స్వీకరింప లేదు; ఆతని కిప్పింపనూ లేదు. ఉపాసకులు “భన్తే, ఇపుడు స్వీకరింపకున్నారు. పోనిండు. మమ్మనుగ్రహించి వేరొకసారి ఇక్కడికి దయచేయు” డని విన్నవించిరి. మంచి దని వారు శాస్తసన్నిధికి బయలుదేరిరి.

ఈ స్థవిరులు వస్తువులు తీసుకొనలేదు, నా కిప్పింపనూ లేదు, అనుకొని కోకాలికుడు వైరము వహించెను: స్థవిరులు త్వరలోనే శాస్త సన్నిధిలోనుండి తమమండలినుండి ఐదు ఐదు వందలమంది భిక్షువులతో అనగా వేయిమంది భిక్షువులతో పర్యటనార్థము బయలువెడలి కోకాలిక రాష్ట్రము చేరిరి. వెనుకటిఉపాసకులు స్వాగతపూర్వకముగా స్థవిరులను విహారమున చేర్చి ప్రతిదినము సత్కారము చేయుచుండిరి. విశేషముగా ఔషధవర్గము, వస్త్రములు లభింపజొచ్చెను. స్థవిరుల వెంట వచ్చిన భిక్షువులు చీవరములను పంచునపుడు అచటికి వచ్చుభిక్షువులకు వస్త్రము లిచ్చుచుండిరి, కాని కోకాలికున కిచ్చుట లేదు; స్థవిరులు కూడ ఇప్పించుట లేదు. తనకు చీవరములు లభింపకుండుటచే సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయన స్థవిరులు పాపాత్ములని కోకాలికుడు నిందింప నారంభించెను. తొలుత వారు వస్తువులను స్వీకరింప లేదు. కాని ఇప్పుడు స్వీకరింప జొచ్చిరి. తనమూలమున కోకాలికుని మనస్సు మలినమైన దని గ్రహించి స్థవిరులు భిక్షుమండలితో అచటినుండి లేచిరి. లోకులు “భన్తే మరికొన్ని రోజులు ఇచట నుండుడు” అని పట్టుపట్టినను వా రంగీకరింపలేదు.

“ఉపాసకులారా, స్థవిరు లెట్లు నిలుతురు ? మీకు విశ్వాసపాత్రు డగు స్థవిరునకు వా రిచట నుండుట నచ్చలే” దని ఒకానొక యువభిక్షువు చెప్పెను. వారు కోకాలికుని కడకు జని “భన్తే, మీ మూలమున స్థవిరులు ఇచట నుండుట దుస్సహ మయ్యెను. కదలుడు, మనము పోయి క్షమాపణ వేడి వారి నాపుదము.

అట్లు చేయనిచో మీ రిచటనుండి వేరొకచోటి కేగుడు" అని చెప్పగా, అతడు వారి వలన భయముచే స్థవిరులకడకు పోయి ప్రార్థించెను. "ఆయుష్మన్, పొమ్ము, మేముఅగునది లేదు" అని వారు వెడలిపోయిరి ఆతడు విహారమునకు మరలి వచ్చిన పిదప ఉపాసకులు "భన్తే, మీరు స్థవిరులను వెనుకకుకొనివచ్చితిరా ?" అని యడిగిరి.

"లేదు నావలన కాలేదు."

"అగుచో ఆయుష్మన్, ఇదియేమి ?"

"పాపాత్ముడైన ఈ భిక్షువు ఇచట నుండగా సదాచారు లగుభిక్షువు లిచట నుండరాదు. ఇతనిని వెడల గొట్టుదము" అనుకొని కోకాలికునితో "భన్తే, మీ కిచట నేమియు లభింపదు" అని చెప్పిరి. వారిచే తిరస్కృతుడై భిక్షువు పాత్రము చీవరములు తీసుకొని జేతవనముచేరి శాస్త సన్నిధి కరిగి "భన్తే, సారిపుత్రుడు, మౌద్గల్యాయనుడు దుర్మార్గులు. వారు పాపేచ్ఛలకు లోనయినారు" అని చెప్ప సాగెను.

"కోకాలికా, ఇట్లనరాదు. సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనుల యెడ శ్రద్ధ గలిగి యుండవలెను. వారు సదాచారు లని తెలిసికొమ్ము."

"భన్తే, మీరు తమఅగ్రశ్రావకులను విశ్వసించుచున్నారు. నేను ప్రత్యక్షముగా చూచినాను. వారు పాపాత్ములు. రహస్యముగా పాపకర్మలు చేయువారు."

శాస్త నిషేధించినను కోకాలికుడు మూడవసారి ఇట్లే పలికి ఆసనమునుండి లేచి వెడలిపోయెను. తోడనే ఆతనియొడలిపై ఆవగింజ లంతకురుపులు బయలు దేరినవి. క్రమముగా నవి పెరిగి మారేడుకాయ లంత పెద్ద వాయెను. చితికి అందుండి చీము నెత్తురు ఒడసాగెను. అతడు బాధచే మూలుగుచు అరచుచు జేత వన ద్వారముకడ పడెను. కోకాలికుడు ఇరువురు అగ్రశ్రావకులపై అపనింద మోపినాడనుకోలాహలము బ్రహ్మలోకమువరకు వ్యాపించెను. ఆతనియుపాధ్యాయుడు ప్రస్తుతము శుద్ధావాసబ్రహ్మ తెలిసికొని పోయి కోకాలికునిచే స్థవిరులను క్షమాపణ వేడింతు ననుకొని అరుగుదెంచి ఆకసముననిలిచి "కోకాలికా! నీవు చాల గొప్ప అపరాధము చేసినావు అగ్రశ్రావకులను ప్రసన్నులను చేసికొనుము" అని పలికెను.

"ఆయుష్మన్, ఎవరు నీవు ?"

''నేను తుదుసామక బ్రహ్మను.''

"ఆయుష్మన్, భగవానుడు నీవు అనాగామి వగుదు వనియు, ఆ లోకము నుండి మరలి రా వనియు చెప్పలేదా? నీవు పెంటకుప్పమీద యక్షుడవు కమ్ము." అత డీ ప్రకారము మహాబ్రహ్మను గూడ కినియునట్లు చేసెను. తనమాట ఆతడు వినలేదని, బ్రహ్మ ''నీమాటకు నీవే ప్రతిఫలము పొందు'' మని శుద్ధావాసమునకు మరలిపోయెను. కోకాలికుడు మృతి నొంది పద్మనామక నరకమున పుట్టెను. ఆత డచట జన్మించినయార్థ నహంపతిమహాబ్రహ్మ తథాగతునితో చెప్పెను. శాస్త భిక్షువులకు తెలిపెను. భిక్షువులు ధర్మసభలో చేరి వానిని నిందింప సాగిరి. శాస్త "ఆయుష్మంతులారా, కోకాలికుడు సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనులను నిందించి తన పలుకుల ప్రకారమే పద్మనరకమున ఇప్పుడే గాదు, పూర్వముకూడ వ్యధ నొందెను. పూర్వజన్మమున గూడ నోటిమాటలవలన పీడ ననుభవించె'' నని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను,

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఆయన పురోహితుడు పింగళవర్ణు డుండెను. ఆతనిపళ్ళు వెళ్ళుకొని వచ్చియుండెను. ఆతనిభార్య వేరొక బ్రాహ్మణుని మరిగెను. వాడుకూడ ఇట్టివాడే. పురోహితుడు తనభార్యను చాలసాగులు వారించెను. ఇక లాభము లే దని యెంచి ''స్వయముగా విరోధిని సంహరింపలేను. ఉపాయము పన్ని మారణము చేయింతు'' నని తల పోసి రాజుకడకు జని "మహారాజా, తమనగరము జంబూద్వీపమున ప్రధాననగరము, మీరు రాజు లందరికన్న మిన్న, అయినను మీనగర దక్షిణద్వారము సరిగా నంతరించ లేదు. కావున అమాంగలిక మైనది'' అనెను.

''ఆచార్యా, ఇప్పు డేమి చేయుదము ?''

"మంగళకార్యము చేయవలసి యుండును."

''ఏఏ వస్తువులు కావలసి యుండును ?

''ఎంతద్వారా లాగివేసి శుభప్రదమైన కలప తెప్పించి నగరరక్షక భూత ములకు బలిక్రియ కావించి శుభనక్షత్రమున కొత్తద్వారా బిగింపవలెను,''

''అయినచో అట్లే చేయింపుడు.''

ఆ సమయమున బోధిసత్త్వుడు తక్కారియ నామకుడగు బ్రహ్మచారిరూపమున అయనకడ విద్య లభ్యసించుచుండెను. పురోహితుడు ప్రాచీనకవాటము తొలగించి నూతనద్వారము సిద్ధము చేయించి రాజుతో, "దేవా, ద్వారము సిద్ధమైనది. రేపు మంచి నక్షత్రము. ముహూర్తము తొలగిపోకుండ బలికర్మ చేయించి నూతన ద్వారము బిగింపవలెను."

"ఆచార్యా, బలికర్మకు ఏఏపదార్థములు కావలెను?"

"దేవా, ఉన్నతద్వారమున గొప్పదేవత లుందురు. పండ్లు వెలికి వచ్చిన పింగళవర్ణ బ్రాహ్మణుని, తలిదండ్రుల పవిత్రరక్తము గలవానిని సంహరించి అతని రక్తమాంసములు బలి ఇచ్చి అడుగున గుంటలో వానిని పాతిపెట్టి దానిపై ద్వారా బిగింపవలెను. అట్లు చేసినచో మీకును, నగరమునకును కల్యాణమగును."

"మంచిది ఆచార్యా, అట్లే చేయింపుడు."

బ్రాహ్మణుడు సంతుష్టచిత్తుడై రేపు శత్రువు నంతము చూచెద ననుకొని ఉత్సాహముతో ఇంటికి జని నోరు కట్టుకొనలేక సత్వరముగా బ్రాహ్మణికడకు పోయి "పాపినీ, చండాలినీ, ఇక నెవ్వరితో రమింతువు? రేపు నీజారునిమారణము చేయించి బలికర్మ నిర్వర్తించెద" ననెను.

"అనపరాధి నేల సంహరింతురు?"

"పింగళబ్రాహ్మణుని రక్తమాంసములు బలి ఇచ్చి నగరద్వార ప్రతిష్ఠాపన చేయింపుమని రాజు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. నీ జారుడు పింగళవర్ణుడు రేపు వానిని బలి ఇత్తుము".

"రాజు పింగళవర్ణ బ్రాహ్మణులను బలి చేయగోరుచున్నాడు. నీవు బ్రదుక దలచినచో నీవంటి బ్రాహ్మణుని కూడ వెంట బెట్టుకొని రేపు తరుణము మించక మునుపే పలాయనము చేయుము" మని బ్రాహ్మణి జారునకు సందేశము పంపెను.

ఈ వార్త నగరమంతయు వ్యాపించెను. నగరములోని పింగళవర్ణ బ్రాహ్మణు లెల్లరు పలాయనము చేసిరి. తనశత్రువు తప్పించుకొని పోయినా డని పురోహితునికి తెలియదు. అతడు ప్రాతఃకాలముననే రాజసన్నిధి కరిగి "దేవా, ఫలాని తావున పింగళబ్రాహ్మణు డున్నాడు. అతనిని పట్టి తెప్పింపు" డని చెప్పగా, రాజు భటులను పంపెను. అతడు కనబడక పోవుటచే వారు మరలి వచ్చి బ్రాహ్మ

ఖుడు పారిపోయినా డని విన్నవించిరి. "వేరొకచోట వెదకుడు." నగర మంతట వెదకినను అతడు కానరాలేదు. శీఘ్రముగా వెదకు డని రాజు ఆనతిచ్చిన పిదప వారు "దేవా, తమపురోహితుని తప్ప ఇట్టి బ్రాహ్మణు లిం కెవరును లేరు" అని విన్నవించిరి.

"పురోహితుని బలి ఇచ్చుటకు వీలు లేదు."

"దేవా, ఏమి చేయుచున్నారు? పురోహితుని మూలమున నేడు ద్వారము సమకూర్పనిచో నగరము అరక్షితముగా నుండును. నేడు ముహూర్తము దాటి పోయినచో సంవత్సరము వరకును శుభనక్షత్రము లభింపదు, అని ఆచార్యు డని నాడు. సంవత్సరకాలము నగరమునకు ద్వారము లేనిచో శత్రువు లాక్రమింప వచ్చును. ఆయనను బలి ఇచ్చి వేరొక పండిత బ్రాహ్మణునిచే పూజ చేయించి ద్వారమును బిగియింపుడు."

"ఆచార్యునికి సమాను డగు పండిత బ్రాహ్మణు డెవరు?"

"దేవా, ఆయనశిష్యుడు తక్కారియ నామకు డగు యువకుడు గలడు. ఆయనకు పురోహిత పదవి నిచ్చి, మంగళకార్యము నిర్వహింపుడు."

రాజు ఆయనను పిలువ నంపి ఆదరించి పురోహితపదవి నిచ్చెను, నగర ద్వారము కడ కతగు పరిహారముతో జనెను. పురోహితుడు రాజాజ్ఞచే బద్ధుడయ్యెను. బోధిసత్త్వుడు దర్వాజా నిలుపవలసిన చోట గుంట త్రవ్వించి వస్త్రముతెర వేయించి ఆచార్యునితో తెరనురుగున నిలిచెను. గుంట చూచినతోడనే తనకు క్షేమము లేదని ఆచార్యుడు గ్రహించి తనలో, "నా మేలునే తలపెట్టినాను, కాని మూర్ఖతవలన నోరు కట్టుకొనలేకపోవుటచే ఆ పాపాత్ములు వానికి వెంటనేమార్గ పంపియుం డును. నేను త్రవ్వించిన గుంటలో నేనే పడుచున్నా" ననుకొని, బోధిసత్త్వునితో నీ గాథ పలికెను :

నేను మూర్ఖుడ నై తెల్పరాని పొక్కు
లంటి; మండూకము విపినమందు కంఠ
రావమున తన్ను మ్రింగుసర్పంబు పిలుచు.
నేను తక్కారియుం, గుంటలోన నేడు
పడక తప్పదు: హెచ్చుగా బలుక నేల?

బోధిసత్త్వు డాచార్యునితో ఈ గాథ పలికెను :

అంగు శోకంబు, నాశంబు నధికభాషి
యిల్లె, దోషంబు మీ దని యెంచవలయు.

ఇట్లు పలికి బోధిసత్త్వుడు ఆచార్యా, ప్రజ్ఞయనునది లేకపోవుటచే మీరు కష్టము నొందుచున్నారు. మీరే కాక ఇతరులు కూడ ఇట్లే కష్టములపాలైనా" రని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో కాళి యను వేశ్య కలదు. దానికి తుండిలు డను సోదరు డుండెను. కాళి తడవకు వేయిముద్రలు తీసికొనెడిది. తుండిలునకు స్త్రీవ్యసనము, మద్యపానవ్యసనము, జూదవ్యసనము ఉండెను. కాళి తనకు ధన మిచ్చుచున్నను వాడు పాడుచేయుచుండెడి వాడు. ఆమె వానివ్యసనములను మాన్ప యత్నించెను. కాని ఫలితము లేకపోయెను. ఒకనాడు వాడు జూదములో వస్త్రము లతో సహా సర్వము కోలుపోయి గావంచా చుట్టుకొని ఆమెకడకు వచ్చెను. ఆమె దాసీజనముతో "తుండిలుడు ఇచటికి వచ్చినచో వాని కేమియు నీయవలదు. మెడ పట్టి నెట్టివేయు" డని చెప్పెను. వా రాతనిని నెట్టినను ద్వారము విడువక ఏడ్చు చుండెను,

శ్రేష్ఠిపుత్రుడు అనుదినము వేయినాణెములు తెచ్చి ఆమె కిచ్చువాడు; అతనిని చూచి "తుండిలా ఏల దుఃఖించుచున్నా ?" వనెను.

"జూదములో ఓడిపోయి మా సోదరి వద్దకు వచ్చినాను. ఆమె దాసీజనము చేత నన్ను మెడపట్టి నెట్టించినది."

"ఆగు, నీ సోదరితో నేను చెప్పెద" నని అతడు లోనికి పోయి వేశ్యతో "నీ సోదరుడు గావంచా మాత్రము చుట్టుకొని నిలిచియున్నాడు. వానికి వస్త్రము లేల రీయవు ?" అనెను.

"నే నీయను, ప్రీతియున్నచో మీ రీయవచ్చును." ఆ వేశ్యయింట నొక ఆచార మున్నది. తెచ్చినవారి వేయినాణెములలో ఐదువందలు వేశ్యకు ముట్టును. తక్కినవి వస్త్రగంధ మాల్యాదులకు వ్యయ మగును. విటుడు ఆమెయింటిలోని వస్త్రములు ధరించి రాత్రి గడపి మరునాడు మరలిపోవునపుడు తనవస్త్రములు

కట్టుకొని పోవలెను. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు తనవస్త్రములు తుండిలున కిచ్చినాడు. వాడు వానిని ధరించి ఆక్రోశించుచు పానశాలకు పోయెను కాశి దాసీజనముతో "శ్రేష్ఠి పుత్రుడు పోవునపుడు అతనివస్త్రములు చింపివేయు" డని ఆన తిచ్చెను. వారు లూటీ చేయువారి వలె ఇటు నటు పరువెత్తి ఆతనివస్త్రములు లాగిచింపివేసి నగ్నుని చేసిరి; కుమారుం బొమ్మని వారు పరిహసింపగా ఆతడు అల్లె వెలుపలికి పోయెను. చూచి లోకులు నవ్విరి. వాడు సిగ్గుతో "నేను నోరు కాచుకొన లేక పలికినపలుకులు నాకే తగిలినవి" అనుకొనుచు విచారముతో వెడలెను.

ఈ భావము ప్రకటించుచు బోధిసత్త్వు డీ గాథ పలికెను :

కాశిక చేసిన కార్యంబు నెట్లు
తుండిలుతో జెప్పుదును ? వస్త్రములను
చించి వారలు నగ్న చేసిరి నన్ను:
ఈరీతి జరిగిన దీసంఘటనము !

ఇంకొకకథ. వారాణసిలో గొర్రెలకాపరుల నిర్లక్ష్యమువలన మేత మేయు చోట రెండుపొట్టేళ్ళు ఢీకొన్నవి. ఒకానొక పక్షి చూచి వీనిశిరస్సులు పగులును, వీని నాపెద ననుకొని, "మామా, పోరాడ వద్దు" అని చెప్పెను. దాని మాట వినక అవి పోరాడుచుండగా పక్షి వానివీపుమీదను శిరస్సుమీదను వాలుచు నిషేధించుచుండెను. అవి లక్ష్యము చేయకుండుటచే "నన్ను చంపి మీరు పోరాడుకొనుడు" అని రెండు పొట్టేళ్ళ తలలనడుమ నిలిచెను. అవి పరస్పరము ఢీకొన్నవి, పక్షి నన్నని ముక్కలకింద చితికి తనకార్యమువలన వినాశము పొందెను.

ఈ కథాభిప్రాయము ప్రకటించుటకై బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను :

స్వయముగా పోరాడ జాలని పిట్ట
పోరాడుచుండగా పొట్టేళ్ళు రెండు,
నడుమకుం జేరుచు నలిగిపోయినది:
ఈ రీతి నడచిన దీసంఘటనము.

ఇంకొకకథ : వారాణసిలో కొందరు గొల్లల అధీనములో ఆడిచెట్టు కలదు. దానిని జూచి కొందరొకనాడు పండ్లు కోయింపదలచి యొకనిని చెట్టెక్కించిరి. వాడు పండ్లుకోసి క్రిందికి గిరవాటు వేయునపుడు పుట్టలోనుండి కృష్ణసర్పము వెలువడి, చెట్టుపై కెగబ్రాక సాగెను. క్రింద నున్నవారు దానిపై కర్రలు మోద లగు

నవి విసరినను అది పైకెగబ్రాకుచుండెను. క్రిందివారు పాము పైకి ప్రాకుచున్న దనిరి. చెట్టుమీదివాడు భయపడి ఆక్రోశించెను. క్రిందివారిలో నలుగురు మొద్దు దుప్పటి చెంగులు నాలుగు గట్టిగా పట్టుకొని పైవానిని దానినడుమ పడు మనిరి. వాడు పడినప్పుడు దూకుడు హెచ్చుగా నుండుటచే వారు తట్టుకొన లేకపోయిరి. ఒకరితల మరియొకరికి గట్టిగా తగులుటచే తలలు పగిలి, అందరును మరణించిరి.

ఈ విషయము ప్రకటించుటకై బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను :

బ్రదికింప నాకనిని పట్టుకొన్నారు
నలువురు దుప్పటి నాల్గుచెంగులను
చిదికిపోయెను వారిశిరసులే తుదకు:
ఈరీతి నడచిన దీసంఘటనము.

వేరొకకథ : వారాణాసిలో కొందరు గొర్రెలను హరించుచుండిరి. ఒకనాడు వారు మేక నపహరించి, అరవకుండ దానినోరు కట్టి, మరునాడు వనములో తిన వచ్చునని రాత్రివేళ వెదుళ్ళ నడుమ కట్టివేసి, మరునాడు వచ్చిరి. అందరును ఆయుధము మరచిపోయినట్లు తెలిసికొని, ఆయుధము లేకుండ దానిని ఖండించుట వీలులేదనుకొని, ''దీనియదృష్టము బాగున్నది'' అని మేకను విడిచిపెట్టిరి.

ఆ రోజులలో వెదుళ్ళు కోయువారు పగటివేళ పనిచేసి, వెదుళ్ళు కోసి, కత్తి రాత్రివేళ పొదలో పెట్టి మరునాడు వచ్చి, మరల దానితో పనిచేయుచుండెడి వారు, తనకు విముక్తి కలిగిన దనుసంతోషముతో మేక గంతులు వేయజొచ్చెను. దాని వెనుకకాలు తగులుటచే పొదలో నున్నకత్తి క్రిందికి దొరలిపడెను కత్తిపడిన చప్పుడు విని చోరులు వెదకి, కత్తి తీసికొని మేకను ఖండించి సంతుష్టచిత్తమున మాంసము భుజించిరి. తాను చేసిన పనివలన మేక ముప్పు తెచ్చుకొన్నదని ప్రకటించుటకై బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను :

బంధమోక్షంబైన ప్రమదహేతువున
వేయగా గంతులు వేణుకుంజమున
మేకకాల్ తగులు నిమేషమ్మునందె
కత్తిపడ్డది క్రింద; ఖండించినారు
దొంగలు మేకకుత్తుక దానితోనె:
ఈరీతి నడచిన దీసంఘటనము.

ఇట్లు పలికి "తమనోరు కట్టుకొని, అల్పభాషణము చేయువారు మృత్యువు నుండి తప్పించుకొందురు" అని కిన్నరులకథ చెప్పెను.

వారాణసిలో ఒకానొక వేటకాడు కిన్నర దంపతులను పట్టి తెచ్చి, రాజునకు సమర్పించెను. అంతకు పూర్వము రాజు కిన్నరులను చూడలేదు. కావున రాజు "వేటకాడా, వీనివిశేష మేమి?" అనెను. "దేవా, ఇవి మధురముగా పాడును, ఆడును, మానవులు వీనివలె పాడలేరు, ఆడలేరు" అని వాడు విన్నవించెను. వేటకానికి ధన మిచ్చి రాజు కిన్నరులను జూచి "పాడుడు, నాట్యము చేయుడు" అనెను. అవి తమలో "మేము పాడునపుడు వ్యంజనములను పూర్తిగా వ్యక్తము చేయలేనిచో పాట చెడును. మాకు నింద వచ్చును. మృతికూడ కలుగవచ్చును. విశేషముగా పలికితిమేని అసత్యము దొరల వచ్చును" అనుకొని మిన్నకుండెను. మాటిమాటికిని రాజు ప్రబోధించినను అవి పాడలేదు. నాట్యము చేయలేదు. తుదకు ప్రభువు కుపితుడై, "వీనిని సంహరించి మాంసము వండి తీసికొని రండు" అని ఆనతిచ్చువాడై ఈ గాథ పలికెను:

చేరదు దేవతా శ్రేణిలో వీరు
గంధర్వపుత్రులు కారు, జంతువులు
కానోపుదురు; ధనకారణంబునను
నాసన్నిధికి దెచ్చినాడు వ్యాధుండు
మాపటి కొకటాని, రేపటి కొక్క
టానిని భోజనార్థము వండవలయు.

"రాజు కుపితుడై నాడు. నిస్సందేహముగా మనను సంహరించును. ఇది నోరు విప్పవలసిన సమయము" అనుకొని కిన్నరి ఈ గాథ పలికెను:

తుల దూగవే లక్షగుంజ లొక్క
సత్యంబుతోడ; దుష్టప్రలాపంబు
సంఘటిల్లునని యున్న సంభ్రాంతిచేత
కి మ్మనకున్నాడు కింపురుషుండు
కాని, కారణము మూర్ఖత కాదు దేవ!

రాజు విని ప్రసన్నచిత్తుడై ఈ గాథ పలికెను:

దీనిని, పలు కాఁగుదానిని విడిచి
చేర్పుడు హిమగిరిసీమకు; మిగులు
దీనిని ఏకమందిరమున కంపు,
నుదయభోజనమున కిది సిద్ధ మగును.

కిన్నరుఁడు రాజువాక్కులు విని "నేను మౌనముగా నున్నచో మరణము తప్పదు. ఇది నోరు విప్పవలసిన తరుణము" అని యీ గాథ పలికెను :

అంబుదంబులమీఁద సాధార పడును
జంతువుల్, వానిపై జనుల కాధార,
మస్మదాదులకు మీ రాధార. మింక
దారకు నేనె యాధారంబు దేవ!

ఇట్లు పలికి కిన్నరుఁడు "మహారాజా, మేము మౌనముగా నుండుట మీ యానతి తిరస్కరించుటకు గాదు. పలుకునపుడు దోషములు దొరలు నేమో యను భయముచే నూరకుంటిమి" అనువిషయము ప్రకటించుటకై యీ గాథలు పలికెను :

నానావిధాల జనంబులతోడ
సందర్భ మొదవును, నిందతో బ్రదుకు
సులభంబు కాదు; దొక్కపలుకు ప్రశంస
యగుచుండు, నన్యున కద్దియే నింద.

వేరు వేరుగ నుండు వివిధమానవుల
చిత్తంబు; లన్యుని చిత్తవృత్తులకు
వశవర్తియై యుండవలదు జనుండు.

రాజు యోచించి "యీ కిన్నరునకు వివేకము కలదు. పలికినది యథార్థము" అని ప్రసన్నచిత్తుఁడై యీ గాథ పలికెను ;

ఏకిన్నరుఁడు భయహేతువుచేత
దారతోడను తాను దాల్చె మౌనంబు
అతఁ డిప్పుడు ముక్తుఁడై నాఁడు, సుఖియు,
నారోగ్యవంతుండు నయ్యె: సద్వాక్కు
కల్యాణకారి యౌ గద మానవునకు.

రాజు కిన్నరులను బంగరుపంజరమున పెట్టించి, వేటకానిని పిలువనంపి, వీనిని ఎచ్చటినుండి తెచ్చితివో అచ్చటనే విడిచిపెట్టుము" అని యానతిచ్చెను.

బోధిసత్త్వుడు "ఆచార్యా, కిన్నరులు వాఙ్నియమము కలిగియుండుటచే రాజు పలుక మన్నను అవి పలుకలేదు. కావున ముక్తి పొందినవి. నీవో దుర్భాషలవలన మహావిపత్తునకు లోనయితివి. భయపడ వలదు! నీ ప్రాణములు రక్షించెదను" అని యోదార్చెను. నీవే నన్ను రక్షింపవలెను అని ఆచార్యు డన్న పిదప బోధిసత్త్వుడు "ఇపుడు నక్షత్రయోగము సరిగాలేదు" అని కాలము గడపి, అపరాహ్ణమున చచ్చినగొర్రెను తెప్పించి, "ఆచార్యా, నీ వెచ్చటకైనను కనబడకుండ పొమ్ము" అని యెవ్వరికిని తెలుపకుండ ఆయనను పంపివేసి, గొర్రెమాంసము బలి యిచ్చి, ద్వారస్థాపనము చేయించెను.

శాస్త యిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, "భిక్షువులారా, కోకాలికు డిప్పుడేకాదు, పూర్వముకూడ నోరు కట్టుకొనలేక మృతి నొందెను" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున ప్రోదపింగళుడు కోకాలికుడు; తక్కారియపండితుడు నేనే.

:: -

౮౨. రురు జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

“ఆయుష్మన్, దేవదత్తా, నీకు శాస్త వలన ఉపకారము జరిగినది. శాస్త వలన నీకు ప్రవ్రజ్య లభించినది. త్రిపిటకములు అభ్యసించితివి. నీకు లాభము, సత్కారము కలిగినవి” అని అతనితో ఎవరో అన్నపుడు అతడు “ఆయుష్మంతులారా, శాస్త వలన నాకేమియు ఉపకారము జరుగ లేదు. నేను స్వయముగా ప్రవ్రజించినాను, త్రిపిటకములు స్వయముగా అభ్యసించినాను; స్వయముగానే సత్కారాది లాభములను పొందినాను” అనెను,

భిక్షువులు ధర్మసభలో కూరుచుండి ఈ విషయము సంభాషించుచుండిరి.

“ఆయుష్మంతులారా, దేవదత్తుడు కృతజ్ఞుడు కాడు” అనుచుండిరి. శాస్త అచటి కరుదెంచి, సంగతి గ్రహించి “భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు కేవల మిప్పుడే కాడు, పూర్వము కూడ అకృతజ్ఞుడు. పూర్వము నేను ఇతనికి ప్రాణదానము చేసినను ఇతడు ఏమియును ఉపకారము నంగీకరింప లేదు.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఎనుబదికోట్ల ధనపతి యగు ఒకానొక శ్రేష్ఠికి పుత్రుడు కలిగెను. శిశువునకు మహాధనకుడని పేరు పెట్టిరి. కుమారునకు చదువు చెప్పించినచో వాడు కష్టపడు నని తలచి చదువు చెప్పించ లేదు. వాడు ఆటపాటలలో, త్రాగుడులో ఆరితేరి వేరొకసంగతి ఎరుగకుండెను. వానికి వయసు వచ్చినపిదప తలిదండ్రులు తగినకన్య నిచ్చి వివాహము చేసిరి. వారుకాలక్రమమున చనిపోయిరి. అవల కుమారుడు స్త్రీపాన ద్యూతలోలుడై పోయెను. క్రమముగా నానావ్యసనములకు లోనై తనధన మంతయు పాడు చేసెను. ఋణము హెచ్చి ఋణదాతలు త్వరపెట్టుచుండగా అప్పు దొరకనిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు వాడు, నేను జీవించి ఏమి చేయుదును ? ఈ జన్మలో

నే నిట్లయిపోతిని, మరణించుటయే శ్రేయస్కరము" అని తలచి ఋణదాతలతో "మీ ఋణపత్రములు కొనిరండు. గంగాతటమున నాకు వంశపరంపరాగతమైన ధనము పాతిపెట్టియున్నది. అచట మీ కిచ్చెదను" అని చెప్పెను. వారాతనివెంట జనిరి. "ధన మచట నున్నది, అచట నున్న" దని నేల చూపుచు వాడు గంగలో దుమికెను. ప్రవాహము వేగముగా నుండుటచే వాడు కొట్టుకొనిపోవుచు దీనముగా ఆక్రోశించెను.

ఆ సమయమున బోధిసత్త్వుడు రురుమృగమై జన్మించెను. మృగము తన పొద విడిచి ఒంటిగా గంగగట్టున సాలమిశ్రిత సుపుష్పిత సహకారవనమున పెరుగు చుండెను. మృగశరీరము బంగరుపూత పూసిన ట్లుండెను. పాదములు లక్క పూసిన ట్లుండెను. శృంగములు రజతమాలికవలెను నేత్రములు స్నిగ్ధమణి గోళికలవలెను, ముఖము తిరగ వైచిన రక్తకంబళము చుట్టవలె నుండెను. రురుమృగము నదిలో ఆక్రోశము విని మానవ కంఠధ్వనివలె వినవచ్చుచున్నది. వీనిని రక్షింతు నని తలచి, తనబంగరు పొదలోనుండి ఈవలకు వచ్చి నదీతీరము చేరి "ఓయీ, భయ పడవలదు. నీప్రాణములు దక్కింతును" అని ప్రవాహములోనికి పోయి, వానిని వీపుపై నెక్కించుకొని ఒడ్డు చేర్చి, తననివాసస్థానమునకు గొనిపోయి ఫలాదిక మిచ్చి మూడురోజుల తరువాత "ఓయీ, నిన్ను ఈ అడవి దాటించి వారాణసీ మార్గమున విడిచిపెట్టెదను. నీవు సుఖముగా వెడలవచ్చును. కాని ధనలోభముచే రాజునకుగాని అమాత్యునకు గాని ఫలానిప్రదేశమున స్వర్ణమృగ మున్న దని తెలుపరా" దని చెప్పెను. "స్వామీ, మంచి" దని వాడు బోధిసత్త్వుని యెదుట ప్రమాణము చేసెను; రురుమృగము వానిని వీపుపై కూర్చుండబెట్టుకొని వారాణసీ పథముపై విడిచి వచ్చెను. వాడు వారాణసిలో ప్రవేశించిన నాటి ప్రాతఃకాలమున రాజమహిషి ఖేమాదేవి నిద్రలో తనకు స్వర్ణమృగము ధర్మోపదేశము చేసినట్లు కల గాంచెను. "ఇట్టి మృగము లేనిచో స్వప్నమున కానరాదు. నిజముగా మృగ ముండును. రాజుతో చెప్పెద" నని ఆమె రాజసన్నిధి కరిగి "మహారాజా, స్వర్ణ మృగము ధర్మోపదేశము చేయగా వినవలె నని కుతూహలము. అట్టిది లభించినచో జీవింతును; లభింపనిచో జీవింపను" అని చెప్పగా అయన పట్టమహిషి నోదార్చి "మానవలోకమున అమ్మృగ మున్నచో నీకు లభించు" నని బ్రాహ్మణులను పిలువ నంపి "స్వర్ణమృగము లుండునా" యని ప్రశ్నించెను.

"దేవా, ఉండును,"

"సజ్జీకృతమైనయేనుగుపై బంగరుపెట్టెలో వేయిసువర్ణములసంచి నుంచి రాజు "ఎవ రైనను స్వర్ణమృగస్థానము తెలుపుచో వారికి బంగరుపళ్లెముతో పాటు వేయిసువర్ణముద్రల సంచియు, ఏనుగును, కానిచో అంతకన్న అధికముగా ఇచ్చెద" మని బంగరు పలకపై గాథ చెక్కించి అమాత్యునితో "బాబా, ఇక్కడికి వచ్చి నాపక్షమున ఈ గాథ నగరవాసులకు వినిపింపుము" అని ఈ జాతకములోని తొలిగాథ పలికెను :

ఎవని కిచ్చెద నలంకృత సుందరులను
గ్రామవరంబు ? మృగంబులలోన
శ్రేష్ఠజంతువు నివసించెడి చోటు
స్పష్టీకరింపగా జాలు నెవ్వండు ?

అమాత్యుడు బంగరుఫలకముమీది గాథ నగరవీథులలో చదివించెను. వారాణసిలో దాగుకొన్న శ్రేష్ఠిపుత్రుడు విని, అమాత్యునికడకు బోయి, "నన్ను రాజుసన్నిధికి గొనిపొండు. ఇట్టిమృగమును నేనెరుగుదును; రాజునకు చూపెదను" అనెను. అమాత్యు డేనుగు దిగి శ్రేష్ఠిపుత్రుని రాజసన్నిధికి గొనిపోయి, ఎదుట నిలువబెట్టి "దేవా, ఈతడు తమకు మృగమును చూపగలడు" అని విన్నవించెను. "ఏమోయీ, సత్యముగానే?" అని రాజు ప్రశ్నింపగా వాడు "మహారాజా, సత్యముగానే చూపగలను. ఈ ధనము నాకు దయచేయవలెను" అని యీ గాథ పలికెను :

నాకు నలంకృత నారీజనంబు
నుత్తమ గ్రామంబు నొసగుడు దేవ !
శ్రేష్ఠమృగము నివసించెడిచోటు
స్పష్టీకరింపగా జాలుదు దేవ !

విని రాజు ఆ మిత్రద్రోహియెడ ప్రసన్నుడై "ఓయీ, ఆ మృగ మెచట నుండును ?" అనెను. ఫలానిచోట అని వాడు చెప్పగా, రాజు వానినే మార్గదర్శకునిగా నియమించి విశేషపరివారముతో ఆతావు చేరెను. "దేవా సైన్యము నిచట నాపుడు" అని వాడు చెప్పగా సైన్య మాగెను. "దేవా, స్వర్ణమృగ మిచట నుండు నని చేతితో చూపుచు వా డీగాథ పలికెను :

మెండుగా నీవనషండమం దామ్ర
సాలముల్ పుష్పించె, నేలగాంతతటను

సాంద్రమ్ముగా క్రమ్మె ఇంద్రగోపములు;
ఆవాస మిచటనే ఆమృగమ్మునకు.

రాజు విని, మృగము పారిపోవకుండ చుట్టు ముట్టుడు అని ఆనతి యిచ్చెను. వా రట్లే చేసి కోలాహలము కావించిరి. కొలదిమందిని వెంట బెట్టుకొని రాజు ఒక చోట నిలిచి యుండెను. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు కూడ రాజుకడనే నిలువబడెను. మృగము చప్పుడు విని "ఇది సేనసందడివలె నున్నది. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు నాకై యీభయ ముత్పాదన చేసియుండును" అనుకొని లేచి, జనసమూహమును గాంచి రాజు నిలిచి యున్నచోటు చూచి, అదియే తనకు క్షేమస్థానమని తలచి రాజసమ్ముఖము చేరెను. మృగము వచ్చుచుండుట చూచి రాజు విల్లు ఎక్కు పెట్టి, "గజబలము కలమృగము వచ్చుచున్నది. దీనిని బెదరించెదను పారిపోవుచో బాణము విడిచి దుర్బలము కావించి పట్టుకొందును" అని తలచెను.

ఈ విషయము ప్రకటీకరించుటకై శాస్త యీ గాథ పలికెను :

విభు డెక్కు పెట్టిన వింటితో వచ్చు
చుండగా దూరమ్మునుండి మృగమ్ము
వీక్షించి యి ట్లనె: వేయకు బాణ
మొక్కింత పట్టుమీ ఓపిక రాజ !
ఇట నుందు నే నని యెవ్వడు తెల్పె ?

దాని మధురవాక్కులకు రాజు ముగ్ధుడై విల్లు పైకెత్తి ఆదరపూర్వకముగా పిలిచెను. మృగ మొకప్రక్క నిలువబడెను. పరిజనులు శస్త్రములు విడిచి రాజు చుట్టును చేరిరి. అప్పుడు మృగము మధురస్వరముతో "మృగ మిచట నుండు నని మీతో నెవరు చెప్పిరి ? మార్గము చూపినవా రెవరు ?" అని రాజు నడిగెను. ఆ సమయమున కా పాపాత్ముడు దచటికి వచ్చెను. "వీడు నాకు నీతావు చూపినవా" డని రాజు ఈ గాథ పలికెను :

సౌమ్య, దూరంబున చాటుగా నిల్చు
పాపి నీనిలయంబు చూపినవాడు.

విని బోధిసత్త్వు డామిత్రద్రోహిని నిందించి, రాజుతో సంభాషించుచు ఈ గాథ పలికెను :

ఉదకాన మునుగుచు నున్నకొందరను
కాపాడుకంటెను కాష్ఠంబుతోడ
మునుగ నిచ్చుట శ్రేయ మనువారి వాక్కు
యుక్తంబుగా దోచు యోచింపు కొలది.

విని రాజీగాథ పలికెను :

పశుపులలో దేని గాని
పక్షులలో దేని గాని
నరులయందు నెవని గాని
గురువర! నిందించితివా ?
నీమానవవాక్కు విన్న
నింద్యభయం బగును నాకు.

అంతట బోధిసత్త్వుడు "మహారాజా, నేను ఏజంతువును గాని, పక్షిని గాని, నిందింపలేదు; కాని మానవుని నిందించుచున్నాను" అని ప్రకటీకరించుచు ఈ గాథ పలికను :

సత్వరంబున బారు సలిల ప్రవాహ
సరణిని మున్గుచు చావగా నున్న
వానిని రక్షింప, వాడె యావలను
భయహేతు వయినాడు ప్రభు, అసత్పురుషు
తోడి సంగాతము కూడ దన్నందు.

విన్నంతనే కుపితుడై రాజు "ఈ దుర్మార్గుని సంహరింతును. ఇంతయుపకారము పొందియు వీడు మోసము చేసినాడు" అనుకొని, యీ గాథ పలికెను :

నభమున జరియించు దాని
నాలుగుపాదములు కలుగు
మృగము విడిచి పట్టె, యిపుడు
మిత్రద్రోహిని పాపిని
మేలు చేయ మరచువాని
కోలతోడ గుండెలోన
కొట్టి సంహరింతువాడ.

అంతట బోధిసత్త్వుడు "వీడు నా మూలమున మరణింపరాదు" అని తలచి యీ గాథ పలికెను :

వీడు మూర్ఖుడు రాజ, వీనితో నేమి!
బుధు లొగ్గడింపరు వధ నెట్టి వేళ,
ఇంటికి జనుగాక యీ పాపకర్ము
డితని కిచ్చెడి దేదో యిచ్చి వేయుండు:
నేను నీకోర్కుల నెరవేర్చుచుందు.

అంతట రాజు సంతుష్టచిత్తుడై బోధిసత్త్వుని ప్రశంసించుచు ఈ గాథ పలికెను :

నిశ్చయమ్ముగ రురు, నీవు యోగ్యుడవు.
ద్వేషించు మానవు ద్వేషింప వీవు!
ఏపకారి గృహంబు ప్రాపించుగాక!
ఇష్ట నన్నది యేదా యిచ్చివేయుదును.
అభయ మిచ్చెద నీకు: అంతియే కాక
చరియింపవచ్చు నిచ్చకొలంది నీవు.

"మహారాజా, మానవుడు నోట పలుకున దొకటి, చేయునది యింకొకటి" అని బోధిసత్త్వుడు వానిని పరీక్షించుటకు ఈ గాథలు పలికెను :

గ్రహియింప వచ్చు సృగాలవాక్కులను,
తెలిసికోవచ్చును పులుగులవాక్కు,
కాని దుర్జ్ఞేయంబు మానవవాక్కు.

తొలుత మంచిమనస్సుతో నన్యజనుని
జ్ఞాతిగా మిత్రుగా సఖునిగా చూచు
వాడె యావల మారి వైరి గాబోవు.

విని రాజు "మృగరాజా, నా కిట్లు చెప్పవలదు. రాజ్యము నైన విడుతును, కాని నీ కిచ్చిన వరమును వ్యర్థము చేయను. నన్ను విశ్వసింపుము" అని చెప్పి తొలుత బోధిసత్త్వునకును, అవల సమస్త ప్రాణులకును అభయ మిచ్చి, బోధిసత్త్వుని వెంట గొనిపోయి నగరాలంకరణానంతరము తనదేవికి ఆయనచే ధర్మోప

దేశము చేయించెను. దేవికిని, రాజునకును, రాజ్యపరిషత్తునకును మనుష్యవాక్కులతో మధురముగా ధర్మోపదేశము చేసి, రాజునకు దశరాజధర్మములు తెలిపి, జనమున కనుశాసనము చేసి బోధిసత్త్వు డరణ్యమునకు పోయి మృగములనడుమ నివసింపసాగెను. సమస్తప్రాణులకును అభయమిచ్చితి నని రాజు నగరమున చాట బంచెను. అప్పటినుండియు నెవ్వరును పశుపక్ష్యాదులమీద చేయిచేసికొన లేకుండిరి. మృగములు వచ్చి పొలములలో మేసిపోవుచుండెను. ఎవ్వరును వాని నాప జాల కుండిరి. జనులు పోయి రాజుతో చెప్పుకొనిరి,

ఈ యర్థమును ప్రకటించుటకై శాస్త ఈ గాథ పలికెను :

జనపదమ్ములవారు చనుదెంచినారు,
నిగమజనమ్ములు నిలిచియున్నారు.
తినివేయుచున్నవి దేవ, మృగాలు
ధాన్యాలు, వానిని దమియింపవలయు.

రాజు విని యీ గాథలు పలికెను :

జనపదమ్ములు పోయినను పోవుగాక,
నష్టమై చనుగాక రాష్ట్రంబు కూడ.
అభయదక్షిణ యిచ్చినట్టి మృగంబు
నేను ద్వేషింపగా నేరకున్నాను.

ఏ మైన నగుగాక, ఈరురు కిచ్చి
వర, మనృతంబును పలుకుట యెట్లు ?

రాజువాక్కులు విని జను లేమియు పలుకలేక వెనుదిరిగి పోయిరి. ఈవార్త యెల్లెడ వ్యాపించెను. విని బోధిసత్త్వుడు మృగములను సమావేశపరచి "నేటినుండి మీరు జనుల పొలములలో మేయకుండు" అని యుపదేశ మిచ్చి, "మీమీ క్షేత్రములకు పత్రచిహ్నములు తగిలింపుడు" అని లోకులకు వార్త పంపెను. వా రా ప్రకారమే చేసిరి. నాటినుండి నేటివరకును మృగములు పొలములలోనికి పోవుటలేదు,

శాస్త యిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, "భిక్షువులారా, ఈత డకృతజ్ఞు డిప్పుడే కాదు" అని జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున శ్రేష్ఠిపుత్రుడు దేవదత్తుడు; రాజు ఆనందుడు; రురు మృగము నేనే.

౪౮౩. సరభమిగ జాతకము

శాస్త వేసిన సంక్షిప్త ప్రశ్నమునకు సమాధానముగా ధర్మసేనాపతి చేసిన సవిస్తర వ్యాఖ్యానమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆ సమయమున శాస్త సంక్షేపరూపమున ప్రశ్నవేసెను. దేవారోహణ సంబంధమున నిది సంక్షిప్తకథ. రాజగృహశ్రేష్ఠికడ ఆయుష్మాన్ పిండోల భారద్వాజుడు తనబుద్ధిబలముచే నేలనుండి చందనపాత్రను పైకి లేవనెత్తినపుడు శాస్త బుద్ధిబల ప్రదర్శనము చేయ వద్దని భిక్షువులను నిషేధించెను. ఇట్లు నిషేధించుటచే శాస్త బుద్ధిబలప్రదర్శనము చేయడని తైర్థికులు తలంచిరి. శిష్యులలో శక్తిహీనులు శాస్తతో "భన్తే, బుద్ధిబలము వలన పాత్ర యేల లేవలేదు?" అనగా ఆయన "ఆయుష్మంతులారా, నా కిది కఠినకార్యము కాదు. కాని తుచ్ఛమైన దారుపాత్రను లేవనెత్తుటకు గృహస్థులయెదుట సూక్ష్మగుణము నెవరు ప్రదర్శింతు రనువిషయమును నేల గ్రహింపరు?" అనెను. కాని శాక్యపుత్రులు, శ్రమణులు లోభమువలన బుద్ధిబలప్రదర్శనము చేసిరి. "ప్రదర్శనము చేయుట మాకు కష్టమని తలపవలదు. తలచుకొంటిమేని శ్రమణ గౌతముని యెదుట చేయగలమని ఆయనశిష్యులతో చెప్పుడు. ఆయన ఒక్కబుద్ధి చూపినచో మేము రెండుచూపగలము" అని వారు పలుకగా, శిష్యులు భగవానునికడకు పోయి "భన్తే, తైర్థికులు బుద్ధిబలప్రదర్శనము చేయుదురు" అని చెప్పిరి. "వారు చేసినచో నేనుగూడ చేయుదును" అని భగవానుడు పలికెను. రాజు వార్త విని, బింబిసార నృపాలుడు భగవానునికడకు వచ్చి భన్తే, బుద్ధిబలప్రదర్శనము చేయుదురా?" అనెను.

"మహారాజా, అవును."

"భన్తే, నియమ మేర్పరింపలేదా?"

"మహారాజా, శిష్యులకై నియమములు చేసితిని. బుద్ధులకు నియమములు లేవు, మహారాజా, మీతోటలో పుష్పఫల విషయమై అన్యులకు నియమము లున్నవి. మీకెడ నియమము లేదు. అట్లే మాకుగూడ."

"భన్తే, బుద్ధి యెచ్చట ప్రదర్శింతురు ?"

"శ్రావస్తీనగరమున, గండంబ వృక్షము క్రింద."

"భన్తే. మే మచ్చట నేమి చేయవలసి యుండును ?"

"మహారాజా, ఏమియు చేయనక్కరలేదు."

మరునాడు శాస్త కరణీయములు నిర్వర్తించి, పర్యటనమునకై బయలు వెడలెను. లోకులు చూచి "శాస్త యెచ్చటికి పోవుచున్నాడు ?" అని శిష్యుల నడిగిరి. "శ్రావస్తి నగరద్వారమున నున్న గండంబ వృక్షము క్రింద, తైర్థికుల మానమర్దనము చేయుటకై బుద్ధి ప్రదర్శింపబోవుచున్నాడు" అని వారు చెప్పిరి. ఇళ్ళు వాకిళ్ళు విడిచి జను లాయాశ్చర్యమును చూడ బయలుదేరిరి. "శ్రమణ గౌతముడు ప్రదర్శించు తావుననే మేముగూడ ప్రదర్శింతుము" అని తైర్థికులు శిష్యసహితముగా శాస్తవెనువెంటనే చనిరి. క్రమ క్రమముగా శాస్త శ్రావస్తి చేరగా రాజు వచ్చి "భన్తే, బుద్ధిప్రదర్శనము చేయుదురా ?" అని యడిగెను.

"మహారాజా, అవును."

"భన్తే, ఎప్పుడు ?"

"నేటి కేడవరోజున, ఆషాఢపూర్ణిమనాడు."

"భన్తే, మంటపనిర్మాణము చేయింతును."

"మహారాజా, వలదు. నేను ప్రదర్శనము చేయుచోట శక్రుడు పండ్రెండు యోజనముల రత్నమంటప నిర్మాణము చేయించును."

"భన్తే, ఈ వృత్తాంతము నగరమున చాట బంచెదను."

"మహారాజా, మంచిది."

రాజు ధర్మఘోషకుని అలంకృతహస్తిపై గూరుచుండ బెట్టి "నేటి కేడవనాడు శాస్త శ్రావస్తి నగరద్వారముకడ నున్న గండంబ వృక్షము క్రింద, తైర్థికుల మానమర్దనార్థము బుద్ధిబలప్రదర్శనము చేయును" అని నగరమున చాట బంచెను. తైర్థికు లిది తెలిసికొని తోటమాలులకు ధన మిచ్చి, శ్రావస్తికి చుట్టుప్రక్కల నున్న మామిడిచెట్ల నన్నింటిని నరికించిరి. ధర్మఘోషకుడు పూర్ణిమనాడు "నేటి ప్రాతఃకాలమున బుద్ధిప్రదర్శనము జరుగు" నని చాటించెను. దేవతల ప్రభావము

వలన ఆ చాటింపు సమస్తజంబూ ద్వీపమున ప్రతిగృహమునకు వ్యాపించెను. శ్రావస్తి చేరదలచినవారు చేరుకొనిరి. పరిషత్తు పండ్రెండు యోజనములమేర వ్యాపించెను.

శాస్త ప్రాతఃకాలముననే భిక్షాటనార్థము బయలుదేరెను. రాజుగారి తోటమాలి గండుడు ఆకస్మికముగా పండిన మామిడిపండు కడవపరిమాణము కలది పట్టుకొని రాజుకొరకు కొనిపోవుచు, ద్వారముకడ శాస్త నిలిచియుండుట చూచి "ఈ ఫలము వీరికే తగినది" అని చూతఫలమును శాస్తకు సమర్పించెను. ఆయన దానిని స్వీకరించి అచటనే యొక ప్రక్కన కూరుచుండి భక్షించి, ఆనందుని పిలిచి "ఆనందా, ఈ టెంక మాలిచేతి కిచ్చి ఇచ్చటనే నాటుమని చెప్పుము. ఇది గండంబ వృక్షము కాగలదు" అనెను. స్థవిరు డటులే చేసెను. మాలి గుంట చేసి మన్ను తొలగించి టెంక నాటెను. అది బ్రద్దలయి, తోడనే భూమిలోనికి వేరు తన్నెను. నాగేటి కర్రు కొనవంటి రక్తవర్ణాంకురము బయలుదేరెను. జనము చూచుచుండగనే ఏబదిమూరల బోదెయు, ఏబదిమూరల శాఖలును, నూరుమూరల యెత్తును కల సహకారవృక్షము పైకి లేచెను అపుడే వృక్షమున పూలు పూచినవి. పండ్లు పండినవి. స్వర్ణవర్ణ ఫలములు వ్రేలాడుచున్న మహావృక్ష మాకాశమును కప్పివేసెను. గాలి తోలుటచే పండ్లు నేల రాలినవి. వెనుక నగుచుచున్న భిక్షువులు వానిని భక్షించి వచ్చిరి.

సాయంకాలము శక్రుడు ఆలోచింపగా సప్తరత్నమయుక్తమైనమంటపము నిర్మించుభారము తనపై బడెనని గ్రహించి, విశ్వకర్మను బిలువ నంపి, నీలకమలములు కప్పిన సప్తరత్నమంటప నిర్మాణము చేయించెను. ఈ విధముగా పదివేల చక్రవాళములనడుమ దేవతలు సమావిష్టులైరి. శాస్త శిష్యుల కసంభావ్యమును, తైర్థికుల మానమర్దనకరము నగు యమకబుద్ధి చూపెను. ఈ విధముగా జనసమూహము ప్రసన్నముగా నుండుట గ్రహించి, ఆకసమున కెగసి, బుద్ధాసనముపై గూరుచుండి శాస్త ధర్మోపదేశము చేసెను. ఇరువదికోట్ల ప్రాణులు అమృతపానముచేసిరి.

పూర్వబుద్ధుడు బుద్ధి చూపినపిదప నెచటికి పోయి యుండు నని శాస్త తలపోయగా త్రయస్త్రింశద్భువనమునకని ధ్యానబలమున గోచరించెను. ఆయన బుద్ధాసనమునుండి లేచి, కుడికాలు యుగంధర పర్వతశిఖరముపై నుంచి, వామపాదమున సుమేరు పర్వతము దాటి, పారిచ్ఛద వృక్షము క్రింద పాండుకంబలవర్ణము గల శిలాతలముపై గూరుచుండి వర్షాకాలము మూడు మాసములపాటు దేవతల కభిధర్మము ఉపదేశించుచుండెను. శాస్త యెచ్చట నున్నది యెవ్వరికిని తెలియు లేదు. "పారణ" సమీపమున నుండుటచే మహామౌద్గల్యాయనుడు వచ్చి, శాస్తతో మాటాడెను. "ఇప్పుడు సారిపుత్రు డెచట నున్నాడు?" అని శాస్త యడుగగా, నతడు "భన్తే, బుద్ధిప్రభావముచే ప్రవ్రజించిన పంచశతశిష్య సమూహముతో

గూడి సంకాశయ నగరమున నున్న" డని చెప్పెను. "మాద్గల్యాయనా, నేటికి ఏడవనాఁడు నేను సంకాశయ నగరద్వారమున నవతరింతును, చూడ దలచినవారు అచ్చట సమావిష్టులు కావచ్చును." అని శాస్త పలికెను.

స్థవిరుఁడు మంచి దని యీవార్త జనులకు దెలిపెను. శ్రావస్తినుండి ముప్పది యోజనముల దూరమున నున్న సంకాశయ నగరమునకు ప్రజాసమూహము చేరెను. వర్షావాసము సమాప్త మయినంతనే శాస్త "ప్రవారణ" చేసి శక్రునితో "మహారాజా, మానవలోకమునకు బోవుదును" అనెను. శక్రుడు విశ్వకర్మను బిలిపించి దశబలధారి మానవలోకమునకు బోవుటకు సోపానములు నిర్మింపుము అని యాన తిచ్చెను. ఆయన సుమేరు పర్వతశిఖరముపై సోపాన శ్రేణి ప్రారంభించి, సంకాశయనగర ద్వారమువరకును ఎడతెగకుండ మెట్లు నిర్మించెను. మధ్యభాగమున మణిమయములు, ఒకవంక రజతమయములు, ఇంకొకవైపున స్వర్ణమయములుగా త్రివిధసోపానములు నిర్మించెను. అవి సప్తరత్నవేదిక చుట్టును తిరిగినవి. శాస్త లోకవివరణనామకబుద్ధి చూపి, నడుమ నున్న మణిమయ సోపాన శ్రేణివెంట దిగెను. శక్రుడు పాత్ర, చీవరములు; సుయాముడు చామరములు, సహంపతిబ్రహ్మ ఛత్రము, పట్టుకొనిరి. దశచక్రవాళముల నడుమ నున్న దేవతలు దివ్యగంధ మాల్యాదులతో పూజ చేసిరి. శాస్త క్రిందిమెట్టు చేరినంతనే సారిపుత్రుడు ప్రణామము చేసెను; ఆవల జను లెల్లరు వందనము చేసిరి. వారిని జూచి శాస్త తనలో "మాద్గల్యాయనుడు బుద్ధిమంతు డని ప్రసిద్ధి చెందినాడు. ఉపాలి వినయధరుడు, సారిపుత్రుడు మహాప్రజ్ఞావంతు డని ప్రకటము కాలేదు. ఇతనితో సమానుడు నన్ను విడిచి వేరొకడు లేడు, ఈ విషయము ప్రకటీకరింతును" అనుకొని, తొలుత పృథక్జన ప్రశ్న వేసెను. దానికి పృథక్జనులే సమాధాన మిచ్చిరి. పిదప శాస్త స్రోతాపన్నుల కుచిత మగు ప్రశ్న వేసెను. దానికి సమాధానము స్రోతాపన్నులు చెప్పిరి పృథక్జనులు దానిని గ్రహింపనే లేదు, అంతట సకృదాగామి, అనాగామి, క్షీణాస్రవ, మహాశ్రావకులకు యోగ్య మగు ప్రశ్న వేసెనిను. మ్న శ్రేణి లోని వారికి తెలియలేదు; ఉన్నతశ్రేణులలోని వారికి తెలిసినది: అగ్రశ్రావకులకు యోగ్యము లగు ప్రశ్నములకు అగ్రశ్రావకులే సమాధానములు చెప్పిరి. అన్యులవి గ్రహింపలేదు. అంతట శాస్త సారిపుత్రునియోగ్యతకు తగిన ప్రశ్న వేసెను. దానికి సమాధానము సారిపుత్రుడే చెప్పెను. అన్యులు దానిని గ్రహింపలేదు. "ఈ శ్రావకు డెవడు? శాస్తతో సంభాషించుచున్నాడు!" అని జనులు తలపోసి, ఆయన ధర్మసేనాపతి సారిపుత్ర శ్రావకు డని తెలిసికొని, మహాప్రజ్ఞావంతు డను కొనిరి. అప్పటినుండి దేవతలలోను మానవులలోను ఆయనకీర్తి వ్యాపించెను. అంతట శాస్త ఆయనను బుద్ధవిషయక ప్రశ్న నడిగి, "సారిపుత్రా, ఈ సంక్షిప్త కథనమునకు విస్తృతవ్యాఖ్య యే మగును?" అనెను. ఆ గాథ ఇట్లున్నది :

జాతధర్ముల బహుశైక్ష్యుల చర్య
లేవిధంబుగ నుండు, నెరిగి ప్రశ్నంబు
పే బుద్ధిమన్ వివరింపగా వలయు.

స్థవిరు డా ప్రశ్నపై మనసు నిలిపినంతనే అది శైక్ష, భిక్షువుల ప్రతిపత్తిని గూర్చిన ప్రశ్న మని అసందిగ్ధరూపమున గ్రహించెను. కాని, ప్రతిపత్తి స్కంధాది ప్రకారముగా వివిధవిధముల నడుగవచ్చు నను సందేహము కలిగెను. ఏవిధముగా చెప్పిన యెడల శాస్త్రవిచారధార కనుగుణముగా నుండునో, ఆయనకు తెలియలేదు. చూచి శాస్త తనలో "సారిపుత్రుడు ప్రశ్న మసందిగ్ధముగా గ్రహించినాడు; కాని ఆశయవిషయమున సందిగ్ధచిత్తుడై ఉన్నాడు. ఇతనికి కొంచెము ఇంగిత మీయ నిచో సమాధాన మీయజాలడు" అనుకొని, బహిరంగముగా "సారిపుత్రా, ఇది సత్యము" అనెను తనయాశయమును గ్రహించి సారిపుత్రుడు స్కంధముల కనుగుణముగా ప్రత్యుత్తర మిచ్చు నని ఆయనయాశయము. ఇంగితము వలన స్థవిరునకు ప్రశ్న నూరువిధముల, వేయివిధముల నుపస్థిత మయ్యెను. అది బుద్ధులకు సంబంధించినవిషయ మని ఆయన సమాధాన మిచ్చెను. పండ్రెండు యోజనముల దూరము వ్యాపించి యున్న పరిషత్తున కాయన ధర్మోపదేశము చేసెను. ముప్పది కోట్ల జీవు లమృతపానము చేసిరి.

శాస్త పరిషత్తునకు సెల విచ్చి, పర్యటనము చేయుచు క్రమముగా శ్రావస్తి చేరి మరునాడు భిక్షాటనము చేసి, మరలి వచ్చి, గంధకుటిలో ప్రవేశించెను. భిక్షువులు తమతమ కార్యములను ముగించి, సాయంసమయమున ధర్మసభలో సమావిష్టులై, స్థవిరుని గుణగణములను ప్రశంసించుచుండిరి. శాస్త అచటి కరిగి, విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, ఇత డిప్పుడేకాదు, పూర్వముకూడ సంక్షిప్త ప్రశ్నమునకు విస్తృతసమాధాన మిచ్చినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు బోధిసత్త్వుడు శరభమృగముకడుపున పుట్టి, అడవిలో నివసించు చుండెను. వేటలో కుతూహలము కలరాజు ఎంతబలవంతునైనను లక్ష్యము చేయడు. ఒకనా డాతడు వేటకు పోయి అమాత్యులతో "ఎవని ప్రక్కగా మృగము తప్పించుకొని పోవునో ఆతనికి దండనము తప్పదు" అని పలికెను. "అప్పు డప్పుడు ఇంటిలో నిలిచియున్నప్పుడుకూడ మంచిగది....లభింపదు. మృగము వచ్చుచో రాజుకడకే దానిని చేర్పవలెను." ఇట్లు యోచన చేసి, వారు రాజుకడనే నిలిచిరి. కొందరు పెద్దపొద చుట్టు ముట్టి ముద్గరాదులతో నేలపై గొట్టసాగిరి. శరభమృగము లేచి మొదట మూడునాలుగు పొదలోపల గిర్రున తిరిగి ఎక్కడ సందు కలదో యని చూచెను.

జనులు బుజము బుజము, ధనుస్సు ధనుస్సు తగులునట్లు నిలిచియుండుట కనుగొని, రాజు నిలచియున్న చోటికే పరుగిడి పోవుట యుక్తమని తలచి, కనులలో నిసుక చల్లినట్లు తటాలున మృగము ప్రభువునెదుటికి చేరెను. తనకడకు శరభము వచ్చు చుండుట గమనించి రాజు గట్టిగా లాగి బాణము విడిచెను. బాణపాతమునుండి తప్పించుకొనుటలో శరభములకు నేర్పు కలదు. బాణ మెదురుగా వచ్చుచో మృగము వేగము తగ్గించును; వెనుకనుండి వచ్చుచో వేగముగా ముందరికి పరుగెత్తును; పై నుండి వచ్చుచో వంగును; ఒక ప్రక్కనుండి వచ్చుచో కాలదిగా నగును; పొట్టకు తగులునట్లు వచ్చుచో తలక్రిందుగా పండుకొనును. బాణము తగులుచో వాయుచ్ఛిన్న మేఘరీతిని పరుగెత్తును. శరభమృగము తల క్రిందుగా పండుకొనగా, తాను జంతు వును కొట్టినట్లు రాజు కేకవేసెను. ఇంతలో శరభము లేచి, తనచుట్టు నున్నవారిలో సందు చేసికొని వాయువేగమున పరుగెత్తెను,

రెండువైపుల నున్నవారు శరభము పరుగిడుట గమనించి, మృగ మెవరి ప్రక్కగా పరుగెత్తిన దని యోచించి, రాజు ప్రక్కనుండి పోయిన దని నిర్ణయించి, "రాజు మృగమును బాణముతో కొట్టితి నన్నాడు. మనరాజుగారిగురి తప్పదు. కాని బాణము మృగమునకు తగులక నేలలో దూరినది!" అని వివిధవిధముల పరిహాసము చేయుచు వచ్చిరి. "వీరు నన్ను పరిహసించుచున్నారు. కాని నాశక్తి యెరుగరు" అనుకొని రాజు వస్త్రము విరిచి కట్టి, కత్తి తీసికొని కాలినడకతో వేగముగా జని మూడుయోజనముల వరకును దానివెంట నంటెను. మృగ మడవిలో దాగుకొనెను. రాజుకూడ దాగుకొన్నాడు. మృగము పరుగిడు మార్గమున ఏడుమూరల గుంట కలదు. అందు ముప్పదియడుగులలోతు నీరు నిండుగా నుండును. పైన పచ్చిగడ్డి ఆవరించియుండును. మృగము పసిపట్టి ప్రక్కగా పరుగిడెను. రాజు త్వరితగతిలో సూటిగా పోయి దానిలో పడెను.

రాజుపాదధ్వని వినబడక పోవుటచే మృగమాగి వెను దిరిగి చూచి, రాజు గుంటలో పడిపోయె నని దగ్గరకు బోయెను. అతడు దిక్కు లేక నీటిలో కొట్టు కొనుచుండెను. అతనియపరాధముమీద దృష్టి నిలుపక మృగము దయతో "నేను చూచుచుండగా రాజు నశింపరాదు. ఇతనిని విముక్తుని చేయుదును" అని తలచి గట్టున నిలిచి "మహారాజా భయము లేదు. ఆపదనుండి నిన్ను తప్పించెదను" అని పలికి, ప్రియపుత్రుని రక్షించురీతిని ఒకగడ్డ సాధారము చేసికొని, ఏడుమూరల నరకమునుండి అతనిని తీరమునకు చేర్చెను; అవల నతని నోదార్చి, మూపున గూరుచుండ బెట్టుకొని, అడవి వెలువడి. రాజసైన్య మున్నతావునకు కొలది దూర ములో దింపి, ధర్మోపదేశము చేసెను. రాజు మృగమును విడువలేక, "స్వామీ, శరభరాజా, నావెంట వారాణసికి రమ్ము. నీకు పండ్రెండు యోజనముల రాజ్యము నిచ్చెదను. అచ్చట నీవు పరిపాలన చేయవచ్చును" అని వేడెను.

"మహారాజా, మేము జంతువులము. మాకు రాజ్యముతో పని లేదు. నాయెడ స్నేహము కలదేని, నే నిచ్చిన పంచశీలమును నీవు పాలించుటయే కాక రాష్ట్ర వాసులచేత పాలనము చేయింప వలయును" అని శరభమృగ ముపదేశ మిచ్చి, అరణ్యములోనికి బోయెను. కనుచూపు మేర దాటిపోవువరకును రాజు మృగము మీద దృష్టి నిలిపి, ఆవల నిజసైన్యమును జేరి, నగరమునకు బోయెను. "నేటి నుండి రాష్ట్రవాసు లెల్లరును పంచశీలములను పరిరక్షింపవలెను" అని రాజు ధర్మ దార వేయించెను. బోధిసత్త్వుడు తనకు జేసిన యుపకారమును రా జెవ్వరికిని తెలుపలేదు. వివిధరుచ్య పదార్థములతో గూడినయాహార మారగించి, అలంకరించిన శయనముపై బండుకొని, ప్రాతఃకాలమున లేచి, బోధిసత్త్వుని యుపకారమును స్మరించి, ప్రసన్నచిత్తుడై శయ్యపై గూరుచుండి ఉల్లాసముతో ఈ గాథలు ప్రకటించెను:

పురుషు డాశను కోలుపోవగా రాదు;
ఆశ గోల్పోవు విద్వాంసు డైన
కారాదు; నన్నే నే గనుగొనుచుందు.
ఎట్టు లాసించితి, నట్టు లైనాను.
పురుషు డాశను కోలుపోవగా రాదు
విద్వాంసు డాశను విడువగా రాదు
ఎట్టు లాశించితి నట్టు లైనాను
చేరితి స్థలమును నీరంబునుండి.

జనుడు ప్రయత్నంబు సలుపగా వలయు,
విద్వాంసు డాశను విడువగా రాదు
ఎట్టు లాసించితి నట్టు లైనాను.
జతనంబు పురుషుండు సలుపగా వలయు.

చుట్టుకొన్నను వ్యధల్ సుఖముపై నాశ
తగదు ప్రజ్ఞావంతు డనుమాడు విడువ.
దాపురించుచునుండు తలపకుండగనె
పలుదుఃఖములు సుఖములు మరణంబు.

తలపకున్నను గల్గు తలచిన గూడ
సంభవింపవు ప్రపంచాన భోగములు
అయ్యవి కావు వాంఛానుసారములు.

ఈ విధముగా నుల్లాసము ప్రకటించుచుండగా పురోహిత
శయన మన్యోన్యా అని అడుగుచున్నాడై ఉదానగాథలు వినుచు ద్వారమ

"రాజు నిన్న వేటకు వెళ్ళినాడు. శరభమృగము తప్పించుకొని పోయి యుండును. అమాత్యులు నవ్వియుండవచ్చును. రాజు అభిమానము చెంది, మృగమువెంట బడి, త్రోవలో గుంటలో పడియుండును. దయాళువగు శరభము దోష మెన్నక రాజు నుద్ధరించి యుండును. అందుచేతనే రాజు ఉల్లాసవాక్కులు పలుకుచున్నాడు" అనుకొని, నెమ్మదిగా గోళ్ళతో తలుపుపై దట్టెను. ఎవ రని రా జడుగగా, "దేవా, నేను పురోహితుడను" అని యాతడు విన్నవింపగా "ఆచార్యా, ఇచటికి రండు" అని రాజు తలుపు తీయించెను. పురోహితుడు లోని కరిగి జయ మని పలికి ఒకచో నిలిచి, అరణ్యమున జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పి, ఈ గాథలు పలికెను ;

ఈవు వెన్నాడితి వే శరభంబు
దుర్గమ పర్వత మార్గంబులందు,
దాని యసాస క్షమానస యత్న
హేతువుచేత జీవించి యున్నావు.

నిరుపమవ్యథ నున్న ని న్నామృగంబు
నరకసమాన మైనట్టి గర్తంబు
నుండి రాయూతతో నుద్ధరించినదా
తదసాస క్త ధర్మగుణంబు
లధికమ్ముగా నీవె యగ్గించినావు.

"ఇతడు నావెంట రాలేదు. అన్నివిషయము లెట్లు తెలిసికొన్నాడో అడిగెద గాక" యని తలపోసి రా జీగాథ పలికెను :

అచ్చోట నుంటివా ఆసమయాన ?
కాక చెప్పిరా దీని నీ కవ్వ రైన ?
ఉన్మ క్త మైయున్నదో సర్వదర్శి.
నీకబాటమ్మ, జ్ఞానివి నీవుమిగుల !

బ్రాహ్మణుడు దీనిని ప్రకటీకరించి "మహారాజా, నేను సర్వజ్ఞబుద్ధుడనుకాను. మీవాక్కులలోని యర్థమును బట్టి సంగతులు గ్రహించితిని" అని యీగాథ పలికెను;

అపుడు మహారాజ, అచట నే లేను
ఈవార్త తెలుపలే దెవ్వరు నాకు
పండితజనుల సుభాషితంబులును
గాథలు నర్థాల కల్పన చేయు.

అతనియెడ ప్రసన్నుడై రాజు బ్రాహ్మణునకు బాలధన మిచ్చెను. నాటినుండి ఆతడు పుణ్యకార్యములు చేయజొచ్చెను. లోకు లతనిని పుణ్యాత్ము డనిరి. మరణానంతర మాతడు స్వర్గము చేరెను.

ఒకనాడు రాజు పురోహితుని వెంట బెట్టుకొని పోయి "గురుతు కొట్టుటకై" ఉద్యానము చేరెను. అప్పుడు శక్రుడు చాలమంది నూతనదేవతలను కన్యలను చూచి కారణ మేమని యడిగెను. శరభమృగము రాజును నరకమునుండి యుద్ధరించి, పంచశీలప్రతిష్ఠ చేసె ననియు, రాజు ప్రభావమువలన ప్రజలు స్వర్గమున నిండిపోవుచున్నా రనియు ధ్యానబలమువలన శక్రుడు గ్రహించెను.

అప్పు డాతడు "నేను సింహనాదము చేయుదును. మృగము చేసిన యుపకారము తెలుపుదును. నా శక్రత్వమును ప్రకటము చేయుదును. ఆకాశమున నిలిచి ధర్మోపదేశము చేయుదును. మైత్రి, పంచశీలముల మహిమను తెలిపివత్తును" అని నిర్ణయించుకొనెను. లక్ష్యవేధకై రాజు ధనుస్సున బాణము తొడిగెను. ఆ సమయమున శక్రుడు నిజప్రతాపముచే రాజునకును లక్ష్యమునకును నడుమ శరభమృగము కనబడునట్లు కావించెను. చూచి రాజు బాణము విడవలేదు, శక్రుడు పురోహితుని శరీరమున ప్రవేశించి రాజును రెండు గాథలతో సంబోధించెను.

అన్యవీర్యము హరియించు నమ్ము వింటి
తొడిగి, యెట్టిసంశయమున పడితి వీవు ?
తీక్ష్ణబాణము వేగ వధించు మృగము
నిద్ది రాజభోజన మని యెరుగవలయు.

అప్పుడు రాజి ట్లనెను :

ఎరుగుదును బ్రాహ్మణోత్తమా, యీమృగంబు
క్షత్రియాహార మని నేను; కాని పూర్వ
మందు పొందినయుపకార మర్చచేతు
శరభమృగము నద్దానిచే సంహరింప.

అప్పుడు శక్రుడు రెండుగాథలు పలికెను :

ఇది మృగము కాదు రాజ దేవేంద్రు డితడు
ఇతని హరియింప నీవె దేవేంద్రపదవి
నందుదువు! కాక సామిత్ర మనుతలపున
శరభమును సంహరింపక సంశయించు
పక్షమందు వీర్యశ్రేష్ఠ, భార్యతోడ
తనయుతో జేరవలయు వైతరణి నీవు.

అంతట రాజీగాథలు పలికెను :

యమునివైతరణిం జేర నరుగ మేలు
పుత్రభార్యా సహాయక పూర్వకముగ

జానపదసంఘముం గూడి: దానినుండి
త్రాణ మగు నన్ను గూడ, మృగంబు జంప,

ఒంటిగా నేను బాధలో నున్నయపుడు
భీకరారణ్య గర్తాన, నాకు మృగము
ఓమహాప్రభూ, చేసినయుపకృతి మది
మెలగ నేగతి వధియింపగలను దీని ?

ఆవల శక్రుడు పురోహితుని శరీరమునుండి వెలువడి నిజరూపము ధరించి ఆకసమున నిలిచి రాజగుణములను ప్రకటించుచు ౨ గాథలు పలికెను ;

వర్ధిల్లు మోమిత్రపాలకా, చిరము
ధారుణి నేలుము ధర్మవిధాన
పరిచర్య బొందుచు తరుణులచేత
స్వర్గాన వాసవుసరణి సుఖించు!

అక్రోధనుండ వై , అనవరతంబు
శాంతచిత్తంబుతో సకలాతిథులకు
భిక్షుకజనులకు బెట్టుచు నీవు,
ఉచితభోగంబుల నొందుచు, నింద
పొందక స్వర్గంబు నొందుము రాజ!

ఇట్లు పలికి దేవరాజ శక్రుడు "మహారాజా, నిన్ను పట్టుటకై వచ్చినాను, కాని నీవు పట్టుపడలేదు. అప్రమత్తుడవై యుండుము" అని యుపదేశ మిచ్చి నిజనివాసమునకు జనెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి "భిక్షువులారా, సారిపుత్తు డిప్పుడే కాదు, పూర్వజన్మమున కూడ సంక్షిప్తోపదేశమున విస్తృతార్థమును గ్రహించినవాడు" అని జాతకమును సరిపోల్చెను.

ఆ కాలమున రాజు ఆనందుడు; శరభమృగము నేనే,

o

చతుర్థ సంపుటి